

קובץ גליונות

פרשת וישב-חנוכה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה הגר"א גורביץ שליט"א
ומרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א בשמחת נכדיהם

לע"נ הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

לעילוי נשמת

רשכבה"ג מרן ראש הישיבה

רבי אהרן יהודה ליב

ב"ר נח צבי זצוקל"ה שטיינמן

נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח

תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:00	5:15	5:52
בני ברק	4:14	5:16	5:48
קרית ספר	4:09	5:15	5:51
בית שמש	3:59	5:16	5:51
אופקים	4:09	5:18	5:51
חיפה	4:05	5:14	5:47

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

**שהשמה
במעונם**

הר"ר אפרים נויבירט - ברכפלד - להולדת הבת

לכל ידידינו הלומדים החשובים שליט"א

בואו והיו שותפים והקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים
באחת משבתות השנה,

ויהיה חלקכם בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

זעקת אלפי ישראל באה אלינו

"שטר הפרנסה"
של מרן שד התורה זצוק"ל
שנחתם בערב חנוכה תשפ"ד
ע"י גדולי הדור שליט"א
אצלכם בחי'ת

ערב חנוכה תשפ"ד:

פרן גאון ישראל

רבינו הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א

בביקור במשרדי "ועד הרבנים":

**"גדולה זכות הצדקה לוועד הרבנים
לשמירה מכל צרה**

ויוכפלו מזונותיכם"

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

להפך: אמונה לידיעה!

מחשבת האמת. הספר שבא להאיר את הדעת וליישב על הלב את ידיעת האמת הפשוטה בקיומו של הבורא יתברך. וכך בשפה קולחת, בניתוח מרתק, בכלים רציונליים נפרשת ההשקפה היהודית במבט פורץ דרך.

הספר מנתח את הנושא לעומק מן הצד התורני, הפילוסופי והמדעי. מביא הוכחות חד-משמעיות וראיות ברורות אודות הכרח קיומו של הבורא ית' ומאריך מעלה את כל טיעוני הכפירה, המנצלים את סמכות המדע, ומפריך אותם עד תום. בד בבד מתגלים תככי השיטה שמאפשרת לתפיסת כזב הכפירה לשלוש במערכות הדעת הכלל אנושית. בדרך זו נבנה עולם השקפתי ואמוני של בן תורה באופן ברור וודאי.

הספר בהסכמתו ובברכתו של הגאון רבי שלמה ברויאר שליט"א מנהל רוחני ישיבת בית מתתיהו

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **ירושלים:** מכבי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברד"ייס // צומת בר אינן 1 // נבעת שאול 28 // בית וגן הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // **נוה יעקב:** פלג 1 פינת פרדס • **חדש! ביתר:** דרכי איש 5 בחניה (מוכ שטייבאך המרכז) • **מודיעין עילית-קרת ספר:** אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפונבז' 1 • **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 29 • **בית שמש:** חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א-נחש שורק 31 מעל שוק מהדרין • **בני ברק:** רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז דימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 47 // עזרא 45 // **פרדס כץ:** המכבים 63 פרדס כץ • **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' • **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 בני הדר // ההסתדרות 2 פינת רוטשילד • **אנעד:** רבי יהודה הנשיא 90 • **נוד:** הרב אלישיב 8 שכונת בני אייזון (אחיסמך) • **קרת נתן:** האדמור"ר מחב"ד פינת נתבות שנים (בנין קרעשניף) • **רכסים:** סביון 39 (בנה ביתר) • **נתיבות:** האר"י 86 • **אופקים:** חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה • **חדש טבריה:** שפע חיים 6

581-599-1 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

השבוע - וישלח
ניתן להשיג
בדוכני המכירות של י. בלוי

האדצרות

מתגלים מחדש

ספריו המבוקשים של מרן פוסק הדור
הגר"מ שטרנבוך שליט"א
שאזלו מן השוק - כעת שוב על המדפים!

הלכות הגר"א ומנהגיו

אוצר מנהגי הגר"א

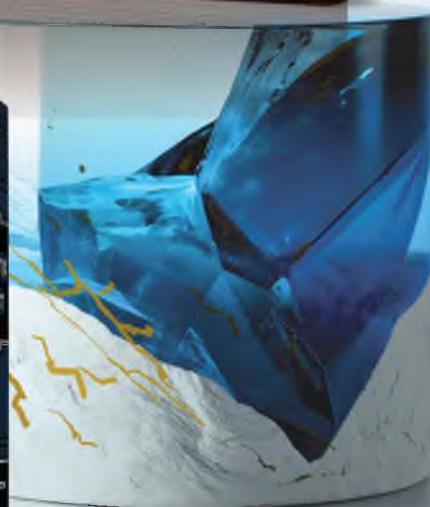
אוצר פסקי והנהגות הגר"א מספריו וספרי תלמידיו, בתוספת מו"מ מעמיק משורשי הסוגיות עם דעת האריז"ל והפוסקים. עם קונטרס "מעשה רב החדש" הנדפס מכת"י - כעת בעריכה חדשה. אור חדש על פסקי הגר"א

אורחות הבית

האוצר לבית היהודי

ספר ייחודי המקיף בבהירות את המצוות המעשיות בכל התחומים הנוגעים לבית היהודי: הלכות נישואין, טהרת המשפחה, חינוך ומילה, הלכות המטבח היהודי: בשר בחלב, תרומות ומעשרות, הפרשת חלה ועוד. עם קונטרס הדרכה מרומם בעניין צורת וקדושת הבית. הספר הוותיק והיהודי שהדריך אלפי בתים לבניית משכן לשכינה, כעת בהדפסה חדשה ומפוארת.

סת"ם סהלכתן

אוצר ידיעות והנהגות הסת"ם

הספר שסופרי הסת"ם ומגיהם לא זזים בלעדיו, אוצר בלום של פסקי הלכה, הידורים ודקדוקים בהלכות סת"ם וצורת האותיות. מבוא מיוחד המפרט בשפה בהירה ומוזבנת את תמצית ההידורים לרכישת סת"ם. עם מפתח מפורט לדיני סת"ם, מכל ספרי רבינו שליט"א. ספר חובה לכל רוכש סת"ם

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים,
ובהזמנה טלפונית לרכישה מרוכזת.

קולמוס
Book Distribution

לרכישה מרוכזת, וכן גבאי אוצ"ס בישיבות המעוניינים | **חייגו 053.3134.905** להיות נציגים למכירת "אורחות הבית" לחתנים

זשנחת לב עולם התורה

הופיע ויצא לאור עולם
הספר

שיח יהודה

♦ על התורה ♦

במהדורה חדשה ובתוספת מרובה
מתורתו הבהירה של הגאון הגדול רבי יהודה אריה רפפורט שליט"א
ר"מ ישיבת נתיב הדעת (מלפנים מראשי ישיבת בית מתתיהו)

אוצר בלום,
פנינים והערות
על סדר חמשה
חומשי תורה

כרכא דכולא ביה,
בדרוש, באגדה
ובהלכה, בפשט
ובעיון

חדש

ספרים
נוספים
בסדרה

הפצה יפה נוף

ניתן להשיג
בחנויות המובחרות

גליון זה יוצא
לעילוי נשמת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה
רבי **אהרן יהודה ליב**
ב"ר **נח צבי** זצוקל"ה **שטינמן**
נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות - נר חנוכה

בענין שואלין ודורשין קודם החג בחנוכה

נשאל רבינו זצ"ל האם בחנוכה אמרי' שואלין ודורשין ל' יום קודם החג (כמבואר בפסחים ו' ב' ואו"ח סי' תכ"ט ס"א), והביא מש"כ התוס' מגילה (ד' א' תד"ה מאי) דל"ש בפורים שואלין ל' יום קודם החג, וה"ה בחנוכה, (מועדי הגר"ח סי' כ"ג). וכתב לי רבינו זצ"ל במכתב, דאף אם ליכא חיוב שואלין ודורשין ל' יום, מ"מ בודאי ראוי ללמוד הלכות חנוכה קודם לחנוכה כדי שידע ההלכות כראוי, (הלכתא רבנא חנוכה, וכן בשו"ת שלמת חיים סימן שפ"ז כתב דפשוט שנכון ללמוד הלכות חנוכה בזמנם, וכן מובא בספר בית הלוי עניני חנוכה שבמדינות אלו נוהגים ללמוד בימים אלו סוגיא דחנוכה דפ' במה מדליקין).

לדרוש הלכות חג בחג בחנוכה

השיב רבינו זצ"ל דבימי החנוכה איכא לדינא דשואלין ודורשין בענינו של יום כמו דא' (בגמ' מגילה ד' א') בפורים, (קובץ נתיבות ההלכה גליון ל"ג עמוד ר"ח) דדין שואלין ודורשין קודם החג הוא רק בחג דאורייתא כמש"כ התוס' מגילה (שם) אבל יש דין שואלין ודורשין בענינו של יום לדרוש הלכות חג בחג (כמבואר בגמ' מגילה שם לענין פורים, וע' גם ברבינו ירחם נחבי ט' ח"א כ' על ימי החנוכה וקבעום לדורות להיתם ימים טובים לקרות בהם ההלל ולהזכיר דינם, ובס' בן יהוידע עירובין נ"ד ב' עשה מועדים לתורה, הכונה שתלמוד הלכות חג בחג הלכות חנוכה בחנוכה, והשל"ה כ' במס' שביעות פ' נר מצוה אות צ"ז דבסנהדרין ק"א א' אי' כל הקורא פסוק בזמנו מביא גאולה לעולם, על כן בני הזהירו ללמוד בחנוכה הלכות חנוכה).

ובמכתב לשואל אחר ענה רבינו זצ"ל האם יש שואלין ודורשין בחנוכה, כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ונראה דקאי רק על הלכות חג בחג. (וע' פנ"י מגילה ד' א' דאע"פ שחנוכה ופורים אינם אלא מד"ס ואינם בכלל תקנת מר"ה מ"מ כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון). ולגבי ר"ח כתב לי רבינו זצ"ל במכתב דאית ביה חיובא דתקנת משה דשואלין ודורשין בענינו של יום, אלא דיוצאין יד"ח בקריאת התורה דר"ח, ומי שלא שמע קריאה"ת אינו יוצא יד"ח באמירת פסוקי הקרבנות דמוסף, דאמירתן דרך תפילה לא מהני, ומ"מ במה שבחנוכה קוראין קריאת הנשיאים אין יוצא בקריאה"ת יד"ח שואלין ודורשין בענינו של יום (אע"פ שפרסומי נוסא יש גם בהפסדת נרות דחנוכה ע' תוס' שבת כ"ג ב' ד"ה הדר) דבעינן שילמד בענינו של יום בהלכות חנוכה, (הלכתא רבנא חנוכה).

בענין חובת גברא בנ"ח

כתב רבינו זצ"ל, דברש"י שבת (כ"ג א') מבואר דמי שאין לו בית פטור, וכן נראה בתוס' סוכה (מ"ו א' ד"ה הרואה) דדימו נ"ח למזוזה אלמא דהוא חובת הדר, אבל הביא מחמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאמר להוכיח מהרמב"ם דנר חנוכה הוא חובת גברא, ובאין לו בית עליו לשכור או לקנות בית לקיים המצוה דמבואר ברמב"ם (פ"א מברכות ה"ג) דמצות נ"ח אינו רשות כמזוזה שיכול לדור באהל ולהפטר מחיוב זה, רק חייב בה כמגילה, ועי' גם בפיוט האב"ע לשבת חנוכה (מודפס בסדור ר"י עמודין) דיש חיוב לשכור או לשכור לצורך חנוכה. (טעמא דקרא חנוכה משיעור שמסר רבינו בביהכנ"ס לדרמן ביא"צ מרן החזו"ר).

חובה לקנות או לשכור בית

ונשאל רבינו זצ"ל, ממש"כ הרמב"ם (פ"ד מחנוכה ה"א) מצוותה שיהא כל בית ובית מדליק נר אחד, הרי שגם להרמב"ם הוא חובת בית, וכתב להשיב, דהוא חובת גברא לקנות בית ולהניח בבית (מועדי הגר"ח סי' תקצ"א).

חובתו בבית ולא ביער

ואמר רבינו זצ"ל דגם לדברי הרמב"ם הוא חובת בית ולא חובת גברא גרידא, ולכן א"א להדליק ביער וכיו"ב, וז"ל רבינו במכתב (להגר"ש פוברסקי זצ"ל) דבר פשוט שגם להרמב"ם הוא חובת גברא, ולא ממש חובת הבית כמזוזה, אלא דס"ל שזה גם חובת גברא להשיגו,

ופשוט דמי שיש לו ב' בתים חייב בב' מזוזות, ובנ"ח אינו אלא מפני החשד, עכ"ל, [ועי' בלבוש סי' תרע"ז ס"ב דגם הדר ביער מדליק ועי' בס' פניני חנוכה פ"ד עמוד צ"ד דהיינו דוקא ביש לו שם דירה].

נר חנוכה באונן ובשונה

נשאל רבינו זצ"ל, במש"כ הפרמ"ג (סי' תר"ט) דאונן חייב בנ"ח, דלכאוף מ"ש מכל המצוות דאונן פטור, ורק בל"ת מחויב האונן, והשיב רבינו, משום שהוא חובת בית, וה"ה דבבית של שוטה איכא קיום מצוה בהדלקת נ"ח עבורו, וכמו במזוזה, ואף דאיהו גופיה לא מצי עביד המצוה, אבל כיון דהוא חובת בית מצוין להדליק עבורו אף ללא דין שליחות כמש"כ השפ"א (שבת כ"א א') ע"ש, (מועדי הגר"ח תשובה תקפ"ו ובס' מחשבת עם עמ' תר"ז מובא מרבנו זצ"ל דאונן חייב בנ"ח משום שאף הם היו באותו הנס, ועי' בס' דרך שיחה ח"א עמוד קפ"ו דכאן חייבו משום פרס"ג ועי' בדעת נוסה ח"ג עמוד שפ"ה שהשיב רבנו זצ"ל דאפשר דיש ענין להניח תפילין לאדם שנשחטה אם יכול לשמור את עצמו בגוף נקי וביאר דאע"ג דהשוטה אינו יודע מהנעשה עמו מ"מ כיון דמתקיים מצוה על ידו יש בזה ענין ואע"ג דהוא פטור מ"מ אם מזכים אותו במצוה אית ליה זכות, כמבואר בכתובות מ"ח א', דמי שנשחטה ב"ד יורדין לנכסיו ונותנין צדקה מנכסיו, וכל"ה ברמב"ם פ"א מנחות ה"א דמי שנשחטה או שנתחרש ב"ד פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי).

נר חנוכה במטוס

כתב רבינו זצ"ל דהמנהג להדליק נ"ח במטוס, (מועדי הגר"ח סי' תקצ"ב).

נר חנוכה בביהכנ"ס וברכת שהחיינו בשבת

בענין הדלקה ע"י קטן בביהכנ"ס, שאל בני ברוך מאיר נ"ו מרבינו זצ"ל דבבית יוסף (סימן תרע"א) הביא מש"כ הריב"ש בתשובה (סי' ק"א) דהמנהג הזה להדליק בבית הכנסת מנהגו ותיקין הוא משום פרסומי נוסא כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקונה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד האומות תקיפה ומברכין על זה כמו שמברכין על הלל דראש חדש אף על פי שאינו אלא מנהג, ומכל מקום באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו. וא"כ שאין מוציא בזה אחרים האם יכול להדליק קטן, וא"ל רבנו זצ"ל דאף קטן שהגיע לחינוך, לא חייב בחינוך אלא בביתו, ולא ידליק בביהכנ"ס, ובמקום שמתפללים רק קטנים, או ט' גדולים, ליכא כלל חובת ציבור, ואין לקיים שם כלל חיוב הדלקה דביהכנ"ס. וכתב לי רבינו זצ"ל במכתב דביהכנ"ס שאין מתפללין בו רק בשבת, דיש להדליק שם בברכה, וכן כשחל שבת בתוך ימי החנוכה, מברך שם ברכת שהחיינו קודם ההדלקה בערב שבת, כיון שבביהכנ"ס זה הוא הדלקה הראשונה, וכדין מי שלא הדליק בביתו ביומא קמא, דביום שמדליק מברך שהחיינו על הדלקה ראשונה. (הלכתא רבנא חנוכה).

ברכת הוראה בהדלקת ביהכנ"ס או חשד ומהדרין

כתב לי רבינו זצ"ל במכתב, דגם בנר של ביהכנ"ס אפשר לברך ברכת הוראה, ואע"פ שאין יוצאין בהדלקה זו יד"ח, דמ"מ גם בהדלקה זו מתפרסם הנס, (שם, וכן נראה במש"כ האבודרהם וכלבו שנתקן הדלקת ביהכנ"ס שיצאו ידי חובתן הוראים שאין להם בית לברך שם, הרי שנתקן כדי שיברכו שם אותם שאין להם בית ברכת הוראה), והיה חנוכה גדולה מכסף שהביא א' התורמים לרבינו זצ"ל ורבינו מאן להשתמש בזה כי לא רצה לשנות ממה שהדליק כל השנים והביא הגמ' גיטין ס' ב', וכדי לרצותו היתה הרבנית ע"ה מדלקת בו ואמר רבינו דגם ע"ז אפשר לברך ברכת הוראה דמפרסם הנס, וכן בנר של קטן או נר דמהדרין יכול לברך, ואף בנר שהודלק מפני החשד אמר דשפיר מברכין עליו (הלכתא רבנא חנוכה).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב **ברוך מאיר** ב"ר **יעקב ישעיהו ויסברג** זצ"ל
ואמי מורתי מרת **רבקה** בת רבי **פסח יעקב אנגל** זצ"ל תנצב"ה

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּי הַדּוֹרוֹת

עֲבֻדָּה חֲדָשָׁה וְנִדְרוֹת מִפִּי רַבֵּנוּ מֶרֶץ זָצוֹק"ל!

מִדּוֹר שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - הַשְּׁבוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י:

הַמּוֹשֵׁךְ מִשְׁפַּחַת קָרְלִיץ

פְּרִשְׁתַּת מִקֵּץ - הַגָּאון רַבִּי לִפְאָדָב וַיִּמְרֹב זצ"ל יָדִיד נֶפֶשׁוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ (י"ב כִּסְלוֹ תשנ"ט)

שָׁנָה שְׁלִישִׁית לַהּוֹפָעַת הַמִּדּוֹר שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת

פְּרִשְׁתַּת וַיֵּשׁ - הַגָּאון רַבִּי יִשְׂרָאֵל אֶלְשֶׁנְסְקִי זצ"ל שָׁכַח לַלְמוֹד בַּצּוּחָא עִם מֶרֶץ הַסֵּטְמֶלֶר (י' טֵבֵת תשנ"ט)

מֶרֶץ רַה"י הַגָּרָא"ל שְׁטִינְמָן זָצוֹק"ל (כ"ד כִּסְלוֹ תשע"ח)

וְהַדְבַּר הָאֲחֵרוֹן הוּא לְבַר שֶׁהִמְשַׁפְּחָה הֵם בְּנֵי תוֹרָה.

הַתְּפִלָּה הַשּׁוֹאֵל, כִּי הָאִמָּנָה "דֶּרֶךְ אֶרֶץ קְדָמָה לַתּוֹרָה", אֲבָל עַד כִּדִּי כַךְ?

עֵנָה לּוֹ הַגָּאון רַבִּי שְׂרָגָה, הַסִּכֵּת וּשְׁמַע אֶת הַעוֹבָדָה שֶׁהִיָּתָה עִימִי בַּצְעִירוּתִי:

בְּהִיָּתִי בְּחוֹר צַעִיר, וְחִבְרִי לְשִׁיעוֹר עוֹד לֹא נִכְנסוּ לְשִׁדּוּכִים, חֲזוֹרָתִי פֶּעַם הִבִּיתָה בְּשַׁעַת לַיְלָה, וְהִנֵּה אֲבִי מוֹרִי מֶרֶץ הַגָּרָא"ל זָלָה"ה קוֹרָא לִי לַצֵּד הַחֹדֶר וּמִבְקֵשׁ לְשׁוּחַח אִתִּי. הוּא פָּנָה וְאָמַר לִי - רֵאָה, בְּרוּךְ ה' הִיוּ עֲבוּרֶךָ מִסְפַּר הַצְעוֹת שִׁדּוּךְ. לְאַחֲרֵיכֶם הִיוּ כְּמָה הַצְעוֹת שִׁדּוּךְ חֲשׁוֹבוֹת מְאֹד, שֶׁל תִּלְמִידֵי חֲכָמִים מוֹפְלָגִים מְאֹד, וּבְאֶחָד מֵהֶם הָאֲבָא אֶף תִּלְמִיד חָכֵם גָּדוֹל מְאֹד וַיְדוּעַ (זָצ"ל), אֲבָל דְּחִיתִי אֶת הַהַצְעוֹת, כִּי בְּאַחַת הַמַּדּוֹת לֹא הִיוּ מְתוֹקְנוֹת, וְאִינוּ נֹעִים הַלִּיכּוֹת. וּבִשְׁנֵי יֵשׁ רוּחַ גָּאוֹה וְעֻזּוֹת וְכֻדּוּמָה.

וְהִנֵּה כַּעַת הִגִּיעַ הַצְעָה, שֶׁל בֵּת שֶׁל תִּלְמִיד חָכֵם, אוֹלֵי הוּא הַתִּלְמִיד חָכֵם הַכִּי גָדוֹל שֶׁיֵּשׁ הַיּוֹם בְּדוֹר, וְלִמְרוֹת זֶה הוּא אִינוּ בַּעַל גָּאוֹה.

כִּי עֵינִי הַמַּדּוֹת הוּא חֲשׁוֹב מְאֹד!

"הַהַצְעָה הִיָּתָה" סִיִּים רַבִּי שְׂרָגָה "הִבֵּת שֶׁל מוֹרֵי חֲמִי מֶרֶץ רַבִּי חַיִּים קִנְיִבְסְקִי, וְאֲבִי מוֹרֵי רָצָה אֶת הַשִּׁדּוּךְ לֹא רַק בְּגִלְל תּוֹרָתוֹ, אֲלָא דְּבַר רִאשׁוֹן מִחֲמַת מַדּוֹתֵינוּ הַנִּעְלוֹת. לְלַמֶּדךָ כְּמָה גְּדוּלָּה חֲשִׁיבוֹת הַמַּדּוֹת שֶׁל הַמַּדּוֹבֵר.

חֲתָם בְּכַתֵּב קֶטֶן

כַּאֲשֶׁר נִחְלַשׁ מֶרֶץ הַגָּרָא"מ שֶׁךְ זָצוֹק"ל הוֹטֵל עַל הַגָּרָא"ל עוֹל הַנִּהְגָּה הַצִּיּוֹר, וּרְבִינוּ הַכִּיר לּוֹ מְאֹד טוֹבָה, כִּי חָשׁ שֶׁהוּא פְּטוֹר מִלְּהוֹרוֹת וְלִהְשִׁיב בְּעֵינָיו צִיּוֹר, כִּי עַל פִּי שֶׁל רַבִּי אֶהְרֵן לִיב יִישֶׁק כָּל דְּבַר.

וְכִשְׁהִיָּה נִשְׁאָל בְּשֵׁאלוֹת שֶׁל הַנִּהְגָּה וְכו' הִיָּה שׁוֹלַח הַכֵּל לְרַבִּי אֶהְרֵן לִיב, וְגַם כִּשְׁדַּעְתּוֹ הָאִישִׁית הִיָּה לְפַעֲמִים אַחֲרֵת הִיָּה מִבְּטָל דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל הַגָּרָא"ל.

וּפֶּעַם נִתְבַּקֵּשׁ לְצַרֵּף אֶת חֲתִימָתוֹ לְמַכְתָּב צִדְקָה לְטוֹבוֹת 'הַכִּנְסֵת כָּלָה' וְהִיָּה חֲתוּם שְׁמוֹ שֶׁל הַגָּרָא"ל, אֶךְ בְּכַתֵּב קֶטֶן שֶׁבִּקּוּשִׁי הִיָּה נִרְאָה.

וּרְבִינוּ הַתֵּאֲמָץ וְחֲתָם בְּכַתֵּב עוֹד יוֹתֵר קֶטֶן מִמֶּנּוּ. וְאָמַר: אֵיךְ אֲנִי יוֹכֵל לְחַתּוֹם בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוּלוֹת מִמֶּנּוּ?

שְׁמַחַת שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת בְּמַעֲוֵנוֹ שֶׁל מֶרֶץ הַגָּרָא"ל שֶׁנַּעֲרַכָּה בְּבֵיתוֹ בְּתֻקּוֹפְתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה

בֵּן חֲמִישִׁים לַעֲצֵה

סִיפֵר הַגָּר"ר אֵלִיהוּ מִן שְׁלִיט"א לְרַבֵּינוּ: יְהוּדִי אֲמֵרִיקָאִי הִגִּיעַ לְהִתְבַּרֵּךְ מִפִּי שֶׁל הַגָּרָא"ל.

שָׁאֵלוּ הַגָּרָא"ל: בְּמָה אַתָּה עוֹבֵד. וְעֵנָה "יִוְעָץ".

שָׁאֵלוּ: וְבֵן כְּמָה אַתָּה. עֵנָה הַיּוֹעֵץ, בֵּן 33.

שָׁאֵל הַגָּרָא"ל: הֲלֹא בְּמִשְׁנָה כְּתוּב בֵּן חֲמִישִׁים לַעֲצֵה, וְאֵיךְ הֵנָּךְ נוֹתֵן עֵצוֹת לְפָנֵי גִיל חֲמִישִׁים...

וְנִהְיָ רַבֵּינוּ לְמִשְׁמַע הַדְּבָרִים. וְהוֹסִיף, כִּי עֵיקַר הַקּוּשִׁי לִיַּעֲץ לְעַצְמוֹ, אֲבָל לְאַחֲרִים לְפַעֲמִים יוֹתֵר קָל...

רַבֵּינוּ לּוֹחֵץ אֶת יָדוֹ שֶׁל הַגָּרָא"ל בְּשִׁמְחָה מִשְׁפַּחְתִּית. זָכַר צְדִיקִים לְבִרְכָּה

רַבֵּינוּ שֶׁתֵּק אֲבָל הַגָּרָא"ל הִבִּין טַעְמוֹ

בְּחֹדֶשׁ חֲשׁוֹן תַּשְׁס"א נַעֲרַךְ נִישׁוּאֵי נֶכֶד רַבֵּינוּ הַר"ר אֶרִיָּה ב"ר אִי"ש קִנְיִבְסְקִי שְׁלִיט"א, וּמֶרֶץ הַגָּרָא"ל זָצ"ל כּוֹבֵד לַעֲרוֹךְ חוֹפָה וְקִידוּשִׁין.

וְטֶרֶם הַחוֹפָה רַבֵּינוּ סִידֵר אֶת הַכְּתוּבָה, וְכָתְבוּ בָּהּ "וְקִנְיָנָא" אֶפִּילוּ שְׁעוֹד בְּכָלֵל לֹא עָשׂוּ אֶת הַקִּנְיָן (כִּי יֵשׁ שְׁנוֹהֵינִי שְׁעוּשִׁים הַקִּנְיָן בְּחוֹפָה), וְכִשְׁבָּא הַגָּרָא"ל וְהַבְּחִין בְּזֶה אָמַר לְרַבֵּנוּ, שֶׁהַגָּר"ש אֵלִישִׁב מִקְפִּיד שִׁיכְתְּבוּ "וְקִנְיָנָא" אַחֵר שְׁעוּשִׁים הַקִּנְיָן בְּפוּעַל, וּרְבִינוּ שֶׁתֵּק.

וְאַחֲרֵי כֵּה רַגְעִים לַחֵשׁ הַגָּרָא"ל לֹאֲחַד מִמְּקוֹרְבָיו, "כִּי הָאִמָּתָה הִיא שֶׁלָּא אֲצִל הַחֲזוֹן אִישׁ, וְלֹא אֲצִל בַּעַל הַקְּהִילוֹת יַעֲקֹב הַקְּפִידוֹ בְּזֶה".

וְאַחֲרֵי שֶׁהִלֵּךְ מֶרֶץ הַגָּרָא"ל זָצ"ל שָׁאֵל אֶחָד מֵהַנּוֹכָחִים אֶת רַבֵּינוּ עַל זֶה, וּרְבִינוּ עֵנָה מַעֲצָמוֹ כִּי "אֲצִלְנוּ לֹא הַקְּפִידוֹ עַל זֶה". [א"ה, וְלִמְעַשָּׂה מֶרֶץ הַגָּרָא"ל לֹא תִמִּיד הַקְּפִיד עַל זֶה, וְגַם בְּנוֹ הַגָּר"ר שְׂרָגָה שְׁלִיט"א לֹא מִקְפִּיד עַל זֶה, וְכֹאֵן הָעִיר כֹּאֵן כִּי סָבַר שְׂרַבֵּינוּ יִרְצָה לְהַחֲמִיר כְּשִׁיתֵּת חֲמִיּוֹן].

בְּשִׁמְחַת נִישׁוּאֵי רַבִּי אֶרִיָּה קִנְיִבְסְקִי שְׁלִיט"א

מִשְׁמָאֵל לִימִיָּן: הַגָּרָא"ל שְׁטִינְמָן, רַבֵּינוּ, הַחֲתָן רַבִּי אֶרִיָּה, אֲבִיו הַגָּרָא"ש שְׁלִיט"א

בִּיטוֹל תּוֹרָה בְּהַשְׁתַּתְּפוֹת בְּאִירוּעִים צִיּוֹרִים

דִּרְכוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הִיָּה מְאֹד מִקְדָּם שֶׁלָּא לְהוֹפִיעַ בְּאִירוּעִים צִיּוֹרִים מִפְּנֵי בִיטוֹל הַזְמָן. וּבִשְׁנַת תַּשְׁס"ג הַפְּצִירוֹ מְאֹד מֵאֲרֻגּוֹן הַקִּירּוֹב 'לֵב לְאַחִים' שִׁיבּוֹא לְהַשְׁתַּתֵּף בְּכִינוּס הַשְּׁנָתִי שֶׁנַּעֲרַךְ אַחֲרֵי חַג הַפֶּסַח, וּרְבִינוּ סִירֵּב בְּתוֹקֶף כְּדָרְכוֹ.

וְהִגִּיעוּ עוֹד וְעוֹד אֲנָשִׁים נִכְבָּדִים לְהַפְצִיר וּלְמַר שֶׁתִּהְיֶה תוֹעֵלַת וְחִיּוּק עֲצוּם הַשָּׁנָה יוֹתֵר מִתִּמְדִּיד וְכו' וּלְבִסּוֹף אָמַר, אִם רַבִּי אֶהְרֵן לִיב יִקְבַּע שְׁאֵנִי צָרִיךְ לִלְכֹּת - אֵלַי. וְאַחֲ"כַּ בִּיקֵּשׁ ש' "יִמְסְרוּ לַחֲתָנִי רַבִּי שְׂרָגָה שֶׁאֵם יִהְיֶה בְּאִזּוֹר שִׁיכְנֵס" [וְכִידּוּעַ הִיָּה דִּרְכוֹ שֶׁלָּא לְקַרֹּא לְאַנָּשִׁים בְּפִירוּשׁ].

וְאֵכֵן הַגָּר"ר שְׂרָגָה נִכְנַס וּרְבִינוּ הַסְבִּיר לוֹ אֶת הָעֵנִין, וְאָמַר שִׁישׁ כֹּאֵן שֶׁאֵלָה שֶׁל בִּיטוֹל תּוֹרָה וְלִכְן צָרִיךְ הַכְּרַעָה שֶׁל רַבִּי אֶהְרֵן לִיב. וּבִיקֵּשׁ שֶׁאֵם יוֹכֵל יִשְׁאֵל אֶת אֲבִי.

וְהַגָּר"ש מִיָּהָר לַעֲשׂוֹת כְּדִבְרָיו וּשְׁאֵל אֶת אֲבִיו הַגָּרָא"ל, וְהַגָּרָא"ל עֵנָה "זֶה לֹא מוֹכֵרָח" וְהוֹסִיף אֶת לְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּמִסְכַּת נְדָרִים ס"ז ב' יְמוּתוֹת כָּל בְּנֵי אֱלֹמָנָה וְאֵל יִזּוֹ שְׁמַעוֹן מִמְּקוֹמוֹ. וְאֵכֵן רַבֵּינוּ לֹא הִגִּיעַ.

[וְכֹמוֹן כִּי אִסִּיפוֹת שֶׁל 'מוֹעֲצַת גְּדוּלַּי הַתּוֹרָה' הִיָּה מוֹרָה שֶׁלָּא לְהַטְרִיחַ אֶת רַבֵּינוּ לְהַשְׁתַּתֵּף כִּי "הוּא צָרִיךְ לְלַמּוֹד"].

וּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲ"כַּ כְּבַר שֶׁלַח הַגָּרָא"ל לּוֹמַר לוֹ שֶׁנִּכּוֹן שִׁיבּוֹא וְאֵכֵן הוּא הַחֵל לְבֹא לְכִינוּס מִיָּדִי שָׁנָה.

"כְּשִׁרְבִי שְׂרָגָה יִהְיֶה בְּאִזּוֹר שִׁיכְנֵס". רַבֵּנוּ בְּשִׁמְחַת בְּרִית מִלָּה מִבְּרֵךְ עַל הַכּוֹס וּלְצִידוֹ רַבִּי שְׂרָגָה שְׁלִיט"א

מִדּוּעַ הַגָּרָא"ל רָצָה אֶת הַשִּׁדּוּךְ

סִיפֵר הַגָּר"ר יְהוֹנָתָן הוֹנִיגְסְבֵּרג שְׁלִיט"א בְּאַחַד מִשִּׁיעוּרָיו:

אֵל בֵּיתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׂרָגָה שְׁטִינְמָן שְׁלִיט"א הִגִּיעַ אֲב צַעִיר שִׁבְתּוֹ הִגִּיעַ לְפִירְקָה, וּבִיקֵּשׁ לְדַעַת מָה הַדְּבַר שֶׁעָלָיו לְהִתְעַכֵּב וְלִהְתַּעַקֵּשׁ בְּמִצִּיאת זִיּוּג.

הַגָּר"ש עֵנָה לוֹ, כִּי עָלָיו לְבַאֵר אֶת הַפְּרָטִים עַל פִּי סֵדֶר הָעֲדִיפוּיּוֹת הַבָּא:

תַּחֲלִילָה וְרֹאשׁ יִבְרַר אוֹדוֹת ה'רִאֵת שְׁמִים' שֶׁל הַמַּדּוֹבֵר.

וְאַחֲרָיִם מִכֵּן יִבְדּוֹק אֶת עֵינָיו הַמִּידוֹת טוֹבוֹת.

וְהַדְּבַר שְׁלִישִׁי יִשְׁאֵל אֵיךְ הוּא בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

639

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • וישב, חנוכה תשפ"ד

הנה כבר נדפסו ונתפרסמו הרבה דברי תורה וחיזוק מרבינו זללה"ה בענייני חנוכה, וכעת יצא לאור במהדורה חדשה קונטרס 'פניני חיזוק' משיחות רבינו לימים אלו, ושם נתבארו הרבה עניינים בשלמותם. ונביא בזה שיחה שעדיין לא פורסמה, ממה שמסר רבינו במסיבת חנוכה בישיבת 'אהבת אהרן' בראשות בנו הג"ר בצלאל זללה"ה, ליל ראשון של חנוכה תשע"ד.

שמחת התורה בימי החנוכה

אני רואה שהציבור נמצאים במצב רוח של שמחה, ושרו כאן בשמחה רבה, ולכאורה הרי אין מצוה של שמחה בחנוכה, ורק ביום טוב יש מצוה של שמחה, אבל חנוכה זה לא יום טוב, ועושים בו מלאכה, ואמנם הימים נקבעו להודות ולהלל, אבל לא מוזכר בהם שמחה, וכמו שכתב השולחן ערוך (או"ח סימן תרע) כי ריבוי הסעודות שמרבים בחנוכה הם סעודות הרשות, שלא קבעו למשתה ולשמחה.

וכתב הרמ"א שנוהגים לומר בסעודות זמירות ושבחות, ואז הם סעודות מצוה, והיינו כי כשאומרים זמירות ושבחות זה כבר דברי תורה ונחשב לסעודת מצוה בגלל התורה שבוה, ואילו בשבת ויום טוב יש מצוה של סעודה ונחשב סעודת מצוה אפילו בלי תורה.

ואף על פי כן ניכר על הציבור כאן שהם שמחים, ומה משמח? על מה השמחה? התורה משמחת! כמו שכתוב (תהלים יט, ט) פיקודי השם ישרים משמחי לב, דברי תורה משמחים, וכשעוסקים בתורה זה נותן שמחה ואושר כמו שאמרו (אבות ו, ד) שאם בתורה אתה עמל יאשרך בעולם הזה, **האושר הכי גדול בחיים זה כשאדם עוסק בתורה**, ובזמן שלומדים מרגישים את האושר הזה, ונראה כי אלו שלומדים כאן מרגישים את זה, את האושר והתענוג, שהשכל מתענג על חכמת התורה.

ומלבד התענוג השכלי שבתורה, הרי עסק התורה מקדש את האדם, ועל ידי זה הוא שמח, כי הקדושה נותנת שמחה, וכמו שכתוב (דה"א י' טז, כז) עוז וחדווה במקומו, 'במקומו' היינו היכן שיש קדושה שם יש שמחה ו'חדווה', ולכן פיקודי השם משמחי לב, כי התורה מקדשת, וקדושת התורה משמחת. ואילו כשעוסקים בחכמות אחרות, גם אם מרוצים ונמצאים במצב רוח טוב, אבל זה לא משמח כמו דברי תורה. וזה מה שרואים כאן שלמרות שאין מצוה של שמחה, אבל התורה משמחת!

ובפרט בחנוכה שזה זמן מיוחד של הצלחה בתורה, כיון שהייתה גזירה 'להשכיחם תורתך', שהיוונים גזרו שלא לעסוק בתורה ומי שיעסוק בתורה יקבל עונשים, ובחנוכה ניצחו אותם ונמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וכו', וזכו לניסים בזכות מסירות נפשם של החשמונאים.

הגזירות מפני שהתרשלו בעבודה

והב"ח בהלכות חנוכה (או"ח סימן תרע) מביא מה היה החטא שגרם את הגזירות? מפני 'שהתרשלו בעבודה', היינו שהכהנים התרשלו בעבודת הקרבנות במקדש, ולא כתוב שלא עשו את הקרבנות, אלא הקריבו קרבנות כדן, אבל זה היה 'בהתרשלות', בלי מרץ ובלי שמחה, כי לא החשיבו כל כך את המצוה של קרבנות, ולכן היו הגזירות מידה כנגד מידה לבטל מהם העבודה.

ולכאורה אם כן החטא היה רק אצל הכהנים, שהם העובדים בבית המקדש והתרשלו בעבודת המקדש, ומדוע נגזרה הגזירה על כל ישראל.

וצריכים לומר כי ההתרשלות בעבודה הייתה גם אצל כלל הציבור, בעבודה השייכת אצלם, כי גם תפילה היא עבודה, כמו שאמרו (תענית ב, א) עבודה שבלב זו תפילה, ואמרו (ברכות כו, ב) שהתפילות נתקנו כנגד התמידים, שחרית כנגד קרבן תמיד של שחר, ומנחה כנגד תמיד של בין הערביים, וערבית כנגד הקטרת האיברים.

וכנראה גם בזה הייתה 'ההתרשלות בעבודה', כי התפילה היא עבודה שבלב, כמו שכתוב ולעבדו בכל לבבכם איזהו עבודה שבלב היא אומר זו תפילה (תענית שם), ואם אדם מתפלל בלי כוונה, אמנם זו גם כן תפילה, אבל זו לא עבודה שבלב, ועבודה שבלב היא כשהלב מרגיש את מה שהוא חייב,

ומרגיש את העבודה, ומרגיש שיש עליו השגחה, שרואים אותו, ושומעים את מה שהוא מדבר, כי בשמים הכל גלוי וידוע, וגם המחשבות גלויות, כמו שכתוב (דה"א י' כח, ט) וכל יצר מחשבות מבין.

ובאמת זהו הסעיף הראשון בשולחן ערוך מדברי הרמב"ם במורה נבוכים "שיותי השם לנגדי תמיד זה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים", שאדם יזכור תמיד שהוא תחת השגחה, ויש מלך גדול ונורא שרואה אותו ורואה את כל ההנהגה שלו, וצריך למצוא חן בעיני המלך, ואם הוא מוצא חן בעיני המלך אזי המלך יתן לו כל צרכו ולא יחסר לו כלום, אבל אם הוא בדרגה אחרת, המלך לא מרוצה ממנו.

וכתוב בספרים **שאדם שמרגיש כך ומתנהג כך הוא מאושר, כי הוא יודע שהמלך רואה אותו והוא מתנהג כמו שצריך, וממילא המלך אוהב אותו!** והוא אוהב למלך! ומי שחי בהרגשה כזו, שכל היום שלי מתוכנן לפי רצון המלך, והמלך רואה ויודע ומרוצה ושמו במה שאני עושה, זוהי הרגשה מאד נעימה, שאני משמח את המלך, והמלך מרוצה ממני.

דבקות בתורה מביא לקרבת אלוקים

אבל הדרך להגיע לזה היא רק על ידי עסק התורה, וככל שהאדם יותר דבוק בתורה, יותר לומד בהתמדה ויותר מתעמק בלימודו, ולכל אחד יש כוחות להתעמק, על ידי זה הוא יותר מתקרב ודבוק בהקב"ה.

וכבר סיפרתי את המעשה בצעיר אחד שביקש לקבל אהבת השם, כי לא הרגיש בעצמו אהבת השם כראוי, ונסע לירושלים לאדם בעל מדרגה שידע מה זה אהבת השם, וביקש ממנו עצה לאהבת השם, והלה אמר לו שילמד ספר 'שב שמעתא' ובה יקבל אהבת השם.

והענין בזה, מפני ששב שמעתא הוא ספר עמוק מאד, וכשמתעמקים בדבריו זה מאד מרתק, ועל ידי זה המוח מרותק ברישוק מלא לתורה, שלא מרגישים כלל במה שנעשה מסביב, וכמו שידוע אצל ילדים שבזמן שקוראים סיפור יפה שמעניין ומרתק, אינם שומעים מה שמדברים אליהם, כי הסיפור מאד מעניין ומרתק אותם, וכך גם דברי תורה עמוקים, זה מאד מעניין עד שלא מרגישים בשום דבר אחר.

והצעיר ההוא באמת עשה כך, והתחיל ללמוד שב שמעתא, ובתוך זמן קצר הרגיש את השינוי בעצמו, שהלב השתנה, והוא מרגיש יותר קרבת אלוקים, וגם התפילה היא אחרת. זהו כוח קדושת התורה.

אין גבול לתענוג של תורה

ולכן כתוב פיקודי השם ישרים משמחי לב, כי הקדושה משמחת, וגם אהבת התורה נותנת שמחה, כי כשאדם מקבל דבר שאהוב עליו הוא שמח, וזו שמחה שאין לה גבול, מה שאין כן בהנאות העולם הזה.

וכמו שידוע הביאור במה שאומרים בתפילת שבת 'עם מקדשי שביעי כולם ישיבעו ויתענוגו מטובך', עם מקדשי שביעי, אלו שמקדשים את השבת, הם שבעים ומתענוגים, ישיבעו ויתענוגו. ולכאורה וכי אחרי ששבעים עדיין שייך להתענוג, הרי אדם ששבע כבר אינו מתענוג, ורק כשהוא רעב יש לו תענוג מאכילתו, אבל כששבע כבר אין שום תענוג, והוא כבר עייף ורוצה לישון ואי אפשר לדבר איתו וגם הראש שלו כבר אינו עובד... וכיצד שייך לשבת ואחר כך עדיין להתענוג?

וביאר בזה ההפלאה בהקדמה לכתובות כי כאן כתוב 'מטובך', והיינו טוב השם, ומהו טוב השם? התורה הקדושה, כמו שאמרו (אבות ו, ג) אין טוב אלא תורה, והתורה גם כן משביעה, כי בלי התורה אדם רעב ומרגיש חוסר סיפוק בחיים, ומי שאין לו איזה דבר שנותן לו סיפוק בחיים זה דיכאון, כידוע

בענייני דינא

לאחר אסון השריפה בכרמל בימי החנוכה
תשע"א, עורר רבינו:

ידוע שבבין הזמנים תמיד היו אסונות רח"ל, ויש הרבה מכתבים מגדולי הדור להתחזק בתורה בבין הזמנים, וברוך השם בשנים האחרונות יש יותר חיזוק ונפתחו הרבה ישיבות בין הזמנים, ולומדים בבתי מדרשות, ובזכות זה כמעט שאין אסונות.

אך בחנוכה יש שעושים 'בין הזמנים' בלי ישיבת בין הזמנים, וזה דבר גרוע ואיום שיש בטלה כזו, שחסר זכות התורה, וכל מי שמתחזק בימים אלו זה זכויות גדולות שמגינות על כל הדור.

ענין מכירת יוסף

בפרשת וישב, ויוסף הורד מצרימה. הנה כל ענין מכירת יוסף היה כדי שתתקיים גזירת "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג), ועל ידי שיוסף נמכר למצרים ונהיה שם מלך, ואחר כך היה הרעב, מזה נתגלגל ירידת יעקב אבינו למצרים. ויש להתבונן למה הוצרך יוסף לעבור כל כך הרבה גלגולים עם המכירה ועם אשת פוטיפר ואחר כך להיות בבית הסוהר עשר שנים ועוד שנתיים.

ונראה בטעם הדבר, משום שיוסף היה צריך להיות מלך ומושל במצרים, וזה ניסיון גדול להיות מלך ולהישאר בצדקתו, כמו שכתב רש"י בתחילת פרשת שמות על הפסוק (א, ה) "ויוסף היה במצרים" להודיע צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בצדקו, ע"כ.

והיינו, שאין זה פשוט להיות מלך ולהישאר בצדקתו כמו שהיה אצל יעקב, ובשביל זה היה צריך לעמוד בניסיונות וצריך הכנה גדולה לזה, כמו אברהם אבינו שעמד בעשרה ניסיונות, שתכליתם להוציא את כוחותיו אל הפועל ולהתרום על ידם (כמו שביאר הרמב"ן בפרשת וירא), ואף יוסף היה צריך להשתלם ולהכין עצמו להיות מושל במצרים, ולכן נתנו לו מן השמים את כל הניסיונות שעל ידם קיבל את שלמותו ונשאר בצדקתו.

☆

והנה ניסיון אחד היה בבית פוטיפר, שכתוב שם (לט ג-ד) "וירא אדוניו כי השם איתו וכל אשר הוא עושה השם מצליח בידו וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אותו ויפקידהו על ביתו" וגו', ופירש רש"י מהו 'כי השם איתו' – שהיה שם שמים שגור בפיו, ומבואר כי היו שתי סיבות שמניחו על ביתו: הא' שראה כי השם איתו, והב' שכל אשר הוא עושה השם מצליח בידו, ומשמע שאם רק היה רואה שהוא מצליח אבל לא היה השם איתו, לא היה סומך עליו, ויש לפרש מפני שהיה מיוחד ממנו, כי אם הוא מצליח מי יודע מה יכול להיות אם ימנה אותו, ורק לאחר שראה כי השם איתו, ששם שמים שגור בפיו, והוא אדם ישר כזה, לכן סמך עליו.

ואחר כך כתוב (לט, ו) "ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה", ופירש רש"י כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה, אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך? אני מגרה בך את הדב! מיד ותשא אשת אדוניו וגו'. ומשמע שלא הייתה התביעה על עצם הסלסול בשערו שהוא חטא כמאמרם (בראשית רבה כב, ו) כיון שרואה היצר אדם שתולה בעקבו ממשמש בגדיו ומסלסל בשערו הוא אומר זה שלי, ולא זה היה החטא אצל יוסף, רק מה 'שאביך מתאבל' ואתה מסלסל בשערך.

והביאור בזה, כי הוא היה מושל ובעל משרה גדולה, וצריך לקבל אנשים, ולכבוד הציבור הוצרך להתלבש יפה ולסלסל בשערו, ולכן עצם הסלסול בשערו לא היה חטא, וכל העוולה היא רק שלא ראוי לעשות כן כשאביו מתאבל, ועל זה נענש בכל המעשה עם אשת פוטיפר ואחר כך ישב בבית הסוהר עשר שנים, והעונש היה לימוד שיקבל את השלמות וירגיש את הענין שאין ראוי לסלסל בשערו כשאביו מתאבל, ומשמע שזו דרגה שאינה פשוטה כל כך, ובאמת על עצם הסלסול בשערו לא היה עליו תביעה, אבל כיון שאביו מתאבל היה משהו דבר דק כזה שצריך להיות יותר בשלמות, ובשביל זה הוצרך להיות עשר שנים בבית הסוהר.

ואחר כך נוספו לו עוד שתי שנים בבית הסוהר, משום שביקש משר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי, והוצרך כנגד זה לחזק עוד את הביטחון על ידי שיהיה שנים נוספות בבית הסוהר, וכל זה היה הכנות להיות מושל במצרים ולהישאר בצדקתו, שצריך לזה הכנה ודרגה גבוהה, לעמוד בכל הניסיונות, כמו שכתב רש"י בתחילת פרשת ויחי (מז, לא) שיוסף מלך היה ונשבה לבין הגויים והרי הוא עומד בצדקו, ובשביל זה עבר את כל הגלגולים והניסיונות במצרים, להכין עצמו להיות מלך ולהישאר בצדקתו.

מתוך דרשה באירוס תלמיד, כסלו תשס"ב

שפנסיונרים אם לא עוסקים בתורה זה בעיה, כיון שאין להם תעסוקה, ומשתעממים, והשעמום מביא לידי דיכאון, אבל אדם שעוסק בתורה הוא שבע ומלא סיפוק.

וזהו לשון הגמרא (ברכות יד, א) המשביע עצמו מדברי תורה, שהתורה משביעה את האדם, ומשקיטה את הרעב הנפשי, כי **בלי תורה אין שום סיפוק בחיים, אבל כשעוסק בתורה הוא מאושר, שהנפש רעבה וצמאה לזה**, כמו שכתוב וגם הנפש לא תימלא (עיי' מסילת ישרים פ"א), והתורה ממלאת את הנפש ומשביעה את הנפש.

והשביעה של תורה אינה כמו שביעה מאכילה גשמית שקשה להמשיך, אלא להיפך, זה מושך עוד ועוד, וכמו שאמרו (קהלת רבה א, יג) שמי שיש לו מנה רוצה מאתיים, והוא רעב לעוד! והנה בממון האדם רעב ואינו שבע, ואינו שמח במה שיש לו, אלא רק מתכנן איך להרוויח עוד, וכשאינו מרוויח הוא עצוב, וכלפי חוץ הוא מסתיר זאת ועושה עצמו כאילו שהוא שמח, אבל באמת הוא לא שמח, ואין לו שום סיפוק, מה שאין כן בדברי תורה אדם שבע ושמח במה שלמד, ויש לו סיפוק נפשי גדול, ולא חסר לו כלום, ורק יחד עם זה הוא גם משתוקק ושואף ללמוד עוד, כי אין גבול לתענוג של תורה, וזה תענוג שנמשך גם אחרי השביעה.

האושר והשמחה בעמלה של תורה

וזהו שאמרו על דברי תורה 'אשריך בעולם הזה' (אבות ו, ד), שאפילו אם יש לאדם רק 'פת במלח', אבל הוא אוכל כדי חייו, והוא כבר שבע ואינו רעב, וכן 'מים במשורה' הוא שותה כמה שצריך וכבר אינו צמא, 'ועל הארץ תישף' הוא אמנם לא ישן על מזרון נוח, אבל הוא נרדם וישן כמה שצריך, ויש אנשים שישנים על מזרונים לא כל כך נוחים, ולפעמים אפילו על ספסל עץ, אדם עייף ונרדם, ואחר כך הוא כבר רענן, ואפילו אם 'חיי צער תחיה', שיש עוד קשיים שמצעררים אותו, אבל הוא לא מרגיש בזה, כי 'בתורה אתה עמל', והתענוג של תורה משכיח את כל הקשיים.

ולכן 'אשריך בעולם הזה', כי למרות כל הקשיים, הרי הוא לא רעב ולא צמא, כיון שאכל פת במלח ומים במשורה, וישן כמה שצריך לישון, ועכשיו הוא עוסק בתורה, ואם יש איזה צער הוא שוכח מכל הצער, כי הוא עמל בתורה, ועמלה של תורה זה לא עוד קושי נוסף, אלא עמל כל אחד לפי כוחו וכפי כשרונותיו, שהוא לומד ומבין את מה שהוא לומד, וזה מרתק אותו ומשמח אותו, כי קדושת התורה משמחת.

וזהו מה שרואים כאן אצל בני הישיבה, איך שהם מאושרים, ואחר כך מקימים בתים בישראל, בית מלא שמחה, וממשיכים בחיים המאושרים, ושמחים בחלקם, מי שלא רואה את זה לא יאמין, וברוך השם יש כבר הרבה הורים שזוכים לראות את זה.

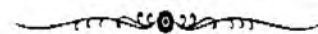
וזכרנו שהייתי פעם בשמחה של חתן, שההורים לא ראו מימיהם שמחה של בני תורה, והבן למד בישיבה והתחזק, וכשבאו לחתונתו אמר לי האב בהתפעלות: כאן מרגישים שמחה אמיתית! ולעומת זה בשמחות של הרחוקים מתורה ומצוות יש שמביאים משקאות חריפים, ויש שם אנשים חזקים לשמור על המשקאות, שלא ישתו יותר מדי ויבואו לידי סכנה, אבל בשמחה של בני תורה אין צורך בזה, ולא צריכים בכלל משקאות, אלא שמחים שמחה אמיתית, אשרינו מה טוב חלקנו.

ובימי החנוכה שהיו גזירות להשכיחם תורתך, והייתה התרשלות, כנראה זהו מפני שלא החשיבו את התורה, ולא החשיבו את העבודה, שהתורה מחייבת גם עבודה, והם לא החשיבו את מה שהתורה מחייבת, ומחמת זה נתרשלו בעבודה, ויתכן שגם לא עסקו בתורה כמו שצריך, ולכן היו קשיים וגזירות להשכיחם תורתך, וכשבאה הישועה אזי להיפך הם התחזקו ועסקו בתורה, וכמו שאנו עכשיו עוסקים בתורה, ושמחים בה.

לכן **ימי החנוכה הם ימים מיוחדים לשמחת התורה**, ולמרות שאין בהם מצוה מיוחדת של שמחה, אבל יש שמחה בתורה, שזכינו בימים אלו לביטול הגזירות על התורה, ובזה אנו שמחים.

ומצוה זו של שמחה היא גם בכל השנה, כמו שכתוב (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, וזה מוזכר בתוכחה, שיש תביעה למה לא עבדו בשמחה ובטוב לבב, כי צריכים לשמוח בעבודת השם, והשמחה על המצוות שכרה יותר מהמצוה עצמה, כמו שמשמע בשערי תשובה (ד, ט) שכתב "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", כי בקיום המצוות חייבים, אבל השמחה במצוות היא מדרגה פנימית של עבודה שבלב, מתוך הכרת חשיבות המצוות.

ולכן אין זה פלא לראות את בני הישיבה כאן שהם שמחים, ובעזרת השם שיימשכו השמחות הלאה, ישבעו ויתענוגו מטובך עוד ועוד, ואין סוף לשמחה, אין סוף לאיכות השמחה, יותר ויותר, כמו שאין קץ ואין סוף לתורה כך גם אין סוף לשמחת התורה, ובזכות זה נזכה בעזרת השם לשמחה האמיתית בגאולה השלמה בקרוב.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **לאה טאובר** ע"ה
בת הגאון רבי רפאל זצ"ל
נלב"ע כ"א כסלו תשנ"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **מינה אדלשטיין** ע"ה
בת הגאון רבי מרדכי שמואל קרול זצ"ל
נלב"ע ב' טבת תשס"ט - תנצב"ה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת וישב - חנוכה תשפ"ד

מי ימצה עומק הדין

הנכבדים הגדולים ממנו, והיה מכעים אותם ומתפאר כנגדם בהלומותיו, וכיון שהיה בכלל החטא היה בכלל העונש, ולכך נפקד עליו ג"כ עכ"ל רבינו בחיי, והוא דבר מבהיל בעומק הדין שעוון מכירת יוסף נרשם גם על שם יוסף עצמו, כאילו הוא השתתף במעשה והוא עצמו חטא במכירת יוסף, וע"כ מובן שגם שבטו צריך לכפר ע"ז ולפדות כל בכור בעשרים כסף.

והנה מצד יוסף ודאי היה זה דק עד דק עד אין נבדק, ונחשב כחטא רק ביחס לגדלותו העצומה, ע"ד מ"ש המסילת ישרים פ"ד עי"ש, ואפ"ה דקדקה התורה לספר ע"ז ולא באופן של חטא דק אלא כחטא ממש, וכבר האריך בזה מו"ח רבינו הגדול זצ"ל (מחשבת מוסר ח"א עמ' שי"ח, ח"ב עמ' שצ"א) לבאר היאך רואים את אמינות התורה מכך שהיא פירסמה את חטאיהם של אבות העולם.

בירושלמי שקלים פ"ב ה"ג: רבי ברכיה רבי לוי בשם רבי שמעון בן לקיש לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהא כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף ע"כ, ורבינו בחיי מפרש כאן, דמשום כן תרגם כאן אונקלוס 'בעשרים כסף' ושינה מכל מקום שמתרגם 'סלעין דכסף', שכאן כוונתו לדינרי כסף, שבכל א' מחמשה סלעים של פדיון הבן יש ד' דינרי כסף, לכפר על עשרים כסף שנמכר בהם יוסף בכורה של רחל, שניתנה לו הבכורה בעשרים כסף. ובמשך חכמה פר' בא נתפלא ע"ד הירושלמי דאם פדיון הבן הוא לכפר על מכירת יוסף, מדוע גם שבטי יוסף צריכים ליתן חמש סלעים? והנה ידוע מה שכתבו המקובלים שעשרה הרוגי מלכות היו גלגול של עשרה אחי יוסף, וכ' ע"ז רבינו בחיי להלן: ומה שהיו עשרה הרוגי מלכות והאחים בעלי המעשה לא היו אלא ט', שהרי ראובן לא הסכים עמהם, י"ל לפי שגם יוסף חטא, כי חטא האחים בו הלא הוא היה הסיבה כשהיה משתרר על אחיו

'צעקת הדל תקשיב'

מידם רב מפי רב, ששמואל יושב לפני רב יהודה תלמידו עקב אותו מעשה, ועדיין צריך ביאור סברת שמואל בזה.

ונראה דבאמת לא הי' יכול שמואל להושיעה, רק מר עוקבא שהוא הי' אב בית דין, ומה תועלת שגם שמואל ישמע צעקתה. וא"ל רב יהודה שגם ע"ז נאמר 'אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה', שצריך האדם להדבק במדותיו של הקב"ה, והקב"ה שומע את צעקת הדל לא רק כדי לעוזרו, אלא עצם שמיעת הצעקה בבחינת 'נושא בעול עם חברו'. וכן הוא בנוסח ברכת השיר 'נשמת כל חי' (נוסח ספרד) 'שוועת עניים אתה תשמע, צעקת הדל תקשיב ותושיע', כלומר שיש כאן שני ענינים נפרדים, 'תקשיב' ו'תושיע'. וכך גם האדם צריך להאזין לצעקתם של הדלים והנדכאים אף כשאינו יכול להועיל להם בצרתם.

וע"ד זה נראה ביאור דברי האחים הקדושים שבטי י-ה, שפשפשו במעשיהם וגילו עומק הדין, דהן אמנם אסור שצעקת האדם הנידון בב"ד תשנה את הפסק כלפיו, ומ"מ אין זה פוטר את הבית-דין מלשמוע את זעקתו ותחנונו, והם לא נהגו כן ולא הקשיבו לתחנונו של יוסף. אמנם, תחנונו של יוסף לא יכלו לשנות את פסק דינם, ומ"מ היו צריכים לישמע על ידם.

- חנוכה -

'עמדת להם בעת צרתם'

שהאדם קורא לו ממש מן המיצר ומתחנן על הצלתו לצורך רוחני. וזה מדוקדק מאד ג"כ בלשון הזהב של הרמב"ם: בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל וביטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות וכו' וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצו לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם וכו' עכ"ל.

ויאמרו איש אל אחיו אכל אשמים אנהנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשנו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת (מב, כא)

צידידו בטעם צרה זו אם הוא בשביל מכר יוסף, ודחו טעם זה וכו' שכפי הדין דנוהו להריגה וכו', ואשר על כן לא מצאו עוון ואמרו אבל אשמים וגו' אשר ראינו וגו', פירוש: שעל כל פנים היה להם לרחם עליו בראות אחיהם מתחנן על סכנת נפשו, ונתאכזרו עליו, ודבר זה מגונה לצדיקים לעשותו, 'על כן באה אלינו הצרה הזאת'. (אור החיים)

ויש לתמוה, אם החזיקו בדעתם שדין יוסף להריגה, ולא התחרטו על מכירתו, א"כ למה הי' להם לרחם עליו? ואם סברו שכך הוא הדין, שצריך להתחשב בתחנוני הנידון אפי' שהוא מחוייב עפ"י שורת הדין, א"כ שם החטא הוא עצם מה שמכרוהו אפי' שנתחנן להם.

ויש ללמוד מכאן יסוד נוקב ויורד עד דכדוכה של נפש, ומבואר הוא להדיא בגמ' שבת (נה ב') רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל, אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה ולא הוה (שמואל) משגח בה, א"ל לא סבר ליה מר 'אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה' (משלי כא, יד), א"ל וכו' הא יתיב מר עוקבא אב-בית-דין, ובגמ' ב"ב ד"י ב' עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, והתוס' שם הביאו דברי הר"ח בשם הגאונים שקבלה

יש להבין שינוי נוסח ההזכרה 'על הנסים' שאומרים בחנוכה שיש בו 'ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם', אבל בפורים לא מזכירין 'בעת צרתם', רק 'ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו'. ונראה דלינצל מגזירת להשמיד ולהרוג ולאבד שהי' בימי מרדכי ואסתר, היו נענים ע"ז בתפילה וצום גם אם לא היו מרגישים את עומק צרתם, אבל לענין גזירת היוונים שהן על תורת ישראל שהכל תלוי בבחירת האדם, ע"ז הקב"ה עוזר רק בבחינה

ויש לדקדק בשינוי הלשון שלא כתב 'והצרו להם לישראל מאד' על דרך שכתב 'ולחצום לחץ גדול', וגם צריך להבין כפל התשועות שמזכיר הרמב"ם, ונראה שרצה הרמב"ם להשמיענו שהרגישו לצרה את גזירת ביטול הדת ולכן ריחם עליהם הקב"ה ומקודם 'עמד להם בעת צרתם' ורווח להם שיכלו

להעמיד דתם ולעסוק בתורה ומצוות, ואח"כ נוסף עוד תשועה גדולה ופורקן שהרגו אותם והי' גם הצלה גשמית ממה שפשטו ידם בממונם וכו'. ויש לנו ללמוד מכאן, שלעולם התשועה הרוחנית היא לפי עומק הרגשת הצרה והצער, ואז בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם אכ"ר.

להודות על שנתת בלבנו להיות מודים לך

ויתנשא שמך, ונראה ד"ועל כולם" היא על כל ההודאות או מברכים אותך ומרוממים אותך על שנתת בלבנו להיות מודים לך. וכמו שהשומע מהצבור שאומרים שמע ישראל צריך להשתתף ולהמליך את הקב"ה ולומר עמהם שמע ישראל, וכן השומע קדושה עמהם, כן כשהש"צ אומרים מודים אנחנו לך ועל כולם יתברך וכו', צריכים הצבור להשתתף ולומר מודים אנחנו לך וכו' - על שאנו מודים לך.

ויסוד לזה דועל כולם יתברך הכוונה - על שאנו מודים לך, מ"על הניסים" דהנוכה שקבעו חז"ל לאומרו לפני "ועל כולם", ובסיום הדברים נאמר "וקבעו שמונת ימי הנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול" וצ"ע מה שייכות סיפור הדברים ד"וקבעו שמונת ימי הנוכה אלו להודות ולהלל וכו'" לאומרו בהודאה, וגם מה הוא סמיכות הלשון ד"וקבעו שמונת ימי הנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול" ל"ועל כולם יתברך".

ומוכח דכוונת "ועל כולם יתברך", דגם על מה שקבעו ח' ימי הנוכה להודות ולהלל או מברכים אותך שנתת בלבנו להיות מודים לך. וכן בעל הניסים דפורים איכא נוסחא המסיימת "ונודה לשמך הגדול" - ועל כולם יתברך, והיא היא דאנו מברכים אותך על שנתת בלבנו להודות לו וכש"נ.

והנראה דהתקנה המיוחדת דהנוכה לשיטת רש"י לאמר "על הניסים" בהודאה, נתחדש בזה דחוץ מהלל שהוא הלול על הנס, צריך להודות לו על ההודאה והוא ועל הניסים בהודאה. בינה זאת.

אמרו חז"ל בסוטה מ' ע"א בזמן שישליח צבור אומר מודים העם מה הם אומרים אמר רב מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך ושמואל אמר אלקי כל בשר על שאנו מודים לך וכו' אמר רב פפא הילכך נימרינהו לכולהו, ולכך נקרא מודים דרבנן שאנו אומרים ככולי רבנן. ואמנם יסוד הך מודים אליבא דכולהו הוא מודים על שאנו מודים לך, ופרש"י על שאנו מודים לך, על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך.

והנה ענין הודאה הוא הכרת טובה והוא מיסודי האמונה, וכבר הגדירו זה חז"ל בברכות ובמגילה שהוא כעין קבלת מלכות שמים, וכל האומר 'שמע' 'שמע', 'מודים' 'מודים' משתקין אותו משום דמיהוי כשתי רשויות, ולא אמרו כזאת בשאר תפילות ובשאר ברכות משום דהודאה הוא כעין קבלת מלכות שמים. והגדירו לנו חז"ל עד כמה צריך האדם, להודות לה' דלא רק על עצם הטובות והנסים והנפלאות שבכל עת ערב ובוקר וצהרים שהוא עושה עמנו, אלא צריך אדם להודות לו על שהוא יכול להודות לו על טובותיו, והוא מודים אנחנו לך על שאנחנו על שאנו מודים לך - על שנתת בלבנו להיות מודים לך בינה זאת. ובאמת כשנדייק בברכת מודים שבשמונה עשרה נראה שיסדוה אנשי כנה"ג בלשון שכנראה שלזה התכוונו באמרו "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלוקינו וכו' צור חיינו מגן ישענו כו' נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים, הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך" וכו', וצ"ע מה היא החזרה "ועל כולם יתברך ויתרומם

רבינו מרן שליט"א במכתב עוז לחיזוק שקידת התורה בלילות שבת קודש

בקשוני מחו"ר בית המדרש אשכנז - מפעל הש"ס שיחי' לאוי"ט בעיר ביתר עילית יצ"ו, לבוא בדברים לחיזוקה של תורה, לאחר שעלתה מחשבה טובה בלבם להיות מוסיפין בקודש, לייסד סדר מיוחד בלילות השבת בתקופת זמן החורף, בהם לילות השבת ארוכים, וללמוד בצוואת ברוב עם הדרת מלך. ואין צורך להאריך בגודל ומעלת לימוד התורה בליל שב"ק, והביא בביאורי הגר"א (או"ח ר"צ ס"ב) בשם הירושלמי שלא נתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהם בתורה.

ומקובל בשם מרנא החפץ חיים זיע"א ע"פ האור החיים הק' (שמות כ, י) שכל מצוה שעושים בשבת ערכה ככל תר"ג מצוות, וא"כ לפי מש"כ הגר"א (שנות אליהו פאה מ"א) שכל תיבה ותיבה של דברי תורה היא מצות עשה בפני עצמה, נמצא שבתיה של לימוד בשבת מקבלים שכר כתר"ג מצות ביום חול.

ובבן איש חי בפרשת שמות כתב בשם המקובלים דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימות החול.

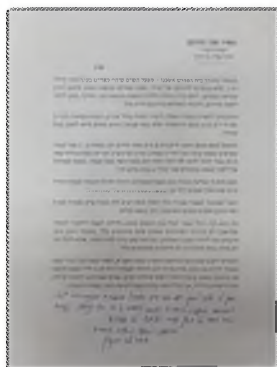
ומפי השמועה שמענו שמו"ר מרן החזון איש זיע"א היה אומר שיש סוגיות בש"ס דאז עומק הסברא שבהם הוא מבין יותר בשבת קודש.

וזה הוא דבר גדול מאוד לנצל את הזמנים טובא בלילות השבת ללימוד התורה, שלדאבון לב בדורות האחרונים אנשים אינם מתבוננים כלל, באיבוד הזמן היקר והקדוש של לילות השבת הארוכים. ובוודאי שגם צריך לנוח בשבת, אלא דלכל דבר יש מידה, אלא שלצערינו לא חושבים ומתבוננים כלל.

ועובדא ידענא שבתקופת מלחמת המפרץ בשנת תשנ"א, לאחר שנפל טיל בליל שבת בסמוך לעירנו בני ברק, עורר מו"ח רבנו הגדול רשכבה"ג זיע"א, כי ליל השבת תובעת את עלבונה, כאשר בימות החול, לאחר ארוחת הערב, שבים האברכים והבחורים לחק וסדר לימודם בלילה, אך בליל שבת קודש מעבירים את הזמן בכטלה ובשינה.

ואין לי אלא לברך את חו"ר בית המדרש, המעוררים והמסייעים בזה. ובזכות התורה ולומדיה נזכה לישועת ה' על עמו ונחלתו, ונזכה לאור חדש על ציון תאיר והיתה לה' המלוכה.

החזקתם לכבוד התורה ולומדיה

ביד עוסקי תורתך

מעלת חשיבות לימוד התורה

מרבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

משל למה הדבר דומה, לאדם שראה אדם אחר הטובע בים, והיה זה יום קר מאוד ורוח סערה, והוא קופץ לתוך הים להציל אותו, ובנוסף אותו אדם שטבע היה כבד מאד, שנמצא שהיה לו צער גדול מאד להוציא אותו, המים קרים והאדם גדול, אין לו שום הנאה מעצם הפעולה שהוא עשה, ואדרבה כולה צער, אבל מצד שני הוא נהנה מאד, יש לו סיפוק עצום, שהרי הוא הציל חיי אדם.

אם אדם יודע את חשיבות התורה, ויבין מה שהוא עושה בשעת הלימוד, הרי כל סוגיא שלא תהיה זה 'ששון לבי המה'.

רבינו יונה חוזר על זה שוב (שם ב' ד') וכותב, 'ולפי הערבות בטרחה וחפושה תפקחנה בה עיני השכל ותשתמר בלב האדם, כענין שנאמר "נחלתי עדותיך" כי ששון לבי המה'. כשלומדים תורה בעריבות, בשמחה ובמתיקות, אז זוכים ל'תפקחנה עיני השכל ותשתמר בלב האדם', והוא מאותו הפסוק 'כי ששון לבי המה'. כי העריבות, שהיא 'ששון לבי המה', באה רק מחשיבות התורה, והיא היא שמחת התורה, שעל ידה 'תפקחנה עיני השכל', השכל נפתח ומוכן ללימוד התורה.

נאמר במשלי (א' ז') "יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בזו", ופירש רבינו יונה, 'תחילת כל דעת תלמוד בנפשך יראת ה' יתברך, כי החכמה והמוסר אוילים בזו, שאין להם יראת ה' ואינה יקרה בעיניהם'. מבואר בדבריו, שמי שחסר לו יראת ה', והחכמה והמוסר אינם חשובים בעיניו, הוא לא יצליח בלימוד החכמה, אם איננה יקרה בעיניו, אי אפשר להצליח בחכמת התורה.

מוסיף רבינו יונה חידוש נוסף, שאם יש בקרבו חשיבות התורה 'אז יתקיים בידך', וכפי שנאמר (תהלים קיט קיא) 'נחלתי עדותיך כי ששון לבי המה', כלומר, שלא רק הבנת התורה תלויה בחשיבות שמייחסים לתורה, אלא גם קניית הלימוד, לזכור את מה שלמדו, שזה 'נחלתי עדותיך', הוא רק בתנאי ש'ששון לבי המה', שהלימוד הוא בשמחת הלב, ואם חסר בחשיבות התורה אז לא מתקיים 'ששון לבי המה'. ביאור הדברים, שכאשר יש סוגיא קשה, שלכאורה אין שום הנאה מצד עצם לימוד הדברים, סוגיא שבנויה על חשבונות, סוגיא קשה להבנה, אבל מי שהתורה חשובה בעיניו, אז גם בכאלו סוגיות הוא מרגיש את ה'ששון לבי המה'.

כדי שהאדם יגדל בתורה הוא חייב שתהיה לו חשיבות התורה. כידוע, קנין התורה דורש מאמץ גדול מאוד, ובפרט לימוד תורה שבעל פה, ללמוד אותה לעומקה ולרוחבה על כל כלליה ופרטיה, כדי שאדם יעשה את המאמץ הגדול שנדרש לקנות את התורה, צריכה להיות לו שאיפה גדולה, רק מי שיש לו שאיפה לדעת ולקנות את התורה יהיו לו את כוחות הנפש לכל המאמצים הנדרשים לכך.

מי שאין לו שאיפות לא רואה את הצורך לעשות מאמץ, ושאיפות באות רק על ידי שהוא מכיר את חשיבות התורה, שמכח זה שהיא כל כך חשובה אצלו, יש לו רצון להיות דבוק בה. הכלל הוא, שהכח להתאמץ נובע ממה שהוא שואף להצליח בתורה, וזה מגיע רק אם יש לו חשיבות לתורה.

והכלל הזה נכון לא רק כלפי קנין התורה באופן כללי, אלא גם בשעת הלימוד עצמו. לפעמים אדם אומר איזה מהלך בסוגיא, איזה חידוש, והוא הולך אתו עד שהוא נתקל באיזו בעיה שהיא ממש סתירה למהלך שלו. וזו נקודת המבחן שלו, שהרי בדרך כלל אפשר למצוא איזה דרך בדוחק, אבל בתוך תוכו הוא יודע שזה לא אמת, הוא יודע שזו לא הדרך הישרה.

מי שיש לו 'חשיבות התורה' ידחה את כל הדרכים הדחוקים, בשבילו אם זה לא אמת - זה כלום! הוא רוצה לדעת תורת אמת. מי שיש לו חשיבות לתורה ממילא רוצה ושואף לגדול בתורה, אז הוא מבין שהדרך היחידה לגדול היא רק על ידי לימוד האמת שבתורה, הוא כבר לא יסתפק בדחוקים.

דבר נוסף, לפעמים עולה לבחור איזו שאלה בסוגיא, שאלה בפשט, הוא לא מבין כל כך מה כתוב בגמרא, אבל הוא גם מתבייש להודות בזה ולשאול. כדי שלבחור לא תהיה בושה לשאול את החבר או את הרב בזמן שהוא לא מבין משהו, צריכים חשיבות התורה, החשיבות שיש לו לתורה תתגבר על הבושה שיש לו מלהודות בזה שהוא לא יודע.

לא רק קניין התורה תלוי בכמה חשיבות התורה שיש, אלא גם כמה מתיקות יהיה לבחור בלימוד תלוי בחשיבות שיש לו לתורה. לא בכל סוגיא יש את החכמה והברק שבגללם תהיה לו הנאה בלימוד, יש הרבה סוגיות קשות שצריך עבודה קשה לפני שמגיעים למשהו, אם בכלל, וכשאדם יודע שהוא עושה דבר כל כך חשוב ונעלה, יש לו הנאה מעצם העמל והיגיעה, מעצם זה שהוא עושה דבר חשוב הוא כבר נהנה, וכשיש הנאה יש גם מתיקות.

כך שבעצם אפשר לומר שלא שייך לזכות למתיקות התורה אם לא שהתורה חשובה אצלו. מי שראה אצל מו"ר מרן הגאון רבי אהרן קוטלר ז"ל את הנקודה הזו, לראות את מתיקות התורה שהיתה לו, זה הגיע רק מתוצאה שחשיבות התורה היתה אצלו בדרגה כל כך גבוהה.

יזכנו הקב"ה להרגיש את חשיבות התורה, ועל ידי זה נזכה ליגיעת התורה, הבנת התורה, ידיעת התורה, ומתיקות התורה.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת וישב - חנוכה תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני (בראשית לז, יג). ובספר תיבת גמא לבעל הפמ"ג הקשה איך יוסף סיכן עצמו כשהלך אל אחיו שידע ששונאים אותו והיו סכנת נפשות, ותיירץ ע"פ המבואר בשו"ע (יו"ד סימן קנז) דלאדם גדול מותר למסור עצמו כאשר בא קידוש ה' על ידו ואפי' בשאר מצוות, וכיון שבדורו היו אנשים מזולזלים במצות כיבוד אב, לכן מסר נפשו עליה ואע"פ שהיה שכיח הדין. ע"ש. ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר לי עוד, דיוסף נסתכן עבור אביו יעקב שצורתו חקוקה מתחת לכסא הכבוד ומי ששומע לקולו ודאי ינצל, משא"כ להסתכן עבור אב שאינו גדול כיעקב אבינו אין רשות. (והוסיף שנאמר בגמרא (יומא דף נג ע"ב) שר"ח בן דוסא התפלל על עצירת גשמים, ומקשים העולם ה"ז נגד תפילתו של הכה"ג, וביאר מו"ח זצ"ל דכיון שהיה לו המפתח לפתוח שערי שמים וכן לנעול, לתנא כזה מותר להתפלל שיעצרו הגשמים כי בידו לפתחם שוב, וכך יעקב אבינו שכוחו גדול, ממנו לא תצא הרעה, משא"כ אדם שאינו בדרגות אלו].

ויעברו אנשים מדיינים סוחרים, וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור, וימכרו את יוסף לישימעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה (שם לו, כח). והנה רב האי גאון בספר מקח וממכר (שער יג) כתב דמשיכה שקונין בה צריך למשוך ולהוציא החפץ עד שייעקר ממקומו, וכמו שכתוב וימשכו את יוסף, עכ"ד. ולכאורה צ"ב דבפשטות לא קנו את יוסף בקנין משיכה אלא בכסף, וכמבואר בסוף הפסוק להדיא. [והנה רש"י פירש ד'וימשכו' קאי על בני יעקב, אבל הרוקח והנצי"ב פי' דזה קאי על הישמעאלים הקונים, ואולי תלי בזה]. ושמעתי מגיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל דכוונתו דהו"ל למימר רק 'ויעלו את יוסף' ומהו 'וימשכו' אלא ר"ל דכשם שכאן המשיכה הייתה משיכה כזו שהעלו את יוסף לגמרי מן הבור, הכ"נ צריך להיות בכל משיכה שיעקרו החפץ לגמרי ממקומו הראשון.

ויקח אדוני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסוהר מקום אשר אסירי המלך אסורים ויהי שם בבית הסוהר (שם לט, כ). וקשה מהי הכפילות, דמאחר וקאמר שלקחו ונתנו בבית הסוהר, א"כ מדוע האריך וכפל וסיים קרא בשנית 'ויהי שם בבית הסוהר'. ויש לומר, שהרי דרך בנ"א שנמצאים במשבר ובמצב קשה שמנסים בכל דרך לצאת ולהימלט ממצבם, ולמרות שיש ענין לעשות השתדלות לצאת מן המיצר, מ"מ גם טרם בוא הישועה הם אינם מקבלים עליהם גזירת שמים וחושבים מחשבות בליבם איך ומה יעשו לצאת ממצבם זה בהקדם. אך יוסף הצדיק ידע שאם אדוניו לקחו ונתנו בבית הסוהר אז זה רצון ה' כעת, א"כ ברור שיהיה הטוב האמיתי בעבורו, וקבל עליו את הדין באהבה, וממילא הסכים להיות שם לכתחילה למרות הקושי הכרוך בזה, והו"ו 'ויהי שם בבית הסוהר', דלאחר שהמציאות היתה שנתנו אל בית הסוהר, הוא עצמו גם הסכים לזה ונתן דעתו שכך רצון ה' והו"ו תפקידו בזמן ובמקום זה.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחני של מרן שליט"א

המשחק בסביבון בחנוכה, האם יש לחוש לאיסור משחק בקוביא

שאלה. מנהג ישראל לשחק בסביבונים בלילות חנוכה [ובאוצר מנהגי ישרון (סימן יט אות ד) מביא שטעם הדבר הוא שהיוונים גזרו שלא ללמוד תורה, ובנ"י הלכו ללמוד תורה במסירות נפש, וכשבאו היוונים למערות לבדוק אם לומדים תורה, היו מחביאים הספרים והיו מראים עצמם כמשחקים במשחק זה]. אצלנו נוהגים ג"כ לשחק בסביבון, והסדר הוא שהאב פורט כחמישים שקל לחצאי שקלים, ומחלק לכולם כמה מטבעות, וכל מי שזוכה בסביבון לפי הכללים שקבעו לעצמם זוכה גם בכסף, כך שיש ילדים שבסוף הערב יוצאים עם שלל עשרים ושלושים שקל, ויש ילדים שיצאו בפחות, אך כולם נהנים מעצם המשחק, והכסף מדרבן את המשחק. והנה לאחרונה למדנו את הסוגיא של אסמכתא ומשחק בקוביא, ורצינו לשאול האם אין במשחק זה איסור משום משחק בקוביא.

תשובה. מותר לשחק בסביבון אפילו על הכסף, ואין בזה משום משחק בקוביא, גם לשיטת השו"ע שכל משחק דומה הוא אסור משום משחק בקוביא, כיון שהוא מנהג ישראל, והעיקר הוא המשחק ולא הכסף שמרוויחים.

מקורות ונימוקים

שנינו בסנהדרין (דף כד ע"ב) שהמשחק בקוביא פסול לעדות, ונחלקו בגמרא בטעם פסול, רמי בר חמא אמר משום דהוא אסמכתא [שכל מה שהסכים לתת את הכסף לשחק, רק כי חשב שהוא ינצח, ואינו נותן בלב שלם לאחר] ואסמכתא לא קניא [והוא גזל מדרבנן], רב ששת אמר כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא אלא לפי שאין עוסקין ביישובו של עולם. ונפקא מינה בין הטעמים, אם יש לו עבודה נוספת, לטעם הראשון גם פסול, שהרי הוא גזלן דרבנן. ולטעם השני כשר, כיון שעוסק ביישובו של עולם.

למעשה פסק הרמ"א (חו"מ סימן רז ס"ג) שמוותר לשחק בקוביא, ודלא כיש חולקין ואוסרין לשחק בכל ענין. והוסיף (חו"מ סימן שע ס"ג) שכן פשט המנהג לשחק בקוביא. אמנם דעת הרמב"ם והשו"ע (שם ס"ב) שאסור לשחק בקוביא ואם מרוויח כסף מהמשחק יש בזה גזל מדבריהם.

אם כן גם אם נגדיר את המשחק בסביבון - כאשר משחקים על הכסף או על ממתקים - כקוביא, לדעת הרמ"א מותר לשחק, ולדעת השו"ע אסור לשחק.

אמנם בעניינו יתכן שגם לדעת השו"ע מותר לשחק בסביבון, א. כי הכסף כולו שייך לאבי המשפחה, והוא נותן זאת בסוף למי שזוכה בסביבון, ב. כי אין עיקר מטרת המשחק בשביל הכסף, כמו שאר המשחקים בקוביא שרוצים להרוויח מעות, אלא העיקר הוא המשחק, והכסף רק עושה את המשחק למעניין יותר. אך כתב בשו"ע (או"ח סימן שכב ס"ו) שאסור להטיל גזל ולהחליט על פי הגורל מי יטול מנה הגדולה ומי יטול מנה הקטנה, וכתב המשנ"ב (ס"ק כב) שהוא בכלל משחק בקוביא, והוא אבק גזל. ואף דבעל הבית עם בני ביתו לא שייך גזל כלל, שהרי הכל שלו, מכל מקום אסור דלמא אתי לסרוכי בקוביא עם אחרים, ובאחרים בוודאי אסור בחול וכל שכן בשבת, דקוביא דמי למקח וממכר, עכ"ל.

וכתב בשער הציון (סק"כ) שהאיסור לשחק בקוביא שהיא גזל מדבריהם, היינו לדעת הרמב"ם, ולדעת הטור אסור משום טעם אחר [היינו שאינו עוסק ביישובו של עולם, ואולי יש לחוש שמא יבא למיסרך, ולא יעסוק ביישובו של עולם].

וקצת צ"ב שהמשנ"ב פסק לאיסור לשחק בקוביא אפילו בחול, והרי הרמ"א (חו"מ סימן שע ס"ג) כתב דכבר פשט המנהג לשחק בקוביא, אפילו עם אחרים, וכל שכן עם בניו ובני ביתו, ולא חייש שמא יבא למיסרך.

ומכל מקום נראה שלכו"ע מותר לשחק בסביבון, אפילו על כסף, כי עיקר הכוונה על עצם המשחק, ולא על הכסף שיריח, ואין חשש שמא יבא למיסרך ויבא גם לשחק בקוביא, כי המשחק בסביבון הוא מנהג קדום, וכן נהגו גדולי ישראל לשחק בסביבון בחנוכה, וכמו שמסופר בספר המנהגים שמרן החתם סופר זצ"ל היה נוהג לשחק יום אחד בחנוכה בסביבון העשוי מכסף. [ראה בספר בני ישיבך (מאמר ב אות כה) שכתב רמז למשחק הסביבון, וראה עוד בטעמי המנהגים (ענייני חנוכה אות תתנ"ט)].

בתשובה מנומקת שהתפרסמה בקובץ 'זו העמודים וחשוקיהם' האריך רבינו לגבי הפולמוס על עסקת חילופי שבויים, כאשר משחררים עשרות מחבלים מבתי הכלא על כל חטוף שיצא מהשבי. רבינו מאריך בסוגיא דגיטין (מה) דאין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהם, ובהוראת הקה"י לגבי המטוס באנטבה שנחטף ודרשו לשחרר תמורתם מחבלים רבים, כשההכרעה הייתה כי משום פיק"נ חייבים לעשות כן. וכך הורה חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ומצד דברי הגמ' שלא יבואו לעשות כן שוב, אמר הגר"ש א' שהם בלא"ה עושים כל מה שהם יכולים כדי לפגוע ולחטוף רח"ל. אך בזה"ז החשש הגדול שהמחבלים המשוחררים ישובו לרצוח ולהרוג זה תלוי בנידון כשיש לפנינו סכנה מוחשית האם צריך לחשוש לספק סכנה עתידית או דנחשב לודאי סכנה עתידית. רבינו מדגיש כי קשה לאמוד את הדבר, שאם לא ישחררו את המחבלים מבתי הכלא יהיה פחות פיוגעים ופחות הרוגים בעתיד, שכן בלא"ה כולם שם רוצחים גמורים, את דבריו סיים רבינו וכתב: 'ולכן במקרה שלנו, צריך לשקול בפלס את מידת הסכנה הגדולה שבשחרור מחבלים, מול הסכנה הגדולה של החטופים, והשאלה היא קשה מאוד, והיא דיני נפשות, שצריך עבור זה בית דין של שבעים ואחד, להכריע בשאלות גורליות אלו', עד כאן תמצית דבריו של רבינו בסוגיא שהרעיש את עולם ההלכה בימים האחרונים.

בשבוע שעבר השתתף רבינו במעמד הכנסת ס"ת לביה"נ הספרדי ברמת אלחנן (שנתרם ע"י מש' בלדוב ה"י) ונשא דברי ברכה במעמד, בדבריו ציין כי נשאל מחיללים הנלחמים בעזה, ורוצים להכניס עמם לשדה הקרב ס"ת, האם מותר או לא. רבינו השיב כי אם המטרה בהכנסת הס"ת היא כדי לקרוא מתוכו בשני וחמישי הרי שהדבר מותר, למרות החשש שמא הס"ת יפגע או יתבזה במהלך הלחימה. רבינו הוכיח מר"ח בן תרדיון שה' מקהיל קהילות ברבים וס"ת עמו ותפסוהו וכרכוהו בס"ת ושרפוהו, למרות שמבואר בגמ' (ע"ז יח.) ש"ר בן קיסמא הזהירו מראש 'תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש'. ומבואר דלא חשש לזה ואעפ"כ עשה את המוטל עליו והמשיך ללמד תורה ברבים מהס"ת, והכ"נ יהא שרי להכניס הס"ת ע"מ לקרוא מתוכו בב' וכו', אך אם כל מה שמביאין הס"ת הוא רקמיה לשמירה בעלמא שיהא בעדם, בזה לא ברור הדבר להיתר, ורבינו עמד בצ"ע.

בבוקר לאחר הפיגוע בכניסה לירושלים, התפרסמה בקו 'שיח יצחק' הקלטה שם נשאל רבינו מה אפשר להגיד לאנשים שמפחדים (ואמנם רבבות לומדים מדי יום ב' הלכות שבת כהבטחתו של רבינו שלא יאונה להם כל רע, אך ישנם כאלה שעדיין מפחדים). רבינו מיד שאל האם השאלה על תושבי בני ברק, ואמר דלתושבי בני ברק צריכים לומר שהרי יש לנו את הבטחת ושמירת מרן החזו"א זצ"ל, ולשאר תושבי הארץ צריך לומר דתורה מגנא ומצלא, וצריך לעסוק בתורה ק' ולקיים מה שהתורה אומרת. וכשנשאל רבינו מה לגבי נשים, השיב דאם היא מבשלת לבעלה וילדיה שיהא להם כח ללמוד, הרי זה כאילו היא לומדת תורה, משום שהיא עוזרת להם ללמוד, וזה כלול בדברי חז"ל (ברכות דף ע"א) שהשיב רב חייל לרב על שאלתו נשים במאי זכיין (לחיי העוה"ב), במה שמטריחות עצמן להביא בניהם לביה"נ ששם למדו התינוקות לפני רבם, ובמה ששולחות בעליהן לביה"מ דללמוד משנה וגמ' ובמה שממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת. ושוב נשאל רבינו מה יעשו בחירות שאין להם בעל, והשיב שבכך שמכירות אוכל לאביהם ולאחיהם, הרי שהם עוזרים למי שלומד תורה, וזה שמירה והגנה, וציין רבינו שזה מפורש במדרש (ויק"ר כה, א) שלא רק הלומדים תורה אלא גם המחזיקים בה אינם מתייראים משום אומה. [ונשאל רבינו בדברי הנפש החיים (שער ד פ"א) שאם העולם יהיה ח"ו רגע אחד בלי תורה מיד יחרב, האם אשה שלומדת באותו זמן הלכות צניעות והפרשת חלה וכי"ב, האם זה גם מחזיק את העולם, והשיב רבינו באופן פשוט דבודאי שכן].

אחורה נא חידה

היכן מצינו שדינו של נר השמש חמור יותר מאשר דינם של נרות החיוב?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן, שמונח לפניו שמן זית זך הכשר להדלקה (בשיעור המספיק), ובכל זאת עליו להדליק נרות שעווה?

תשובה: כתב הבאר היטב (סימן תרע"א) בשם השו"ת יעקב (ח"א סי' לז) שאדם שעסק בהדבקות נרות שעווה, ולפתע הביאו לו שמן זית, יעדיף להדליק את נרות השעווה ולא בשמן זית, ואע"פ שמצווה מן המובחר להדליק בשמן זית, מ"מ אם יניח את נרות השעווה וידליק בשמן, יהיה בכך בזיון לנרות השעווה [וע"ע בערוה"ש (שם, ס"ו)]. ויש ללמוד מכאן מוסר השכל גדול, שהרי דברים ק"ו, ומה נרות הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון ומ"מ אין נוהגים בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצר ומקפיד על בזיונו עאכ"כ (ע"פ דברי רש"י שמות כ, כב), ודו"ק.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

שליח המאפייה הניח בטעות את הסופגניות בפתח דלתו של השכן שאלה. מעשה שהיה בראובן, יהודי בעל חסד, שמקבל מאולמות שמחות מנות שנותרו לאחר אירועים, ומחלקן לעניים. באחד הימים אחה"צ, פתח ראובן את דלת ביתו, והבחין בקופסא גדולה המלאה ב- 150 סופגניות טריות. ראובן הבין שהסופגניות כנראה נותרו מאירוע גדול באחד האולמות, ושליח האולם הניח אותם כאן לחלוקה, מִשְׁכָּף, מיהר להתקשר אל מנהל אחת הישיבות בעיר, ושאלו אם מעוניין לקבל את הסופגניות לארוחת הערב של בחורי החמד. המנהל השיבו שבדאי יישמו לקבלם ולחלקם לבחורים לכבוד חנוכה, ואכן באו ולקחו הסופגניות, והם נאכלו עד תום ע"י בחורי הישיבה.

לאחר מעשה התברר שהייתה כאן טעות, ושמעון, שכנו של ראובן, היה זה שהזמין מהמאפייה את הסופגניות, לרגל שמחת שבע ברכות שעמד לערוך בביתו באותו ערב, ומתוך טעות הניח שליח המאפייה את הסופגניות לצד הדלת שממול, בפתח דירתו של ראובן.

כעת התעוררה השאלה, מי ישלם עבור הסופגניות - ראובן בעל הגמ"ח, או שליח המאפייה, או הבחורים שנהנו מהם, או שמא כולם פטורים מתשלום, ואת ההפסד יצטרך לספוג בעל המאפייה.

תשובה: את ראובן איש החסד לא ניתן לחייב, שכן הוא פעל כפי שרגיל לפעול, ומצוי הדבר שמונחים בפתח ביתו מנות מזון המיועדות לחלוקה, ואם כן בוודאי דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שהסופגניות הוזמנו על ידי שכנו.

באשר לשליח המאפייה, דינו הוא כ'שומר שכר', שהרי מקבל תשלום עבור עבודתו, וכשומר שכר מוטל עליו להיות אחראי שהסופגניות יגיעו ליעדן, ואם הניחן במקום שאינו שמור ולבסוף נאבדו, הרי שלא עשה את המוטל עליו, ולכן חייב בתשלום דמי הסופגניות - הגם שִׁנְחַת הסופגניות בסמוך לדלת השכן אינה בגדר 'כרי היזקא', שכן בדרך כלל מי שמוצא מוצרי מזון שלא הזמינם מברר אצל שכניו אם הם שייכים להם. במקרה דנן אירע דבר נדיר, שהסופגניות הונחו בפתח ביתו של בעל גמ"ח המחלק מזון. ברם, כל סברא זו מועילה לפטור את השליח מדין 'מוזיק', כי כאמור הנחת הסופגניות ליד בית ראובן אינה 'מעשה היזק', אך למעשה אנו באים לחייבו מדין שומר שכר, שמתפקידו להיות אחראי לבצע את שליחותו, ואם בפועל גרם לאיבוד הסופגניות בכך שלא דאג להביאם ליעדם המדויק, שלם ישלם.

כעת יש לדון, האם גם בחורי הישיבה צריכים להשתתף בתשלום, שכן הם אלו שלמעשה נהנו מהסופגניות. ובכן, בשו"ע (חור"מ סימן שמא ס"ד) מבואר: שיתומים שמצאו בבית אביהם פרה, ובחששם שהיא של אביהם, שחטוה ואכלוה, ולאחר מכן התברר שהיא שייכת ליהודי אחר שִׁהְשָׁאִילָה לאביהם המנוח. הדין הוא שמשלמים לבעל הפרה 'דמי בשר בזול', שהוא שני שליש מדמיה. ואינם משלמים את מלוא דמיה, כי יכולים לומר 'אם ידענו שאינה של אבינו לא היינו אוכלים בשר', אבל שני שליש משלמים, שכן דרך בני אדם לקנות בשר בזול ולאכול, אף אם בלאו הכי לא היו אוכלים בשר (סמ"ע).

אולם בענייננו, בחורי הישיבה כלל לא היו צריכים את הסופגניות, משום שהיו יכולים לאכול לחם רגיל כבכל יום, וכמו כן לאור מצבם הדחוק אינם רגילים כל כך כמותירות, ולא מרשים לעצמם לאכול סופגניות משובחות, אלא מסתפקים בלחם פשוט וזול, ולכן לא ניתן לחייבם בשני שליש מדמי הסופגניות.

על כל פנים, מאחר ולמעשה היתה כאן הנאה מסוימת לבחורים (שאכלו ושבעו מאותן סופגניות), לכן על דרך פשרה, ישלם כל בחור שלישי סופגניה, ושליח המאפייה ישלם שני שליש מדמי הסופגניות.

אולם, הוספנו ואמרנו לאותו שליח, שאין זה כל כך הגון להניח לבחורים (שאכלו בתום ליבם את הסופגניות) לשלם, ולכן ההנהגה הראויה היא, שהוא ישלם מכיסו את מלוא דמי הסופגניות.

לסיכום: כל בחור ישלם שלישי סופגניה, ושליח המאפייה ישלם שני שליש, אך הטוב והישר הוא שישלם השליח את מלוא דמי הסופגניות.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק',
004-376-0582 או 072-380-9348.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

י"ו ע"י מערכת "קובץ גיליונות" k.gilyonot@gmail.com

דברי חיזוק מרבינו מרן המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

רואים שהדברים מתנהלים שלא כפי שנראה שהיה צריך להיות, ולא על פי השכל, מעוררים אותנו בזה משמים שההצלה היחידה היא ריבוי ההשתדלות ברוחניות, והשלך על ה' יהבך והוא יכלכלך'.

הסכנה הגדולה - ההתערבות

הגר"א אומר שכמו בזמן שיעקב פגש את עשו, נאמר 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים', כך גם יהיה לפני שמישיח יבוא, והראשונים יהיו 'השפחות וילדיהם' - הם הערב רב שיהיו בשלטון, כביכול הם בראש, ואחרי זה יהיו 'לאה וילדיה' - אלו המון העם, 'ורחל ויוסף אחרונים' - אלו התלמידי חכמים ויראי השם. זה הרי המצב שלנו היום, שהערב רב בשלטון, וכל המון העם אחריהם, והתלמידי חכמים ויראי השם האחרונים. וכאן היתה תפלתו של יעקב אבינו 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו'.

וידועים דברי הבית הלוי שיעקב אבינו התפלל גם על 'מיד אחי' וגם על 'מיד עשו', דהיינו, גם מצד שהוא בא אליו כאויב להרגו, וגם מצד שהוא בא אליו כאח וקרוב, כי גם על ידי האחוה יכול להיות 'פן יבוא והכני אם על בנים'. ומן האחוה והקרבה של עשו הרשע הוא פחד יותר, והקדים להתפלל על 'מיד אחי' בתחילה¹. ולא רק ידידות ואהבה היא בכלל 'מיד אחי', אלא גם ההתערבות וההידמות אליהם במעשים ובהנהגה, גם היא בכלל 'אחוה', וכדי להינצל מכך צריך לראות כמה שיותר לעשות הבדל ומחיצה.

וכשיעקב ועשו נפגשו כתוב 'וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו וישקו ויבכו', 'ויחבקו' ו'ישקו' - לשון יחיד, כי יעקב אבינו לא חיבק ונישק את עשו, אבל 'ויבכו' - לשון רבים, כי כשיעקב אבינו ראה שעשו בא אליו עם 'אחוה', והוא יכול לחבק ולנשק אותו, הרי זה סימן שהוא מצא בו איזה דבר השווה, רח"ל, ואם כן הסכנה גדולה מאוד, ועל זה בכה יעקב אבינו.

שמירה מיוחדת על הנשים והילדים

ואחרי שיעקב נפגש עם עשו נאמר בפסוק: 'וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך', עשו הוא כח הרע בעולם, ודרכו של הרע לחפש היכן הוא יכול להשפיע הכי הרבה, והוא מצא 'את הנשים ואת הילדים'. דוק ותשכח איך שכח הרע מתנכל כיום לשני הדברים האלו, להתערב בחינוך הילדים, וכן אצל

הנהגת כלל ישראל - למעלה מדרך הטבע

ההנהגה של כלל ישראל היא למעלה מדרך הטבע, ולכן למרות שיש מצב שעל פי החשבון הטבעי והשכלי נראה שהמצב אבוד, ועומדים עלינו לכלותינו, רח"ל, עם כל זה אין לנו לשפוט על פי זה כלל, כי ההנהגה עם כלל ישראל לא נכללת בגבולות של השכל, ואם כלל ישראל מתחזקים ומתעצמים בקיום התורה והמצוות, אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם, וכמו שמצינו שיעקב אבינו שלח להגיד לעשו 'עם לבן גרתי', ופירש"י, עם לבן גרתי, ותר"ג מצוות שמרתי. ומבארים, שמכיון שרק 'היה כאשר תריד - ופרקת עולו מעל צוארך', רק כאשר כלל ישראל יעברו על התורה, אז יוכל עשו לפרוק עולו מעליו, לכן הודיעו יעקב אבינו שהוא שמר את כל התר"ג, ואם כן הוא לא יוכל לו.

ואמנם בפשטות הכוונה היא שעשו הבין וידע שהוא לא יוכל לנצח את יעקב כל זמן שהוא שומר את כל התר"ג, מכל מקום כך הוא גם המציאות אליבא דאמת, שלעולם לא יוכל עשו לנצח את יעקב אם הוא ישמור את כל התר"ג, ולא ילמד ממעשיו הרעים של עשו הרשע, גם אם עשו לא מאמין כל כך בהשפעה הרוחנית של שמירת התורה והמצוות, והוא יותר מאמין ב'ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה' - בהשתדלות בעניני החיים, מכל מקום כך היא המציאות האמיתית, שאם כלל ישראל מקיימים את התורה והמצוות כראוי, אז 'תפול עליהם אימתה ופחד' גם בלי מהלך טבעי ומובן שמחייב את זה, אלא הקב"ה מפיל עליהם אימה ופחד, ואין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בכלל ישראל.

השתדלות ברוחניות

כעת אנחנו רואים בחוש שהמהלך של כל הדברים אינו טבעי כלל וכלל, ואחרי כל מה שנעשה על ידי ה'חיתו טרף', בצורה אכזרית ושפלה, היה צריך לכאורה להיות שכל העולם יעמוד כעת לצידנו, ופתאום להיפך, האנטישמיות גואה בכל העולם, היכן המהלך השכלי? ואם רואים שכך הענינים מתנהלים, הרי זה ראייה ש'חכה לו!' הגיע העת, ולכן הדברים נעשים שלא לפי ההיקש השכלי, וזה הזמן להתעצם ולהתחזק רק בו יתברך, מעשה אבות סימן לבנים, כמו שיעקב אבינו עשה את כל ההשתדלות בדורון ומלחמה, ואף על פי כן היתה תפלתו שלימה 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו', וגם אחרי שהוא שלח את הדורון, עדיין 'וירא יעקב מאוד ויצר לו' והוא לא סמך על שום דבר אחר, רק על תפילה. כי אם

¹ והשל"ה הק' ביאר את כפילות לשון התפילה של יעקב אבינו 'מיד אחי מיד עשו' על פי דברי הזהר הק' (ח"א קסט, א) דמאן דצלי צלותיה בעי לפרשא מלוי כדקא יאות - המתפלל צריך לפרש תפלתו כראוי, ולא יחשוב הלא הקב"ה בוחן לבות

והוא יתברך מבין כוונתו, אלא צריך לפרש תפלתו כראוי. והוסיף השל"ה: 'והטעם נראה לך, כי התיבות של התפלה המתהוות מאותיות קדושות, עולות למעלה ובוקעות הרקיעים'.

הנשים, להשפיע על ההנהגה שלא תהיה כדרך ישראל
סבא וכפי דעת התורה הקדושה. ולכן יכול להיות שיניחו
להקים כוללים וישיבות, אבל בדברים האלה יתערבו
ויתנכלו. ומכאן למדנו לימוד לדורות, שבזמן שיעקב בא
לפגוש את עשו, צריך להיות זהיר טפי מכל השפעה
קטנה ככל שתהיה, ובעיקר בנשים וילדים, כי לשם הרע
נושא את עיניו.

ולבד ממה שכל אחד צריך לראות להתחזק, הן בלימוד
התורה, הן בתפילה, הן בהשקפה ובדעות, עוד צריך
שמירה יתירה על המקומות שהרע נושא את עיניו
אליהם, ולראות שיהיו הילדים 'הילדים אשר חנן
אלוקים את עבדך' - לשמור על החינוך הטהור שלא
לערב בו שום דבר זר, ושהילדים יראו וישמעו וידברו
רק את הישר והטוב בעיני אלוקים ואדם. וכמו כן הנשים
שתהיינה שמורות באופן שלא יוכל הרע לישא עיניו
ולראות. ואם אנחנו נתחזק מבחינה רוחנית, ונשמור על
התורה והמצוות כראוי ולא נלמד ממעשיו הרעים, על
ידי זה נצל מכליה גופנית, כי כל זמן שיעקב מקיים את
התורה והמצוות כראוי אין כל אומה ולשון יכולה
לשלוט בו.

נושא בעול עם חבירו

וראוי לעורר על ענין נוסף, שבזמן שיש יהודים בצער,
אי אפשר להמשיך ולהתנהג כאילו 'עולם כמנהגו נוהג',
ולעבור על כך לסדר היום, רק כי 'לך זה לא קרה', אלא
אדרבה, צריך להיות 'נושא בעול עם חבירו'. יהודים
נהרגו! ואתה מתנהג כאילו לא אירע דבר?! ואין הכוונה
שצריך להיות בעצבות, ח"ו, אבל לא להתנהג כאילו לא

אירע כלום. עד כדי כך שאירע פעם שהיתה מלחמה
גדולה בעולם ונהרגו הרבה גויים, עמד מורנו המשיח
רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ודיבר בשיחה על כך שמתים
כל כך הרבה אנשים, ושדם נשפך כמים. והוא הוסיף
ואמר: אחרים אומרים 'זה גויים', זו אכזריות! ואם כך
אמר המשיח זצ"ל כשגויים נהרגו, אם כן איך יתכן היום
להמשיך הלאה בשגרת החיים כאילו לא אירע דבר?

בפרשה של עדים זוממים נאמר 'והנשאים ישמעו
ויראו', ואף שלא נהרגו אלא שנים בלבד, מכל מקום
אצל כלל ישראל כל אחד הוא 'כל קהל עדת ישראל',
ואם פגעו ביהודי אחד - פגעו בכל כלל ישראל, והשאר
הם בבחינת 'נשאים'.

וזה אחד מהדברים שמלמד זכות על כלל ישראל,
שמרגישים אחד את השני, כי זה מבטא את האחדות של
כלל ישראל, וזה מהדברים האהובים עליו ית', וזה
מהמצילים של כלל ישראל. ואפשר להוסיף את זה
ב'כוונה', כשאדם מתחזק ומעורר בקרבו את ההרגשה
של 'נושא בעול עם חבירו', לכיון שהוא עושה דבר זה
לא רק בשביל עצמו, אלא בשביל כלל ישראל, ועל
ידי זה מתעוררים רחמי שמים, לשמירה עליונה והצלה
לכלל ישראל.

יתן הקב"ה שאנחנו נתחזק בדברים האלה, ולא ניתפס
לדברים אחרים, אלא נתלה כל בטחוננו בהשתדלות
הרוחנית בלבד, ולהשען רק על אבינו שבשמים, וכשם
שאנחנו נהיה 'אני לדודי', כך גם יהיה 'ודודי לי', ונזכה
ברוב רחמי וחסדיו לשמירה עליונה ולביאת משיח
צדקנו במהרה בימינו, אמן.

ש"ת בעיני חינוך

(נערך בכינוס מלמדים בתלמוד תורה 'שערי דעת', רמות - ירושלים)

ש. חוץ ממה שהמחנך מנחיל את הלימוד ודרך הלימוד לתלמידים, יש לו גם תפקיד לחנך את התלמידים בהנהגה,
אם הם מתנהגים לא ראוי או שיש מריבה ביניהם. ולפעמים יש איזו הרגשה אצל המחנכים שכשהם עוסקים בזה
אז המעמד שלהם קצת נפגם. איך אפשר מצד אחד שהם יעשו את התפקיד שלהם כראוי, ומצד שני שהמעמד
שלהם לא יפגם?

ת. זה תלוי באיזה נוסח הם מדברים. נניח כששני תלמידים מתקוטטים, אחד אמר לשני, וזה צועק על זה וזה צועק
על זה, אם אתה מדבר בקטנוניות, כן תחזיר לו, לא תחזיר לו וכדומה, אתה נהיה 'אננת'. אבל אם מדברים בנוסח
שמרוממים את הדברים האלו שמבקרים, ואתה ניגש עם המבט היותר גבוה, ואתה מדבר על כמה צריכים לייקר
את החבר, לכבד אותו, אתה אומר את אותו הדבר של תיקון הביקורת - אבל לא בקטנוניות, ואז מרגישים שגם
בחלק הזה אתה הרב והמחנך, ואתה לא שוטר.

ש. בנוגע למבחנים, יש שאלה כיצד לנהוג כלפי החלשים שאינם יכולים להצליח במבחן, והמבחן רק מייאש אותם,
איך אפשר להתגבר על הדבר הזה?

ת. אני חושב בעז"ה שצריך לשאול במבחן גם שאלות קשות, בשביל הרמה הגבוהה, אבל צריך תמיד גם להוסיף
שאלות קלות, כדי שגם החלשים ירגישו טוב, ושהם ירגישו שהם יודעים, ואם הם מרגישים שהם גם יודעים, זה
מעודד אותם ונותן להם כח ורצון.

ש. אבל בגלל השאלות הקשות הם יקבלו בסך הכל ציון נמוך במבחן?

ת. 'ברצותו מרחיב וברצותו מקצר', אם אתם רואים שהתלמיד משתדל ללמוד ולדעת, אז צריכים באמת להעלות לו
את הציון, ואל תפחדו בזה מ'שקר'.

ש. לאיזה ציון הוא צריך להגיע?

ת. שיהיה לו מכך הרגשה טובה. ובעיקר, שישתדלו להעלות לו את הציון באופן שהוא ירגיש שהוא מתקדם ומצליח.
ש. בשעת השיעור, הילד הטוב הבין מהר את הנלמד, ואילו החלש עדיין לא הבין, וזה יקח עוד כמה פעמים עד שהוא
יבין, ובינתיים לילד הטוב כבר משעמם. מה הם הכלים שאפשר להתמודד בתוך כיתה אחת עם כולם?

ת. אי אפשר להוריד את הרמה רק לפי החלשים, הרי יש מצוינים, וצריך לתת להם, אבל צריכים לשלב, אין עצה
אחרת. זאת אומרת, לא שחלק מהזמן יהיה מוקדש רק לחלשים, אלא גם כשמדברים לחלשים, תגידו גם כן שאלה
מה שנוגע לטובים, כדי שהם יהיו יחד בדבר, וכיון שאתה גם אומר דברים שהחלשים מבינים, גם להם יהיה טוב,
וזה בסדר.

ועל הכל צריך להתפלל, ולבקש סיעתא דשמיא, שהקב"ה ידריך אותנו בדרך אמת.

מאמר מיוחד לבני הישיבות ממרן ראש ישיבת יד אהרן הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

גדרו של תלמיד חכם אמיתי וכח הבנת התורה

ידועים דבריו של המהר"ל, שהיוונים בקשו 'להשכיחם תורתך', דהיינו שהתורה לא תהיה בגדר תורת ה' ולא תהיה בה קדושה עליונה, אלא כשאר כל חכמות החול. המלחמה כנגד היוונים בענין זה היתה על קדושת התורה ודום דרגתה. בדברים הבאים נדון מעט על קדושתה האמיתית של התורה והדרך לקנותה ולהשיגה.

א.

הבנת התורה תלויה ביראת חטא

מרן החזו"א בספר אמונה וביטחון (ג, כד) מאריך לבאר, שהמושג של תלמיד חכם הוא אחד שחכם בהלכה ויודע את התורה, אך כל זה בתנאי שיש בו גם יראת שמים. לשון החזו"א: 'ואמנם אין תהלת בעל ההלכה הגונה אלא א"כ קדמה לו יראתו לחכמתו, ואין חכמת התורה שרויה בלב אטום, כי עיקר טעמה בעדינות הנפש המתעלה למעלה מחמדת בני תמותה, והמשוטטת בעולמות עליונים, הטועמת טעם השתוקקות למקור החכמה, השואפת לתבונת אין קץ, המשעשעת בחיק החכמה, בחולת אהבה. ואין חכם בתורה רק אחרי ההתמזגות של עיון השכל וטעם יראת חטא... התורה והיראה כחומר וצורה המהוים יחד את הנמצא, וכל שלא קנה שלימות היראה, אף ששכלו חד ומצוחצח בתולדתו לא יזכה לתורה שלימה, רק כל דרכו תחתית נפתולים ועקשות, וכמו שאמרו דלא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא. ואור הפנימי המתלווה עם אור השכל לישר את כל ההדורים ולחדור אל נקודת האמת העדינה היא יראת ה' טהורה, ומי שחסר את היראה הוא חדול הרגש של עדינות הנפש וחסר טעם של זיו החכמה בת השמים, שכלו נעדר כוח המבחין בין שקר לאמת וחכמתו נכזבה בכל פינותיה' ('עיויי"ש באריכות).

החזו"א מדגיש בדבריו, שאדם שאין בו יראת שמים, לא שייך שיכין את התורה - 'ואין חכמת התורה שרויה בלב אטום', והיינו שלא זו בלבד שאין לו דין של תלמיד חכם, שזו הלכה מפורשת בשולחן ערוך שאינו מדקדק במצוות, אין לו דין תלמיד חכם לגבי דיני כבוד תלמידי חכמים וכדו', אלא הוא כלל לא נחשב תלמיד חכם, לפי שאין ביכולתו להבין את התורה בצורה נכונה. ננסה לעמוד על הדברים, מהו העניין של לב אטום, וכיצד יראת שמים פותחת את הלב להבנת התורה.

בפרשת ניצבים (דברים ל, א-ו) נאמר בפסוק "והשבות אל לבבך ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו... ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך". מבאר הרמב"ן, 'ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדק או רשע, וכל זמן התורה כן, כדי שיהיה להם זכות בבחירה בטוב, ועונש ברצותם ברע. אבל בימות המשיח תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל, והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה, וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה ברצונו דבר והפכו'.

קודם חטאו של אדם הראשון, לבו היה מתוקן, ומצד טבעו היה נמשך לעשיית הטוב, אולם לאחר החטא התערב באדם כוח הרע ויש בלב נטייה לרוע. מילת ערלת הלב היא שהרוע ייצא מהלב ובזה חוזרים למצב של אדה"ר לפני החטא.

הרמב"ן בדבריו כותב שפרשה זו נאמרה לעתיד לבוא, שאז נזכה למילת ערלת הלב. אולם רבינו יונה בשערי תשובה (א, א) מביא את הפסוק הזה בעניין התשובה, של ידי התשובה זוכים למילת ערלת הלב, לאו דווקא לעתיד לבוא, אלא יש אפשרות שאדם יפתח את הלב שלו, וזה במובן מה מילת ערלת הלב (ויעוי' במש"כ שם או' ט', שבכל תשובה אדם מתקן את לבו).

נמצא, שמילת ערלת הלב היא בעצם צורתו של אדם הראשון קודם חטאו שלבו היה פתוח לגמרי ולא היתה לו ערלה כלל. וכאשר אומר החזו"א שיראת ה' היא הפותחת את הלב ובלי יראת שמים הלב אטום, הכוונה היא של ידי יראת שמים אנו עומדים במצב מסוים שהוא מעין דרגתו של אדם הראשון קודם החטא. השלמות של זה תהיה אמנם רק לעת"ל אבל ישנן דרגות רבות במילת ערלת הלב, ולחלקן ניתן לזכות גם כעת כפי שרואים בדברי רבינו יונה, ובמילת ערלת הלב תלויה היכולת להבין את חכמת התורה.

ב.

גדר הנשמה והשפעתה על אדם

נקדים לבאר את מהות הנשמה ודרך השפעתה על האדם, על פי תוכן דבריו של הנפה"ח בשער א' (וכן ברוח חיים אבות ג, א) ובזה נוכל להבין מה התייחד אצל אדם הראשון קודם החטא, שזהו התנאי להבנת התורה, כדברי החזו"א.

הנשמה היא הרי' חלק אלוך ממעל', וכל הכוחות הרוחניים באדם יונקים את עצם מציאותם מן הנשמה. קודם חטאו של אדם הראשון, היתה הנשמה, בתוך גופו של האדם, וזוהי המדרגה שעמד בה אדם הראשון קודם החטא, שהנשמה היתה מאוחדת עם הגוף ומציאותו של האדם כללה גם את הנשמה. דבר פשוט הוא, שכוח ההשפעה של הנשמה על הגוף תלוי במידת הריחוק הקיים בין הגוף לנשמה, וכיון שאצל אדם הראשון היתה הנשמה כולה שורה בתוך הגוף, אזי אף מידת הארתה והשפעתה על הגוף היתה עצומה לאין שיעור.

אולם לאחר שחטא, נפרדה הנשמה מן הגוף, ומעתה צורת השפעתה על הגוף אינה בדרך שהיא מחוברת בו, אלא שישנם ניצוצות המשתלשלים ויורדים מן הנשמה אל הגוף הגשמי. לכן, מאז החטא, אורה של הנשמה והשפעתה על הגוף שונה בתכלית ממה שהיה קודם החטא, והאדם נעשה קרוב יותר לחומריות. זהו בעצם שינוי מהותי שנעשה באדם.

עוד מוסיף הנפה"ח לבאר בזה את דרגתו של משה רבינו שנקרא 'איש האלוקים', שעל ידי מעשיו הוא זכה להוריד את נשמתו אל תוך גופו ממש, ובנקודה זו חזר למצבו של אדם הראשון קודם החטא. זוהי מדרגתו הנשגבה, החולקת מציאות לעצמה אף ביחס לשאר הנביאים (כמבואר בדברי הרמב"ם בפ"ז מהל' יסוה"ת ה"ו). אמנם מלבד משה רבינו, עד לביאת גוא"צ לא תהיה מציאות שהנשמה כולה תחזור להיות בתוך האדם.

אמנם, על אף שמאז החטא, הנשמה עלתה למעלה, מכ"מ היא משפיעה על הגוף ממרחק, כפשנ"ת, אלא שהדבר תלוי במעשיו של האדם, שאם מעשיו מתוקנים, הנשמה מתקרבת אליו יותר ומשפיעה על גופו, אולם אם הוא מקלקל את מעשיו, אזי היא מתרחקת ופוחתת השפעתה.

אבל אין אפשרות ביד האדם לפגום בנשמה עצמה, לפי שקדושתה וטהרתה העצמיים הינם למעלה מהשפעת מעשי האדם, שהרי הנשמה היא חלק אלוך ממעל, אלא העניין הוא כאמור, שהנשמה מתרחקת ומתקרבת אל האדם כפי מעשיו.

והנה על דור המבול נאמר בפסוק "לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר" (בראשית ו, ג), כוונת הדברים, שבחטא דור המבול אף הרוח נסתלקה מן הגוף. האדם הרי מורכב מנפש רוח ונשמה והרוח יצאה גם היא. אבל בשונה מן הנשמה, את הרוח ניתן לשוב ולהחזיר על ידי מעשיו של האדם. זהו פירוש המושג 'בעל נפש', בעל נפש הוא מי שזכה והחזיר לעצמו את הרוח. אדם שהוא בעל נפש, זוהי מציאות אחרת לגמרי מאדם רגיל שאינו בעל נפש. אמנם לעומת הנשמה והרוח, הנפש כן נשארה באדם ולא יצאה ממנו.

והנה בזמן שאדם חוטא שבמעשה, החטא פוגם בנפש - 'הנפש החוטאת'. אם הוא עובר עבירה שיש בה

כרת, הנפש נכרתת בזה, והיינו שעניין הכרת אינו רק שאדם מת בגיל צעיר, אלא שנכרתת היניקה של הנפש שלו מלמעלה ואם אין יניקה, הוא נכרת מעולם הנשמות. יש כרת לאבר אחד ויש כרת לאדם כולו, הכל לפי סוג העבירה. חטא של דיבור פוגם ברוח, וחטא שבמחשבה פוגם בנשמה. אולם בשונה מהרוח והנפש, בנשמה עצמה לא ניתן לפגום, אלא שלפי מעשי האדם היא מתרחקת ומתקרבת אליו ובמידה זו משתנה השפעתה על האדם.

ג.

חכמת התורה – שכל מופשט

המהר"ל מגדיר תמיד את התורה כ'השכל המופשט'. שאר החכמות שייכות לשכלו הפשוט של האדם, אולם חכמת התורה מופשטת מן השכל הפשוט. נראה שגדר ההבדל ביניהם הוא כזה: שכל הפשוט הוא השכל הטבעי שנמצא בתוך גופו של האדם, ובכוח זה הוא יכול להבין את כל החכמות הטבעיות. אבל התורה היא שכל מופשט שמשלשלת מהעולמות העליונים ומהקב"ה בעצמו, ולא שייך להבין את עומק חכמת התורה עם השכל הפשוט, אלא לשם כך צריכים את השכל הנאצל, שהוא שכל עליון הקשור לאדם מכוח נשמתו. השכל הזה שנמצא למעלה משפיע על שכלו של האדם, ורק אז יש ביד האדם להבין את עומק חכמת התורה.

אחד האופנים של ביטוי השכל הנאצל הוא המושג שנקרא 'רוח הקודש'. מרן החזו"א באיגרת (א, טו) מסביר את ההבדל שבין הנבואה לרוח הקודש, שברוח הקודש השכל הנאצל משפיע על השכל הפשוט שיבין דברים מעל היכולת הטבעית שלו, שהרי השכל הטבעי הוא מוגבל כמו כל דבר טבעי, ובאופן רגיל השכל הפשוט יכול לראות ולהבין רק דברים השייכים לטבע, אולם השכל הנאצל הוא למעלה מן הטבע, ורוח הקודש היינו שהשכל הפשוט מקבל כוחות על טבעיים מכוח ההשפעה של השכל הנאצל עליו. ואילו נבואה היא כולה בשכל הנאצל ואינה שייכת לשכל הפשוט כלל, אלא השכל הנאצל מקבל את הנבואה ('יעוי' בדבריו).

לכאורה כוונת הדברים הם על דרך דברי הנפה"ח, שכאשר אדם חוטא הוא מרחיק ממנו את הנשמה, כפי שביארנו, ואז פוחתת השפעתה על האדם. נמצא לפי"ז, שהשכל הנאצל מתרחק מן האדם ומשפיע עליו פחות, ובמצב כזה הוא מאבד את היכולת להבין דברים התלויים בשכל הנאצל. מצד שני, אפשר גם לקרב את הנשמה יותר אל השכל הפשוט של האדם, ובדרגת רוח הקודש, אדם מגיע למצב שהנשמה דהיינו השכל הנאצל משפיע עליו ושכלו יקבל כוחות על טבעיים, וגדר הדבר הוא שיש כאן קירוב מסוים של השכל הנאצל אל השכל הפשוט.

נבואה לעומת זאת היא מצב שבו האדם מגיע לדרגה שיכול לקבל דברים בשכל הנאצל ולהבין אותם, בלי להשתמש כלל בשכל הפשוט. כל עצם הנבואה היא הדיבור של הקב"ה אל השכל הנאצל שבאדם, והנביא שומע ממש את מה שנאמר לשכל הנאצל.

אף הבנת התורה תלויה ביכולת של האדם להבין דברים מעל הטבע, ולא שייך להבין את התורה בלי ההשפעה של השכל הנאצל. אמנם זאת לא הדרגה של רוח"ק שהשכל הנאצל משפיע לגמרי על השכל הפשוט ומקבל כוחות לראות דברים שאינם טבעיים, אך לא ניתן להבין את התורה כראוי בלי השכל הנאצל, מאחר והיא חכמה עליונה המושפעת מהעולמות העליונים. ממילא, הבנת התורה קשורה ותלויה עד כמה האדם מקרב אליו את נשמתו, ואם הוא רחוק מן הנשמה לא שייך שיבין את שכל התורה.

נראה, שעל דרך זו מתבארים דברי מרן החזו"א שהתורה אינה שורה בלב אטום, כשהאדם אינו ירא שמים. כפי שראינו בדברי הרמב"ן, הענין של מילת ערלת הלב הוא לחזור למצב של אדם הראשון לפני החטא, שאז הלב היה פתוח לגמרי. והנה כידוע, בלוחות הראשונות התורה היתה בהירה לגמרי ולא היה צריך לה עמל ויגיעה. טעם הדבר לפי דרכנו הוא משום שהרי בלוחות הראשונות כלל ישראל אחזו בדרגה של אדם הראשון קודם החטא, והלב שלהם היה פתוח לגמרי, וממילא הכל היה בהיר. במצב שכזה, השכל הנאצל נמצא ממש בתוך האדם ומשפיע עליו לגמרי ומבינים את התורה בבירור.

אולם ככל שיש ערלה בלב והלב אטום, אזי השכל הנאצל מתרחק מן הגוף ופוחתת השפעתו. רק כאשר יש לאדם יראת שמים, הלב שלו פתוח וזוהי מילת ערלת הלב עד שהשכל הנאצל יותר קרוב אליו והוא שייך להבנה האמיתית של התורה.

דרגות בהבנת התורה

כאשר אנו מדברים על מהותו של תלמיד חכם אמיתי ודרגותיו, צריכים לדעת שיש מושג של כוח סמכותי להורות בתורה. יש אחד שהוא 'למדן', יש אחד שהוא 'גאון' וכו', כל אלו הבדלים בכוח הסמכות בתורה, שהתלמיד חכם יכול להכריע בדעתו מהו הדבר הנכון. אחד שהוא 'למדן', יש לו את הכלים איך ללמוד, הוא יודע מה ניתן לומר ומה לא ניתן, מהי סברא ישרה וכדו', אבל עדיין אין לו כוח סמכותי בתורה, והוא אינו יכול להכריע לכאן ולכאן, אלא זה כבר תלוי בדרגתו בתורה ובהשפעה של השכל הנאצל עליו.

גדולי האחרונים והראשונים הם למעלה למעלה מהמושגים שלנו, היתה להם דרגה אחרת לגמרי בחכמת התורה, הם לא רק ידעו כיצד ללמוד אלא היה להם כוח סמכותי מיוחד בתורה וכוח הכרעה עצום. ניקח למשל את כוחו הגדול של מרן החזו"א, כשבחור אומר סברא בסוגיא, וכי ניתן להשוות את סברתו לסברא של החזו"א, והרי זה עולם אחר לגמרי ולא שייך בכלל להשוות ביניהם. הגדר הוא לא שהחזו"א יותר למדן ונחשב פי כמה מבחור רגיל אלא זה סוג אחר של הכרעה בתורה. אף ביכולת ההכרעה בהנהגה זה כך, אבל גם בעצם לימוד התורה. בחור צעיר לומד את הסוגיא ואומר סברא טובה, אבל ודאי שלא יתיר עגונה מכוח סברתו, ואילו מרן הגר"ע כן יכל להתיר עגונה. זהו כוח סמכותי בתורה.

וכן ידוע שכאשר הרא"ש אומר 'ראה לי', זה חזק יותר מכל ראייה, שהרי הרא"ש עם כל כוחו הגדול בתורה אומר שכך נראה לו לומר, ודאי שלא שייך כלל להגיע למדרגות כאלו. כך גם כוח סמכותו של החזו"א, הוא למד את כל התורה ולסברותיו יש כוח עצום, זו הרי סברא של החזו"א ולא של אדם רגיל. גם כשאדם רגיל מביא ראיות לדעתו, אין לו את הסמכות להחליט שזו ראייה נכונה ואמיתית, הרמב"ן כותב שאין בתלמוד מופך חותך, וודאי שניתן לדחות את הראייה, ואף לזה צריך כוח סמכות לומר שהראייה הזאת נכונה.

השלב הראשון הוא להיות למדן, מי שאינו למדן ודאי שלא יוכל לחדש ולומר דברים נכונים שהרי הוא כלל לא יודע ללמוד. אבל גם מי שהוא למדן זה לא אומר שיש לו כוח סמכותי. אחד שיש לו כוח הכרעה בתורה, זוהי דרגה שונה בתכלית מזה שהוא רק למדן. לא שייך בכלל להשוות ביניהם.

בכדי לקבל את הכוח הזה צריכים יראת שמים והכשרת הלב, אחרת האדם אינו זוכה כלל לשכל הנאצל כי אין לו שייכות לנשמה והוא רחוק מלעלות בדרגות התורה. ייתכן ובמקרה הוא יכוון לדבר נכון אבל באופן כללי הוא לא יהיה תלמיד חכם, ואמנם כלפי חוץ נראה שהוא כן מבין את התורה בדרגה גבוהה והוא אף אומר סברות שנראות נכונות אבל הוא לעולם לא יגיע לכדי הבנה אמיתית בתורה.

העבודה על הכשרת הלב לקלוט את דברי התורה אינה כדבר צדדי בעלמא, אלא זה שייך לעצם הבנת התורה כפי שאומר החזו"א. נראה שזהו הביאור בדבריו, שלב אטום לא יכול להבין את התורה - תלמיד חכם הוא לא רק אדם שידע ללמוד, אלא ככל שהאדם יגע בתורה עם הכוח של השכל הנאצל והוא באמת מבין אותה, הוא מקבל כוח סמכותי להורות ולהכריע בתורה, וזוהי דרגתו ומעלתו של תלמיד חכם.

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייטש

בגדר נר איש וביתו

ומלשון הרמב"ם יש לדייק דהוי דין על הבית (דהיינו דיירי הבית) שכתב (הל' חנוכה פ"ד ה"א) "מצותה שיהא כל בית ובית מדליק נר אחד", הרי שתלה שורש המצוה בבית. וכ"מ מדברי תה"ד (סימן ק"א) לגבי אכסנאי, ולפי"ז נפטרו כולם ע"י הדלקת נר אחד בין אם כווננו לצאת ובין אם לא, דכיון שבית זה הדליק נר, ממילא נפטרו כל בני הבית, ואין כל הידור שכל בני הבית ידליקו בפועל, ולכן כתב הרמב"ם דהמדליק ידליק את כל הנרות. אבל מדברי המהרי"ל (הל' חנוכה אות ח') מוכח דס"ל דאין דין על הבית אלא על הפרט, שכתב דאם מתכוין שלא לצאת אינו יוצא הרי שצריך הוא לצאת יד"ח והדבר תלוי ברצונו, ולפי"ז מסתבר דגדר מהדרין דנר לכל אחד ואחד הוי בזה גופא שכל אחד יקיים מצותו בעצמו ולא ע"י אחרים (וכעין מה שאמרו מצוה בו יותר מבשלוחו, וכעין מש"כ התוס' בברכות (כ"א ע"ב ד"ה עד), וסוכה (ל"ח ע"ב ד"ה שמע), דאף דשומע כעונה יש הידור כשעונה ממש).

והנה הרמ"א בשו"ע (סי' תרע"ז סעי' ג') ובדרכי משה שם פסק כמהרי"ל, ולשיטתו אזיל בס"י תרע"א שכתב שכל אחד מבני הבית ידליק לעצמו, אבל הרמב"ם סובר דעצם מצות ההדלקה על הבית היא, ולשיטתו נחא דאחד מדליק את כל הנרות והרמב"ם, והרמ"א אזלי לשיטתיהוה ביסוד דין נר איש וביתו ודו"ק בזה.

ועיין ט"ז (בס"י תרע"ז ס"ק א') בשם הרש"ל דאכסנאי שמדליקין עליו בבית, לאו כל כמיניה להדליק ולברך. ובט"ז תמה עליו דכיון דאינו רוצה לצאת על ידי אנשי ביתו למה לאו כל כמיניה, ונראה דשיטת הרש"ל כנ"ל דהוי דין על הבית וכולם נפטרו אף אם אין רצונם בכך.

והנה להבנת המהרי"ל דבנ"ח אחד מוציא את האחרים וזה גדר נר איש וביתו ואם התכונו שלא לצאת לא יצאו יד"ח וכך נקט גם הגרעק"א (בשו"ת תנינא סימן י"ג) וכשיגרת הבנת האחרונים, צ"ע למה אכסנאי צריך להשתתף ולא די בשליחות וככל בני הבית שא"צ להשתתף (ובשלמא להנ"ל בשיטת הרמב"ם נחא דדין נר איש וביתו דהוי על הבית אינו אלא בבני הבית ולא באורח ואכסנאי שאינו נפטר ע"י נר איש וביתו).

ונראה לכאורה דבדין איש וביתו יש להבחין ב' הבחנות: א. במעשה ההדלקה. ב. בנר. ואף אם מהני שליחות בנ"ח ואחד מוציא את האחרים, מ"מ לכאורה לא יחייב כשהוא עצמו יוצא בהדלקה זו, דאיך יעלה נר אחד לשני אנשים, דנראה פשוט דלא יתכן שב' בנ"א יצאו בנר אחד והלא אין כאן פרסומי ניסא ונ"ח לכל אחד, אלא דבזה נתחדשה הלכה דנר איש וביתו, דנר

הנה יש לעיין אם צריך דין בית במצוות נר חנוכה, שהרי אמרו נר איש וביתו, ויש לעיין אם מצוה זו מוטלת על הבית, וכמצות מזוזה ומעקה, או שמא גדר המצוה כגדר כל מצוות החג והמועד שהן רובצות על כל יחיד ויחיד, בין במצוות דאורייתא כגון מצוה, מרור, סוכה ולולב, ובין במצוות דרבנן כגון מקרא מגילה, אלא שבנר חנוכה נתחדשה הלכה שאחד מוציא את כל בני הבית.

ויש מגדולי האחרונים שנקטו שעיקר מצות נר חנוכה רובצת על הבית, וכן כתב הפני יהושע (שבת כ"א ע"ב ד"ה בגמרא תנו רבנן): "בגמרא תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו. נראה דמה שנשתנה מצוה זו משאר מצות שהן חובת הגוף שהיה חיוב על כל יחיד ויחיד דקיימא לן נמי [קדושין מ"א ע"א] מצוה בו יותר מבשלוחו אלא דשאני הכא שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא משום כך הטיילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע".

וכעין דבריו כתב בשפת אמת (שם ד"ה גמ' ת"ר):

"ויש לעיין אי המצוה נר א' בבית כמו מזוזה וכמו נר שבת דכל שהדליק לשם שבת אף שהדליק מי שיהי' די ולפ"ז אפשר דגם ב' בעלי בתים הדרים בבית אחד די להם בנר אחד והא דאושפיזא משתתף בפריטי י"ל שהוא כדי לעשות המצוה בממונו אבל מדינא יוצא או נימא דהמצוה על כל אדם אלא דבעה"ב מוציא כל ב"ב".

אבל כבר ביארתי במק"א (מנחת אשר מועדים ח"ב סימן ה' אות ב') דגדר איש וביתו אין הכוונה לבית כמו מעקה ומזוזה, אלא לכל דיירי הבית, וככונת הכתוב "את יעקב איש וביתו באו", ומצוה זו רובצת במשותף על כלל דיירי הבית ולא על כל יחיד ויחיד בניגוד לכל שאר מצוות החג והמועד. והבאתי לגדר זה דוגמאות רבות, כמו מצות הקרבנות ואכילת קדשים שרובצת על כלל כהני המשמר ובית האב, ועוד כהנה, עי"ש בעומק הדברים.

ועוד ביארתי שם דאף שיש דמיון בין מצות מזוזה שרובצת על הבית, אך אינה אלא חובת הדר, ורק הדר בבית חייב לקבוע מזוזה בפתחו, לנר חנוכה שרק הדר בבית חייב להדליק על פתחו מבחוץ, מ"מ שאני נר חנוכה ממזוזה, דמצות מזוזה מצות הבית היא, אלא שכל עוד אינו דר בבית אין מצוה זו נוהגת, ומצות נר חנוכה לעומתה רובצת על האדם, ואין הבית אלא מקום המצוה, ואם אין לו בית פטור הוא ממצוה זו.

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מזהלה בת הדר' מורדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הדר'ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

ואפשר שזה גם כונת האחרונים הנ"ל הפני יהושע והשפת אמת אף שכתבו לדמות מצות נר חנוכה למצות מזוזה, ויל"ע. והנה יש מן האחרונים שנקטו ששני דינים ושני גדרים יש במצות נר חנוכה, גם חיוב על הבית (בית ממש) וגם חיוב על הגברא.

ובהגהות הגאון ר' ברוך פרנקל על השו"ע (סימן תרע"א סעיף ז') ומובא בשער הציון (שם ס"ק נ"ב) כתב חידוש עצום, דאעפ"י שכתב שם הרמ"א דהמדליק בבית הכנסת לא יצא ידי חובת הדלקה, אכסנאי שהדליק בבית הכנסת יצא. ויסוד הדבר, דשני צדדים יש במצוות ההדלקה, חובת הבית וחובת הגברא, ומה שאינו יוצא בהדלקה בבית הכנסת משום שלא הדליק בביתו, וחייב אדם להדליק בביתו, אבל חובת הגברא שפיר יוצא בבית הכנסת, ואכסנאי שמדליקין עליו בביתו אין עליו אלא חובת הגברא ולפיכך יוצא בהדלקת בית הכנסת.

וכעין זה מצינו בשו"ת בית שערים (או"ח סימן שס"ב) שביאר מה שנחלקו אם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה, דלכו"ע יש בנר חנוכה מצוה כפולה ומכופלת, על הבית ועל הגברא, אלא שנחלקו מה עיקר ומה טפל, ובכלל "שיירי מצוה", למ"ד הדלקה עושה מצוה, עיקר המצוה על הגברא, וחובת הבית טפילה, ומ"ד הנחה עושה מצוה עיקר המצוה על הבית חובת הגברא טפילה, עי"ש.

אך לענ"ד נראה עיקר דלא שני דינים ושני עניינים שונים יש כאן, אלא המצוה רובצת על הגברא, אך לא על כל יחיד ויחיד, אלא על בני הבית במשותף, ואין מצוה זו על הבית כמזוזה, ואין הבית אלא כמעין תנאי בקיום המצוה, דמקום ההדלקה הוא בפתח הבית מבחוץ, או בשעת הסכנה על שולחנו. ודו"ק בזה.

ובעיקר דברי הגר"פ נתקשיתי ולא ירדתי לסוף דעתו, ובשער הציון כתב בשמו דאם הדליק בבית הכנסת פטור מלהדליק באכסניא שלו, אך בהגהות הגר"פ הוסיף דפטור כיון שמצד חובת גברא הלא הדליק בבית הכנסת ומצד חובת הבית הרי מדליקין עליו בביתו, ותימה, דהלא אם מדליקין עליו בביתו אין עליו שום חובת הדלקה ואף אינו צריך להשתתף בפרוטה, אלא שאם יש לו פתח לרה"ר בפני עצמו צריך להדליק שם משום חשדא (שו"ע סימן תרע"ז סעיף א'), וחשש זה יש אף אם הדליק בבית הכנסת, וא"כ אין כל נפ"מ במה שמדליק בבית הכנסת, וצ"ע.

אחד עולה לכל בני הבית (אך במעשה ההדלקה בעיני כעין שליחות כנ"ל), ומשו"ה אכסנאי שאינו בכלל דין איש וביתו צריך להשתתף עי"מ שיהא כאילו יש לו חלק בנר, אבל לגבי מעשה ההדלקה הוי כשאר בני הבית.

אך לפי"ז יש לדון קצת במה שדייקנו לעיל מלשון הרמב"ם דהוי מצוה על הבית בלבד דהלא אף להבנת המהר"ל יש דין על הבית לגבי הנר דמהני נר אחד לכולם, אך עדיין נראה יותר מלשון הרמב"ם דזה כל עיקר מצות נר חנוכה איש וביתו, ודו"ק בזה כי קצרת.

והנה כתב הרמב"ם (בפי"א מהלכות ברכות הלכה ב' - ג'): "יש מצוה עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר, ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב על כל פנים לעשותן, ויש מצוות שאינן חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכון כל ימיו באוהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה. וכל מצוה עשה שבין אדם להקב"ה בין מצוה שהיא חובה בין מצוה שאינה חובה מברך עליה קודם לעשייתה. וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים בין מצוות שהן חובה מדבריהם כגון מקרא מגלה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה בין מצוות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וציונו לעשות והיכן צונו בתורה שכתוב בה אשר יאמרו לך תעשה, נמצא ענין הדברים והצען כך הוא, אשר קדשנו במצותיו שציווה בהן לשמוע מאילו שצוו לקרות את המגלה או להדליק נר של חנוכה וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים".

ומבואר בדבריו דחנוכה הוי חובה בכל ענין משא"כ מזוזה שאם אין לו בית אין המצוה רובצת עליו, וצ"ע לכאורה דאם אין לו בית גם אינו מצוה בנר חנוכה. ונראה מזה דאכן דעת הרמב"ם דאין מצוה נ"ח תלויה בבית כלל ומי שאין לו בית צריך להדליק בכל מקום רבים. אך באמת אין ראיה שידליק בכל מקום שהוא, אלא דלגבי נר חנוכה לא צריך דין בית אלא חייב להדליק במקום דירתו ואף באהל ובספינה. ומ"מ נראה דאין עליו חיוב אלא במקום דירתו ואין מזה ראיה שיכול להדליק בכל מקום, ודו"ק.

אך ביסוד הדברים נראה עיקר דאין מצוה נר חנוכה רובצת על כל יחיד ויחיד אלא על דיירי הבית במשותף כמבואר.

מקום הדלקת נר חנוכה לבני ישיבות

סעיף א' "אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו אע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית וה"ה לבן האוכל אצל אביו" ועל זה הוסיף הרמ"א "וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש ידליק במקום שאוכל וכן נהגו".

וכשנתבונן בדברי הטור והב"י נבין שלא נחלקו המחבר והרמ"א אלא בדין חשדא, דלדעת המחבר צריך להדליק משום החשד בפתח של מקום השינה, ועי"ז כתב הרמ"א דכיון דנהגו להדליק בפנים וליכא חשדא אינו מדליק אלא במקום אכילתו, אבל לכו"ע מקום אכילה עיקר. אמנם הט"ז שם סק"ב הביא משו"ת מהרש"ל ושארית יוסף דמקום שינה עיקר, והט"ז דחה

א

הנה ידועה הוראת החזון איש בשעתו לבני הישיבות להדליק בחדר האוכל ולא בפנימיה, וזאת עפ"י המבואר בסימן תרע"ז סעיף א' דמקום האכילה הוא עיקר מקום ההדלקה ולא מקום השינה, וכך הורה למעשה הגרש"ז אוירבך זצ"ל.

ולמעשה נוהגים ברוב הישיבות הקדושות להדליק בפנימיה בחדרי השינה עפ"י מש"כ באגרות משה יו"ד ח"ג סימן י"ד אות ה' ואו"ח ח"ד סימן ע' אות ג', וכך דעת מרן הגריש"א שליט"א (זצ"ל) וכפי המובא בספר שבוע צדק על חנוכה פרק ו', ולענ"ד עיקר כדעת החזו"א ואבאר.

הנה הסכמת רוב הפוסקים דמי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר, ידליק במקום אכילתו, וז"ל השו"ע בסימן תרע"ז

מזומן אצלו אלא בשעת הארוחות ומסתמא אוכל אכילת ארעי גם בבית שבו הוא יושן, וגם פשוט שאצל חבריו או אצל בעל הבית אין לו קביעות מקום והוא תלוי בדעת בעה"ב שלפעמים יושבנו כאן ולפעמים במקום אחר ואין מקום מיוחד רק לו, ואעפ"כ מדליק במקום אכילה ולא במקום השינה, ולענ"ד זה גרע טפי מחדר אוכל בשיבה דקביעותם ושימושם של תלמידי הישיבה בחדר האוכל גדול משימושם וקביעותם של אורח בבית חבריו ומאידך קביעות התלמידים בפנימיה פחותה מזכותו ושימושם וקביעותם של אדם בביתו שלו, וא"כ יש ללמוד לנ"ד ק"ו ב"ב של ק"ו מדברי הרא"ש והרשב"א והפוסקים בסימן תרע"ז.

וגם במה שטענו הגדולים הנ"ל דבחדר האוכל אין קביעות לכל אחד ואחד והוא מקום צבורי, מי ענינו יגלה לדעת דבשו"ת הרשב"א והרא"ש מיירי רק בבית שאוכלין בו אורחים מעטים, וכי נאמר דאם יש אורחים רבים לא ידליקו במקום אכילתן.

ב

אמנם לכאורה יש בית אב לדברי הגרמ"פ והגר"ש"א, דהנה כבר כתב הט"ז שם דמקור ההלכה דאזלינן בתר מקום האכילה ולא בתר מקום השינה הוא מעירובין ע"ג ע"א במה שנחלקו רב ושמאל לגבי עירובי חצרות אם מקום דירתו הוא במקום פיתא או במקום לינה, ובשו"ע או"ח סימן ש"ע סעיף ב' נפסקה הלכה כרב דאינו אוסר אלא במקום פיתא, אך במגן אברהם שם סק"י כתב "משמע בגמ' דרועים הלנין בשדה אעפ"י שאוכלין בעיר אין אוסרים דאנן סהדי אילו ממטי להו ריפתא התם לאכול הוי נחא להו, וצ"ע" והפרי מגדים שם בא"א הוסיף לפי דרכו דאפשר דה"ה בתלמידים האוכלים בבית בעלי בתים ולנים בבית רבם דמקום לינה עיקר ע"ש.

ולכאורה נראה דה"ה בני"ד דמקום לינה עיקר בתלמידי ישיבה.

אך באמת נראה דאין הנידון דומה לראיה כלל, דלא אמרו כן אלא ברועין שכל היום נמצאים בשדה כדי לשמור על הצאן והכבשים ובע"כ נכנסים לעיר לאכול ולבם דואג על הצאן שבשדה ולכן אין מקום פיתם עיקר, וכן לגבי התלמידים שהולכים לאכול בביתם של בעלי בתים, וידוע שהרבה פעמים סבלו התלמידים מבושת פנים ובזיונות מיד בעלי בתים שהיו לעתים עמי הארץ, ובכה"ג ודאי שייך לומר דאילו ממטי להו אוכל למקום לינתם נח"ל, משא"כ בחור שאוכל בשיבה מהי"ת לומר דמקום לינה עיקר והלא גם בחדרי האוכל יש להם מלא הנוחיות ולא עדיפי להו חדרי השינה מחדר האוכל, ולכאורה זה פשוט.

ועוד דהרי המג"א סיים דבריו שם בצ"ע, וכבר פירשו שם במחצית השקל, בפמ"ג, ובתוספת שבת דשמא לא אמרו סברא זו אלא בעירובי תחומין ולא בעירובי חצירות, ואם בעירובי חצירות לא אמרו כן ק"ו שאין לומר כן לגבי הדלקת נר חנוכה.

סו"ד נראה לכאורה דהוראת החזו"א והגר"ש"ז אוירבך ברורה ועדיף טפי להדליק נ"ח בחדר האוכל שבישיבה ולא בחדרי הפנימיה.

דבריהם וקבע מסמרות כדעת השו"ע והרמ"א וכ"כ המג"א שם ולכאורה פשוט לפ"ז דיש להדליק בחדר האוכל ולא בחדרי השינה וכמבואר.

אלא שבאגרות משה באו"ח ח"ד כתב "צריכין להדליק במקום הלינה משום שמקום הלינה הוא מיוחד יותר ממקום האכילה שאינו מיוחד כלל לשום פרטי, וגם אף מקום קבוע בשעת האכילה אין להחשיב אף שכל אחד החזיק לו מקום לישב שם כל ימי היותו בשיבה שודאי ליכא שום קפיידא לא לו ולא למנהלים היכן הוא יושב, אבל מקום הלינה הוא מקום שנקבע לכל אחד באיזה חדר הוא ילין וגם כל חפציו שיש לו מניח שם, וגם בחדר ההוא עצמו יש לכל אחד מטה קבועה שעומדת במקום אחד כל הזמן שלכן מקום הלינה הוא נחשב מקום מיוחד ושם צריך להדליק נר חנוכה, ואם היה שייך שיברך כל אחד במקום המיוחד רק לו דהוא במקום הסמוך למטתו שרק הוא המשתמש שם היה עדיף, אבל אין זה קפיידא מאחר שכל אחד משתמש באיזה דברים גם בכל החדר, שלכן כיון שטוב יותר להדליק אצל החלון ולא לכולן יש חלון אצל מטתו יכול כל אחד להדליק אצל חלון שבחדרו אף שאינו אצל מטתו וחזר על דבריו ביו"ד שם. וכך נקט הגר"ש"א כנ"ל.

ולא ירדתי לסוף דבריהם דמה ענין "מקום מיוחד" וכי יש נפ"מ בין מקום אכילה לרבים או למעטים והלא כל תלמידי הישיבה אוכלים בחדר האוכל וכשם שחדרי הפנימיה מיוחדים להם לשינה כך חדר האוכל מיוחד לאכילתם, וביותר תמוה מש"כ שם דלכתחלה עדיף שכל בחור ידליק סמוך למטתו כיון שמקום זה מיוחד רק לו, אלא שאין חלון סמוך לכל מטה ומטה, ולא הבנתי מה ענין יש להדליק במקום מסויים ומיוחד רק לו.

ולכאורה יש מקום לומר מטעם אחר דעדיף טפי להדליק בחדרי הפנימיה ולא בחדר האוכל, דאף שעיקר אכילתן של התלמידים בחדר האוכל, מ"מ עיקר דירתן בפנימיה דהלא חדר האוכל אינו פתוח אלא בשעות מסוימות שבהם מוגשות הארוחות, ובכל שעות היום והערב מבלים התלמידים בחדרי הפנימיה כשאננם לומדים בבית המדרש, וגם אוכלים בחדריהם מזונות ופירות וכדו', וא"כ אפשר שעיקר דירתם בחדרי הפנימיה, ואין זה דומה למי שיש לו שני חדרים, חדר א' שבו כל אכילתו וחדר אחר שבו שינתו בלבד.

אך באמת יש לדחות את שני הסברות הללו מדברי הראשונים במקור הסוגיא, דהנה הטור הביא את תשובת הרא"ש "בן האוכל אצל אביו או האוכל אצל חבריו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק שכיון שיש לו בית מיוחד לשינה והעולם רואים אותו נכנס ויוצא בו איכא חשדא אם אינו מדליק שאין העולם יודעים שאוכל במקום אחר ואפילו לדין שאנו מדליקין בפנים ומסתמא בני חצר יודעין שאוכל במקום אחר אפ"ה שייך חשד כי השכנים עוברים ושבים לפני פתח הבית ורואים שאינו מדליק" והבית יוסף הביא כע"ז משו"ת הרשב"א ח"א סימן תקמ"ב "גם מי שאוכל על שלחן בעל הבית אפילו שוכב בבית בפני עצמו אינו צריך להדליק, אבל מכל מקום צריך להשתתף או שיקנה לו בעל הבית חלק בשמן ופתילות. ולא דמי לאכסנאי שמדליק בתוך ביתו דהתם כבר הדליקו עליו, אבל זה צריך הוא להדליק כאכסנאי שאין לו בית במקום אחר צריך לאשתתף בפריטי" ומכל דבריהם מבואר דמיירי אף במי שיש לו בית בפני עצמו לשינה ואוכל אצל חבריו או אצל בעל הבית, והלא פשוט דגם מי שאוכל אצל חבריו אינו

של מקום שינתו משום חשדא יברך על הדלקה זו ופטור מלהדליק או להשתתף בפרוטה במקום שהוא אוכל, ותרתי למדנו מדבריו: א. אף שעדיף להדליק במקום שהוא אוכל יוצא יד"ח אף במקום שהוא ישן. ב. לא הטריחוהו להדליק בשני מקומות, מאחר וצריך הוא להדליק משום חשדא במקום שהוא ישן.

ולפי"ז נראה דאם בחדר האוכל אין אפשרות לקיים את מצות הנר בפרטיה ודקדוקיה ובחדרי הפנימיה ישנה אפשרות זו, עדיף להדליק בחדרי הפנימיה.
דו"ק בכ"ז כי קצת.

הדלקת נר חנוכה בתנאי שדה במלחמה

ונראה ראייה דלא צריך דין בית בנר חנוכה מהמבואר במס' סוכה (ג' ע"א):

"דתנו רבנן בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המזוזה ומן המעקה, ואינו מטמא בנגעים, ואינו נחלט בבתי ערי חומה, ואין חוזרין עליו מעורכי המלחמה, ואין מערבין בו ואין משתתפין בו, ואין מניחין בו עירוב, ואין עושין אותו עיבור בין שתי עיירות ואין האחין והשותפין חולקין בו".

הרי לן הלכות רבות שיש בהן דין בית, וכל שאין בו ד' על ד' אמות אינו בית, ולא אמרו כן לגבי נר חנוכה, ומדשתקי רבנן שמע מינה נחא להו, הרי דלגבי הדלקת נר חנוכה לא צריך דין בית, ואף שביארנו דמי שאין לו בית פטור מנר חנוכה.
וע"כ דבעינן עכ"פ מקום דירה.
וכך הבינו גדולי האחרונים.

בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן קמ"ו) וכן בערוך השלחן (סימן תרע"ז סעיף ה') כתבו דהיושב במסילת הברזל (רכבת) כל הלילה וישן שם חייב בהדלקת נר חנוכה, אף שאין זה בית, וק"ו למי שישן באהל.

ומה שהקשה במהרש"ם מדברי רש"י דהרואה נר חנוכה צריך לברך וכתב רש"י (שבת כ"ג ע"ב) דמירי במי שעדיין לא הדליק בביתו או שיושב בספינה, הרי שהיושב בספינה פטור מלהדליק, וכתב דמירי בספינה פתוחה ללא תקרה ואינו דומה לבית, באמת אפשר דאף בכה"ג חייב להדליק, וכונת רש"י פשוטה דמירי במי שיושב בספינה ואין בידו שמן ופתילות ואין בידו להשיגם ומש"כ אינו מדליק.

ומ"מ נראה דהלנים במחנה אהלים ידלקו בפתח האהל, וק"ו למי שלן בבית של הערבים שנסו על נפשם שמדליק בפתח הבית או בפנים. אך הלנים בשדה פטורין מהדלקת נר חנוכה, ואם אפשר ידליקו עליהם בבית, וישתדלו לברך ברכת הרואה על נר של חבריהם.

אמנם מה שראיתי בשם מרן הגרש"ז אורבך, דחיילים היושבים בטנק יום ולילה, ידליקו בתוך הטנק או סמוך לו והטנק נחשב מקום מגורים, לענ"ד אין זה נראה כלל, דטנק לעולם אינו מקום דירה כלל, ולא דמי לרכבת שיש בו מרחב, שלחן כסא ומנורה, ומטה לישון, משא"כ טנק שתוכו צפוף ביותר וכל ארבעה החיילים היושבים אין להם אלא מקום צר

אמנם אין הדברים אמורים אלא כששני המקומות שוין מבחינת דקדוקי ההלכה, כגון שבשניהם יש חלון סמוך לרה"ר או שהם שוכנים בבנינים נפרדים ובכל אחד מהם יש פתח לרה"ר, או למנהגם של המדליקים בתוך הבית ובשניהם יש אפשרות להדליק סמוך לפתח, אבל אם באחד משני המקומות, בחדר האוכל או בפנימיה אין דלת או חלון לרה"ר, ואין אפשרות לקיים את המצוה כהידורה ידליק במקום שאפשר לקיים את המצוה כתיקונה, שהרי מדברי המשנ"ב בס"ק ח' למדנו דאף שיעקר מקום ההדלקה במקום האכילה גם במקום השינה יוצא יד"ח, ומש"כ כתב דמאחר וצריך להדליק בפתח

בשאלת אלפי חיילים שככל הנראה עדיין יהיו בשדה המלחמה בימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, ורצונם לדעת כיצד ינהגו בהדלקת נר חנוכה, ושאלה זו כפולה ומכופלת.

א. אם לנים תחת כיפת השמים בשקי שינה, ולפעמים אין ישנים כלל, ונערכים לצאת לקרב, אך בינתיים שוהים במקומם.

ב. כאשר לנים באהלים על פני השדה, או בבתים שנכבשו מידי האוי"ב.

הנה הארכתי במק"א (מנחת אשר מועדים ח"ב סימן ה' אות ב' ועיין לעיל בשיעור) דכשאמרו **נר איש וביתו**, אין הכוונה שצריך דוקא **בית** לקיים מצות הדלקת נר חנוכה, אלא כוונתם דהמצוה רובצת במשותף על כל בני הבית, וכלשון הכתוב "את יעקב איש וביתו באו", עי"ש.

אך מ"מ נראה דצריך עכ"פ בית, דלא מצינו נר חנוכה אלא על פתח ביתו מבחוץ, או על שלחנו, אך הלן ברחובה של עיר אינו מדליק נר חנוכה.

כך מפורש בדברי התוס' (סוכה מ"ו ע"א) דתיקנו ברכת הרואה נר חנוכה משום שיש אנשים שאין לנם בית, ולא כתבו משום שיש אנשים שאין להם שמן ופתילה, הרי דמי שאין לו בית פטור מנר חנוכה.

וכך משמע מדברי הט"ז (תרע"ז סק"ב) שדן במי שישן במקום אחד ואוכל אצל חבריו במקום אחר היכן ידליק וכתב דאם באקראי אוכל אצל חבריו "שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא לו' שידליק שם ולא בביתו דזה הוה **כאלו עומד בשעת הדלק' על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה**".

הרי דפשיטא ליה דהלן ברחוב העיר אין שייך שם הדלקה.

אך מאידך נראה דלא צריך בזה דין בית כמו במזוזה ועירוב וכדו', וכבר ביארתי במק"א (מנחת אשר מועדים ח"ב סימן ה' אות ז', סימן ו' אות א' וסימן ט"ו) דשאני מזוזה מנר חנוכה, דמצות מזוזה רובצת על הבית, אלא שאין חיוב על הבית אלא כאשר האדם דר בו וחובת הדר הוא, משא"כ מצות נר חנוכה שרובצת על בני הבית דהיינו הגברא, אלא שמקום ההדלקה הוא בבית, ומש"כ נראה דבהדלקת נר חנוכה לא צריך ד' על ד' ושאר גדרים, אלא מקום שבו גר האדם ואפילו דירת עראי, ואפילו ליום אחד חייב בהדלקת נר חנוכה.

שהחייילים יכולים לצאת החוצה להתרווח כן יעשו, ומש"כ נראה דאין זה מקום דירה כלל, ואי אפשר להדליק בו נר חנוכה.

עם כסא קטן, ולא מיבעיא שאין בו מטה לישון בו, אף אין בו כסא שאפשר להטותו כדי שיוכלו לשבת בו בנוח, ובכל רגע

תושבי הדרום השוהים בבתי מלון ברחבי הארץ איפה ידליקו נר חנוכה

אוכל וישן באותו בית ובנין, אין כל נפ"מ באיזה חדר הוא מדליק, וראוי להדליק במקום שיש פרסומי ניסא הגדול ביותר. (עיין לעיל בשיעור במה שנידון בענין מקום הדלקת נר חנוכה לבני הישיבות).

ושאני נר חנוכה מנר שבת, דבנר שבת יש ענין להדליק במקום אכילתו דשם עיקר עונג שבת וכבודו משא"כ בנר חנוכה שכל ענינו פרסומי ניסא.

ואף בכך שאני נר חנוכה מנר שבת, דבנר שבת דעת הבית יוסף שאין שתי נשים מדליקות בחדר אחד ואין לברך על תוספת אורה, אבל בנר חנוכה כו"ע מודי דשני אנשים שאינם מאותו משפחה ובית אב יכולים להדליק במקום אחד, ומש"כ אין מניעה שרבים ידליקו אם בחדר האוכל ואם בלובי של המלון.

ואם רבים המה די"רי הבית כגון בבתי המלון הגדולים, ראוי לסדר אם אפשר הדלקה גם בפתח הבנין, גם בלובי, וגם בחדר האוכל כדי להרבות בפרסומי ניסא.

הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

לשאלת רבים מתושבי הדרום והצפון שפוננו מבתייהם ושוכנים בבתי מלון ברחבי הארץ, ואין מניחים להם להדליק בפתחי וחלונות חדריהם, אלא בחדר האוכל או בלובי של המלון או בחדרי כינוסים וכדו', ובמקומות מסויימים יאפשרו להם להדליק מחוץ לפתח המלון, מה המקום הראוי להדלקה.

כבר ביארתי במק"א שאין ההדלקה על פתח מבחוץ מעכבת, וכאשר אי אפשר להדליק על פתח הבית מבחוץ ולא בחלון הסמוך לרשות הרבים כדין הדר בעליה, יכול להדליק ולברך גם בתוך הבית, וכמו שאמרו דבשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודין, עיין מנחת אשר מועדים (ח"ב סימן ד').

ומנהג החסידים דבכל אתר ואתר, ואף בארץ ישראל להדליק בתוך הבית בצד שמאל של אחד מפתחי הבית ויש להם על מה שיסמכו, כמו שבארתי שם.

ונראה עוד, דאף שדנו הפוסקים במי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר, היכן ידליק נר חנוכה, אין ללמוד מזה שעדיף להדליק במקום שאוכל ולא בלובי או חדר אחר בבית מלון, דאין הנידון אלא אם עיקר דירתו של אדם בבית שישן בו או בבית שאוכל בו כאשר מדובר בשני בתים נפרדים, אבל כאשר

הדלקת נר חנוכה על יד טנק

חנוכה, והמברך ברכתו לבטלה.

ולגבי המרחק, הבאת מה שכתבו המלקטים בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שטפח הסמוך לפתח מעכב, ומש"כ הסתפקת אם אפשר להדליק מרחק מה מן הטנק, כבר כתבתי במק"א דאין טפח הסמוך לפתח מעכב, וכל שיש היכר בעיני בני אדם שהנר שייך לבית יוצא ידי חובתו בנר חנוכה, וכבר הבאתי במק"א דמקור ההלכה דטפח הסמוך לפתח נאמרה בלשון "מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח", והבית יוסף בהלכות מזוזה (י"ד סימן רפ"ט) כתב "דבכל הני אמרינן לישנא דמצוה מצוה להניחה בתוך חללו של פתח מצוה להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים מצוה להניחה בתחלת שליש העליון ומשמע ליה ז"ל דהיינו לומר דמצוה הכי ואם שינה לא פסל", עיין מה שכתבתי בזה במנחת אשר למועדים (ח"ב סימן ד'), ואכמ"ל.

ולשיטת הגר"ש שטפח הסמוך לפתח מעכב רצית לחדש דאם משום היכר, כמו קשירת חבל מהטנק ועד לנרות, או פריסת לוחות עץ ושטיחים מן הטנק עד למקום ההדלקה כיון היכר מהני.

ואין זה נראה כלל, דכל שתיקנו חכמים תיקנו, וכל שפסלו פסול, אף אם נדמה שעשינו טעדיקי לחמוק מטעמי הפסול, וכמו דפשיטא לן שהמדליק נר חנוכה למעלה מעשרים אמה פסול, אף אם יטלה שלט גדול לזרז את הבריות לשאת למרום עיניהם, או מאיר את הנרות באור גדול וכיוצא בזה שאר עצות, כך גם אם אכן טפח הסמוך לפתח מעכב, לא יועילו כל טעדיקי להכשיר, אלא שלענ"ד אין הלכה זו לעיכובא כלל, כמבואר.

במה ששאל לדעתי לפי מה שפסק מרן הגר"ש אוירבך זצ"ל שחייילים היושבים בטנק במשך כמה ימים בהיותם מוכנים לצאת לפעילות בכל רגע, שמדליקים בתוך הטנק או סמוך לה, ומכיון שעפ"י הוראות הבטיחות של הצבא יש איסור חמור וגמור על הדלקת אש בתוך הטנק או אף סמוך לו, האם יכולים להדליק נר חנוכה במרחק מסויים כאשר לעיני הרואה ברור שהנר שייך לחיילי הטנק.

על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, כי לענ"ד דין הלה בתוך טנק כדין הלה על פני השדה ופטור ממצות נר חנוכה, וכבר ביארתי במקום אחר (עיין לעיל בשיעור בנידון הדלקת נר חנוכה בתנאי שדה במלחמה), דאעפ"י שלא צריך דין בית במצות נר חנוכה כמו במזוזה, מ"מ תיקנו חכמים להדליק על פתח ביתו או על שולחנו שבתוך הבית, דהיינו מקום המיועד וראוי לאכילה ושינה, ומי שאין לו בית פטור מנר חנוכה וכמבואר בתוס' מס' סוכה (מ"ו ע"א) דמשום הכי תיקנו ברכת הוראה נר חנוכה משום שיש אנשים שאין להם בית ואינם מדליקין נר חנוכה. ומש"כ פסקתי דחייל הישן באהל מדליק על פתח האוהל, אבל אין הטנק אלא כלי תחבורה וכלי נשק, ודינו כדין מכונית וגרע מיניה.

ואף שכתבו המהרש"ם (ח"ד סימן קמ"ו) וערוך השלחן (סימן תרע"ז סעיף ה') שמדליקין נר חנוכה ברכבת, וכן גם בספינה, אין לדמות אלה לטנק, דבספינה וברכבת יש מטה כסא ושולחן והם נועדו לתת מגורים בנוחות מסויימת להמשתמשים בהם, משא"כ טנק שתוכו צפוף ביותר ומלבד מקום מושבו של החייל שאינו אלא כדי על ד' טפחים אין בו מקום לזוז.

סוף דבר, לענ"ד הישן בטנק כישן על פני השדה ופטור מנר

י"ג פירצות שפרצו מלכי יון

ועיין עוד בדבריו הנפלאים של המהר"ל (חידושי אגדות נדרים ל"ג ע"ב) בענין י"ג בריתות שנכתרו על המילה:

"ומספר אחד הוא שלשה עשר, לכך נכתרו י"ג בריתות על המילה לומר שברית המילה הוא ברית יחיד שהוא ברית גמור. ועוד יש לך להבין כי אלו בריתות הי"ג הם מצד היחידות כי הם נגד י"ב גבולים והאמצעי שהוא תוך הגבולים, וע"י זה יש קשור וחבור גמור מכל צד שהם י"ג אבל שלשה וארבע אין הקשור לגמרי והבן זה היטב כי אין לפרש יותר."

ביאור דבריו המספר י"ב רומז לשלימות גשמית שהרי לכל דבר בעולם הגשמי יש י"ב גבולות, שהם ארבעה קוים המחברים את ארבעת הפינות למעלה ולמטה וארבע קוים המחברים את מה שלמעלה עם מה שלמטה, והי"ג רומז לתוכן של הריבוע שהוא הנשמה השוכנת בתוך הגוף, והרוחניות שיש בכל גשם, ולכן אחד בגימטריא י"ג.

כי המספר י"ג הוא המספר המיוחד והמקודש לבית ישראל והוא אות ומופת שאעפ"י שחביב אדם שנברא בצלם אלקים, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, וחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה.

וראה זה פלא, ובעיני ראיתי בבניינים הגבוהים שבעיר ניו יורק, אם זה בבתי חולים או בנייני משרדים ובתי מלון וכיוצא בזה שעולים מקומה לקומה ואין בהם קומה שלש עשרה, ומי"ב מדלגים לקומה י"ד. מאמינים הם שמספר י"ג הוא ביש מזל ומתיראים הם מפניו ואין בידם להסביר למה מספר זה נושא עמו מזל רע. ולדידי פשיטא לי, ולאום מלאום יאמץ, כשזה קם זה נופל, ומספר זה שהוא סגולת ישראל, מזל ביש יש בו לאומות העולם.

וכבר ביארתי במק"א (מנחת אשר שיחות על המועדים ח"ב מאמר ב') שזו היא מגמת היוונים לעקור מלב ישראל את האמונה וההשגחה שאנחנו בלבד העם הנבחר, ובנו בלבד בחר הקב"ה גוי מקרב גוי לעבדו ולשרתו.

ולפיכך פרצו י"ג פירצות בסורג, ואף אם נניח שלא ידעו היוונים את סוד הי"ג, אע"י דאיהו לא חזי מזליה חזי, ולא בכדי ולא במקרה הוא שפרצו י"ג פרצות, לא פחות ולא יותר.

ולמה דוקא בסורג פרצו פרצות אלה.

ראה זה דבר נפלא בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן צ"ח) שנשאל מה תועלת היה בסורג ולמה עשוהו, וכתב להסביר שהסורג מקיף את החיל ומבדילו משאר הר הבית, והוסיף:

"התירו אל הנכרי אשר יבא מארץ רחוקה להתפלל שיכנס להר הבית אך לא לחיל אלא עיניו לנכח יביטו ועפעפיו יישירו למחנה שכינה לכוין את לבו למקום - ואפשר שמטעם זה פרצו מלכי יון י"ג פרצות בסורג כנגד שבטי ישראל שהיו מבדילים עצמם מהם."

הרי שהסורג מבדיל בין ישראל לעמים, ומכריז לכל נכרי אשר יבוא מארץ רחוקה עד כאן תבא ולא לפנים ממנו, ובמחיצה זו פרצו היוונים י"ג פירצות כדי לבטל ולטשטש את קדושתן של ישראל בניו של אלו קינו.

וכשגברו ידם של בית חשמונאי שי"ג היו במספר וכמ"ש רש"י פר' ברכה (דברים ל"ג י"א) "ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכך נאמר ברכ' ה' חילו ופועל ידיו תרצה", תיקנו י"ג השתחויות בהלל והודיה להודות ולהלל לשמו הגדול אשר בחר בנו העמים ונתן לנו את תורתו וחיי העולם נטע בתוכנו.

"לפנים ממנו סורג גבוה עשרה טפחים ושלש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות" (משנה מדות פ"ב משנה ג').

ויש להבין למה פרצו דוקא י"ג פירצות, לא פחות ולא יותר, והלא ידוע שאין מספרים מקריים בתורה ובנביאים ובכתובים, וביסודות שהנחילו לנו חז"ל בתולדות עם עולם. ולמה פרצו פרצות אלה דוקא בסורג.

ולמה באו אנשי כנסת הגדולה חשיבות במספר זה לתקנו כנגדו י"ג השתחויות.

ונראה בזה בתשומת לב למשמעות המספר י"ג. דבהתבוננות מועטה נשים לב שמספר זה מסמל את הקדוש והיקר לישראל עם קדוש, ואת כל המבדיל והחוצץ בין ישראל לעמים. וכן למדנו במשנה במס' נדרים (ל"א ע"ב) הנודר "שאני נהנה למולים - אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים, שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי כוכבים, שנה": כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב, כי אין המילה אלא לישראל.

וכבר אמרו חז"ל (בראשית רבה פר' וירא פרשה מ"ח סימן ח') שאברהם אבינו יושב בפתחי גיהנום ואינו מניח להכניס את כל החתום בברית. וכל בני ישמעאל אף הם מלים את ערלתם. אך אברהם אבינו יודע להבחין בין החתום באות ברית קודש של י"ג בריתות ובין מי שחתך ערלתו ועדיין ערל הוא.

ב. ובן י"ג שנה נכנס ישראל לעול התורה והמצוה ומקבל עליו עול מלכות שמים. ואף שגם הגויים נצטוו בשבע מצוות, כבר כתב החתם סופר (שור' י"ד קפ"ד ושי"ד) שאין גדלות שלהם תלוי ב"יג שנה, עיי"ש.

ג. י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם. וי"ד מדות אלה הן הם יסוד תורה שבעל פה המיוחדת לנו ולא לעם אחר.

דהלא את התנ"ך קוראים אף הם, ויש מן הפוסקים שנקטו שמותר ללמד תורה שבכתב, ורק על תורה שבעל פה נאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, ואסור ללמד תורה שבעל פה.

ולא בכדי אמרו (גיטין ס' ע"ב) "לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה".

ד. י"ג מידות של רחמים, שהם מתנה טובה וסוד שגילה הקב"ה למשה רבינו על מנת שימסרנה לישראל והבטיח "כל זמן שישאל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם" (ר"ה י"ז ע"ב).

ה. י"ג עיקרי אמונה שהן הם יסוד היהדות ואמונת ישראל, ואף שגם בני נח נאסרו בעבודה זרה, אין הם מצווים ב"יג עיקרים אלה, שלנו המה ולא לזולתנו.

ו. אחרון אחרון חביב רק בני ישראל מיחדים שמו של הקב"ה ואומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

"אבל אנחנו עמך בני בריתך, בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה, זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח, עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו ישראל וישורון. לפיכך אנחנו חייבים להודות לך ולשבחך ולפארך ולברך ולקדש וליתן שבח והודיה לשמך. אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו, אשרינו שאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומיחדים שמך בכל יום תמיד ואומרים פעמיים באהבה ה' אלקינו ה' אחד."

אח"כ בגימטריא י"ג.

ואהבת את ה' אלקיך, אהבה בגימטריא י"ג.

שז"ת בענייני השעיה

ממדן ראש הישיבה

הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א

ש. כעת רועשת ארץ ישראל בנושא 'שחרור החטופים' ו'העולם' שואל האם זה מה שנדרש לעשות בעת הזאת וע"כ ראוי לשמוח בשחרורם, או שמא קבעו חז"ל אין פודים את השבויים יותר מכדי דמיהן' ורק סכנה יש בשחרור כזה ?

ת. כל העניין הזה אם לשחרר ובאיזה מחיר, לא שואלים אותנו בין כך, זה עניינים שמאוד קשה להכריע בהם, וצריך לדעת את הנתונים בדיוק. כמו כל המלחמה הזאת שיש צועקים שזה סתם מסע נקמה וא"כ מה ההיתר שיהרגו יהודים בשביל זה. ויש שאומרים שיתכן ויגרום שלפחות תקופה מוגבלת יהיו פחות פגיעים אז אולי זה כדאי, צריך לדעת את כל הנתונים ואנחנו לא יודעים.

צריך לדעת כמו שכבר דיברנו, שמלחמה של פעם זה היה עם אורים ותומים וע"פ סנהדרין, אותו דבר החטופים האם יכולים להציל אותם בדרכים אחרות או שלא, וכל זה אנחנו לא יודעים, אבל עצם הדבר שיהודי משתחרר בוודאי זה שמחה גדולה, להציל יהודים משבי זה דבר גדול - פדיון שבויים, הגמ' אומרת [בבא בתרא ח:]: שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה.

ומכל זה ניתן להתבונן וללמוד כמה צריכים אנו להתאמץ לפדות את עצמנו מכבלי היצר הרע ומהעוונות שלנו. כתוב בתהילים "והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו" [תהילים קל ח] מה זה יפדה ? פדיון שבויים, שבויים בתוך העוונות, אנחנו כל בית ישראל נתונים בצרה ובשביה, יש שבויים רק ביצר הרע ויש שבויים בידי הגויים, על צורת השחרור לא שאלו אותנו ב"ה, ובשביל זה צריך סנהדרין, הלוואי וכל הכוונה שלהם זה ע"פ תורה, לצערנו יש גם סיבות נוספות.

ש. יש שמדברים עם יהודים שונים, מה הדעה שצריך להביע בזה ?

ת. צריך לדעת באופן כללי, בדרך כלל כשאנשים רוצים להביע דעה הם מקצינים יותר את הדבר, כך בציבור הכללי בכל הסוגיות העומדות על הפרק וגם אצלנו בתוכינו, הכי טוב לא להביע דעה, אבל גם ככה צריך לדעת איזה דיבורים לדבר.

היה פעם שר שבשביל הפוליטיקה שלו היה צריך לשנוא חרדים אז הוא אמר שצריך לזרוק את כולם למזבלה, הוא באמת אוהו שצריך לזרוק את כולם ? הוא אומר כי הוא צריך להדגיש את העמדה שלו אז הוא מקצין יותר. בעולם יש מקצוע שנקרא קריקטורה, מה זה קריקטורה אחד שהוא נמוך עושים אותו יותר נמוך. שמן עושים אותו יותר שמן, זה להדגיש את החיסרון יותר חזק, ככה זה בכל ויכוח מדיניים יותר את העמדות, וזה לא אומר שזה לא נכון יתכן שכולם צודקים, אבל מקצינים יותר מדי.

ש. שואל יהודי שיש לו תפקיד באחת העיריות, ולפי הנתונים אמורים להשתחרר חטופים שקשורים לעיר שלו שיש בה ציבור דתי חרדי, ורוצים בעיר לארגן אירוע לכבודם, שאלתו היא שהרי כזה אירוע גדול ומרגש מן הסתם יראו בתקשורת ואז הערבים יראו עד כמה חשוב לנו כל חטוף ויתכן שיגרום שיעלו את הדרישות.

ת. בשביל מה עושים את זה ? בשביל להלל את הקב"ה ? אם כוונתם להלל את הצבא אז שוב הם מעצימים את הכוחי ועוצם ידי. צריך זהירות בדבר הזה, גם אחרי מלחמת ששת הימים וגם ביום כיפור עבר רוח בקרב בני הישיבות "אחיהם יצאו למלחמה ואתם תשבו פה", "ב"ה שיש לנו חיילים טובים" וכו', צריך מאוד להזהר בזה, בששת הימים באו חיילים לפונביץ' ואמרו לפחות תמלאו שקי חול (אז היו ממלאים שקי חול נגד פצצות. לא לכל בית היה מקלט והיו שמים שקי חול בפתחי הבתים) ושאלו מה זה עבירה ? הם לא הבינו.

אמרו לי שהגרמ"צ ברגמן סיפר שבתש"ח באו מהצבא לישיבת לומזה ולחצו אותם מאוד לבוא לעזור קצת במאמץ המלחמתי, הוא שאל את החזו"א מה לעשות, אמר לו החזו"א תשב ותלמד, ושאל אותו ומה נענה להם, אמר לו תגיד שאתה לומד... הרי ממילא לא תצליח לשכנע אותם. להגיד להם 'תורה מגנא ומצלא' בשבילם זה טורקית, הם לא מבנים את זה, אין טעם להיכנס לוויכוחים, כשיש דברים שאי אפשר להסביר אז עדיף לא להיכנס לעימות. גם במסיבה הזאת אם ישבחו את הצבא, אז יגידו נו איפה אתם הייתם כשהצבא שיחרר אותם, רק באים לאכול את סעודת המצוה שאחרי... זה יגרום רוח לא טובה. וכמוכן על כל אחד שהשתחרר צריך להודות להקב"ה בכל עוז, אבל באירוע זה יכול להתפרש אחרת ויש בזה סיכון.

ש. הרה"י דיבר בעבר שאלו זכינו הייתה המלחמה על פי בית דין, האם ראוי עתה להתפלל בזמן הפסקת האש שתפסק המלחמה בכללות, למרות שרואים שאויבינו פלילים והסכנה עדיין מוחשית ?

ת. אנחנו מתפללים שיהודים לא יהרגו, איך ומה, נשאיר לקב"ה לנהל את העולם, כל חייל שנהרג הוא יהודי וגם אם הוא לא שומר תו"מ צריך להתפלל שלא יהרג, מחללים עליו את השבת בפיקוח נפש, זה לא פשוט.

ש. יש יהודי שהוא גם רב'ה בכיתה ח' וגם אחראי על ה'איגוד' בקהילה ושואל מחד ימי מלחמה, אולם מאידך, התלמידים ששבו ללמוד מיד לאחר שמחת תורה זקוקים להתנחתא, והשאלה אם זה ראוי מצד נושא בעול ומצד הפחתת לימוד התורה, וגם שייראו בני ישיבות וכו' שעיתותם בידם וכו'?

ת. צריך להוציא אותם קצת להתאווור, אבל שאנשים שאינם בני תורה לא יראו, הם יישאלו, אתם צריכים אוורור ? הם שם בתוך המנהרות ואתם מטיילים בשטח.. צריך לא להיכנס לפה שלהם, להתאווור במקום שהם לא נמצאים, רחוק מהישוב ושלא יהיה תקשורת.

אנשים ברחוב במתח עצום, ב"ה שאנחנו לא יודעים מה זה, ניגשים אלי אנשים, אח שלי בצבא, אבא שלי בצבא, הבן שלי בצבא, אמרו לי כל הרוג שאני שומע, עד

שאני לא שומע את השם שלו אני חושב כל הזמן אולי זה אבא שלי אולי זה הבן שלי, כולם במתח הם לא מבינים את זה שמתאווורים, אנחנו יודעים ש'תורה מגנא ומצלא', ופעמים שביטולה זהו קיומה, אבל הם לא יודעים ולא מבינים את זה.

ש. כהנ"ל, האם ראוי לקיים כפי ההרגל 'מסיבות חנוכה' בקהילות לבני הישיבות, משפחה ומשפחה, כפי שעושים תמיד בשירה וזמרה וכו', האם נכון הדבר לעשות כן כיון שהם ימים שמרבים בהם קצת בסעודה וממילא קצת שמחה ?

ת. לא בפרהסיה, אפשר לעשות, אבל לא בחוץ, יש אלפי אנשים במתח, ואלו שנהרגו להם קרובים נמצאים באבל, אנחנו עושים מה שכתוב בחז"ל ושמחים בחנוכה אבל לא מידי בפרהסיה ברחובות, בתוך הישיבות והקהילות אפשר אבל לא בחוץ, וזה לא נוגע למה שדיברנו בעבר שבאופן כללי דבר שאינו דבר מצווה צריך למעט ולהיות 'נושא בעול'.

היה פעם פיגוע בערב פורים, והחילונים לא הבינו איך אנחנו שמחים בפורים, פורים אצלינו לא בטל, ימים טובים זה לא הולך לפי מצב רוח, לפי מצב ביטחוני, גם אם המצב הביטחוני קשה מאוד לא מתבטל שום יו"ט לא חנוכה לא פורים לא יו"ט דאורייתא ולא יו"ט דרבנן. גם במחנות של הנאצים היהודים חגגו פורים, וגם מסרו נפשם להדליק נרות חנוכה וזה כן לעשות, אבל לא חגיגות בפרהסיה, שזה כאילו לא אכפת לך, אכפת לנו - זו מציאות. אנחנו חוגגים את כל מה שתקנו חז"ל וגם אם המצב יהיה קשה מאוד לא נבטל כלום.

ש. יש הרגשה משמחת תורה שכעת יש רוח ברורה בציבור עד כמה אין לנו על מי להישען וכו'. שואלים רבים איך מתחזקים באמונה וביטחון ואיך קונים את העניין כקניין קבע.

ת. אמרת איך ? "רואים" ! על מי תסמוך, על הצבא ? הרבה היו בטוחים בצבא, אף אחד לא חשב שהם כאלה 'בטלנים', זה נגור, זה לא אומר שלא צריך השתדלות, אי אפשר לעבור את הכביש בעיניים עצומות צריך השתדלות, אבל לא זה מציל אותנו, יום יום רואים שיש שם הרגלים רח"ל, איפה הצבא הגדול.. נא' איבישטער'. וגם אחרי המלחמה, תמיד יש צרות, אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, ורואים שאין על מי להישען, המציאות מזכירה לנו כל הזמן שאין לנו שום דבר יציב מלבד האמונה בהקב"ה.

ש. דיברו קודם בוועד, על השתדלות ואמונה וביטחון, בתחילת הפרשה (וישלח) רואים שיעקב אבינו התכוון לדורון תפילה ומלחמה, לכאורה נראה שיעקב אבינו עסק בהשתדלות עוד לפני התפילה, האם השתדלות קודמת לתפילה ? וכך גם רואים שיעקב אבינו חצה את המחנות ש'אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו' למרות שהובטח בבירור "שוב לארצך והיטיבה עמך", האם רואים שאין לסמוך אפילו על נבואה, וחייבים השתדלות ?

ת. בחרבי ובקשתי אומר התרגום, שזה גם תפילות, בצלותי ובבעותי, גם כשחילק המחנות לשתיים זה השתדלות מסויימת, צריך השתדלות, גם הגר"ח קניבסקי שאחזו שאין מה לחשוש מהטיילים בב"ב, היה אומר באזעקה להיכנס לבניין, למרות שאם יפול טיל על בניין לא יעזור כלום, אבל לכה"פ השתדלות לא להיות באמצע הרחוב.

ש. מרן החזון איש כתב רבות בגנות ריבוי ההשתדלות, מה הגדר של ריבוי השתדלות ? יעקב אבינו רואים שחוזר על פכים קטנים, עד כמה יש צורך בהשתדלות בענייני פרנסה ?

ת. כל אחד לפי מדרגתו, זה לא דבר ברור ומוגדר, יעקב אבינו חזר על פכים קטנים כי התורה חסה על ממונם של ישראל וזה היה ממונן נקי מגזל, ואחרי שעבד כדי לקנות אותם הוא חס עליהם, וזה נחשב השתדלות, כסף כשר זה דבר נדיר וטוב.

החפץ חיים היה עושה קידוש על יי"ש בשבת בבוקר כי יוצאים בחמר מדינה, הבן שלו כותב ב'זכרונות מבית אבי' שאביו היה עני ולא היה לו כסף לקנות יין לקידוש בבוקר. אבל ר' מנדל זקס סיפר שברדאין היו עניים יותר גדולים, ולעניים גדולים ממנו היה יין, אלא שהוא היה צריך לעבוד בשביל לקנות את זה, והיה צריך בשביל זה עוד זמן להסתובב בעיירות למכור את הספרים שלו, ומה שלא היה מוכר הוא אחז שזה ביטול תורה, הכל היה אצלו עם חשבון שחשב שכיוון שיוצאים ביי"ש ידי חובה אז הוא לא מוכר דווקא ליין וזה משמעות אחרת לגמרי, אבל מה שהאדם באמת צריך, זה בכלל "ואספת את דגנך".

ש. מה ההשתדלות הנכונה לאברך בעניין נישואי הילדים, יש הרבה פרסומים על כל מיני גמחי"ם ותכניות חיסכון, האם צריך לעשות מאמץ לחשוב על פתרונות לעתיד לנישואי הילדים וכו' או שמא אברך פטור מזה ?

ת. הכל לפי מידת הביטחון, לכא' מה כבר יכול לחסוך אברך, יאכל לבן אחד פחות ביום ? אבל אם יכול לחסוך (לא ע"ח הבית), זה טוב, אין כללים בזה. אומרים שהחפץ חיים התנגד לביטוח חיים, שהרי יש אדם שבעצם לא מגיע לו חיים ואם ימות לא יהיה איך לפרנס את המשפחה, אבל כשיש ביטוח כבר במשפחה רגועים עם הפרנסה, וא"כ הוא יכול להיפטר. [ביטוח סיעודי זה שונה, וג"כ קופ"ח לילדים ומבוגרים, כיון ששכיח הזיקא בהם, בגיל האמצע באדם רגיל בדר"כ לא צריך קופ"ח, כל זה לא חסרון בבטחון].

כאמור, לגבי חיסכון לנישואי ילדים, גם אם אדם יחסוך מה כבר יכול לחסוך, אולי בשביל ילד אחד, אז שיסמוך על הקב"ה, אם יכול לחסוך משהו שמצטבר לסכום שיקל מעליו בחיתון הילדים או כדאי.

ש. למלאות פעם בתקופה, כרטיס לוטו זה השתדלות סבירה או חיסרון באמונה ?

ת. בוודאי שלא, אם הקב"ה רוצה להמציא לו סתם כסף פתאום, הוא יכול להמציא לו גם בלי כרטיס הגרלה, הוא יכול ללכת ברחוב ולמצוא ארנק. כתוב "ואספת דגנך" צריך לעשות קצת השתדלות, כל אחד מה שנגזר עליו. הגמ' אומרת [סוטה ב] אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני פלוני בית פלוני פלוני שדה פלוני פלוני, מה זה שדה, זה התבואה הפרנסה, מה זה היום לאברך ? איזה כולל יהיה לו זה גם חלק מהפרנסה שלו, כל אחד לפי דרגתו ומצבו בו הוא נמצא.

(השאלות נשאלו בסיום הוועד השבועי יום א' י"ג כסלו תשפ"ד)

שו"ת בענייני חנוכה - הינוך

מדברי מרן ראש הישיבה
הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א

שו"ת בענייני חנוכה

ש. בדורות הקודמים אצל רבותינו זצוק"ל, ראינו שלקח הדלקת נרות 'רגע כמימרא'. יש שהוסיפו בשירה ויש שגם בזה מיעטו, כהיום אומרים אנשי חינוך שראוי לעשות 'עסק' מהדלקת נרות כדי לתת לילדים חמימות של מצוות, האם אותם מחנכים חביבות המצווה חשיבא להו, או דלמא ח"ו ביטול תורה זילא להו ?

ת. שאל אותי פעם יהודי שהיה לו בן אצלנו ביישיבה, שמבחינן שהבן שלו מזלזל בכל ההדלקה של 'נר חנוכה', הוא לא מרגיש שעושה בזה מצוה, אומרים לו להדליק אז הוא מדליק אבל לא יותר מזה. אמרתי לו אתה בטח מדליק איזה גפרור מברך וזהו, ומה הבן רואה שלא עושים מזה ענין, מדליקים והאירוע הסתיים.

אצל החסידים עושים מזה עניין גדול, הולכים למקווה לובשים גרמ'ל ואומרים ויהי נועם וכו' וגם אחרי ההדלקה, יושבים עוד כחצי שעה ע"י הנרות, אז מרגישים שעשו משהו.. אתה, אני לא מבקש שתלבש גרמ'ל או תאמר את תפילה של הר"י מדינוב, אבל לפחות תגיד איזה 'ויהי נועם' או אפילו תשב ליד הנרות אח"כ ותלמד 'שור שנגח', אבל שירגישו שעשו משהו במצווה הזאת. אחרת הוא באמת ירגיש יכשושיות במצווה.

רואים שחזו"ל דאגו שיהיה 'פירסומי ניסא' ועשו הידור וקבעו שימכור את כסותו, אין שום מצוה שכתוב שימכור את כסותו או שיחזר על הפתחים זה לא מכובד, אבל רואים שלהרבות כבוד שמים זה דבר גדול מאוד.

אגב, אבי מורי ז"ל היה שר 'הנרות הללו' וגם 'מעוז צור', אבל לא יותר, אבל במשפחה שרואים שאם לא ישירו אז הילד ישמע שירים אחרים לא טובים וכדו' אז שישירו יותר למה לא..

ש. יש משפחות שעושים ערכי לביבות ומסיבות חנוכה האם גם בזה יש את העניין שיותר ירגישו את המצוות של חנוכה ?
ת. כתוב שקצת להרבות בסעודה בשביל לזכור את הנס, גם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, היה הולך כל יום לילדים שלו לכמה דקות למסיבת חנוכה, אבי מורי לא נהג כן, וחזר ללמוד מיד אחרי ההדלקה.

ש. שאלו אברכים, 'דמי חנוכה' בדורות האחרונים נהיה עניין גדול יש אפי' שמחלקים 'סכום הראוי להתכבד בו', אולם יש שאומרים מה פתאום להרגיל ילד לתאוות ממון, ואולי כחלק ממסיבות החנוכה יש עניין לתת דמי חנוכה, לחזק החיבור למנהגים.

ת. אצלינו לא נהגו לתת דמי חנוכה בכלל, אצל החסידים נהגו. מו"ח הגר"ח קנייבסקי זצ"ל היה מחלק דמי חנוכה כי הוא עצמו עוד קיבל מסבתא שלו אמא של החזו"א 'הרבנית מקוסובה', לכן המשיך לתת, (היה נותן עשר אגורות לנכדים וכל הנינים כנגד כל שנה). והיו נותנים דווקא ב'נר חמישי' שאף פעם לא יוצא בשבת, ויש בזה הרבה טעמים אפשר לראות בטעמי המנהגים, אבל עדיף לתת דברים אחרים מאשר להרגילם לכסף יותר מידי..

וודאי יש עניין שיתקרבו ויתלהבו למצוות, ע"י ממתק או ע"י כסף זה לא משנה, זה גורם שיראו ויתלהבו יותר מהמצוה ולא סתם להדליק גפרור וזהו, כל צורה שיעורר אותם להרגיש חמימות.

ש. בדורות האחרונים ניסו להחזיר את החיזוק בחנוכה אחרי ששנים היה רפיון כימים האלו ולמעשה זה לא כ"כ תפס, שואל אברך בן עליה, האם אכן ראוי להשאיר סדר יום רגיל לגמרי, רק להדליק ומיד לחזור ללמוד ?

ת. מעוז צור אבי היה שר, וכן הסטייפלער היה שר מעוז צור ליד הנרות, היה לו ניגון מיוחד. אבל לא הרחיבו יותר מזה, לעשות מסיבה, זה כבר הרבה יותר... אבל וודאי ששאפו 'להשכיחם תורתך..' ולדאבוננו קצת הצליחו בימים הללו..

אל ישנה אדם 'בן בין הבנים'

ש. שואל יהודי מלמד בחיידר שרואים בפרשה (וישב) את העניין שאל ישנה אדם בן בין הבנים, האם זה נאמר גם על מלמד שיש לו ילד מאוד טוב בכיתה, ובאופן כללי מה תפקידו של מלמד להתעסק עם כולם או בעיקר עם הילדים החלשים ופחות בטובים ?

ת. את כולם לשבח, אבל באופן פרטי צריך לשבח את הילד הטוב, בציבור צריך מאוד להזהר לא לבייש, תמיד ראוי לזכור שמלבין פני חבריו ברבים נאמר גם על מלמד כמו על כל אחד אחר, לא לבייש תלמיד.

נתנו לי אתמול לשוחח עם תלמידה בסמינר וסיפרה שהמורה צעקה עליה שהיא מתאימה לכיתה 'חלשה', ואם אין כיתה כזאת אז צריך לפתוח בשבילה כי היא לא מתאימה לשום כיתה, התלמידה מקבלת ציונים טובים אך לא מצאה חן בעיני המורה אז היא אומרת שהיא בעייתית, צריך מאוד להזהר בזה, הבחורה שבורה והיא לא מסכימה לחזור לסמינר בשום אופן, וכשאמרו למורה שהיא נפגעה אמרה המורה שבחינוך אין כזה דבר נפגעה, ח"ו, בטח שיש כזה דבר.

ש. פרסים והגרלות בבית ובכיתה זה נקרא בן בין הבנים?

ת. מבחן פומבי זה לא טוב, אבי היה אומר שזה מתכבד בקלון חבריו, הרב יהושע שקלאר היה מארגן את זה בחינוך העצמאי עד ששמע מאבי ז"ל שזה מתכבד בקלון חבריו והפסיק.

ש. אדם שיש לו בן יותר מוכשר איך יכול לרומם אותו יותר מאחרים ?

ת. לפרגן לו בבית, ובחיידר הרב'ה יפרגן לו, וגם הילדים רואים שהוא יודע טוב ויש לו כבוד מכך, כולם מכבדים אותו, אבל להגיד זה התלמיד הטוב וכל השאר לא שווים, זה לא לעשות.

ש. יש עדיפות לא לשלוח שתי בנים לאותו ישיבה ?

ת. תלוי בילדים, יש ילדים שזה יותר מפריע להם ויש שפחות, בדרך כלל כשהבן הצעיר יותר מוכשר זה מפריע לאח הגדול שמשבחים את הקטן שהוא יותר טוב ממנו, אבל להיפך פחות מפריע, בילדים תאומים כדאי להפריד ביניהם, אם מחלקים בין התאומים לגמרי לשתי שיעורים ואין קשר בין השיעורים בדר"כ זה פחות מפריע.

בישיבה אצלינו לבחורים שחששו, הייתי אומר שאחים זה בבית, 'בישיבה אין אחים' ובזמן קצר מאוד רואים שזה עוזר אין שום קשר ביניהם לכל אחד יש את החברה שלו.

ש. עוד שאלה ממלמד, בפרשת השבוע (וישב) רואים שיעקב גער ביוסף על חלומותיו ובכל זאת 'ואביו שמר את הדבר', האמנם מותר לגעור בילד שלא מגיע לו רק כדי שיראו שגם אותו הוא מעניש או לחזק אחרים למען ישמעו ויראו.

ת. אצל יוסף זה היה בשביל שלא יבוא לידי גאווה, הוא חשב שבא לידי גאווה שרוצה שכולם ישתחוו לו, ובאופן כללי בתלמידים שלא מגיע להם שיגערו בהם, גוערים רק בשביל שלא יבאו לידי גאווה אבל לא בשביל דברים אחרים.

(השאלות נשאלו בסיום הועד השבועי יום א' כ' כסלו תשפ"ד)

מערכי תורה

חנוכה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

הדלקת הנרות - להראות הנס

בגמרא בשבת דף כ"א ע"ב איתא לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. וברש"י כתב לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה. ומבואר דהדינים והקיומים של ימי החנוכה שהם ימים טובים להלל והודאה, שהם באמירת על הנסים בשמו"ע וברכת המזון ואמירת הלל שלם, [אבל אין בהם איסור מלאכה].

והנה הברייטא מבארת מה הייתה התקנה של חנוכה, ותניא דעשאום ימים טובים בהלל והודאה, ולא הזכירה מצות הדלקת נר חנוכה, וצריך ביאור מפני מה לא נזכרה מצות הדלקת הנרות. ובאמת דהרמב"ם כתב ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו וכו' ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות כדי להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה. וצריך ביאור למה הברייטא השמיטה ולא הביאה דין הדלקת הנרות.

והנה בעיקר מצות הדלקת הנרות בפשוטו עניינו שעל ידי ראיית הנרות נזכרין בנס שנעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, [וכעין הישיבה בסוכה שהיא למען ידעו דורותיכם], אכן הרמב"ם כתב שהמצוה להדליק הנרות הוא כדי 'להראות ולגלות הנס', הנה לא כתב כדי לידע הנס, אלא כדי להראות ולגלות הנס הרי מבואר שבראיית נרות חנוכה רואין את הנס, ובהדלקת הנרות הוא מראה את הנס, וצריך להבין איך רואין את הנס על ידי ראיית הנרות, והרי לכאורה הנרות הם רק זכרון לנס, ואיך יש בזה ראיית הנס.

והנה הרמב"ן בפרשת בהעלותך הביא דברי חז"ל שראה אהרן את חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכת המזבח, אמר לו הקב"ה חיך שלך גדולה משלהם, וכתב הרמב"ן דנכלל בזה חנוכת הנרות שהיתה בבית שני על ידי חשמונאי כהן גדול ובניו שהם בני אהרן. והביא ממגילת סתרים לרבנו נסים שכתב ז"ל יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם והיא חנוכת בני חשמונאי ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח. עוד הביא הרמב"ן דברי המדרש שאמר הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתירא לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכו', והנה דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת בית חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו.

הנה מבואר שהדלקת נר חנוכה הוא מענין הדלקת נרות המנורה בבית המקדש, ועל ידי שמדליקין נרות חנוכה נחשב שהמנורה דולקת לעולם, ולמדנו דהדלקת נרות חנוכה הרי הם כהדלקת המנורה בבית המקדש, ויש בנרות חנוכה את ענין הדלקת נרות המנורה במקדש, והמדליק נר חנוכה כמדליק את המנורה במקדש הוא.

נרות חנוכה - נרות הנס

ולפי המבואר שנרות חנוכה הם כנרות המנורה, יש להוסיף עוד ולומר דלא רק שהם כנרות המנורה, אלא הם כאותן נרות שדלקו בשעת הנס, שבתקנה של הדלקת הנרות מונח להדליק את הנרות שהיו אז בבית המקדש, וזה המשכה מנרות המנורה, ונתנו חכמים בנרות דין וחשיבות של נרות המנורה של זמן הנס, עד כדי כך שכשמדליק ורואה את הנרות הוא רואה את הנס שהיה, וכאילו הנרות הללו הם הנרות שדולקות מכח הנס של פך השמן, וזהו הביאור להראות ולגלות הנס, שבנרות האלו הוא מראה את הנס, וכשרואין את נרות החנוכה נחשב שרואין את הנרות שדלקו בשעת הנס, ולכן נחשב שבהדלקת הנרות מראין את הנס, וזהו שכתב הרמב"ם שההדלקה היא בשביל 'להראות' את הנס, שזכרון הנס בהדלקת הנרות אינו רק היכי תימצא שגורם להתעוררות זכרון הנס, אלא בהדלקת הנרות נחשב שמדליק את אותן הנרות שדלקו בשעת הנס, ובראיית הנרות רואה את הנס שנעשה בנרות שדלקו במנורה.

ואסמכתא לדברינו יש להביא מדברי הרשב"א בשבת דף כ"א ע"ב דאמר רבי ירמיה שאסור להשתמש לאורה. וכתב הרשב"א וטעמא דמילתא משום דע"נ ש שנעשה במנורה תקנו, והלכך עשאוהו כמנורה שאסור להשתמש לאורה. וצריך ביאור מהו שעשאוהו כמנורה, דבשלמא אם האיסור הנא מהמנורה היה דין מסויים במנורה היה אפשר לומר דשנתנו חכמים כל דיני מנורה גם בנרות חנוכה, אבל הרי הדין שאסור ליהנות מאור המנורה אינו דין מסויים במנורה, אלא הוא דין בכל דבר של הקדש שאסור ליהנות ממנו, וא"כ מה זה שייך לנרות חנוכה שאינם באין משל הקדש, ואטו ניהוג בעלמא הוא לעשות שמתנהגים עמם כאילו היו קודש.

אכן לפי המבואר דנרות חנוכה הם כנרות המנורה של שעת הנס, יש להבין שלכן יש בהם גם הדינים שהיו בנרות של הנס, ושייך שיעשו כנרות המנורה שאסורין בהנאה.

'לראותם כדי להודות ולהלל'

והנה במסכת סופרים תניא והובא בטור שהמדליק אומר הנרות הללו, ובתוך הדברים אומר 'הנרות הללו קודש הן ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך על נפלאותיך ועל גיסיך ועל ישועתך', הרי מבואר דמדליק הנרות כדי לראותם, והתכלית של הראיה היא אינה לראיה גרידא, אלא שעל ידי הראיה יבא להודאה והלל על הנסים והנפלאות.

הרי למדנו מזה שתכלית הדלקת הנרות הוא כדי לראותם ומתוך הראיה יבא לכלל הלל והודאה. וצריך להבין איך מכח הראיה יבא להלל והודאה, וכי על ידי שנזכר בנס. הביאור הוא שבראיית הנרות רואים את הנס, וכמו שמבואר מדברי הרמב"ם שהנס נראה בנרות הללו, ולכן על ידי הראיה הוא בא לכלל הלל והודאה, כי כשרואים את הנס עצמו ממילא זה מחייב בהלל והודאה, וכמו שאמרו בברכות בבפרק הרואה הרואה מקום שנעשו נסים לאבותינו מברך שעשה נסים לאבותינו, ואם ברואה מקום שנעשו נסים, כ"ש שהרואה את הנסים בעצמם מחייב בברכת שעשה נסים ובהלל והודאה. ונמצא מבואר שתכלית ההדלקה הוא להראות הנס ועל ידי זה יבא להודות ולהלל, ובזה יש ליישב קצת למה לא הזכיר התנא את מצות הדלקת הנרות, כי יש לומר שזה נכלל במה שאמר ועשאו ימים טובים בהלל והודאה, דהדלקת הנרות הוא עוד אופן לבא לכלל הלל והודאה, על כן היא נכללת במה שאמר שעשאו ימים טובים בהלל והודאה.

והנה תיקנו תקנה מיוחדת על הרואה נר חנוכה, שמברך שעשה נסים. וצריך להבין על מה הרואה מברך, הרי אינו שום מעשה, ומה הוא שייך להדלקה זו. [ואין לומר כי רואה הנרות וממילא הוא נזכר בנס, דעל להזכר בנס אין ברכה].

אכן לדברינו הביאור הוא כי בראיית הנרות הוא רואה הנס, והרי הוא בכלל הרואה נס שנעשו לאבותינו, ועל כן הוא מחוייב בברכת שעשה נסים.

מנין הנרות כנגד פרי החג

בגמ' בשבת דף כ"א ע"ב איתא הטעם בשיטת בית שמאי דסבירא להו דמנין נרות חנוכה הוא פוחת והולך, דהטעם הוא כנגד פרי החג שמתמעטין והולכין. וצריך ביאור מה ענין פרי החג לנרות חנוכה, וביותר דהרי בפרי החג מבואר בחז"ל הטעם דמתמעט והולך דהוא רמז לאומות העולם שיהיו מתמעטין והולכין, ומה זה שייך לנרות חנוכה.

ונראה לבאר בזה על פי המבואר במדרש תדשא על הכתוב בדברי הימים ששלמה המלך עשה עשר מנורות, דבכל מנורה יש בה שבעה נרות, ונמצא מנין עשרה המנורות שבעים נרות והוא כנגד שבעים אומות, עכ"ד המדרש. ומבואר מדברי המדרש דגם בנרות המנורה יש ענין שהוא כנגד אומות העולם. מעתה מבואר דגם בזה שייך הענין של מתמעט והולך לרמז שיהיו האומות מתמעטין והולכין, ושפיר שייך בנרות הטעם המבואר בפרי החג.

'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך'

בנוסח על הניסים אומרים 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'. יש לפרש דחילק הדברים לשניים, על פי דברי אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דיש שני מיני ברכות, יש ברכות הנאמרות על קבלת הטובה מאת ה', כמו ברכת הגומל לחייבים טובות ושעשה לי נס במקום הזה שעיקר השבח הוא בשביל קבלת הטובה, ויש ברכות שנאמרו על גבורותיו של הקב"ה, כמו ברכת משנה הבריות וחכם הרזים וברכת עושה מעשה בראשית.

ולפי זה יש לבאר דמה שאומרים ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך זהו שבח על גבורתו של הקב"ה שמסר רבים ביד מעטים וגיבורים ביד חלשים שאלו הן גבורות של הקב"ה, וזהו שנעשה מזה שם גדול וקדוש להקב"ה בעולם, ועוד יש הודאה נוספת על קבלת הטובה שנצחו ישראל במלחמה, ועל זה אומרים ולעמך ישראל תשועה גדולה, שזה הודאה על קבלת הטובה שקבלנו.

הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם

בטור הביא ממסכת סופרים דהמדליק אומר הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם. והנה זהו כמאן דאמר בגמ' בשבת דאסור להשתמש לאורה. והנה הרשב"א פירש הטעם שאסור להשתמש לאורה בב' אופנים, או משום דע"י נס שנעשה במנורה תקנו, הלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה, אי גמי כיון דלמצוה הדליקה איכא משום בזוי מצוה. ומבואר דתרי טעמים יש באיסור להשתמש לאורה, חדא דעשאוה כנרות המנורה דיש בהו קדושה לאיסור השתמשות, ועוד משום ביזוי מצוה.

לפי זה יש לפרש דזהו שכפל הדברים, הנרות הללו קודש הם, היינו קדושים כנרות המנורה לאיסור השתמשות. וזהו כטעם הראשון שכתב הרשב"א דהו קודש כמנורה לאיסור להשתמש, ועוד אומר 'ואין לנו רשות להשתמש בהם' וזהו מהטעם השני שכתב הרשב"א משום דבזוי מצוה הוא, וזה אינו שייך לקדושת הנרות.

שם עולם כהיכל התורה

לזכרה של הרבנית הדגולה והצדקנית, כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון במתן בסתר, אצילת הגנפז והמנידות, בת גדולים שלשלת היוחסין משבט הסופרים

מרת טויבא שיינדל שפירא ע"ה

בת הנה"ק גאב"ד פרשבורג בעל החשב סופר זצוק"ל א"ח בנש"ק הרב הגאון החסיד המפז' בבית ישראל רבי אברהם יוסף שפירא זצ"ל

נסתלקה בשם טוב ביום כ"ט כסלו תשע"ח

אשרי משכיל אל דל, כל היום חתן ומלוח זורעו לברכה'

השטן נאבק רק על תורה...

החפץ חיים (ע"ה"ת) שואל שאלה מעניינת: הנה ידוע ששרו של עשו הוא השטן - הסמ"ך מ"ם. והנה בדרך כלל כל מצביא מלחמה יודע שהאסטרטגיה הכי פשוטה במלחמה זה למגר את האויב כשהוא קטן... אחרי שהוא גדול והופך למעצמה - זה כבר יותר קשה...

עם ישראל מתחיל מאברהם אבינו. הוא התחיל לפרסם את אלקותו יתברך בעולם, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים... תעשייה שלמה של הנפש אשר עשו בחרן, והשטן יושב בשקט... לא בא להיאבק עמו.

אח"כ ממשיך יצחק את כל מורשת אביו בהעמדת עם ישראל, והשטן ממשיך לשתוק. אף כשמגיע יעקב - השטן שותק... רק אחרי שכבר יש לו אחד עשר שבטים אז הוא נזכר להיאבק עמו...

קיבלתי פעם ממרן הרב שך זצ"ל מהו המספר של הבחורים שכדאי לפתוח ישיבה אתם?... אמר לי מרן הרב שך, עשרה בחורים זה יתחילה הראויה להתכבד... אם כן - יש ליעקב כבר **ישיבה**!... היום השטן נזכר?!... איפה היית עד היום?...

אומר החפץ חיים, וזה יסוד ידוע: במלחמה - אפשר גם להפסיד. והראיה, שהמלאך באמת הפסיד, והודה לו על הברכות... לא ממהרים לצאת למלחמה. כל זמן שאני יכול להיאבק עם הכוחות שלי - אני לא יוצא סתם למלחמה. אברהם אבינו זה מידת החסד, יצחק זה גבורה, יראה, שם לא צריך מלחמות, אומר השטן אני אפעיל את כל הכוחות שלי ולא יהיו מלחמות. הוא חושש להפסיד... אבל יעקב זה אמת, תורה. ויעקב והשבטים זה כבר "ישיבה". **וכשיש ישיבה כתוב, אם פגע בך מנוול זה - משכחו לבית המדרש. אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ... אם עכשיו השטן ימשיך לשתוק הוא בודאי יהיה אבוד**... אז הוא יוצא למלחמה, כי בין כה אין לו מה להפסיד... או שהוא ינצח... ואם לא - בין כה וכה הוא אבוד... זה היסוד הגדול של החפץ חיים.

והקב"ה סובב שלנצח את עשו זה רק עם מלחמות! אי אפשר לנצח אותו בלי מלחמה. ולא סתם מלחמה... כתוב "ויותר יעקב לבדו". מסופר על האר"י ז"ל שהוא רצה לפעול כל מיני פעולות בשביל לקרב את הגאולה, והשטן נדמה לו ואמר לו - אם אתה תעשה את זה - אני אלחם רק בך!!! אני עוזב את כולם ונלחם אתך... והאר"י ז"ל נסוג ממחשבתו. (מובא בספרו של הגר"ח קמיל זצ"ל). יעקב נשאר לבדו! לבד לבד לבד... ולא רק זה, בדרך כלל אם בן אדם במלחמה מתחיל לנפול - מתרפים ידיו... ופה - כתוב "ויגע בכף ירך יעקב בהאבקו עמו", יעקב נהיה בעל מוס... הוא פגע בתמכין דרבנן, ויעקב ממשיך להילחם!

דרך אגב, כתוב איך פתאום השטן הצליח לגבור על יעקב?... כתוב בספורנו (פסוק כ"ו) "וירא כי לא יכול לו" - **לרוב דבקותו תמיד בקל יתברך במחשבה ובדיבור**. "ויגע בכף ירכו" - **הודיעו החטא העתיד במדריכי עמו, ובדאגתו בזה - פסק הדיבור, ותקע כף ירכו בהאבקו**.

ומהו "לא אשלחך"?... מי שואל אותך, אני הולך לבד... אומר הספורנו, שגדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת (סנהדרין צג, א). עכ"פ יעקב הולך למלחמה לבד מול השטן... ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו... ויעקב לא אומר נואש וממשיך להיאבק עד עלות השחר!!! וכתוב בחז"ל ויאבק - מלשון אבק, שהיו מעלים עפר ברגליהם ע"י נענועם. ומסביר הבית הלוי שזו מלחמה על ענייני אמונה. וכתוב עד עלות השחר - שזה עד ביאת גואל צדק, וגם הדור האחרון סובל מהמלחמה עם עשו. (עיי"ש בבית"ל שמאריך בזה,

שהמאבק עם עשו זה עד ביאת הגואל). **ומי נותן לנו את הכח עד היום להיאבק עמו?... הניצחון של יעקב!**

אבל צריך להילחם גם הלאה... המלחמה ממשיכה. יעקב הוא בחיר שבאבות, עמוד התורה. רק הוא יכול להילחם, ורק **אתו** השטן התחיל מלחמה.

מאחרים הוא לא מפחד, מיעקב - אין לו מה להפסיד אם הוא ילחם, ורק יעקב הוא זה שיש לו את הכח להילחם מול עשו, ע"י התורה, ובאמת הוא הצליח להכניע אותו, ואמר לו "לא אשלחך כי אם ברכתני".

המלחמה ממשיכה רק עם כח התורה

כתוב בפסוק "הצילני נא מיד אחי מיד עשו" למה יעקב אמר פעמים מיד?... אומר הבית הלוי, מיד עשו - זה עשו הרשע, מיד אחי - שפתאום הוא יהיה חבר שלי... בא נהיה חברים, הוא ירצה להיות אחי... אומר הבית"ל - והקדים אחי לעשו! יעקב יותר מפחד מה"אחיי"... וכמו שבאמת עשו אמר לו "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך". ויעקב התחמק ממנו, "אדוני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי... יעבר נא אדוני לפני עבדו, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה ולרגל הילדים"...

ואז כתוב "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה". המפרשים שואלים מה החידוש בזה?... אומר הבית הלוי זה נס גדול שהוא הלך מיד... כי הוא מאד רצה להתחבר אל יעקב, לוותר קצת פה וקצת שם... ונסתדר ביחד, מה קרה... ויעקב פחד להישאר אתו ביחד, ה' ירחם.

עלינו לדעת - כח המלחמה שלנו עד היום זה רק עם יעקב אבינו דרך התורה.

גם מרן הרה"ק הג"ר ברוך מרדכי אזורי זצ"ל - נלחם בהרבה דברים בהם הוא היה בודד במערכה... הוא נלחם בשביל התיכונים, בשביל רוסיה... בהתחלה הוא היה ממש בודד! ולעגו לו וצחקו עליו... זה אנשים שאין להם **שום שייכות** לתורה. איך הוא נלחם? עם מה הוא הצליח?... עם קושיא טובה... זה הכל. זה לא משנה איזו רמה ומאיזה רקע הם באו, תשאל קושיא טובה... כמובן, שאלה שאפשר להבין... כך תכניס אותם לסערת רוחות, לחשוב, לדבר בלימוד - וכך הוא קנה את כולם! עם דף גמרא.

סיפר חתנו הצעיר הגר"ה גלזמן שליט"א, כאשר הגיעו לישיבה בחורים רוסיים שלא ידעו אלף בי"ת, שאלתי את חמי ראש הישיבה - מה אומר להם? אני אלמד איתם אלף בי"ת?... **והרעים עלי ר' ברוך מרדכי בקולו: קושיא של רבי עקיבא אייגר ותירוץ של רבי חיים הלוי!...**

הם עוד לא ידעו בכלל מי זה רעק"א... אבל כך הם נהיו בני תורה... ויש כאלו עשרות עשרות... הקימו בתים של תורה, והם תלמידי חכמים מופלגים! עם מה?... עם קושיא טובה! המאבק עם השטן הוא ע"י תורה.

מרן רה"ק זיע"א תמיד היה אומר ללב לאחים ולכל המקרבים, איך לקרבו... רק עם תורה. זה כח המאבק שלנו, וזה מה שיעקב אבינו נתן לדור האחרון.

כי כשלת בעוונך...

אבל אומר שם הבית הלוי דבר נורא: "שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוונך"... מה זה כי כשלת?... כישלון זה ליפול בבור. מה שייך **להיכשל** בעוון? **עשית** עוון! אלא אומר הבית"ל: כמה פעמים בן אדם עושה חטא והוא בכלל לא

משער בדעתו מה החטא שלו גורם... אם הוא היה יודע מה יהיו התוצאות - הוא לא היה חוטא... וסיפור ידוע, שישבו שני בחורים באוטובוס ודיברו על החבר שלהם שנקרא 'בחור חלש' בשיבה, והוא זכה לעשות שידוך טוב, והצליח להרשים את הצד השני שחושבים שהוא מצוין. מאחוריהם ישב בן אדם, ושמע את הכל... לקראת סוף הנסיעה הוא אומר להם - תודה רבה לכם... שמעתי את מה שדיברתם, אני השווער, אבא של הבחורה, ובאמת לא ידעתי מכל מה שסיפרתם, תודה על כל האינפורמציה שנתת לי, אני מבטל את השידוך! הם מאד נבהלו והתחילו להסביר שזה לא בדיוק... אני לא יודע אם הוא באמת היה אבא של הבת, אבל זה ודאי - הוא נתן להם להבין מה הם יכולים לעשות...

הרבה פעמים אדם חוטא ולא מעלה בדעתו לאן החטא מביא אותו. **אני שואל אתכם שאלה: בחור שהיום מתבטל מן הלימוד, ולא לומד כמו שהוא יכול ללמוד, ולא קם לתפילה בזמן... ובגללו יהודי נהרג או נפצע, או שבוי הנתון בצרה - רח"ל. אם הוא היה יודע בבירור שזה המחר, הוא היה עושה את זה...? בודאי שלא. אבל זו האמת, כי כשלת בעוונך... ויתבעו על זה! כי זו האמת וזו ההשקפה שלנו.** כשאנחנו לומדים טוב - שמה במלחמה נמנעים אסונות! כך חינו אותנו כל הזמן! ולא סתם בשביל 'דרשות יפות'... זה הלכה למעשה! רק שכן אדם לא מספיק חושב על זה.

פעם היתה צוללת דקר שכמה ימים היא נעלמה בתוך המים ולא עלתה... עד שהתברר שהמצרים הטביעו אותה עם כל השבעים וכמה - אנשי צוות שהיו בתוכה. הצבא הכריז עליהם בשעתו כנעדרים. באותו יום, היתה שיחה של רבי חיים שמואלביץ, הוא עלה לבימה ואמר: היום לא צריכים לדבר, היום אי אפשר לדבר... ופרץ בבכי ללא הפוגות עד סוף השיחה!!!

כלל ישראל בצרה... אנשים נמצאים בפרץ מוות... יש אנשים שנהרגים... שבויים... אנחנו הרי יהודים רחמנים בני רחמנים! איך לא נחוס ולא נרחם עליהם?...! אחד שחסר לו ברחמים זה ספק על הייחוס המשפחתי שלו! יהודים הם רחמנים ביישנים וגומלי חסדים. ואתה יודע ומאמין באמונה שלימה שהדף גמרא שלך והתפילות שלך עוזרות!!!

אבל בא נחשוב גם על עצמך... אם יש בחור בטלן, אתה חלמת שעל ידי הפטפוטים שלך אתה קובע לעצמך את הדרגה שלך, שאתה מתקרב לגדר של 'יושבי קרנות'...! חשבת על זה פעם?... עם כל הפטפוטים בלילה ודברים דומים אתה מפקיע את עצמך קצת מיושבי בית המדרש... ואחרי זה פוגע בשידוכים, ובילדים... מה אתה מתפלא?... כי כשלת בעוונך! בא תראה את כל הבטלנים, מה יצא מהם היום...?

מה יצא מהם?... כי כשלת בעוונך... קצת להתבונן... אם אנחנו היינו קצת נעמדים ומתבוננים היינו רואים את האמת.

ובאמת למה לא מתבוננים?... הרי ס"ה אין פה בחור חסר דעה חלילה, כולם פקחים, למה לא מתבוננים?... תראה בעיניך, מה יצא היום מכל הבטלנים?... תראה איזה שידוך הם מצאו, איך נראים אח"כ הילדים שלהם, לא צריך לדבר יותר מידי... תראו!!!

מה התשובה?... **כתוב למה נקרא שמו סמא"ל משום שהוא מסמא את עיניהם של ישראל... הוא לא נותן לבן אדם זמן להתבונן ולחשוב...!** וכך כותב הכלי יקר (פסוק כ"ה) שמלאך זה הוא סמא"ל שרו של עשו, ונקרא סמא"ל על שם כי כל חפצו וישעו לסמא עיני האדם ולהכותו בעוורון ולעשותו סומא מעין השכלי, עד אשר לא יוכל הרואה לראות במראות האמת לבוא ולראות פני ה' ולבוא בסוד ה' ליראיו בסתרי התורה. כי הוא שטן, הוא מלאך המוות, הוא יצר הרע...!

כשלא מתבוננים - מפסידים

כתוב במדרש פרשת תולדות (סה, כב) ד"א וירח את ריח בגדיו ויברכהו, כגון יוסף משיתא ויקום איש צרורות [בן אחותו של רבי יוסי בן יועזר איש צרידה].

מה היה הסיפור של יוסף משיתא?... כשהאויבים רצו להיכנס להר הבית, אמרו יכנס מהם ובהם תחילה, אחרי שאחד היהודים יכנס - הם יעזו גם להיכנס. ואיך מפתים אותם להיכנס?... אמרו מה שתוציא - יהיה שלך! היה פושע אחד שקראו לו 'יוסף משיתא' שהסכים להיכנס אף שידע שאחריו יכנסו האויבים ויחריבו הכל... הוא נכנס והוציא מנורה של זהב. אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו... תכנס פעם שניה ומה שתוציא יהיה שלך. ולא קיבל עליו! אמר רבי פנחס נתנו לו מכס שלש שנים ולא קיבל עליו, אמר; לא די לי שהכעסתי לאלוקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה?... מה עשו לו?... שמו אותו על ספסל שמגררין בו את הנסרים והיו מנסרים בו!!! עד שיצאה נשמתו, והוא היה מצווח ואומר וי... אוי אוי שהכעסתי לבוראי...

וידוע שהרב מפוניבז' היה שואל, מה קרה פתאום?... איך התחולל כזה מהפך, מלהיות הפושע הכי גדול לעמוד בנסיון כמו עקידת יצחק?... ותיירץ הרב מפוניבז' רגע אחד בבית המקדש יכול לחולל מהפכה ענקית בבן אדם...

אבל מה הפשט הפשוט?... כשבן אדם רוצה מאד איזה דבר - הוא לא רואה כלום בדרך... אין עם מי לדבר... זה הסמ"ך מ"ם... הוא מסמא לו את העיניים.

יוסף משיתא רצה את המנורה, הוא לא ראה שהאויבים נכנסים להיכל, הוא לא ראה שהוא מכעיס את הקב"ה, הוא לא ראה כלום... ברגע והוא קיבל את מכת המחץ - - כבר אין לך את המנורה... פתאום הוא מתחיל לראות מה עשיתי פה... אבל כעת כבר מאוחר!

וכך זה לאורך כל הדרך... כשבן אדם רוצה מאד איזה משהו, באותו רגע הוא לא רואה שום דבר ולא מתבונן... ועל זה באה האזהרה תחילה: רגע, תפתח עיניים...!

הכבוד מסמא לנו את העיניים...

המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל עומד ותמה: הרי עשו היה נכבד מאד... מי היו הארבע מאות איש שעמו?... כתוב במדרש (ב"ר, ע"ה, יב) 'מהו וארבע מאות איש עמו? א"ר שמואל בר נחמני ארבע מאות מלכים קושרי כתרים. ויש אומרים ארבע מאות מיני אפרסין היו עמו. ור' ינאי אמר ארבע מאות ראשי גיסות היו עמו'. זאת אומרת שעשו היה אדם שמלך על מלכים... המון עצמה והמון כח... והוא היה גם עשיר גדול, כמשי"כ יש לי רב... ומה יעקב עושה?... ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, ואומר לעבדיו ורוח תשימו בין עדר ובין עדר, למה? כדי להשביע עינו של רשע ולתווהו על ריבוי הדורון. (רש"י)

אז בעצם עובדים עליו בעיניים... נותנים לו עדר ועוד עדר, זה לא באמת כ"כ הרבה... ואח"כ יעקב משתחוה לפניו שבע פעמים, עד שעשו באמת התבלבל והתפייס... איך עשו התבלבל, הרי הוא אדם פקח וחכם...

אלא אמר המשגיח - **כולנו לא ככה?!... כמה כבוד מסמא לנו את העיניים...** ככה זה גם אצל גבירים, לפי גודל הכבוד שאתה נותן, ככה הכסף שאתה מקבל... ומביא שמספרים, שהיה פעם פילוסוף גדול שהיה צריך את הגביר אז הוא נפל לרגלי הגביר... שאל אותו הגביר מה קרה לך הלא אין זה מדרכי החכמה?... אמר לו, אצלך האוזניים נמצאות ברגל, כמה שאני אשתחוה לך יותר ככה תשמע לי... אומר רבי יחזקאל, ככה אפשר לעבוד אפילו על אדם חכם שלא חסר לו כלום...

רבי ירוחם כותב על הפסוק שמדבר על עבודה זרה - "על ההרים הגבוהים ותחת כל עץ רענן", מה ענין ההרים הגבוהים לכאן?... מסביר ר' ירוחם, עבודה זרה זה הרי שום דבר... איך אני נותן לזה קצת תוקף, שזה בכלל ייחשב משהו?... שמים את זה על הר גבוה, שכדי להגיע לזה צריכים הרבה להתאמץ, ולא כל אחד זוכה, וכך זה נדמה לדבר חשוב ונכבד.

גם היום אחד שרוצה לעשות עצמו מעמיד כמה פקידים ומשרתים, וא"א להגיע אליו סתם ככה, צריך לקבוע פגישה

מראש... ולא משנה שהיומן ריק והכל פנוי, תצטרך להמתין חודשיים אולי אז יהיה אפשר להיכנס... תתקשר עוד שבועיים, נדבר... וכו' וכו' ככה נדמה לך מי יודע מי זה... כלום! הוא שום דבר...

כשתהיו מבוגרים ותצטרכו לקבוע תור לנכבדים האלו אז תבינו את זה... סתם דוחים אותך מיום ליום, ככה זה מחשיב אותך יותר... זה - אומר רבי ירוחם - הכוונה על ההרים הגבוהים, צריך להתאמץ להגיע אל רום ההר, עד שאתה מגיע לשם כבר אין לך כח... אתה כולך עייף... אח"כ צריך להוריד את הנעליים... זה הכל שקר וכזב. בחיפה יש מקום שנקרא 'גן הבאהים' זה משתרע על שטח אדיר, והקרקות שם שוות מיליארדים. והכל שם זרוע פרחים יפהפיים, ובאמצע יש את הבנין שלהם, שם נמצא קבר ה'נביא' שלהם... והעולם אומר שזה קבר ריק, אין שמה כלום, הוא נאכל מזמן... ואין רשות להיכנס עם נעליים, ורועדים להיכנס לשם... זה כלום! כלום כלום. ובאים שמה מאות ואלפים של גויים... ככה זה נקרא לעבוד על אנשים בעיניים.

בא תפתח עיניים...

איך ההשכלה הצליחה להוציא בני תורה מהשיבות?... ההשכלה פעם איבדה את מיטב הנוער, עד שבישיבות הצטמצם יחסית לאחד מעיר ושנים ממשפחה... איך היא הצליחה?... ע"י שהיא התחילה לתת כבוד לכל מיני תארים, כמו 'דוקטור', אתה כבר עומד מולו באימה וביראה... וסוגד לתואר וממילא ירד ערך כבודה של תורה, והיות וזה התחיל מגרמני, קבלנו מרבתינו שלכן גם השואה התחילה משם.

הגרמני"ץ ברגמן שליט"א סיפר שבצעירותו הוא היה מאד מקורב לחזון אי"ש, פעם מישוה דיבר אתו בגדולתו ושבתו של 'דוקטור' מסויים. והוא בתור ילד צעיר, שואל בתמימות מה זה 'דוקטור'?... אותו אחד אמר לו בפליאה, מה, אתה לא יודע?...! לומדים כמה שנים באוניברסיטה ומקבלים תואר. ובדיוק החזון אי"ש עבר שם ואמר לו, אתה לא יודע?...! כמו שיש אחד שעובד בנקיון, ויש חנות מכולת, ויש גם ד"ר - כולם שווים ל... ומפסידים העיקר כתר של תורה. **מה זה 'דוקטור'?... למה אתה סוגד??...**

מה היה הישוא' אצל ההשכלה?... להיות 'משורר' או 'סופר'... היום אחד שיגיד שהוא משורר זה לא מעניין אף אחד בכלל... [ובכלל אם זה שירים לא מובנים אז סימן שזה יותר עמוק...] ככה הם קנו את כל העולם!!! וכך הם הצליחו...

אבל היום הקב"ה הפך את העולם, והיום תואר של 'בן תורה' נמצא ברום המעלה, אבל בהשכלה ההיא כבר לא מתעניינים... ראו בדיוק מה זה... כבר שקעה קרנם של כל הספרות והסופרים... אין מישוה שזה מעניין אותו בכלל... ככה זה.

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל מוסיף שכתוב בספרים שיש עוף מסויים שיועד לשיר מאד מאד יפה, ואדם ששומע את השירה שלו, הולך שובי אחרי קול השירה ונמכר ליופי של זה... עד שהוא מגיע אל העוף ואז העוף טורף אותו...

זה לא רק העוף... לפעמים אנחנו הם אלה שיודעים לשיר... יש אחד שיועד להיות חברה'מן... כל כך קוסם לו שאומרים לו שהוא חברה'מן, אז הוא הולך עם החברה'מניות עד הסוף... לפעמים זה על חשבון הלימוד, לפעמים זה על חשבון דברים אחרים... הוא מקבל חיובים, וזה קונה אותו... שם הוא נופל!

אומר רבי יחזקאל - בא תפתח עיניים... מה ישאר לך מזה?... באותו זמן השני נהיה למדן, עושה שידוך טוב, זוכה להיכנס למשפחה טובה, הוא נהיה תלמיד חכם, מגיד שיעור, ראש ישיבה, אברך כולל, ומה אתה נהיה?...

הגי"ר בצלאל ז'ולטי זצ"ל - רבה של ירושלים - היה מספר, שכשהוא נכנס לישיבה, היו שם בחורים מאד מבוגרים, כבני שלשים וארבעים, והגבאים היו קצת יותר מבוגרים... הוא נכנס לשם בגיל חמש עשרה שש עשרה... היה אחד גדול שהוא היה הגבאי של הת"ת, והוא היה מאד נחשב בעיני כולם.

לימים התחלפו הדברים... הגי"ר בצלאל ז'ולטי נהיה אב בית דין בתל אביב, ואותו גבאי נהיה 'בעל קיוסק'. ולרוע מזלו שכן הקיוסק מול בנין בית הדין... אך הגר"ב תמיד היה הולך בדרך עקיפה למנוע אי נעימות מבעל הקיוסק... אבל כל פעם שהבחין בו בעל הקיוסק הוא קרא לעברו בצלאל... בצלאל בא הנה... תראה כמה זה **אמת** שקוראים לעולם הזה 'עלמא דשקרא'... כשאת לישיבה היית קטן וצעיר, מי הסתכל עליך בכלל... אני הייתי המנהל של הת"ת וכולם היו צריכים אותי... והיום - אותך עשו אב ב"ד ואותי השאירו פה בקיוסק...

החובה המוטלת עלינו היא לפתוח עיניים... אם לא נפתח עיניים שום דבר לא יעזור. בלי תורה אין שכל ואין כלום. התורה פותחת עיניים, היא מגינה ושומרת עלינו...

היום שומעים דברים מסמרי שער - - - אתה רוצה להיות נחמד כלפי הגויים, ובסוף מקבלים מהם רוע כפליים...

סיפרו לי שהיה איזה ילד ערבי שהיה חולה והיה זקוק למח עצם. היום מתרימים כזה דבר... ומי הסכים להיות היג'ינטלמן? (הנחמד) שיתן את זה?... מדינת ישראל! הם הביאו אותו, נתנו לו מח עצם והוא הבריא. ואז אמא שלו אמרה - תודה לאלוקים, עכשיו הוא בריא, כשהוא יהיה גדול הוא יוכל להיות 'שקיד' והוא יוכל להרוג יהודים... ה' ירחם.

ועל זה אמרו חז"ל בסוף פרשת קורח - היינו דאמרי מושלי המשל, טבא לביש לא תעביד - לרע אל תעשה טוב, שלא יגמול לך רע... אבל כל זה כשיש תורה, אבל אם אין תורה - אין כלום...

וזה - אומר לך רבי יחזקאל לוינשטיין, בא תפתח עיניים, תראה שיש רק את הבורא עולם ואין עוד מלבדו!!! והמלחמה הזו לבד תוכיח... הניסים שארעו עם שומרי התורה והמצוות, זה אין לתאר ולשער...

עולם התורה, שומרי התורה, גם אלו שהיו ממש סמוך לגבול, והיו לערבים את הרשימות שלהם - הם לא נכנסו לשם... איך?... כי "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל!!!... אין שום הסבר אחר... הכל זה שטויות, היה להם את כל האפשרויות... והיה מעשה שהם ירו על אחד והרובה לא ירה... לא יצא כדור... למה? כי יש בורא עולם. תפתח עיניים!!! תראה שיש אלוקים... כולנו צריכים היום שיהיה 'ויזעקו אל ה' בחזקה'... (בגליון האחרון של 'קול ברמה' מובא כמה סיפורי פלאות מהמלחמה).

תפילה עם לב...

במדרש כתוב: (תצוה, פרשה ל"ח אות ד') לפי שישראל אומרים רבון העולם! הנשיאים חוטאים ומביאים קרבן ומתכפר להם, משיח חוטא ומביא קרבן ומתכפר לו, אנו - אין לנו קרבן... אמר להם "וואם כל עדת ישראל ישגו וגו'". אמרו לו עניים אנו, ואין לנו להביא קרבנות. אמר להם דברים אני מבקש שנאמר "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", ואני מוחל לכם על כל עוונותיכם, ואין דברים אלא דברי תורה שנאמר (דברים א) "אלה הדברים אשר דבר משה". אמרו לו אין אנו יודעים... - אנחנו לא יודעים ללמוד... אמר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל. אבותיכם כשנשתעבדו במצרים לא בתפילה פדיתי אותם!! שנאמר וכו', בימי יהושע לא בתפילה עשיתי להם ניסים!! וכו' בימי השופטים בבכיה שמעתי צעקתם... בימי שמואל לא בתפילה שמעתי להם!!... וכן אנשי ירושלים אע"פ שהכעיסונו בשביל שבכו לפני רחמתי עליהם שנאמר (ירמיה לא) "כה אמר ה' רנו ליעקב שמחה", הוי איני מבקש מכם לא זבחים ולא קרבנות אלא דברים, שנאמר "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" וכו'.

הרב דסלר מסביר מה הכוונה שערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו: שערי תפילה רגילים, בלי לב וכוונה בתפילה - ננעלו. **אבל לב עד שמגיע לדמעה - לא ננעלו... אני צריך את שערי התפילה עם הלב!...**

יש מאחינו שנמצאים כעת בצרה, הם נמצאים בתוך המלחמה... הם נמצאים באש, והם מסקנים את החיים שלהם... אנחנו חייבים

לשאת בעול!!! ולהתפלל בעדם, ולבכות... יש הרבה שנמצאים בשביה, וחז"ל אומרים שבי קשה מכול... שביה זה יותר קשה מהכל... ואם אנחנו נתפלל... אם אנחנו נשקיע בתורה... אם לא נתפתה אחרי כל הדברים שקורצים לנו - אנחנו יכולים להציל!!!

לא לפרוץ גדר...!

כתוב בחז"ל שיעקב מטתו שלימה. רק יש פגם אחד... דינה. איך זה התחיל?... "ותצא דינה בת לאה לראות בבנות הארץ"... זה הכל. למה היא יצאה?... כתוב בחז"ל ששכם מאד רצה אותה, אז הוא הביא ליד חלון ביתה "בנות הארץ" ששרו ורקדו ושמחו, זה סקרן אותה אז היא ירדה לשם... ואיך חז"ל מגדירים את זה?... פורץ גדר ישכנו נחש, מיהו הנחש? שכם בן חמור החוי. (חויא זה נחש). איזו גדר דינה פרצה?... אחז"ל: אבא והאחים יושבים ולומדים תורה, מה את יוצאת החוצה...

ונסביר דברים כפשוטם: מה המגן והמחסה שלנו... הבאנו פעם שאמר מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל לנאמן ביתו הרה"ג ר' ישעיה אפשטיין, אם העולם היה רואה את דפי הגמרא שמסובבים את בני ברק כמו חומה בצורה, הם לא היו מתפלאים על זה שבבני ברק לא קורה כלום...!

ומהו המגן של כל עולם התורה?... הישיבה. אתה נמצא בתוך הישיבה, כתלי הישיבה הספוגים בדפי הגמרא שנלמדו בעמל וביגיעה - זה המגן והמחסה שלנו.

ופורץ גדר מה עשה?... הוא עשה חור קטן... דרכו אף אחד לא יכול להיכנס, לא מבעי חיות גדולות כסוסים וחמורים, אפילו חתולים וכלבים לא... רק הנחש יכול לחזור פנימה... אך הנחש מביא למוות. פורץ גדר - ישכנו נחש... דינה עשתה פרצה קטנה בבית של תורה. היא הכניסה את הרחוב הביתה... הרחוב זה הנחש!!! הבית שלך מלא עם שמחה של תורה... יעקב והשבטים, ישיבה שלימה... מה חסר לך מה תמצאי שם, פה מוקף חומה בצורה של מתיקות טוהר וזוך, ביציאה לרחוב - לפתח חטאת רובץ.

קיבלתי מרבתי: בחור שמביא נייעס ועיתונים לישיבה, או שהוא עצמו שומע - - עליו לדעת שהוא פורץ גדר! הוא מכניס את הרחוב לישיבה.

כל זמן שהישיבה שמורה ומוגנת - אין מה לפחד... עולם התורה לא צריך לפחד. זו חומה בצורה שמגינה על החוסים בה, וכמו שראו בחוש במלחמה הזו.

ואם אתה מכניס לישיבה משהו מן הרחוב - פרצת את השמירה... ופורץ גדר זה פחד פחדים...

אנחנו צריכים כעת לחזק את הבית מדרש. לדעת לא ללכת שולל אחרי הקסמים של הרחוב. פעם ההשכלה היתה עם תארים של דוקטור ומשורר... אבל זה כלום לא! גם היום, יש נייעס... עיתונים... מה זה?... כלום כלום כלום!!! שב ותלמד, כי בזמן שאתה יושב ולומד אתה מציל נפשות!!! אתה מגן ומסייע... אכפת לך מאחיד היהודים. תחשוב על מידות טובות... על בין אדם לחבירו...

כאשר יש אזעקה הולכים לחדר אטום ומי שיוצא מהחדר המוגן - הוא בסכנת חיים... אך יש עוד אזעקה מהדהדת... לא צריך דוקא אזעקה בקול רם... שאומרת מבקשת ומתחננת; אנחנו בזמן מלחמה, יהודים נופלים, ואנחנו אחראים על כל טיפת דם של יהודי בכל מקום שהוא!!! אנוכי אערבנו מידי תבקשנו. אנחנו יכולים לעצור את זה עם דף גמרא. וחס ושלום להכניס פה נטע זר, להכניס משהו מהרחוב - זה פורץ גדר!!!

לא צריך לדבר מידי הרבה, הבחורים מבינים לבד... מה לך נרדם, קום קרא אל אלוךך!

המלחמה היתה בשמחת תורה שחל בשבת. יש אומרים שהתורה תבעה את כבודה, ויש אומרים שהשבת תבעה את כבודה, ויש אומרים שהתורה בשבת תבעה את עלבונה... כי בשבת לא לומדים כמו שצריך... מסתמא אלו ואלו דברים אלוקים חיים... צריך רק חיזוק, רק תפילה, ובאמת לחשוב על כלל ישראל, להתפלל עליו ולהשתדל בכל הכוחות... ואז נזכה בסייעתא דשמיא לראות בישיבתנו של ישראל - אמן.

"שהחיינו וקיימנו לזמן הזה"

ברגשי גיל ושמחה הננו לבשר בזאת כי

הפציע אור חדש, ספר השיחות אשר רבים ציפו לו

"ארחות חיים"

על סדר הפרשיות, חומש בראשית - חנוכה

עם דברי זכרון על רשכבה"ג רבנו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה זיע"א

פרטים על נקודות המכירה, ניתן לשמוע בקו השיחות 074-740-3629 שלוחה 2

לע"נ

הרב יחזקאל בן ג'חלה ועבודי אצלן זצ"ל

מחכמי בבל, שכינה בתל אביב

ומייסד קרן הצדקה החשובה 'אהל עזרא ושרה' אשר מסייעים בידינו תדיר מאחר שלא זכה לפני בטן

מבקשים מכל מי שיכול ללמוד או לעשות כל דבר מצוה שיהיה לע"נ

נלב"ע כ"ד כסליו תנצב"ה

לע"נ

אבינו רועינו רבן של ישראל מרן ראש הישיבה

רבי אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי זצוקללה"ה זיע"א

נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד. בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ"ש 5"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר בשיח"ק

דרוש לחנוכה - מעלין בקודש ואין מורידין

"תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין - בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת כ"א, ב').

בביאור מחלוקת בית שמאי ובית הלל מבארת הגמרא שם, דבית הלל סברי דמעלין בקודש ואין מורידין, ובית שמאי סברי שפוחת והולך כפרי החג, שהרי בקרבנות החג בסוכות פותחים ב"ג פרים ביום הראשון, ומשם פותחים והולכים כל יום אחד עד היום האחרון.

ולכאורה השאלה פשוטה, דהרי זה ודאי שבית שמאי אינם חולקים על הדין דמעלין בקודש ואין מורידין. זו קביעה ברורה במקומות רבים בגמרא דלית מאן דפליג עליה וגם לא בית שמאי. רק כאן, בהלכות נר חנוכה, מתעלמים בית שמאי מאותו דין של מעלין בקודש ומדמים את הנרות לפרי החג, מה שם ממעטים והולכים אף כאן פותחים והולכים. אך הא גופא מניין לנו: מהיכא תיתי לדמות את נרות חנוכה לפרי החג ולא לדין הכללי של מעלין בקודש, ואם תאמר דסוף סוף בפרי החג חזינן שאין את הדין של מעלין בקודש, הא גופא נמי תיקשי - על מה ולמה פוחתין בקודש בפרי החג ולא מעלין בקודש.

עוד מצינו במרדכי בפרק השותפין בבבא בתרא, והביאו הש"ך להלכה (ביו"ד סי' רנ"ט סעיף י"א), שדין 'מעלין בקודש' נאמר רק על דברים שבקדושה ולא על מצוות. הוי אומר, שדוקא חפצא של קדושה, כגון ספר תורה תפילין ומזוזות, כלי המקדש וכדומה, בזה יש דין להעלות את החפץ בקודש ולא להוריד, כיון שקדושתו כבר עליו ואין להורידו מקדושתו. מה שאין כן בתשמיש של מצוה, אם יש למשל ממון שיחדו עבור מצוה, אין על גביו את הדין של מעלין בקודש, הואיל והחפץ אינו חפץ של קודש כי אם חפץ המיוחד למצוה.

ולפי זה יקשה מה בין נרות חנוכה לבין הדין של 'מעלין בקודש', והרי בגמרא שם בפרק במה מדליקין (שבת כ"ב, א') אמרינן להדיא 'וכי נר קדושה יש בה'. ואם אין קדושה בנר, הלא זהו רק חפץ המיוחד למצוותו, ומדוע אומרים בית הלל שמעלין בקודש ואין מורידין.

יסוד הדברים מתבאר במהרש"א, ויתירה מזו בחתם סופר, ואנו נבוא לבאר את הענין כפי מסת' דינו. ועיקרו של יסוד הוא, שאותו דין של ממעטין והולכין בפרי החג אינו סתירה לדין 'מעלין בקודש', ואדרבה, מאותו דין עצמו של 'מעלין בקודש' בא הדין למעט וללכת בפרי החג. הלא כל הטעם שפרי החג מתמעטין והולכין הוא כפי המבואר כבר ברש"י על התורה פרשת פנחס (במדבר כ"ט, י"ח); "כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים", והיינו, שהפרים מסמלים כביכול את כח הרע ששורר בעולם, ומאותו טעם הם מתמעטים והולכים, כדי להפחית את הכוחות שעומדים כנגד ישראל ולגרום להם לאיך גיסא - להתרומם ולעלות עוד יותר ממדרגה למדרגה, כמו שכתב רש"י שם בסוף דבריו: "ובימי המקדש היו מגינים עליהם".

נמצא שפרי החג במובנם העמוק באים כדי 'לעלות בקודש'. הם מסירים את המניעים שלא נותנים לעלות, ואדרבה, ככל שהם מפחיתים יותר את המפריעים, כך יש יותר אפשרות של עליה בקודש, יום אחרי יום. כל כילוי של הרע הוא עוד עילוי של הקודש, וכל פחות במדרגת הטומאה הוא עוד התרוממות במדרגת הקדושה.

לפיכך אין להקשות מדוע אין סתירה בין דין פרי החג לבין דין מעלין בקודש, שכן היא הנונת, כל כמה שפרי החג באים למטרה של כילוי, הם הגורמים להעלות את הקודש. ממילא, הגם שבכל התורה כולה קיימא לן שמעלין בקודש ואין מורידין, אין משום הדין של פרי החג כדי להוות דין הפכי שניתן להוכיח ממנו אחרת.

אם כן במה נחלקו בית שמאי ובית הלל לענין נרות חנוכה, הדבר מבואר בהקדם הנידון הידוע שעסקו בו רבותינו, מדוע כל יום מימות החנוכה נחשב לנס בפני עצמו, הן באמירת ההלל והן בשינוי מנין הנרות. ואחד מהביאורים הנודעים הוא שבכל יום היה הנס גדול יותר. הרי פך השמן לא היה אמור לדלוק אפילו ביום הראשון, וככל שהוא הוסיף לדלוק עוד - כך הנס גדל עוד. ביום השני היה נס גדול יותר מהיום הראשון, שהשמן דולק יש מאין, וביום השלישי היה נס גדול יותר מהיום השני, וכן הלאה והלאה עד היום השמיני.

הזכר שאנו עושים לימים ההם בזמן הזה, אינו זכרון בעלמא למאורעות שהתרחשו אי אז, אלא הימים האלו הם ימים שבאמת מסוגלים לנס מצד עצמם - והימים האלה נזכרים ונעשים. ברמ"א כתב (או"ח סוף סי' קפ"ז) שמי ששכח לומר 'על הניסים' יבקש בסוף ברכת המזון 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה בימים ההם', והדבר מוכיח מתוכו שדוקא בימים האלו יש לנו סיבה וזכות לבקש שיתרחשו לנו ניסים - כמו שעשה הקב"ה לאבותינו בימים ההם.

ומהו כל ענין ה'נס', 'נס' פירושו גילוי שכינה. במהלך הטבע נמצאת השכינה במדרגה מסוימת של אתכסיא, לא כל אחד יכול להורות באצבע ולומר הנה אלוקינו זה, אבל כאשר הקב"ה משדד את מערכות הטבע מתגלה כבודו של הקב"ה וכולם רואים עין בעין את מציאות ה'. אותו גילוי שכינה הוא הגורר בעקבותיו את קרבת ה' שבאה בעקבות הנס. אחרי שרואים בחוש את מראה כבודו, הרי הדבר מחייב שגם האדם מצידו יתקרב לאותו גילוי ויחפוץ בקרבת אלוקים.

ובכדי להתקרב אל הקב"ה, ישנן שתי צורות: צורה אחת של 'סור מרע' וצורה שניה של 'עשה טוב'. הצורה של 'סור מרע' היא ההתעסקות עם החלק השלילי שבאדם. בכל יום ויום להוריד ולהסיר עוד חלק רע, ועל ידי זה להתקרב ממילא אל החלק הטוב. לעומת זאת הצורה השניה של 'עשה טוב' היא ההתמקדות בחלק הטוב. בכל יום ויום מוסיפים עוד, עוד תורה ועוד מעשים טובים, וכך האדם נדבק ברוחניות והרע סר מצד עצמו.

מחלוקת בית שמאי ובית הלל היתה בנידון זה גופא: מהי הדרך בה ישכון אור, באיזו צורה יזכה האדם יותר להתקרב אל הבורא ית'. האם ה'מעלין בקודש' הוא דרך ה'סור מרע', או שמא ה'מעלין בקודש' הוא באמצעות ה'עשה טוב'. בית שמאי דימו את עבודת החנוכה לפרי החג - מה פרי החג גורמים לעילוי הקודש על ידי הסרת החלק הרע, שבכל יום ויום מכלים עוד כח של טומאה ועל ידי כך הולכים ומתרוממים, אף נרות חנוכה, אותה קרבת אלוקים שמושגת על ידי הנס בימים ההם ובזמן הזה - היא על ידי הפחתה של עוד ועוד חלקים רעים, וכך ממילא זוכים ומתקדמים לחיות את מציאות ה'.

מה שאין כן בית הלל סברי ד'מעלין בקודש ואין מורידין'. גם כאן נשאר הדין הכללי שבכל מקום של מעלין בקודש, בלי שום דרך אחרת. אם רוצים להתקרב אל הקב"ה מוכרחים ישירות להתעסק עם חלק הקדושה ולהגביר אותו עוד ועוד בכל יום ויום, וככל שנדבקים יותר בקדושה כך הרע הולך ומסתלק מאליהו.

בגמרא בברכות (נ"ג, ב') אמרו חז"ל שכנסת ישראל נמשלה ליונה, שנאמר (תהלים ס"ח, י"ד) כנפי יונה נחפה בכסף, "מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינה ניצולת אלא במצוות", ובמסכת שבת (מ"ט, א' וק"ל, א') הנוסח הוא "מה יונה כנפיה מגינות עליה, אף ישראל מצוות מגינות עליה", ולכאורה יש להבין מה יש בכנפי היונה יתר על כל האיברים של כל בעלי החיים. הרי לכאורה כיצד היונה ניצולת בכנפיה, על ידי זה שהיא נלחמת עם הכנפיים ומסירה את האויב שבה עליה, וכך כל בעלי החיים - כל בעל חי בדרכו הוא נלחם עם המבקשים ליטול את נפשו ולא נותן להם לבצע את זממם.

אלא זה עצמו הוא ההבדל בין היונה לבין כל בעלי החיים: כל בעלי החיים, כאשר באים ללכוד אותם, הם באמת מנהלים מאבק. הם לא נשארים על עומדם אלא משיבים מלחמה שורה, אם זה בידים, אם זה ברגליים ואם זה בכל איבר אחר. לעומת זאת היונה, המלחמה שלה מתנהלת בדרך אחרת לחלוטין, כלל לא בדרך של 'מלחמה' במובנה הרגיל. היא פשוט פורשת כנפיים, מתרוממת למעלה, מסתלקת ובורחת...

על כך אומרים לנו חז"ל: "אף ישראל אינה ניצולת אלא במצוות". הדרך שלהם לנצח את היצר הרע שבה עליהם היא כמו כנפי היונה: להתרומם, לפרוש כנפיים, וכך מלכתחילה לא להיות במאבק עם האויבים שמנגד. הם לא מתעסקים עם ה'סור מרע', אלא מגביהים עוף, להיות דבוקים לעולם העליון של 'עשה טוב', וכך באותו גובה אין להם עוד שייכות לענינים הארציים שמתהלכים שם למטה.

כל דף גמרא, כל עמקת בסברא, כל ידיעה, כל מעשה חסד, כל התגברות על היצר - היא עוד הגברה של ה'עשה טוב' שמחלישה את כח הרע. בכל דבר טוב שהאדם עושה הוא יותר מתרומם, ובכל התרוממות של האדם הוא מתרחק יותר מכל מה שקורא לו להפך. האדם עולה, פורש כנפיים, וכל היתר נשאר הרחק הרחק מתחתיו.

ועל פי זה יש לדרוש עוד, שממילא נמצא שהנידון כאן על 'מעלין בקודש' לא עוסק בפעולה הפשוטה של החפצא דמצוה אלא על מלחמת היצר הרחוק של קרבת ה', קדושה מול טומאה. לכן לא שייכת הקושיא שבחפצא דמצוה אין דין מעלין בקודש, כיון שכאן הנידון לא על החפצא, כי אם על הקדושה לגבוה - מהי הדרך בה זוכים להתקדש בקדושה של מעלה...

בימי הבראשית של קום המדינה, נועד מרן החזון איש יחד עם האדמו"ר מסאטמר בעל ה'ויאל משה'. דעתו של האדמו"ר היתה כידוע כי יש להרחיק נדוד ולעזוב את כל אלו שאינם שומרי תורה ומצוות. אולם מרן החזון איש אמר לו: הדרך שלנו לנצח את הכל היא אחת - לפתוח עוד חידור, עוד ישיבה, עוד בית יעקב, עוד כולל, ואז הכל יבוא על מקומו בשלום...

במילים אלו אמר החזון איש את אותה דרך של 'מעלין בקודש', אותה דרך של 'מוסיף והולך' באמצעות ה'עשה טוב': להגביר עוד ועוד את הטוב. אין זה נוגע רק להנהגה הכללית של יושבי ארץ הקודש, אלא הדבר נכון לכל אחד ואחד באופן פרטי, במלחמתו שלו עם יצרו. לכל אחד יש את הצדדים הטובים יותר ואת הצדדים הטובים פחות, והוא צריך להגביר את החלקים הטובים שישלטו בו. בית שמאי סברו להלחם ברע וכך להגביר את הטוב, אולם אנן קיימא לן כבית הלל, שהדרך להלחם ברע היא על ידי הגברת הטוב עצמו - בכל יום ויום להיות מוסיף והולך של עוד טוב ועוד טוב.

בספר שערי תשובה (שער ב' אות ט"ז) כתב רבינו יונה: "ויש על האדם לחדש לו בכל יום מצוות". ולכאורה הדברים מחוסרי ביאור: כיצד שייך להוסיף בכל יום מצוה חדשה? הרי מנין המצוות מדאורייתא הוא תרי"ג מצוות, ובצירוף ז' המצוות דרבנן נמצא שיש ביד האדם תרי"כ מצוות, וגם אם בכל יום יוסיף האדם רק מצוה אחת - לא יעברו שנתיים ימים עד שהוא ישלים את כל המצוות... ובכלל, הרי זה ודאי שהאדם מחוייב לשמור את כל המצוות כבר מיומו הראשון...

אך זה פשוט שכוונת רבינו יונה אינה להוסיף כל יום מצוה אחרת. הכוונה היא להוסיף עוד בתוך המצוה. בכל יום האדם יכול להתחדש עם תוספת של עוד דרגה, עוד הידור, עוד עומק - וכך להגיע עד לגבהי מרומים. ומטעם זה עצמו לא כותב רבינו יונה לתפוס את כל המצוות בבת אחת... כי הדרך לעלות בסולם עוברת שלב אחרי שלב. הלא כידוע, תפסת מרובה לא תפסת, וקודם כל יש להדליק נר אחד, למחרת שתי נרות, עד שהאדם יגיע לשליבה העליונה שתשלים את כל עבודתו.

לעתיד לבוא דנים כל אחד על המדרגה שמעליו, כפי המבואר במדרש משלי (ריש פרשה י') - מי שלמד מקרא תובעים אותו למה לא למד משנה, מי שלמד משנה נתבע על גמרא, וכך הלאה והלאה עד מעשה מרכבה. אך לא תובעים את מי שלמד מקרא מדוע לא למד מעשה מרכבה... משום שזוהי הדרך, מהלך העליה נקבע על ידי עליה ממדרגה למדרגה בתוספת של 'מוסיף והולך'. בכל יום האדם צריך לחדש לעצמו מצוות, לא להניח את עצמו על המקום הקודם אלא להדבק עוד יותר ב'עשה טוב', שימשיך את העליה המוקדמת ויגביה אותו בלי הפסק.

כעת בזמן הזה, שבו אנחנו זוכים למדרגה של קרבת אלוקים במהלך של למעלה מדרך הטבע, הזמן גרמא להתחבר לאותו 'עשה טוב'. לב יודע מרת נפשו, ואין מי שאינו יודע מה הוא צריך לתקן, אולם הדרך שאומרים לנו בית הלל היא להיות 'מוסיף והולך' - לא להתמקד כל הזמן ברע, אלא להתדבק בצד הטוב, ואז ממילא מתרוממים ומתעלים, והרע ממילא נשאר בתחתיות ארץ.

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מורן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות חנוכה

ערכה מוכנה להדלקה

שאלה ניתן לקנות ערכה מוכנה להדלקת נר חנוכה: כוסיות ובהן שמן ופתילה וצריך רק להסיר המכסה ולהדליק באופן חד פעמי. האם יש הידור שלא להשתמש בזה לנר חנוכה משום שחסר טירחא והכנה למצוה.

תשובה מעיקר הדין כשר. אמנם כמה חסרונות בדבר: ב'דומיא דמנורה' שהיה במנורת בית המקדש הטבת הנרות מעבודת ההדלקה, וכן חיסרון הידור משום שכלי חד פעמי אינו כלי חשוב, ואילו בנר חנוכה כתבו הפוסקים (ר"י סג"ה) דרגות בהידור כסף, זכויות, חרס וכו', הרי שיש הידור בחשיבות הכלי, וזה שנעשה לזורקו אין לו חשיבות וחסר בהידור.

ולדעת הסוברים שכלי חד פעמי אינו נחשב כלי (נחבאר בהרחבה בשיעורי מורן הגר"ש אלישיב - ברכות עמ' תקעה), הרי שכוסיות הללו פסולות מעיקרא כיון שצריך להדליק בכלי דווקא וכנ"ל בדברי הר"י סג"ה נהור (צינון הלכה - חנוכה).

הדלקה בחשמל

שאלה כשאי אפשר להדליק נר חנוכה באש, האם יכול להדליק פנס חשמלי או מנורה המחוברת לחשמל.

תשובה יכול להדליק בברכה אך ורק כאשר אין לו אפשרות אחרת כגון שנמצא במקום שאינו מורשה להדליק נרות; בית מלון, בית חולים וכיוצא בזה.

ביאור הדברים וזה לשון רבינו במכתב: "כתב הבית יצחק (י"ד א, ק) שאינו יוצא ידי חובה בהדלקת נר

זמן מסוגל לניסים בימים ההם בזמן הזה

ועשאוּם ימים טובים". מקשה הבן יהודע (שם) מדוע רק בשנה אחרת קבעום ליום טוב, ולא קבעו זאת כבר באותה שנה. ומיישב כי אמנם באותה שנה הבחינו בנס הנפלא, אך עדיין לא ידעו כי הארה זו תמשיך ותופיע שוב אף בשנים הבאות, וחשבו כי זהו נס לשעתו, אך "בשנה האחרת, משהבחינו חכמי הדור שאותה ההארה שהיתה בשנה שעברה, חזרה ונתגלתה בשנה זו, הבינו שבשמים קבעו ימים אלה לאותה ההארה בכל שנה ושנה, ולכך קבעום ועשאוּם ימים טובים".

ומוסיף ואומר כי "קבעום ועשאוּם ימים טובים" פירושו "כעין מה שכתוב במגילת אסתר 'והימים האלה נזכרים ונעשים' שדרשו חז"ל נזכרים למעלה ונעשים למטה. כך בחנוכה קבעו למעלה בגילוי ההארה, ועשאוּם למטה ימים טובים בהלל והודאה". וזהו שאומרים ב'על הנסים' "ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן, כהיום הזה". מבאר הקדושת לוי שאותם נסים שנעשו אז, הינם כאותן השפעות נסיות המושפעות כ'היום הזה' בעת הזו ממשי, וכאמור בכל שנה ושנה מושפעת עלינו שוב הארת הנסים המופלאה הזו.

בקשת נסים בחנוכה

נפסק להלכה (תרפ"ב, א) כי מי ששכח ולא הזכיר בתפילה 'על הנסים' אינו חוזר, אך אם שכח בברכת המזון, מוסיף אחר כך ואומר "הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות, כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה".

ישנם התמהים מדוע רק מי ששכח זוכה לומר בקשה נפלאה שכזו. ולכן מוסיפים בכל ברכת המזון אף כשלא שכחו ומבקשים "הרחמן הוא יעשה לנו נסים".

הגר"ח קניבסקי מבאר כי מי שלא שוכח 'על הנסים' אינו זקוק לבקש על כך. והפשט בזה הוא כי הזוכר להודות לקב"ה על הנסים, מכיר שהכל בגזרת עליון. "ומן הנסים הגדולים והמפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים" (רמב"ן שמות י"ג, ט"ז) וממילא מנהיגו הקב"ה בתמידות בהנהגה נסית "הנה עין ה' אל יראיו" (תהלים ל"ג, י"ח).

העם הנבחר מלומד בניסים ונפלאות כבר מימי קדם. די אם נזכיר כמה מהם, כגון נס המלחמה עם פלשתים, סנחריב, סיסרא. וכבר בימי אברהם אבינו נראו נסים עצומים בשעה שנלחם עם ארבעת המלכים ונצחם כאשר רגבי העפר שהשליך לעברם הפכו – באורח נס – לחיצים.

מקשה הקדושת לוי: מה שונה נס מלחמת בית חשמונאי משאר הנסים, שעל נסים אלו ודומיהם לא נקבעו ימי הלל והודאה, ואילו על נס מלחמת בית חשמונאי נקבעו ימי החנוכה?

ומיישב כי 'מועדים' נקבעו רק על נסים שונסו לתוך מערכת הזמן – נסים שאמנם אירעו בעבר, אך מדי שנה באותו הזמן מתעוררת אותה הארת פנים ומשפיעה שוב. ראו חז"ל ברוח קדשם את ההשפעות הנשגבות בזמנים הללו, ואותם קבעו למועדים, ובה שונה הנס בימי החנוכה משאר הנסים.

"על נסיד שבכל יום עמנו" אומר רש"י (שבת י"ג, ב) כי כשם שהשוטה אינו מכיר בפגועיו, כך אינו מכירים בנסים שקורים לנו מדי יום, אך מי שעיניו שכל לו, פוקח עיניים מתבונן ומבחין בכל יום ועל כל צעד ושעל, בנסים רצופים ממנו יתברך. ובכל אופן, עליהם לא קבעו הלל והודאה, מאחר ואינם זמנים המסוגלים במיוחד, כשאר הנסים עם אברהם אבינו, שאול סנחריב ועוד, שהיו רק נסים לשעתם.

הגר"א דסלד במכתב מאלהו (א) מרחיב בדבריו שהאדם נוסע במנהרת הזמן, וכפי שבנסיעה מהירה בכביש בין עירוני, ניתן לדמות כי העצים השתולים בצד הדרך נוסעים מולו, למרות שהאמת ברורה: הרכב ויושביו נוסעים בתוך הכביש, והעצים עומדים על מקומם, כך הזמן עצמו עומד מלכת. אנו נוסעים במעגל השנה בתוך הזמן והשפע המיוחד כל זמן וזמן מושפע עלינו בכל עת שאנו באים לתוך אותו הזמן.

'לשנה אחרת' קבעום

הגמ' בשבת (כ"א, ב) מבארת "מאי חנוכה... הדליקו ונעשה נס. לשנה אחרת, קבעום

הגיליון מוקדש לע"נ

הגאון רבי שלמה ב"ר רפאל הכהן קוק זצ"ל
מרא דאתרא ואב"ד רחובות
הרבנית יהודית ב"ר דב (לבית כץ) ע"ה
וילדיהם הרכים מנחם דן ונחמן נתן ע"ה
נלב"ע נר רביעי דחנוכה תשל"ב
ת.נ.צ.ב.ה

הלכה למעשה

כשיש קושי בדבר כגון במקום שהנהלת המקום אינה מאפשרת להבעיר אש, יכול לברך על מנורת חשמל.

וסיפר לי רבינו שנשאל מהיולדות ב'ביקור חולים' שמדליקות נרות שבת בחדרן ולאחר זמן קצר באה אחות נכרית ומוציאה את הנרות מהחדר, מפני חשש שריפה, ומוניחה אותן על דלפק האחיות. ואמר להם רבינו: ברכה לבטלה! (כיון שתיכף מסקים את הנרות ולא נהנים מאורן. ומה שמאירים הנרות בסמוך לדלפק האחיות אין בו מצוה כיון שאינו מקום אכילת היולדת וגם אין חשש שמא יכשל כיון שיש בו תאורה). הטוב ביותר הוא לכבות תחילה את תאורת החדר, ותעמוד אחת הנשים בשליחות כל הנשים באותו חדר ותדליק את התאורה שבחדר לכבוד שבת, ותברך ותוציא את כולן.

יש לעיין בבתי חולים בזמנינו שיש ליד כל מיטה תאורה אישית, הדלוקה ועומדת ומעליה כיסוי המאפיל את אורה. האם יכול לברך על הסרת כיסוי שבוזה היא מאירה, או שדווקא כשמדליק או לכל הפחות מביא המנורה לכאן [וכגון שמביא אבן טובה], משא"כ בדלוקה ועומדת ורק מסיר את כיסוי שמה בכח"ג אין מקיים המצוה. ומסתברא דהיינו תק"י ויד"ח (ציוני הלכה - חנוכה).

הדלקה בתפילת שחרית

שיעור האם יש עניין להדליק שוב את הנרות בבית הכנסת בתפילת שחרית.

תשובה מנהג זה הוזכר בשדי חמד (סוף מערכת חנוכה) משו"ת בנין שלמה (ג) וכתב בלוח לארץ ישראל שכן נוהגין. רבינו נזהר במנהג הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת אף בתפילת שחרית. פעם אחת הבחין באמצע פסוקי דזמרה ששכחו להדליק, ורמז לאחד המתפללים בבית מדרשו לגשת להדליק (ציוני הלכה - חנוכה).

חנוכה בחשמל כיון שנעשה להדליק כל השנה ואין כאן פרסומי ניסא. לפי זה במקום הדחק ובאופן שיסדר שיהיה לזה היכר של נר חנוכה שפיר דמי". כלומר טענת הבית יצחק ש"אין כאן פרסומי ניסא" היא דווקא כשבא להדליק במנורת החשמל הקבועה בבית לתאורה, אך כשידליק במקום מיוחד שניכר שהוא לנר חנוכה יש כאן פרסומי ניסא.

וכל האמור הוא דווקא במנורה המאירה על ידי חוט מתכת לוהט, שהוא גחלת של מתכת הנחשב אש, ולכן יש לה דין נר. משא"כ נורת פלורסנט שאין בה חוט לוהט כלל והאור הוא באמצעות הגז שבתוכה שזורח ומאיר מחמת הניצוץ החשמל הנכנס בו בתחילת ההדלקה. וכ"ש במנורת לד המאירה באמצעות חומר כימי הזוהר על ידי מגע זרם חשמל, אין כאן אש ואין זה נר כלל, ובוודאי לא יוצאים בזה ידי מצות נר חנוכה. כמבואר בספר שיעורי מורן הגר"ש אלישיב - ברכות (עמ' תקצו) בהוראת הגר"ע גרודזינסקי שאפשר לברך 'בורא מאורי האש' על מנורה חשמלית, שאמר רבינו שאין לברך מאורי האש על אור פלורסנט מפני שאין זה אש וצריך אש דווקא דומיא דיצירת האש הראשונה (ציוני הלכה - חנוכה).

נרות שבת בחשמל

שיעור לעניין הדלקה בחשמל, האם שונה דין נר שבת מנר חנוכה.

תשובה מנורת חשמל יוצא בה ידי חובת הדלקת נרות שבת, ואפילו במנורת פלורסנט שאין בה גחלת של אש, וה"ה במנורת לד. המצוה שיהיה אור ואין הבדל כיצד מאיר האור.

ביאור הדברים מנהג ישראל להדליק נר של אש לכבוד שבת, ואין לשנות ולעשות חדשות להדליק בחשמל. אולם

»»»

ואכן במסכת סופרים (כ, ה) מסיים בנוסח 'על הנסים' "וכן עשה עמנו ה' אלוהינו ואלוקי אבותינו נסים ונפלאות ונודה לשמך לנצח". ובשלטי גיבורים (שבת שם) מוסיף "וכשם שעשית עמך נס ופלא, כן עשה עמנו". אלא שהמהר"ם מרוטנבורג (הובא באוצר התפילות) הורה שלא לסיים כן "לפי שאינו ראוי לומר תפילה בהודאה". כוח הנס מצוי בימים הללו, וממילא המתחזק בהלל והודאה בימים אלו, זוכה לחוש בו. יהי רצון שנוכה להארה המיוחדת המושפעת בימים אלו, הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות, כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

יומא טבא לרבנן
הספר שרכים ציפו לו
במהדורה חדשה ומורחבת

ציוני הלכה חנוכה

פסקי הלכה שטרם ראו אור ממרן
רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זצוק"ל
בהלכות חנוכה
בתוספת "פניני חנוכה" - הערות תלמידו המובהק
מוריע הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

הפצה ראשית: קולומס | להזמנות ובירורים: beithorah@gmail.com

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

פרשת וישב
תשפ"ד

כשנלחמים נגד התורה – אנו יוצאים למלחמה!

גיליון מס' 129

תרבות העם היווני

כמאתיים שנה לפני חורבן בית שני שלטו היוונים בארץ ישראל, והם פיתחו תרבות של פיתוח הגוף, בכושר וספורט, ופיתוח המראה והיופי של הגוף, וכל מה שאנחנו מכירים היום בתחום הזה של פיתוח יופי, והיכולות הספורטיביות של האדם, הכל התחיל מהיוונים.

היו בהם הרבה חכמים ופילוסופים כמו אריסטו, שהאידיאולוגיה שלהם היתה, כמה שיותר לפתח את הגוף, במראה, ביופי, בכושר, וספורט וכי"ב. זו היתה תפיסת העולם שלהם, שהדבר העיקרי בחיים הוא גוף האדם, ולכן חשוב לפתח אותו ולייפות אותו ולהכשיר אותו לכל מיני יכולות של ספורט וכי"ב, והם המציאו את כל ענפי הספורט, כדורגל וכי"ב, הכל מהערך הנעלה והמקודש 'פיתוח גוף האדם'.

והנה היוונים לא הסתפקו בלהקנות את התרבות הזו לבני עמם, אלא רצו להכניס את התרבות שלהם לתוך העם היהודי, ומה הסיבה לכך, מדוע לא הסתפקו בלפתח תרבות משלהם לעצמם?

מפני שקינאו בכל ליבם בתרבות שלנו, העם היהודי, הם ראו, שלנו יש מצוות שקיבלנו מפי השם, יש לנו חוקים ומשפטים צדיקים, שאין לשום אומה ולשון, יש לנו מוסריות גבוהה! כל הזמן שואפים להיות יותר טובים! באיזה אומה תמצא רבנים שדורשים ברבים בענייני מוסר, כמה כדאי לתקן את המידות, לוותר לאחרים, לעזור לאחרים, לתת צדקה, איפה יש דבר כזה? הרי הם עוסקים כל היום רק בלקחת מהשני, איפה יש אצלם מוסר?

ולעומת זאת העם היהודי נשען על התורה והמצוות, שהם התרבות של האומה שלנו, וזה מחנך אותנו לתקן את עצמינו ולהיות טובים בעיני אלוהים ואדם, ואת זה הגויים לא יכולים לסבול, הם לא מוכנים לקבל את העובדה, שהתרבות שלנו מלאה בערכים טובים נכונים ומוסריים, ולכן היוונים נקבצו עלינו בימי חשמונים, וטימאו כל השמינים, הם רצו להכריח אותנו לקבל את התרבות שלהם, של טיפוח ופיתוח הגוף, שזה כביכול הדבר העיקרי והחשוב עלי אדמות.

ואמנם בני חשמונאים לא נכנעו להם, ויצאו למלחמה נגד היוונים, ועזר להם השם, באופן ניסי ופלאי, וניצחו החשמונאים את היוונים, למרות שהיו רבים מהם וגיבורים מהם.

מדוע יצאו החשמונאים למלחמה?

כבר הרבה שנים התקשיתי בזה, אני מתפלא מאד על החשמונאים, מה הם חשבו לעצמם כשהם יצאו למלחמה? הרי היוונים לא היו איזה קבוצת בני אדם, או עוד איזה מדינה, הם היו מעצמה! היה להם כמויות אדירות של חיילים, מחסני נשק ענקיים, טנקים, טילים, היו להם גיבורים בעלי שם עולמי, אלכסנדר מוקדון, ואנטיוכוס, ואיך הם החשמונאים יוצאים להילחם נגדם?

נתאר לעמינו מי הם היו החשמונאים, כמה אברכים כהנים שישבו ולמדו תורה כל היום, והתישו את גופם בתורה, כמ"ש חז"ל 'תורה מתשת כל גופו של אדם' והנה הם ניגשים לפתוח במלחמה נגד מעצמה

עולמית, איזה היגיון יש בזה? הרי הם הולכים מראש להיכנע, והרי זה מאבד עצמו לדעת, ואיזה ענין היה לצאת נגדם למלחמה אם יודעים מראש שלא ישאר מהם שריד ופליט, וללא שיארע להם נס הרי הם בוודאי מתים, ואין סומכין על הנס, ומדוע הם יצאו למלחמה, ומה היתה המטרה שלהם, הרי זה ממש נראה כשיגעון, וכי הם עשו את זה בתור קנאות לשם קנאות, ע"מ להיכנע?

כך התקשיתי שנים רבות, עד שראיתי מה שכתב החפץ חיים בזמן הקומניסטים, שכידוע שמלבד מה שנלחמו הקומניסטים בעד הרעיון שלהם, להלאים את כל נכסי המדינה ולחלק את הכסף באופן שיווני, הרי הם נלחמו בחירוף נפש נגד הדת, ולא הסתפקו בלכפות על היהודים שלא לעשות מצוות, אלא השכיחו מהם כל זיק של יהדות, והכריחו אותם לכפור בהשם ובתורתו. [ראה להלן בהרחבה]

ואכן באותה תקופה המוני בית ישראל ברוסיה התקלקלו, ואיבדו כל קשר ליהדות, והתחנכו על ערכי המדינה הקומוניסטית שלא להאמין בהשם רח"ל, וכל זה נעשה בעזרת היבסצקים היהודים שעזרו להם.

ואמר על זה החפץ חיים, לאחר תקופה שהם הצליחו במזימתם, שבתחילת המערכה של הקומוניסטים נגד היהדות, היהודים עשו טעות, שבמקום לשבת בבתייהם ולהתגונן מפניהם, הם היו צריכים לצאת בגלוי למלחמה נגד הקומוניסטים והיבצקים, הם היו צריכים לאסוף נשק ממה שהיה להם, ולצאת למלחמת חרמה, ולהרוג את כל מי שמנסה להעביר אותם על הדת! ולמרות שיהיו הרבה יהודים שיהרגו, בכל זאת, אם היו נלחמים, זה היה מתיש את הסיטרא אחרא, ולא היו מצליחים הרשעים להעבירם על דת כפי שקרה היום!

כשעוקרים את הדת - יוצאים להילחם במסירות נפש

למדתי מדבריו של רבינו החפץ חיים שבשביל מלחמת דת חייבים להילחם, במסירות נפש, וגם אם יודעים שיפלו במלחמה, חייבים להילחם, ובאופן כזה, המלחמה עצמה היא המטרה, שאסור לנו לשבת בבית כאשר באים נגד השם ונגד תורתו.

כיון שאנחנו העם הנבחר עלי אדמות, בנו בחר השם להאמין בו ולקיים את תורתו, וכאשר עומדים לעשות עליו שמד, אנחנו חייבים להילחם על שלנו, לקחת חרבות כפשוטו ולצאת למלחמה, כיון שבאים נגד התורה, ועצם המלחמה בעוקרי הדת, היא עצמה רצון השם, ולכן גם אם בדרך הטבע יגברו עלינו כל עוכרי הדת למיניהם, מחמת שהם רבים וחזקים מאיתנו, בכל זאת עיקר המלחמה איתם מחויבת להיעשות, והיא עצמה המטרה, שעל ידי המלחמה הזו נחלש הסיטרא אחרא.

וזהו היישוב על מה ששאלנו, למה יצאו החשמונאים להילחם ביוונים, וכי הם הלכו להתאבד חלילה! אלא שכיון שבאו היוונים להעבירם על דת, מחובתם היה להילחם על שלנו, שלא יאבדו מאיתנו את התורה והמצוות, ואף אם הם היו מתיים, עצם המלחמה היא המטרה, ואכן לבסוף הקב"ה עשה להם נס וניצחו את היוונים באופן ניסי ופלאי מאד, רבים ביד מעטים גיבורים ביד חלשים!

החילוק בין הנוכח לפורים לשיטת הלבוש

כתב המ"ב (תרע"ו) בשם הלבוש, מדוע בחנוכה תקנו את הימים להיות ימי הלל והודאה, ובפורים תקנו משתה ושמחה לזכר הנס, ותירץ דבורים היתה המלחמה על הגופים, שהמן ביקש להשמיד להרוג ולאבד, ועל כן כשניצלו מזה, תיקנו משתה ושמחה, שהוא הנאת הגוף, משא"כ בחנוכה שהגזירה לא היתה על הגוף אלא שביקשו להעביר את בני ישראל על דתם, ולהטמיע בהם את התרבות היוונית, ולכן כשניצחום תיקנו הלל והודאה, שהוא ביטוי להצלה שלנו מההשמד הרוחני.

יש לשאול על זה, הרי גם בפורים מצינו שגזרו עליהם שלא לעשות מצוות, וכמו שאמרו במגילה (טז, ב) "ל יהודים היתה אורה וכו'", אורה זו תורה שמחה זה יום טוב, ששון זה מילה, ויקר זה תפילין! הרי אנו רואים מזה, שכאשר גזירת המן היתה קיימת, הוא מנע מהם לקיים תורה ויר"ט ומילה ותפילין, ורק כאשר ניצחו אותה, חזרו היהודים לקיים את המצוות, הרי לנו שהמן גזר גם על הרוח, שלא לקיים תורה ומצוות.

והיה אפשר לומר בכונת הלבוש, שאמנם בפורים גזרו גם על הנפש, אבל גזרו גם על הגוף, ולכן ההודאה היא ע"י משתה ושמחה, משא"כ בחנוכה שגזרו רק על חי הנפש, ולכן תיקנו הלל והודאה. ואמנם יותר נראה מדבריו שבפורים לא היתה גזירה כלל על הנפש, אלא על הגופים בלבד.

ונראה ליישב, שמה שאמרו בגמ' ליהודים היתה אורה וכו', אין הכוונה שהיתה גזירה מפורשת שעל היהודים לעבור על דתם, אלא שהרבה מהיהודים חששו מלמות במלחמה העתידה להיות ב"ג אדר, ומחמת זה הסתירו את יהדותם, ולא קיימו תורה ומצוות, משום פיקוח נפש, ורק כאשר התבטלה הגזירה של המן, יכלו היהודים לחזור לקיום התורה והמצוות, כיון ששוב לא חששו מלמות. וראיה לזה שהרי המן פגש את מרדכי הצדיק כשהוא יושב ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן, ולא מצינו שנתחבא מרדכי כשלימד תורה.

ומטעם זה כשנתבטלה הגזירה, עשו הודאה על עיקר הגזירה שהיתה כנגד הגופים – במאכל ומשתה, משא"כ בחנוכה שהיוונים גזרו באופן ישיר על נפשותיהם של ישראל, וביקשו להעבירם על דתם, אז תיקנו הלל והודאה. [א.ה. אמנם ברש"י במגילה שם כ' דמנן גזר על זה ע"ש]

כיר"ב ראינו שהיה בשואה האורורה, שלמרות שהיטלר ימ"ש לא בא להעביר את היהודים על דתם, ולא בא אלא על הגופים, לכלות ולהשמיד את עם ישראל מהמפה ה", בכל זאת, הרבה יהודים שרצו להינצל נמנעו מלשמור ולקיים תורה ומצוות, כדי שלא יתפסו על יהדותם, וכמו כן יש לומר בגזירת המן הרשע וכו"ל.

קבעים ימים טובים להלל והודאה

"לשנה אחרת קבעים ימים טובים להלל והודאה" (שבת כא, ב) והיינו שהסנהדרין קבעו את ימי חנוכה להלל והודאה, ומה הכוונה 'ימים טובים' הרי הם מותרים במלאכה, ולענין מה הם נחשבים י"ט, ובהכרח הכוונה, שהימים הללו הם ימים טובים לענין זה שצריך לומר בהם הלל והודאה. וביאור הדבר נראה לי, שמה שאנחנו אומרים הלל בימים טובים, זה מכח היום טוב, כיון שבמים טובים הקב"ה מתקרב אלינו, שכביכול הוא יורד אלינו, ובא לבקר אותנו, לכן אנחנו אנחנו אומרים הלל, וכמו מלך בשר ודם כשבא לבקר את בני הממלכה, הרי הוא מקבל מהם דברי שבח והודאה, כפי שזכרנו שהיה במרוקו, שהמלך היה בא פעם בשנה לעיר שלנו, והיו מקבלים את פניו עם מוזיקה וחצוצרות, וגם היו מביאים לו מתנות יקרות, וזכרנו שהביאו לו דורון בשווי 100,000 פראנק, וכמו"כ מלכותא דקיעא, כאשר הקב"ה מתקרב אלינו במועדים וימים טובים, אנו מהללים אותו בהלל, וכמו"כ מביאים לו קרבנות המוספים, שזה ענין מתנה ודורון למלך שבא לבקרנו. ומקור לדברים אלו הוא בזהר [פרשת בחוקות] שנאמר שם שהקב"ה בא לבקר את בני ישראל בימים טובים, ומטעם זה אומרים לפניו הלל. ולפי זה יש לבאר, שימי החנוכה נקבעו ע"י חז"ל לימים טובים, ונתקדשו להיות כקדושת י"ט, אז הקב"ה מתקרב אלינו, וכביכול הוא בא לבקרנו, וממילא זה מחייב אותנו לומר לפניו הלל והודאה, כמלך בשר ודם שבא לבקר את נתיני הממלכה שכן מקבלים את פניו.

למה הקומניסטים יצאו נגד השם ונגד התורה?

את כל היהודים משם, והתיישבו לאכול בתוך ביהכ"נ, ואח"כ נעלו את הדלתות עם קרשים ומסמרים, שלא יוכלו לבוא להתפלל. כמו כן הם היו רודפים הרבה את הרבנים, וכפי שידוע שהם הכניסו את הרב אברמסקי לכלא, ולבסוף הגלו אותו לסיביר, ור' חיים עוזר והחפץ חיים הרעישו את העולם כדי שישחררו אותו, ואכן לבסוף הוא שוחרר. היה לי קשה בעבר, למה הקומניסטים לחמו בדת, וכפרו בהשם, מה זה קשור לתפיסת עולם שלהם בנוגע לחלוקה שיונית של הרכוש. אבל האמת היא שראשי הקומניסטים הבינו שהתורה היא הכי נגדם יותר מכולם, ולמה? כי כל הרעיון שלהם מושגת על גזל, הרי מה הם אומרים? שכל רכוש המדינה יבוא אליהם, והם יחלקו אותו לכולם כפי ראות עיניהם, וזה הרי גזל גמור, וכי אין לאדם זכויות של קניין ורכוש פרטי? אם נשאל יהודי מה זה קומניסט? מה הוא יאמר? גזלן! ואם כן הקומניסטים כולם הם משטר הגזל! שהם גוזלים מכל תושבי המדינה את החירות שלהם ואת רכושם הפרטי, וכי אין לאדם הפרטי רכוש או קניין? וכי כל אשר לו שייך למדינה?

ולכן הם הבינו שאם יש יהדות או שמירת תורה ומצוות, אין קומוניזם, זה לא הולך ביחד, ולשם זה הם נלחמו בכל הכח בהשם ובתורתו! ועשו את כולם כופרים גמורים [למרות שהיו שם המון גאונים וחכמים, הרבה מאד מהם נפלו ברשתם] כדי שיוכלו לקבל את הרעיון שלהם ולא יתנגדו להם! וזו הסיבה במה שאמר הרב שך שהיבסקצים הם היו הכופרים הכי גדולים, והראשונים שנלחמו ביהדות! בגלל שהם ידעו הכי טוב, יותר מכולם, שהיהדות היא נגד הקומוניזם. ולכן חייבים להילחם בה!

היה יהודי בשם לייבל טרוצקי שהצטרף לשורותיהם של הקומניסטים, והצליח מאד בתפקידו, עד שעלה ונתעלה להיות גנרל בכיר בצבא הקומניסטי, והוא היה נואם בחדס, ונושא דרשות ברבים, בהתלהבות, והיה מצליח לסחוף אחריו המונים, היה לו כשרון מיוחד לגרום לציבור להשתכנע וללכת אחיו, אפילו ר' יוזל מנובהרדוק, היה הולך לשמוע את טרוצקי כיצד הוא נואם, כדי ללמוד ממנו איך להשפיע על הציבור. ואכן בגלל שחפחו הרבה יהודים לקומיזם, ועזבו את השם ואת תורתו.

ומובן שהחפץ חיים היה בוכה על לייבל טרוצקי, כמה יהודים נפלו בגללו, ופעם בא לח"ר רב העיר שבה היה גר לייבל טרוצקי, וביקש מהח"ר ברכה, החפץ חיים לא רצה לקבל אותו, ואמר לו אתה היית בעיר הזאת שיצא ממנה לייבל טרוצקי, אם היית לומד עם הילדים של העיר, היית מקרב אותם, ואולי לא היה יוצא מהם רשע כזה.

סופו של דבר היה, שלמרות שאותו לייבל טרוצקי היה נאמן מאד לסטאלין, באיזה שהוא שלב חשש סטאלין שמרוב ההצלחה וההישגים שהוא צבר, הוא עלול להוביל מרד נגדו, ואז הוא חיכה להדמנות שיצא מגבולות המדינה ואז יהרוג אותו, ואכן כשטרוצקי יצא פעם למקסיקו, שלח אחריו סטאלין שכירי חרב, והרגוהו שם.

אין מודין את השבויים יותר מכדי דמיהן

ראיתי שישנה הצעה לשחרר את כל האסירים מישא"ר, כנגד שיחרור כל היהודים החטופים שמוחזקים ברצועה, ולפי מה שקראתי דנים בהצעה כזו ארה"ב וקטאר, וכרגע ראשי המדינה ומערכת הביטחון לא באו לשאול גדולי תורה, הם מחליטים לבד, אבל ראוי לברר מה דעת תורה בזה, ישנה שאלה אחת האם זה נחשב לפדות את השבויים יותר מכדי דמיהן שאסור, אבל יש בזה עוד נידון, שהרי האסירים שמוחזקים בשבי הישראלי הם רוצחים גדולים, ומי יודע לאיזה רציחה יכולים לגרום, ואמנם מי יודע להכריע היום דיני נפשות. וכבר נשאלה השאלה הזו בכל המלחמות שהיו בעבר, ואומרים שהארב אלישיב כשהיה נשאל בכזו, היה שותק.

צריך להבין שכשאר מדובר בשבויים זה שאלה אחרת, היות ויש הסכם בינלאומי שמחייב את המדינות להגן על שבויי מלחמה, וכך היה אצל הרב חייקין שהקים ישיבה בצרפת והיה שבו, ובזכות ההסכם הבינלאומי החזירו אותו בריא ושלם, אבל כאן לא מדובר בשבויים אלא בחטופים, כיון שלא רואים את חמאס כמדינה, אלא הוא ארגון טרור ואין לו שום מחויבות להסכמים הנ"ל, ולכן הסכנה של החטופים גדולה יותר, ואמנם מאידך, מי יתיר לנו לשחרר אסירים רוצחים, כמו ראש החמאס כעת, שהוא עצמו השתחרר מהכלא הישראלי בעסקה כזו, וכיום נהיה ראש, והוא עושה הרבה תחבולות בכדי לרצוח ולשחוט יהודים היי.

האם קטן נעשה שליח להדלקת נר חנוכה?

ואמנם נראה שאין זה שייך לנידון דנן, דשם מדובר כאשר הקטן מדליק עבור עצמו, והנידון הוא שההדלקה של הקטן תועיל עבור כל הבית כדין נר אישש וביתו, שגר האיש מועיל לכל הבית, ועל זה אמרו שכיון שהוא תרי דרבנן זה לא מועיל לגדול שהוא חד דרבנן. אבל בנידון דנן שהקטן נעשה שליח עבור הגדול להדליק עבורו, וכעת בא להדליק עבור הגדול, ובשליחותו, ובא לעשות הדלקה של הגדול, בזה מהני שליחותו עבור הגדול, בדבר שאין לו עיקר מן התורה נעשה שליח וכ"ל.

[ועיין עוד בהרחבה עוטה אור ב"מ, ותרומ"מ סימן ז' ח']

כידוע בזמן המהפכה הקומניסטית ברוסיה, הרעיון של הקומניזם תפס מאד במדינה, והיו סבורים שהנה, מהיום ואילך אין עשירים ועניים, אלא כולם מתחלקים בכסף של כל המדינה בשווה, וכך המדינה הלאומה לעצמה את הנכסים של כל התושבים, את הבתים הרכוש, העסקים, בעלי חיים, הכל של המדינה, כל בעל עסק היה מעביר את הרווחים שלו למדינה, והיה מקבל איזה משכורת מהמדינה, כיון שכל הרכוש של המדינה הוא משותף לכולם ומתחלקים בו בשווה, אין רווחים פרטיים, הכל למדינה.

הרעיון הזה חלחל להרבה מבני המדינה, כמו"כ היה להם דוברים רהוטים מאד, שידעו לשכנע את כל האומה, שהם רק רוצים בטובתם, והסבירו להם איך יהיו מאושרים כשהרעיון הקומניסטי יצא לדרך. ואכן הרבה מאד השתכנעו והצטרפו לצבא הקומניסטי, להילחם למען הרעיון האידיאלי של הקומניזם!

בכדי לסבר את האוזן להבין מה המשמעות של קומניסטים, שמעתי מר' יענקלה גלינסקי זצ"ל שהוא למד בקלם בתלמוד תורה של הסבא מקלם [זו היתה הישיבה של הסבא, והיתה נקראת תלמוד תורה, ויצאו משם אנשים גדולים!] והיה איזה יהודי מהתלמוד תורה, שהיתה לו חנות למכשירי כתיבה, ור' יענקלה נכנס שם פעם לקנות משהו, והבין מבעל החנות שהקומניסטים ביקרו כבר אצלו בחנות. ורשמו אותה על שם המדינה, ומעתה כל הרווחים הולכים למדינה, אמר לו בעל החנות, מצידי אתה יכול לקחת בחינם, אין לי שום עניין להרוויח, הרי בין כה כל הרווחים הולכים למדינה והם משלמים לי משכורת כל שהיא, זו היתה הרשעות שלהם שלקחו את הכל לעצמם בלי להשאיר שום קנין או בעלות פרטית לאדם על נכסיו.

וכך הם התנהגו עם מי שיש לו עדר של כבשים, הם היו סופרים כמה ראשי צאן יש לו, ואמרו לו אתה תקבל משכורת כך וכך מהמדינה, וכל שאר הריכוז הוא שלנו, גם הקרקעות היו רשומים על שם המדינה, ומי שהחזיק בהם היה מקבל משכורת כלשהיא, כל הרכוש שייך למדינה! [הצד השני זה קפיטליזם, שהכוונה, שכל אחד דואג לקפיטל שלו, ומי שעובד יותר מרוויח יותר, ומתעשר יותר, ורק כך אפשר להתעשר כי כל אדם דואג לעצמו, ובקומניזם לא יכלו להתעשר]

היו יהודים רבים שהתפתו להאמין ברעיון הקומניסטי, והיו כמה בכירים מאד, בשלטון ובצבא הקומניסטי שהיו יהודים, והקימו לשם כך מחלקה יהודית בצבא, והם נקראו יבסקצים, והם היו נלחמים באחייהם היהודים באכזריות רבה, כדי להכריח אותם להצטרף לרעיון הקומניסטי הנעלה!

כידוע, מלמדה מה שהקומניסטים נלחמו בעד הרעיון שלהם, הם נלחמו בחירוף נפש נגד שמירת הדת, באכזריות רבה, הם הכריחו יהודים להשתמד, ולכפור בהשם, והשכיחו מהם תורה ומצוות, ואמר לי הרב שך שהיהודים שהיו ביניהם [היבסקצים] הם נלחמו הראשונים ביהדות, וסיפר לי שפעם היתה קבוצה של היבסקצים שנכנסו לבית כנסת באמצע יום כיפור, גירשו

כתבו לכם על קרן השור

יהודי לא נמצא בעולם הזה כדי להנות, ולא כדי שיהיה 'משתלם לו'. אומות העולם לא מבינים את הכלל הפשוט הזה ומתאמצים לנטרל כל זיקה למחויבות ואחריות. שם בדיוק נמצא שורש רדיפת היהדות

כל מה שבנו, לצורך עצמם בנו

ועוד שאלה מאותו שורש.

מעשה רבי שמעון בר יוחאי במערה, ידוע. שוחח עם חבריו על אותה אומה, רבי יהודה קילס ורבי שמעון גינה, אמר שכל גשרים ומרחצאות שבנו, לצורך עצמם בנו, לצורך עצמם תיקנו. על הגנאי הזה התחייב רבי שמעון למלכות, חיילים רדפו אחריו עד שהוצרך להיטמן במערה י"ג שנה.

במערה הזו ניזון בדרך גם מחרוב ומעיין, קודשא בריך הוא לא עבד גם בכדי, וכנראה הוצרכו לנס זה.

על מה כל זאת – על כי אמר רבי שמעון שכל מעשיהם של הרומיים היו לצורך עצמם!

איננו יודעים את קנה המידה של חוקי המלוכה דאז, איננו יודעים עד כמה היה חופש הדיבור לכל אדם לומר את דעתו, ולמרות זאת נראה כי אין כאן כתם גדול במיוחד, שלושה חברים משוחחים ביניהם לפי תומם, אחד סבור שהגשר נבנה לצורך הרומיים ולא לצורך התושבים. מה בכך, על זאת צריך לצאת דינו ליהרג?!

אל תאמר אי אפשי

וכנראה שרשב"י לא אמר משפט סתמי, והרומיים הבינו היטב את כוונתו. במשפט אחד תמצת את כל מהות רומי, הם לצורך עצמם, הם האנטיטוזה המובהקת ביותר לצביונו המהור של היהודי.

יהודי לא נמצא בעולם הזה כדי להנות, כי אם לעשות רצון בוראו, וזה יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה. בעולמו של בן אברהם יצחק ויעקב, אין שאלת 'משתלם לי' במצווה, כמו שאין שאלת 'לא משתלם לי' בעבירה, ואינו נמנע מאכילת חזיר בגלל 'אי אפשי' ולא בגלל 'אני לא אוהב', אלא רק בגלל רצון הבורא.

אומות העולם, לעומתנו, עם כל מאמץ וטרח וטרח, לצורך 'משתלם לי' יעשו. ילמדו ויעבדו, יחקרו ויפגעו, יורידו משלחות לעמקי ים וירחיקו נדוד מעבר להרי החושך, יבודדו ויצרפו, יבינו וייצרו, הכל בסוף לצורך עצמם.

מתוך כל המעמד והמקום של מצוות נר חנוכה, מצווה שכתב עליה הרמב"ם (פ"ד מהלכות חנוכה ה"ב) כי 'היא חביבה עד מאוד', יש מקום להבין מה ביקש אויב ומה טרד את מנוחתו.

ההודאה על הנס בחנוכה, היא עיקר מהותו של יום. לא רק ההדלקה בפרסום אלא ההלל הגמור ונוסח על הניסים שנכתב בדקדוק ומספור, קב"ד תיבות כמנין 'יוחנן' (ס' ארחות חיים) או קב"ה תיבות כמנין 'כהנים' (ס' הרוקח), דקדקו גם בנוסח התיבות הכפולות, ניסים ונפלאות או ישועות ונחמות, וגם בניקוד התיבות חשמונאי בחיריק או בא' נחה.

כל מילה מצהירה ומאירה בפני עצמה.

שור לוחך עשב

אחת הגזירות שהכי מתמיהות שהושטו על ראש היהודים בארץ ישראל, הייתה הגזירה לכתוב על קרן השור, 'אין לנו חלק באלוקי ישראל' (ירושלמי חגיגה ב, ב).

בשלמא שלושת המצוות היסודיות, חודש שבת ומילה, בשלמא העיסוק בדברי תורה, ניתן להבין את הלוגיקה העומדת מאחורי רצון האויב, למסמס את כוחם של ישראל ולהשוותם ולהטמיעם בין האומות.

אבל אותה גזירה, קטנונית משהו, לכתוב על השור באחו את הצהרת הכפירה, מה מעלה ומה מורידה ליושבי ארץ רומי אם האדם עושה זאת בכפיה ובלעג? ומה אם אין לאדם שור, האם עליו לקנות שור עם קרניים כדי לקיים את צו המלוכה? ומה בדבר פרה במקום שור?!

הבאתם מעבר לים צבא אדיר ללא סוף, גיביתם אותו בפילים מטילי אימה שאדם יכול לטבוע רק בפרש היוצא מהם, כבר גזרתם על כל המצוות היסודיות בעם ישראל, מה לכם ומי לכם עם פרט כה צדדי כמו שור לוחך עשב, כזה שאף רודף ונוגש בעם ישראל לא חשב עליו לרוב קטנותו, מה רצו היוונים כזה?

רומי לא מכירה בחטאי השוגג. אין להם מושג של 'העלם דבר', וכפרה על זאת נחשבת לדבר חידוש שראוי להישמר כסגולת מלכים היסטורית.

הרומאים רואים כדבר ראשון במעלה את הצורך להשמיד כליל את השורש של מחשבת ישראל, את ההבנה שצריך לקחת אחריות על מעשה שוגג. משום כך הם ייקחו את הפרוכת המוכתמת בפר העלם דבר, כפריט מוזיאוני על תרבות שנכחדה תחת ידם.

ומים אין כך

כך נבין גם את הסיפור של הציץ השמור אצלם ורבי אלעזר ברבי יוסי ראהו שכתוב בו 'קדש להשם' בשורה אחת (פוכה ה.).

אמת כי יש ערך של יוקרה באותו ציץ שבו, אולם לדברינו התבאר יתר על כן:

הציץ מכפר על מזמא שאדם לא ידע שנמא (שומא התהום: פסחים פא:), לדידם לא שייך לדון ולדבר על חטא שוגג שכזה, אם לא ידע שנמא, למה יענש ולמה יצטרך כפרה, עד היכן אדם עוד ייקח אחריות על מעשיו?

זה הסיפור של הויכוח בינינו לבין מלכות יון הרשעה, היה להם עניין, שאותו שור שהיה בו דוגמא של מעלה, דוגמא של אדם הלוקח אחריות על מה שהוא עושה ועל מה שממונו עושה, גם בשוגג.

את זאת לא יוכלו האומות לסבול.

וזו בדיוק תמצית עם ישראל, כשור לעול וכחמור למשא, את אשר ידרוש אלוהינו נעשה.

מוכרחים אנו לקחת אחריות על כל מעשינו!

היהודי בנוי לפי קלאסיקה אחרת, כל עבודת השם שלו נסובה על ציר שונה לגמרי מ'משתלם'.

ואת האמת הזו, כפי שהיא, לא יכלו אנשי רומי לסבול. על זאת ירדפו אחריו י"ב שנה.

דקדקנו בכל תורתכם ואמת היא

הוא הוא מעשה ב' שליחי רומי (ב"ק לה:);

מלכות רומי שלחה ב' סרדיוטות אצל חכמי ישראל וביקשו שילמדום את תורת ישראל. קראו שנו ושלשו, וכששבו אמרו, דקדקנו בכל תורתכם ואמת היא, חוץ מדין 'שור רעהו' חייב בנגיחה, ואם נגח שור כנעני פטור, אבל להיפך, שור כנעני שננגח שור ישראל, חייב. זאת לא הבנו.

הקושי של חכמי רומי להבין למה אדם יתחייב על נזק ממנו שנעשה שלא בכוונה. יהודי לוקח אחריות על הכל, גם בשוגג, הגוי לא מבין זאת. ואם יסכים שיש לשלם על שוגג, אם כן שישלם גם על נזקי שור כנעני.

בעיני הגוי, על דבר שעשה בכוונה עליו להתנצל. מעשה לא טוב שגרם בשוגג, אין לו שייכות אליו ובוודאי לא אחריות, אין לו צורך לתת דין וחשבון.

אני ראיתיה והיו עליה טיפי דם

בגנויה של רומי, בין כלי המקדש, נמצאת גם הפרוכת. רבי יוסי סיפר שהוא ראה אותה והיו עליה טיפי דם מפר העלם דבר (יומא נז:).

העובדה הזו מעונה ביאור. אומה המתגאה ביופי ואסתטיקה, בניקיון והיגיינה, לא אמורה לאצור פרוכת ששימשה אותם כשק אכסון זמני ('כמן גרנותי' גיטין נז:), ועל אחת כאשר הוא מרובב בדם פרים. בשלמא מנורת זהב או כרובים פורשי כנפיים, פארי היצירה, יאצרו בחדרי משכיותם. אולם יריעת בד מוכתמת, מה מצאו בה הנכרים?

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויצאם מצרה לרחוק ומאפלה לאורה ומשעבוד לנאילה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת

אשת חיל ורבת פעלים לתורה וחסד מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה הצדקת מרת שמחה בת רחמה כתון ע"ה ת.נ.צ.ב.ה. נפשה בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

לעילוי נשמת

אשת חיל וצנועה בהליכותיה מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה מרת אלטון בת רחל ע"ה ת.נ.צ.ב.ה. נפשה בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

האדון הנכבד

משה בן רבי שלמה מנשה סתהון נ"ו מדיעין לרגל הולדת בתו אביה תחי' למזל טוב ובשעט"מ יזכו הוריה לגדלה עם כל יוצאי חלציהם לצניעות מידות טובות ויראת שמים מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים מתוך רוב נחת והרווחה

לעילוי נשמת

איש תם וישר ואת יראי ה' יכבד מעלותיו ומידותיו הטובות נודעות לכל מכיריו נודרך ביסורים האדון הנכבד ניסים עובדיה בן שרה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה. נפשו בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

לעילוי נשמת

נפש נקי וצדיק שנפטר בקיצור ימים ושנים הבחור יעקב גינדי הכהן ז"ל בן שלה תחי' בן ידידנו היקר הר"ר יצחק הכהן גינדי שליט"א - ניו יורק

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ק לא:

הזיק עם הסיגריה שבידו

שאלה

ראובן המתין בתחנת אוטובוס ברחוב הומה בני אדם, כאשר בין אצבעותיו סיגריה בוערת. אדם שעבר לידו, דחף את הסיגריה בגופו ללא כוונה, והסיגריה פגעה באדם שלישי שעבר בסמיכות וחרכה את בגדיו.

מי חייב לשלם עבור הנזק שנגרם לבגד?

תשובה

א. אם ראובן המעשן החזיק את הסיגריה בידו במקום שעוברים שם אנשים - דינו כאדם שמזיק בפשיעה. לפיכך רק הוא חייב לשלם עבור הנזק שנגרם לזולת מחמת הסיגריה שלו.¹

חשוב זה קיים בין עבור נזקים שהסיגריה גרמה להולך הרגל שנתקל בה, ובין עבור נזקים שהסיגריה הזיקה לאדם השלישי. כגון, אם הולך הרגל נתקל בה תוך כדי הליכתו, וכתוצאה מכך היא הועפה לעבר אדם שלישי ועשתה חור בחולצתו.²

ב. אם המעשן החזיק את הסיגריה צמוד לגופו, והולך רגל התחכך בו וניזוק מהסיגריה - פטור המעשן מנזקה. לפיכך אם מחמת ההתקלות בהולך הרגל הועפה הסיגריה לעבר אדם שלישי שניזוק מחמתה - בעל הסיגריה פטור מנזקה, ואילו הולך הרגל ישלם לאדם השלישי את נזקיו.

אמנם אם המעשן הלך ברה"ר במקום שהיה בו דוחק רב של אנשים או שעמד בתור להיכנס למקום מסוים, והיה שם ריבוי אנשים שרצו ודחקו להיכנס. היות שהרגילות במקומות אלו שאנשים מתחככים זה בזה, לפיכך אם נגרם למתחכך או לאדם שלישי נזק מחמת הסיגריה - חייב המעשן בלבד על נזקה.³

ג. מעשן שזרק סיגריה בוערת לרה"ר והולך רגל שלא הבחין בה עבר לידה אחרי שנחה במקום מסוים, והאש שבסיגריה חרכה את בגדו - חייב המעשן על נזקה מדין בור המזיק ברה"ר ולא מדין "אש".

לפיכך אע"פ שאסור היה לו להשליך סיגריה בוערת לרה"ר ולעשות שם תקלה, אולם אי אפשר לחייבו בנידון דנן בדיני אדם על נזקי הסיגריה, כיון שבור פטור על נזקי כלים. אולם אם הולך הרגל עצמו נכווה ונפצע מחמת הסיגריה, חייב משליך הסיגריה לשלם לו עבור נזקי גופו.⁴

מקורות

1. מבואר במשנה במסכת ב"ק (לא): שאם אדם הלך עם קורה ברה"ר, ובגלל שלא נזהר בהליכתו או בשעה שעמד עמה ברה"ר, היא גרמה נזק לממון אחרים שנתקלו בה, הדין הוא שבעל הקורה חייב לשלם

עבור נזקי קורתו מדין אדם המזיק, ואין הקורה נחשבת בנידון זה ממונו שהזיק. והטעם לכך, מכיון שהקורה נמצאת באויר רק מחמת כוחו של המחזיק אותה ולא מחמת עצמה, הרי היא נחשבת כידו הארוכה של המחזיק בה, ולכן נחשב שהניזק נתקל בידו של המחזיק שנמצאת באויר רה"ר שלא כדין. לפיכך כתב שם הנמוקי יוסף (דף טו: בדפי הרי"ף) שדינו כאדם המזיק.

לפי זה הוא הדין בנידון דנן, המעשן שהחזיק בידיו את הסיגריה במקום שעוברים שם הולכי רגל - נחשב אדם המזיק, והסיגריה הינה כמו הקורה שמחזיק בידו, שהזיקה להולכי רגל שנתקלו בה ללא כוונה או לממונם, והתבאר לעיל שהמחזיק אותה חייב מדין אדם המזיק.

2. אמנם אם הסיגריה הועפה ללא כוונה ע"י הולך רגל ופגעה באדם אחר, מעשהו של מחזיק הסיגריה נחשב - כאבנו וסכינו ומשאו שהניחם בראש הגג, דהיינו במקום שאסור היה לו להניחם שם ללא שמירה, ובאה רוח מצויה והעיפה אותם, שחייב מניח האבן על הנזקים שנגרמו בשעת נפילת האבן מהגג - מדין אש.

והוא הדין בנידון דנן, החזקת הסיגריה ברה"ר במקום שעוברים שם הולכי רגל נחשבת - כהנחת האבן או כל תקלה אחרת בראש הגג, והולכי הרגל ההולכים לתומם ברחוב נחשבים - כרוח מצויה המוליכה את התקלה למקום אחר. לפיכך, אם הולך הרגל שהעיף אותה לא ראה את הסיגריה והלך כמקובל - הוא פטור על נזקי הסיגריה שעפה מחמתו. וכן מוכח מהתוס' (ב"ק ה' ד"ה לאתויי) שרק אם הולך הרגל התיז צרורות בחזקה הוא חייב לשלם על נזקהם, כי אין דרך בני אדם ללכת באופן הזה ללא כוונה. משא"כ בנידון דנן שהסיגריה הועפה תוך כדי הליכה רגילה, וללא ידיעת הולך הרגל - שפטור הולך הרגל על נזקה. אולם המעשן חייב על נזקה מדין אש שהניחה במקום שרוח מצויה יכולה לקחתה למקום אחר, ולהזיק כתוצאה מכך.

3. מבואר בגמ' ב"ק (ל), וברש"י (כס: ד"ה אבל צמצמן וכו') שאם אדם גדר את שדהו בגדר העשויה משיחים קוצניים בתוך שטח השייך לו, אולם הוא נתן רשות לבני רה"ר ללכת שם מחוץ לגדר, והולך רגל התחכך בכותל שלו וניזוק מחמת הקוצים - פטור בעל הגדר מלשלם עבור נזקיו, מכיון שאין דרכם של בני אדם להתחכך בכתלים - והולך הרגל פשע בזה שהתחכך בגדר.

לפי"ז הוא הדין בנידון דנן, שאין דרכם של בני אדם גם כשהולכים ברה"ר להתחכך בבני אדם אחרים. ומכיון שבנידון דנן המעשן החזיק את הסיגריה צמוד לגופו באופן ובמקום שהולכי רגל לא צריכים להיות שם, נמצא שהוא שמר על ממונו כראוי, והולך הרגל שהלך במקום שאין רגילות ללכת - הוא זה שהזיק לעצמו. לפיכך פטור המעשן על הנזק שנגרם להולך הרגל מהסיגריה.

כמו כן נראה, שאם בגלל הליכת הולך הרגל והחיתוך עם מחזיק הסיגריה - עפה הסיגריה למקום אחר והזיקה שם, למרות שהוא לא ידע ולא התכוון להעיף את הסיגריה - בכל זאת מעשהו נחשב כתחילתו בפשיעה וסופו באונס - שחייב לשלם. מכיון שהלך

במקום שאסור לו ללכת שם, ומחמת הליכה זו נעשה מעשה האונס שהועפה הסיגריה למרחק רב, לפיכך יתחייב מעיף הסיגריה על נזקי הסיגריה. [כמבואר בתוס' ב"ק (נב: ד"ה ושכיח)] הגדר של תחילתו בפשיעה וסופו באונס.]

אמנם אם המעשן והולך הרגל נמצאים במקום הומה אדם, ומקובל שנדחקים שם אחד בשני וכדו', חזר הדין שהמעשן פשע בזה שהחזיק סיגריה בידו כשעמד במקום זה למרות שהחזיקה צמוד לגופו. כי שם הוא מקום שיכול להזיק לבני רה"ר באופן שהחזיק את הסיגריה. לפיכך בנידון זה מכיון שהפשיעה הינה של המעשן ולא של הולך הרגל - נשאר הדין כמו שמבואר בסעיף א, שרק בעל הסיגריה חייב על נזקיה.

4. מכיון שכאן האש הזיקה כאשר הולך הרגל בא אליה ואין לה כח ללכת מעצמה להזיק, לפיכך דומה הדבר למבואר בירושלמי (ב"ק פ"א הל' א, דף ב.) שיש לגחלת ברה"ר דין בור אם אדם ניזוק בה במקומה. ולדינא העיקר הוא, שגחלת או סיגריה בוערת שהונחה ברה"ר - נחשבת "בור", ולא "אש" מחמת כמה טעמים: א - הניזק בא למזיק, ורק מחמת זה נגרם לו הנזק, כהגדרה שמייחדת את "בור". ב - האש הזו אינה זקוקה לרוח שתוליך אותה, אלא היא מזיקה במקומה, ותחילת עשייתה במקום הזה לנזק, דלא כמו האש שבו דיברה התורה, שתחילת יצירתה היתה בהיתר כמבואר בגמ' (ב"ק ס: סא: ג - האש הזאת מוגבלת להזיק במקום מסוים בלבד, ואינה יכולה ללכת מעבר לכך. (ע"פ דברי הנחלת דוד (ו) בביאור טעם התוס' והרא"ש, למה כותל ואילן אפילו אם הזיקו בשעת נפילתן דינם כבור, וע"ש).

ב"ק לב.

נזקים מהתזת מים ממכוניות שחולפות

בכביש בימות הגשמים

שאלה

יש לדון במציאות השכיחה, כאשר ישנם גשמים עזים שגורמים לשלוליות מים מעורבות עם חול בכבישים, ובפרט בצד הסמוך למדרכה, כאשר מצד אחד ישנם הולכי רגל הנמצאים על המדרכה שצריכים גם בימים אלו ללכת לצרכיהם או שממתינים בתחנות האוטובוסים. ומצד שני, גם בעלי המכוניות זקוקים לנסוע בכבישים לצרכיהם, ובמקרים רבים במהלך נסיעתם בכביש נתזים זרמי מים חזקים לעבר הולכי הרגל ובגדיהם מתלכלכים. וישנם מקרים שהנזק לבגדים הינו משמעותי כגון, שלבשו בגדי שבת וכיו"ב וצריכים לנקותם בניקוי יבש שכרוך בתשלום.

מה הדין אם הניזק מכיר את בעל המכונית שגרם לו לנזק, האם יכול לחייבו בתשלום עבור נקיון הבגד?

תשובה

א. אם המים הותזו מכיוון שנהג במהירות יותר מהמותר או שיכל בנקל להאט את מהירותו, או לעבור לנתיב השמאלי שרחוק מהמדרכה מבלי להסתכן, שבאופנים אלו לא היו מותזים מים מחמתו לעבר הולכי הרגל, ולמרות זאת לא עשה כך - חייב הנהג על הנזקים שנגרמו מהמים שהותזו ממכוניתו לעבר הולכי הרגל.

ב. אולם אם נסע במהירות המותרת שם, ועקב תנאי הכביש והמכוניות שנסעו אחריו ובצדדיו לא יכל להאט או לפנות לנתיב השמאלי, במקרים כאלו - פטור הנהג מתשלום עבור נזקי מי הגשמים שהותזו מחמתו.

מקורות

מבואר בתוס' ב"ק (ו. ד"ה לאתויי בור המתגלגל וכו'), שאדם שהלך ברה"ר ובעט בחזקה באבן או בכל תקלה אחרת שהונחה שם, והאבן פגעה בדבר מסוים והזיקתו - חייב הבעט בנזקי האבן, אע"פ שלא ראה את התקלה ולא התכוון להזיק. מאחר וכדי שהאבן תזיק מחמת הבעיטה, צריך להפעיל כח רב, ואין דרכו של אדם שהולך כדרכו ברה"ר להפעיל כח רב מבלי להתבונן במעשיו. ולכן אין לפטור אותו בגלל שלא התכוון להזיק. וכדברי התוס' סוברים רוב רבותינו הראשונים והפוסקים, למעט שיטת רש"י שם.

אמנם לעומת זאת מכונית, גם בנסיעה סבירה דרכה להעיף אבן או להתיז מים שנמצאים בכביש, בעוצמה שיכולה לפגוע בהולכי הרגל ולהזיקם, ולכן אין הנזק נחשב מעשה משונה מצד הנהג גם לשיטת התוס'. אלא שיש לדון, מכיוון שגם בימות הגשמים ישנה זכות שווה להולכי הרגל להיות במדרכה, כמו לנהגים לנהוג בכביש, ומאחר ובעלי המכוניות הם המזיקים להולכי הדרכים ולא הפוך, האם זוהי סיבה מספקת לחייבם בתשלום הנזק?

החילוק בין ההיתר להוצאת המים מתחתו לרה"ר,

להתזת מי גשמים

והנה מבואר בגמ' ב"ק (ו. ד.) שחז"ל התירו לאדם בימי הגשמים לגרוף את הלכלוך שבחנותו לרה"ר, כי ממילא רה"ר מלוכלך בבוץ. אולם אם אדם ניזוק מכך - הוא חייב לשלם. ולכאורה לפי"ז נאמר גם בנידון דנן, שבעלי המכוניות יצטרכו לשלם על נזקם, למרות ההיתר שיש להם לנסוע בכביש בימות הגשמים.

אלא שהנידונים חלוקים במהותם. מאחר ובעלי החנויות יכולים להסתדר גם בלי להוציא את הלכלוך שבחנותם לרה"ר, דהרי בימי החמה נאסר להם לעשות כך. ועל כרחק שהם יכולים לאסוף את הלכלוך שבשטח חנותם מבלי להוציאו לרה"ר, למרות הקושי המסוים שיש בכך, אלא שבימי הגשמים כיוון שהרחוב ממילא מלוכלך, הקילו עליהם חז"ל ואפשרו להם להוציא את מימיהם לרה"ר. ולמרות ההיתר אמרו חז"ל, שאם המים יזיקו להולכי רה"ר, נמצא שמוציאי המים חפרו בור והביאו תקלה לרה"ר, ולפיכך אם ינזקו הולכי רה"ר במים אלו - יתחייבו לשלם להם על נזקם.

משא"כ לגבי התזת המים ע"י המכוניות בימי הגשם, הרי אין אפשרות כאשר יורד גשם חזק ועוצמתי שגורם לשלוליות בכביש, שהמכוניות וכ"ש האוטובוסים לא יתיזו מים לעבר המדרכה, אפילו אם נוהגים במהירות המקובלת לימי הגשם. נמצא שכדי שהולכי הרגל לא ינזקו, נצטרך לאסור על המכוניות לנסוע בכביש. ומאחר ודבר זה אינו מציאותי, ובפרט שגם הולכי הרגל צריכים לנסוע בכלי הרכב שיקחו אותם למחוז חפצם, לפיכך במקרים שהמזיקים הינם אנוסים על היזקם, ואין להם אפשרות למנוע את הנזק, לכאורה צריך להיות - שעל הניזק לשמור עצמו שלא ינזק. ונביא בס"ד שתי ראיות לדין הזה. ואע"פ שיש קצת מקום לחלק בין הנידונים, אולם מחז"ל למדנו להקל על המזיק במקרים דומים, וכדלהלן.

ראיה ראשונה לפטור את בעלי המכוניות

ראיה ראשונה. מבואר בגמ' ב"ק (לב.) לגבי מי שרץ ברה"ר בערב שבת בין השמשות כדי להספיק להכין את צרכי השבת, ומחמת ריצתו המהירה לא יכול להישמר, ולכן פגע במרוצתו בהולך רגל שהלך כדרכו והזיק לו, שפטור הרץ מלשלם לו את נזקו למרות שהוא המזיק. מבואר כאן שחז"ל תיקנו שמכיוון שבזמן שהזיק אין למזיק אפשרות להימנע מחילול שבת אלא א"כ ירוץ, לפיכך על הניזק להישמר שלא יזיקו אותו, ואע"פ שהוא לא אשם באונסו של המזיק. ואע"פ שלגבי נר חנוכה אמרו חז"ל בב"ק (סב.) שאם אדם ניזוק מאש של חנוכה שהונחה ברה"ר, חייב בעל החנוכה לשלם לו עבור נזקו, למרות שישנה מצוה להניח את החנוכה ברה"ר. שם הטעם הוא - כיוון שבעל החנוכה יכל לשבת ליד החנוכה ולהזהיר את הולכי רה"ר מהאש. משא"כ לגבי רץ בע"ש ברה"ר, שלא יכל להזהיר את הניזק שישמר מריצתו המהירה, וזה דבר ששייך ויכול לקרות לכל האנשים בערב שבת, לכן פטרו חז"ל את המזיק, ואמרו לניזק שישמר שלא יינזק.

טעם הפטור הזה לכאורה קיים גם לגבי הנוהג במכוניות בימות הגשמים. ולמרות שזה לא לצורך מצוה, אולם מאחר וזהו הצורך ההכרחי של בני אדם, וכך הוא ישובו של העולם והנהגתו בכל חודשי החורף, ולא ניתן ליישב את העולם ולחיות בו בימים אלו באופן אחר כלומר, שלא ינהגו במכוניות או באוטובוסים - לפיכך על הניזק לשמור שלא ינזק, ולא על המזיק אם נוהג באופן המקובל כפי יכולתו.

ראיה שניה לפטור את בעלי המכוניות

ראיה שניה לכאורה ניתן להביא מדברי הנתיבות (בביאורים סי' קנה ס"ק יח) שהקשה, למה רבי יוסי שהלכה כמותו, פטר בהלכות שכנים מי שמגדל בחצירו דבורים בכוורת, והם עפים מרשותו ומזיקים לשכנו שיש לו שיחי חרדל או עצים אחרים ומזיקים לו אותם. במה שונים הדבורים משוורים או מתרנגולים שנמצאים ברשות אדם, שמבואר במשנה הראשונה בב"ק שחייב בעליהם לשומרם שלא יזיקו, ואם הזיקו מחמת שלא שמרם - חייב לשלם על נזקם?

ותירץ שם הנתיבות, כיון שיש זכות שווה לכל השכנים לעשות ברשותם דברים שמקובל לעשות, ולכן בזמנם היה מותר לאדם לעשות ברשותו כוורת. ומאחר ולא ניתן בפועל לשמור על הדבורים שלא יעופו, כמו שניתן לשמור על השוורים והתרנגולים שיישארו בחצירו, לפיכך אם נחייב את בעל הדבורים לשלם על נזקי הדבורים, למרות שאינו יכול לשמור עליהם, לא יוכלו אנשים לעשות יותר כוורת בחצרם, וחז"ל לא אסרו על האנשים לעשות ברשותם כל שימוש שמקובל לעשותו. ולכן אמר רבי יוסי שאדרבה, על הניזק לשמור על ממונו שלא יינזק, כי המזיק לא מסוגל לשמור עליו.

לאור האמור הוא הדין בנידון דנן, אע"פ ששם מדובר בממון שמזיק, ובנידון דנן זה - אדם שמזיק בכוחו, שוודאי שזה מעשה חמור יותר, אולם יסוד ההיתר בשני המקרים הינו דומה. מכיוון שגם בנידון דנן אין אפשרות למזיקים שהם בעלי המכוניות לנהוג בימי הגשמים הסוערים ולא להזיק, וכמו כן אין אפשרות מעשית למנוע מבעלי המכוניות והאוטובוסים שלא לנסוע בימים אלו בכביש, שהרי כל התושבים זקוקים לכך כולל הולכי הרגל ברה"ר, שזקוקים לתחבורה הציבורית כדי להגיע ממקום למקום, לפיכך גם בנידון דנן ישאר דינו של רבי יוסי - שעל הניזק לשמור על עצמו שלא יינזק, וכהסברו של הנתיבות.

אמנם ודאי שלמרות ההיתר האמור לעיל, באותם האופנים שיכל בעל המכונית שהזיק למנוע את התזת המים, כמו בדוגמאות שהובאו בתחילת התשובה - הוא חייב לשלם על הנזק שגרם מדין אדם המזיק.

מסרים ורעיונות על חנוכה

מדוע הונצח נס חנוכה בהדלקת החנוכיה דוקא?

נוסח התפילה שמוסיפים בשמו"ע בימי חנוכה, רובו שבח והלל לקב"ה על הניסים הגדולים שעשה לנו בימי החשמונאים, שלמרות שהיו חלשים ומעטים - הקב"ה סייע בידם לנצח את היוונים, אע"פ שהם היו גיבורים ורבים וכו'. ובסוף תפילה זו, מזכירים שהחשמונאים הדליקו נרות בביהמ"ק, וקבעו שמונה ימים להודות ולהלל לקב"ה. אולם לא מזכירים שם כלל את הנס שנעשה עם השמן שדלק במשך שמונה ימים. משמע מזה, שעיקר הנס בחנוכה היה הניצחון במלחמה עם היוונים.

אם כן מן הראוי להבין, מדוע כשחז"ל קבעו לדורות להזכיר את הנס שהיה בחנוכה, הניצחו אותה בהדלקת נרות החנוכיה במשך שמונה ימים לזכר הנס שנעשה עם השמן, שלמרות שהספיק ליום אחד, דלק לבסוף שמונה ימים, וקבעו ברכה מיוחדת שאומרים בכל יום כשמדליקים את הנרות - שעשה ניסים לאבותינו וכו'. ואילו על הנס העיקרי והמהותי - הניצחון על היוונים ומיגורם לאחר מאה ושמונים שנות שעבוד אכזריים, לא תקנו פרסום הנס, מלבד מה שמוסיפים בתפילת שמו"ע?

ונראה לבאר את הדברים בס"ד ע"פ דברי המשך חכמה בפ' בא (יב, טו ד"ה כי כל אוכל חמץ וכו'), בתוספת ביאור.

ההבדל המהותי בין חגי היהודים לבין חגי הגויים לזכר ניצחונותיהם

כל העמים עושים את חגי הניצחון שלהם ביום שניצחו את אויביהם במלחמה, משא"כ עם ישראל אינו מנצח את שמחתו על הריגת האנשים, ואפילו שהיו אויביו ומצוה להורגם. וכלשון הפסוק במשלי (כד, יז) "בנפול אויבך - אל תשמח" וכו'. אלא השמחה וקביעת היו"ט היא על הישועה שהקב"ה עשה להם שניצלו. ולכן בחג הפסח - ביום הראשון, היו"ט נקבע על כך שבני ישראל יצאו ממצרים משעבוד לגאולה, ואין שום איזכור בתפילות ואפילו לא בהלל המצרי על מיתת בכורי מצרים. ואפילו בשביעי של פסח שבו טבעו המצרים שרדפו אחר בני ישראל בים סוף, לא נקבע יו"ט מיוחד לזכר זה, וגם לא מברכים שהחיינו בכניסת החג, ואומרים בתפילה - הלל חסר, כמו שאומרים בשאר ימי חוה"מ. מאחר ואיננו חוגגים את מותם של המצריים, אלא זהו המשך מהיו"ט הראשון של חג הפסח, שבו הושלמה סופית היציאה מארץ מצרים, ומהמצריים ששעבדו אותנו.

ההנצחה ע"י החנוכיה - כדי שלא יבואו לידי כפירה

לאור האמור, גם בחנוכה כשקבעו חז"ל להודות ולהלל להקב"ה על ניסיו הגדולים שעשה עמנו, למרות שוודאי שהנס הגדול היה - הניצחון על היוונים שגזרו גזרות שמד על היהודים שלא ילמדו תורה וישמרו את המצוות, ורבבות יהודים נהרגו על ידם במשך מאה

ושמונים שנות שלטונם האכזרי, אך ורק בגלל רצונם לקיים את מצוות התורה בקדושה ובטהרה. אולם על דבר זה לא ניתן לקבוע יום הלל והודיה, משתי סיבות עיקריות: א - כי כאמור, איננו חוגגים על הריגת אנשים, ואפילו גויים רשעים ורוצחים. ב - אם יעשו יו"ט על זה, אזי ברבות השנים, יפרשו את הדבר, שהניצחון היה בגלל גבורתם הגדולה של החשמונאים, ויגיעו לאמירת דברי כפירה בקב"ה - שרק בזכות כוחם וגבורתם הכוחנית של החשמונאים, הצליחו להתגבר על היוונים. בעוד שלמעשה הם היו אנשים חלשים וכלשון התפילה: "מסרת גיבורים - ביד חלשים".

שהרי זה ודאי שהיוונים היו חזקים מהם בכוחם, ורק בזכות נסי הקב"ה למתתיהו ובניו ולמצטרפים אליהם - הם נהיו לפתע חזקים ובעלי כח באופן לא טבעי, והצליחו להרוג את צבא היוונים, בזכות שמסרו נפשם כפשוטו עבור לימוד התורה, קדושת ישראל, ושמירת המצוות. וכמו כן מבואר במדרשי חז"ל, ובספרו של יוסיפון הכהן, שבכל פעם לפני לכתם למלחמה, התפללו החשמונאים לפני הקב"ה בחזקה עד כלות נפשם, שהקב"ה יסייע בידם לנצח את היוונים. ורק בזכות תפילתם ואמונתם האיתנה בקב"ה, והסכמתם למסור את נפשם למען כלל ישראל וקיום התורה, זכו לניסים הרבים והעל טבעיים שנעשו להם.

לפיכך כשבאו חז"ל לקבוע לדורות להלל ולשבח לקב"ה על ניסיו בחנוכה, ציינו את הנס - דווקא בנס השמן, שנמצא פח שלא נטמא והשמן שבו הספיק לשמונה ימים, למרות היותו נס קטן ומזערי ביחס לניסים הגדולים שנעשו להם בניצחונם במלחמה. ובפרט שלמעשה גם ללא הנס עם השמן - יכלו להדליק את המנורה בשמן הטמא, כי טומאה הותרה בציבור. ואילו ללא ניסי המלחמה - היו עדיין משועבדים ליוון ולגזרות השמד שלה. כי חז"ל חששו שיהפך עם השנים קביעת הנס על המלחמה, לשיר ושבח של הכופרים בקב"ה שיאמרו - שרק בגלל כוחם ועוצם ידם של החשמונאים שנקראו גם "מכבים" נעשה הניצחון. וביחס לנס השמן - כולם מודים שכולו נעשה ע"י הקב"ה בלבד, מבלי שיתוף של בני אדם.

תקלות שיצאו כשהנציחו את נסי הקב"ה בדברים גשמיים

וכדי להמחיש את אמיתות הדברים לגבי הסכנה שבדבר, נביא להלן שתי דוגמאות בהן הנצחת ניסי הקב"ה בדבר גשמי, גרמה במהלך השנים לכפירה בקב"ה.

א - בימי גדעון שהיה צדיק גדול ושופט ישראל, עשה הקב"ה ניסים על טבעיים במלחמותיו להצלת כלל ישראל מאויביו, כמבואר בהרחבה בספר שופטים (פרקים ז-ח). וכתוב שם (ח, כז) שלזכר הניסים שנעשו לו, עשה גדעון אפוד מהזהב הרב שלקח כשלל מהמלחמה, כדי שתמיד כשיראהו יזכור את ניסי הקב"ה וישבחו על כך. אולם לבסוף לאחר מותו חטאו בני ישראל, ועשו את האפוד כאלוה והשתחוו לו, כאילו הפסל הזה הוא זה שגרם להם לניצחונות הגדולים, וכך מבואר בהרחבה שם בפ' רש"י וע"ש.

ב - בימי משה רבינו כשחטאו בני ישראל ודיברו לשון הרע על הקב"ה ועל משה, נענשו בנשיכת הנחשים שהיו במדבר כמבואר

בספר במדבר (כא, א-ט), ואמר הקב"ה למשה, שיעשה נחש נחושת ויניחו גבוה, כדי שכל מי שיביט אליו וישעבד את לבו לשמים - ינצל מהנחשים כמבואר בגמ' ראש השנה (כט.). ולבסוף בימי חזקיהו המלך היו מבני ישראל שעשו את הנחש הזה כעבודה זרה והשתחוו לו, כאילו יש בכוחו להציל ולהושיע אנשים מנשיכת הנחשים. ולכן שברו חזקיהו המלך, והסכימו עמו חז"ל אע"פ שהנחש נעשה ע"י משה רבינו בציווי ה'.

הרי שהנצחה ע"י מעשה גשמי או הלל ושבח למעשה הגשמי עצמו, למרות שנעשה בשעתו כדי לשבח את ניסי הקב"ה, ייהפך במשך השנים לכפירה בקב"ה. משא"כ הנצחת הנס של השמן, אין כאן דבר ממשי שניתן ליחסו לבני אדם, ובפרט שהשמן איננו עוד, וממילא כולו שבח והלל לקב"ה בלבד.

טעם נוסף להנצחת נס חנוכה דווקא ע"י הדלקת החנוכיה

והנה בנוסף לאמור לעיל, היו לחז"ל טעמים נוספים להנציח את ניסי הקב"ה בחנוכה, דווקא בנס שנעשה לשמן שבו הדליקו את המנורה בבית המקדש, ונביא להלן מעט ממה שנכתב בספרים הקדושים.

כתוב בגמ' שבת (כב:) שמטרת הדלקת המנורה בביהמ"ק היתה - לעדות לכל אנשי העולם שהשכינה שורה בישראל. וכיצד היא העדות? אמר רב, ע"י הנר המערבי שהכהן נתן בו שמן באותה כמות שנתן בשאר ששת הנרות שבמנורה, והיה נר זה דולק כל הלילה והיום שלמחרת. ומהאש שהייתה בו, היה הכהן מדליק למחרת את שאר הנרות, ובו היה מסיים, וכן כתוב בגמ' ביומא (לט.) וע"ש.

והוסיף על כך השל"ה הקדוש בפרק תורה אור - עניני חנוכה, שהסיבה שהנס נעשה דווקא במנורה, משום שהחשמונאים הכהנים החזירו עטרת התורה ליושנה, וגרמו לקיום מצוותיה, וכתוב "נר מצווה - ותורה אור". וזה רומז בעיקר על לימוד התורה שבע"פ, ולכן נאמר בגמ' ב"ב (כה:) הרוצה להחכים - ידרים, כי המנורה היתה בצד דרום בביהמ"ק, וכשהמנורה דלקה - זה גרם לשפע שירד מהשמים כדי להבין את חכמת התורה שבע"פ הן בנגלה והן בנסתר. ולכן כשרצו היוונים להשכיח את לימוד התורה - הם טמאו את השמן כדי שלא יוכלו להדליק את המנורה, ולא ילמדו את התורה שבע"פ. וגם אם ילמדו אותה, לא יזכו להבנתה כראוי, וממילא חלילה עם ישראל יפרד מדבקתו בקב"ה.

לפיכך הנציחו חז"ל את הנס של חנוכה דווקא ע"י הדלקת החנוכיה במשך שמונת ימי חנוכה, שזה כמקביל להדלקת המנורה בשמן בביהמ"ק - כדי להורות, שהדבר היחיד שישמור במשך אלפי שנות הגלות על כל יהודי כפרט, ועל עם ישראל ככלל הוא - לימוד התורה, ובפרט התורה שבע"פ. נמצאנו למדים מכך, כמה חשוב כל השנה, ובפרט בימי החנוכה להתגבר ולהוסיף בלימוד התורה, ובפרט בלימוד התורה שבע"פ, שלמען דבר זה הונצח לדורות נס חנוכה ע"י הדלקת נרות החנוכיה בפרהסיא.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

יושב ♦ חנוכה ♦ תשפ"ד גליון תקנ"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

לא הטמינם הרי אם לא הרגו אין לו סכנה, ואם הרגו אז יש להם סכנה ודאית, ומדוע לא נכנס רבי טרפון בספק סכנה כדי להצילם.

ולא הבנתי דהא לצד דהרגו יתירוהו ולצד דלא הרגו לא יתירוהו ואם כן הוה מוסר ודאי נפשו לודאי נפש חבירו והרי זה אינו חייב.

[ובזר זהב הביא ראיה מהא (נדרים פ"א א') דכבישתן קודמת לחיי אחרים. תו כתב דאין ראיה מאסתר שסכינה עצמה דהצלת רבים שאני. ועיין תענית י"ח ב'].

ג. ראיה מעובדא דרב אשי

תו אייתי מהא דכתובות (ס"א ב') שרב אשי סיכן עצמו להציל מר זוטרא, שנטל רב אשי באצבעותיו מן התבשיל שהיה אמור להיות מוגש למלך, והניחם בפיו של מר זוטרא כדי שיטעם מן התבשיל ולא יסתכן, ואמר לעבדי המלך שעשה כך מכיון שראה צרעת על המאכל, ובאמת בדקו ומצאו שהיה צרעת, ואמרו רבנן לרב אשי מאי טעמא סמכת אניסא, אמר להו חזאי רוח צרעת דקא פרחא עלויה, ופירש בשיטה בשם רש"י (מהדורא קמא) דפרחא ביה רוח צרעת במר זוטרא מרוב תאוה ומסרתי עצמי למיתה כדי להצילו. חזינן שרב אשי סיכן עצמו בספק מיתה כדי להציל את מר זוטרא.

אך כתב לדחות, דאפשר שסמך עצמו שבדאי יעשו לו נס כמו שאמרו לו מאי טעמא סמכת אניסא. עוד דאפשר שלא היה כל כך סכנה לרב אשי משום שהיה קרוב למלכות, כמו דאיתא בגיטין (נ"ט א') מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד.

ד. רואה חץ

הנה יש לעיין ברואה חץ שעומד להרוג אדם, האם יכול להטותו הצידה ואז יהא ספק אם יתרוג אדם אחר.

ויש לדון דלהירושלמי יטוה דהא גם אידך חייב לסכן עצמו מספק. ואולי יש לחלק דהכא הוי ספק רוצח. אך למה שכתב בחזון איש (יו"ד ס"י ס"ק"א ד"ה ויש) לצדד דיכול להטות החץ אף שעיי"ז ימות אדם אחד, אם בזה יציל שנים, ואם כן הוא הדין בכהאי גוונא שרינן ולא הוה איסור רוצח. ולפי זה בקיתון מים שיש לאחד וצריך לו רק מספק ולשני בודאי, יהא אפשר לקחת ממנו. וצריך עיון לדינא.

עניני חנוכה

דהוי כאלו לא נתן בה שמן כשיעור.

וכתב במשנה ברורה (שם) דמכל מקום ידליק שנית בלא ברכה. ויש לדון מהו הטעם שלא יחזור לברך:

א. אינו ודאי שיכבה

הנה כתב במשנה ברורה (שער הציון שם ס"ק ל') דטעמא דאינו חוזר מברך, דדילמא לא היה ודאי שהרוח יכבהו. ומשמע מזה דאם היה ודאי שהרוח יכבהו באמת חוזר ומברך.

ב. שמא יצא במשהו שמן

אמנם לכאורה יש לדון בפשיטות שלא יברך, דהרי כתב במשנה ברורה (סי' תרע"ה ס"ק ח'), ביאור הלכה סי' תרע"ב סעי' ב' ד"ה כוה) דאם יש לו רק

ספק סכנה להציל מודאי סכנה

ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה (ל"ז י"ד)

איתא במושב זקנים על התורה (שם) דהא דשלח יעקב את יוסף לשכם אע"ג דידע דהוי ספק סכנה, בשביל להודיעם שילכו משכם, דהיה להם סכנה ודאית להישאר בשכם.

[וזה לשון המושב זקנים, תימה גדול, חכם כמו יעקב אבינו ששלח יוסף בנו החביב עליו בין אחיו אשר היה מכירם ששונאים אותו שנאת מות. וי"ל שיעקב לא לחנם שלחו כי אמר הלא אחיך רועים בשכם, אמר שכם מקום מוכן לפורענות הוא ואי אפשר שיהיו לשם זמן מרובה שלא יכשלו, את מי אשלח ומי ילך שיאמינו בי ללכת ולברוח מן המקום הרע ההוא אם לא ילך בני החביב עלי, ועל הספק אשלחנה כי ודאי יכשלו אם יעמדו שעה או רגע והודאי מוציא מידי ספק].

חזינן מהכא דיוסף היה חייב לסכן עצמו כדי להציל אחיו מודאי סכנה. ויש לדון בהאי יסוד בכמה אנפי:

א. ירושלמי דחייב לסכן עצמו

הנה בבית יוסף ובסמ"ע (חוי"מ ס"י תכ"ו ס"ק ב') אייתי שכתב בהגהות מיימוני (פ"א מהל' רוצח ה"ט) בשם הירושלמי (סוף פ"ח תרומות) דיש להכנס לספק סכנה להנצל מודאי סכנה. וזה כהך דמושב זקנים.

[ובסמ"ע (שם) כתב דהפוסקים לא הביאו דבר זה. ובפתחי תשובה (שם ס"ק ב') אייתי בשם אגודת אזור דש"ס דידן פליג. וכן אייתי בשם רדב"ז (ח"ג סי' תרכ"ז)].

ב. ראיה מעובדא דבני גלילא

הנה בביאור על איסור והיתר (כלל נ"ט דין ל"ח, בהגהות זר זהב אות כ"ח) אייתי לדברי האגודת אזור שהביא ראיה מגמרא נדה (ס"א א', לפי השאלות שהובא בתוספות ורא"ש שם) במעשה דבני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטל נפשא, אתו לקמיה דרבי טרפון ואמרו ליה שיטמינו אותם, אמר להם רבי טרפון, שמא הרגתם ואם אציל אתכם אתחייב ראשי למלך. והנה אם באמת לא הרגו, לא יהיה גם על רבי טרפון אשמה מהמלך במה שהטמינם, רק אם באמת הרגו יהיה עליו אשמה, ואם כן מדוע

א. הדליק במקום רוח מצויה

הנה מקשינן בגמרא (שבת כ"א ב') למאן דאמר כבתה אין זקוק לה, דחזינן בברייתא דמצותה משתשקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק. ומשנינן דאי לא אדליק מדליק, [ומשמע מזה דלאחר שתכלה אינו מדליק], אי נמי לשיעורה, דהיינו דאע"ג דאין צריך להדליקה בכבתה, אך בעינן שבעת ההדלקה יהא ראוי להדלקה.

ומבואר במשנה ברורה (סי' תרע"ג ס"ק כ"ה) שאע"פ דקיימא לן דכבתה אין זקוק לה, מכל מקום אם הדליק במקום הרוח וכבתה, אמרינן דזקוק לה, וצריך לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מצוי,

ג. בנו או השכן

הנה עובדא הוה במי שהיה לו נרות בצמצום רק לו ולבנו, והדליק לעצמו, ואחר כך הגיע השכן ואמר שאין לו נרות. מי קודם, בנו או השכן.

א. הבן מחוייב מעיקר הדין

הנה בהא דשרינן להדליק מנר לנר, כתב ברמ"א (סי' תרע"ד סעי' א') דהיינו דוקא מנר עיקר לנר עיקר אבל לא מנר עיקר לנר מהדרין. וכתב במגן אברהם (שם) דנר מהדרין היינו של בני ביתו. ותמה הגרע"א (תניינא סי' י"ג) הא כיון דרצון הבן להיות מהמהדרים ומדליק בעצמו, אם כן כוונתו שלא לצאת בשל המדליק, ממילא חוזר עליו חיוב נר חנוכה מדינא, והוי נר חנוכה ממש.

כמו דחזינן דהבן מברך אע"ג דעל הידור אינו מברך. [כגון שהדליק וסבר שגמר או טעה במספר הימים, שעכשיו מדליק רק נרות ההידור, שנחלקו הפוסקים אם רשאי לברך].

והביא הגרע"א שכן הוא גם במגן אברהם (סי' תרע"ז ס"ק ט') שאם כל אחד מדליק בעצמו הרי הוא מחוייב מעיקר הדין.

מעתה בנידון דידן, בשלמא אם הבן חייב רק מכח הידור, הא אמרינן (משנה ברורה סי' תרע"א ס"ק ו') לענין הידור דמוסיף והולך, שאם הדליק נר העיקר, יוותר על ההידור ויתן לחבירו שאין לו נר לעיקר החיוב, אך להאמור כיון דבשעת הדלקה לא התכוין להוציא את הבן אם כן גם חייב הבן מדינא ואם כן לא יתן לשכנו. [ואף אם הבן קטן שהגיע לחינוך נמי יש לומר שיתן לבנו].

ב. יכבה ויחזור וידליק

הנה יש לדון דאיכא תקנתא שיתן נר להשכן, שיכבה ויחזור וידליק ויכוין השתא גם בשביל בנו, והנר של בנו יתן להשכן.

אך יש לעיין אם כן נימא דיכבה ויתן השמן לשכן, דאיהו כבר יצא דכבתה אין זקוק לה, אלא נימא דלא מורין ליה למיעבד הכי, ואם כן גם כשידליק שנית לעצמו ולבנו לא נימא הכי.

אך יש לומר דזה עדיף כיון שחוזר ומדליק לעצמו גם כן, וכן היה נראה. וכל זה לדעת הגרע"א הנ"ל דכיון שהבן נתכוין להדליק בעצמו לא יצא מדינא.

ג. האם יברך שנית

הנה העירוני דלכאורה אם יעשה כתקנתא הנ"ל ויכבה ויחזור וידליק, לא יחזור ולברך, דהרי לכאורה משמע דאף למאן דאמר כבתה זקוק לה דצריך לחזור ולהדליק, מכל מקום לא יברך על הדלקה השנית.

אך הכא באמת יצטרך לחזור ולברך, דהרי אם מדליק בפעם אחת גם לעצמו וגם לבנו, חיוב הברכה קאי על תרוייהו, והכא הרי הברכה הראשונה היתה רק לעצמו, וכשמדליק בשניה מדליק גם עבור הבן, ואם כן יצטרך לחזור ולברך כיון שההדלקה הוא גם בשביל בנו.

וכעין זה יש לדון לענין נר שבת, דהנה יש לעיין בהדליק נר של שבת ולא קיבל שבת ונכבו דצריך לחזור ולהדליק, [דבנר שבת לא אמרינן דכבתה אין זקוק לה], האם חוזר ומברך, מי נימא דכבר בירך, או דילמא נימא דאזלא מצוותו ועכשיו חייב לחזור ולברך. ואם נימא דאינו חוזר ומברך, יש לעיין בהדליק נר שבת ולאחר מכן באו אורחים שאין להם נרות ואיהו גם כן אין לו נרות, מי נימא דמכבה ומשתתפים בפרוטה וחוזר ומדליק דהשתא יתחייב לברך בשנית בעבורם. וכן היה נראה פשוט.

אך אם נימא דחוזר ומברך בנר שבת, היאך נאמר לו שיכבה ויחזור וידליק הא עושה ברכתו הראשונה לבטלה, ואולי דמי לנשאל על התרומה, או היכא דהוי קידושי טעות דלא הוי ברכה לבטלה.

[אך הא דכתבנו למידן בהדליק נר שבת וכבה אם צריך לברך שנית, הנה חזינן בדברי הט"ז (סי' תרע"ג ס"ק ט') דפליג על התרומות הדשן וסבירא ליה דבהדלקת נר חנוכה בערב שבת כאשר כבתה מבעוד יום זקוק לה וחייב לחזור ולהדליק ומכל מקום כתב דלא יברך, אך משמע דטעמו רק משום דחייש לתרומת הדשן הא בלא זה יברך ואם כן בנר שבת יברך].

שמן פחות מכשיעור ידליק בלא ברכה, דהרי דינא דבעינן שיעור בשמן להדליק חצי שעה הוה ספיקא דתליא בבי תירוצי הגמרא.

מעתה צריך עיון אמאי כתב במשנה ברורה הנ"ל דאינו חוזר ומברך רק מפאת שמא הרוח לא היתה מכבה, הרי גם אם ודאי שהרוח היה מכבה מכל מקום אינו חוזר ומברך כיון דאיכא ספק דלא בעינן שיעור בשמן ואם כן אף בהדליק משהו כבר יצא ידי חובתו, והרי גם באיכא רוח מכל מקום הנר יכול להידלק לזמן כל שהו.

ויש ליישב דברי המשנה ברורה דקאמר לקושטא דמילתא, דהרי בפרי חדש (מובא בשער הציון סי' תרע"ה ס"ק ט') כתב דאם הניח פחות מכשיעור מכבה ומדליק בברכה, ונהי דפסק במשנה ברורה (שם) דלא כהפרי חדש, מכל מקום כתב הכא לאלומי מילתא אף להפרי חדש.

ג. הדליק לפני הזמן

עוד יש לבאר דבאמת איכא גוונא דבאיכא רוח שודאי יכבה הנר לכולי עלמא חוזר ומברך, דהרי נלענ"ד דאם מדליק קודם הזמן והיה שמן פחות מכשיעור שלא ידלק עד תחילת הזמן, לכולי עלמא לא יצא, ואע"ג דאם הניח כשיעור וכבה קודם הזמן סובר התרומות הדשן (סי' ק"ב, וכן פסק בשולחן ערוך סי' תרע"ג סעי' ב') דאין זקוק לה, היינו מפאת שהיה ראוי לדלוך כל הזמן, אבל אם היה שמן שלא היה ראוי להיות אף בתחילת הזמן לכולי עלמא לא יצא.

מעתה אתי שפיר דהוצרך המשנה ברורה למימר דרוח שאני דדילמא היה דולק, דנפקא מינה דגוונא הנ"ל אם הרוח ודאי היה מכבה באמת היה חוזר ומברך.

ב. שוכר שפטור ממזוזה

הנה אמרינן בגמרא (שבת כ"ב א') נר חנוכה מצוה להניחה משמאל הפתח, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין ויהיה מסובב במצוה.

והנה קיימא לן דשוכר קודם ל' יום בחוץ לארץ פטור ממזוזה, ובארץ ישראל חייב מיד משום ישוב ארץ ישראל, דהיינו כדי שיקשה בעיניו לעזוב דירתו כיון דאסירא ליטול המזוזות, וכן יהא נוח לשכור כיון דיהא בדירה מזוזה, אבל בפונדק פטור אף בארץ ישראל.

מעתה יש לעיין בגוונא דפטור ממזוזה, כגון בפחות מל' יום בחוץ לארץ או בפונדק בארץ ישראל, היכן ידליק נר חנוכה.

א. לדידה אינו מצוה

הנה יש לדון דהכא ידליק בימין דליכא טעם דמסובב במצוות כיון דהמזוזה לדידה לאו מצוה.

[הנה כתב בשדי חמד (מערכת חנוכה אות ח') דשוכר בית בחוץ לארץ קודם ל' יום שלא קבע מזוזה כלל, שדינו להדליק בימין, ובתוך החנוכה נעשה שלוש ימים ואז קובע מזוזה, אם נימא דכבר זכה הצד הימין בנרות. ונקט שבאמת באמצע חנוכה יעביר הנרות לצד שמאל].

ב. מסובב במצוה דבעל הבית

הנה כתב באלוה רבה (סי' תרע"א ס"ק ט') דבאופן שיש ב' פתחים זה ליד זה, ובימיני יש מזוזה ובשמאל אין מזוזה, לא אמרינן שידליקו שניהם במקום אחד, [היינו הימיני בצד שמאל ודידה והשמאל בצד ימין דדידה], אלא ידליק הימיני בצד ימין, דאין כאן הדין שידליק בשמאל כדי שיהא מסובב במצוות, דהרי בלאו הכי מסובב במצוות, דהרי השתא נר חנוכה מבית חבירו הוא בשמאל דידה. [והרי באופן דליכא טעמא להיות מסובב במצוות הדרינן לעיקר הדין דבעינן להדליק בצד ימין].

חזינן מהאלוה רבה דגם מצוה דחבריה חשיבא מצוה, מעתה גם לענין שוכר, באופן דבעל הבית חייב במזוזה מפאת בית האוצר, אם כן חשיבא שמסובב במצוה וידליק בצד שמאל.

ג. יש כאן מצוה

אך העירוני לנכון דלא כהנ"ל, דלעולם ידליק בצד שמאל, דמכל מקום יש כאן מצוה דמזוזה, דאע"פ דאינו מצוה ועושה מכל מקום יש כאן מצוה, והרי גם בטלית שאולה קודם ל' יום פטורה מציצית ומכל מקום מברך עליה מפאת שאינו מצוה ועושה.

מלאכת קושר

הוי מציאות, משא"כ בקושר דבעינן דעת דיהא לקיימא.

[ותוספות בכתובות (ו' א' ד"ה הא) כתבו דאם שכה ליטול המסוכרייתא, ולכן נתבטל בחבית, הוה ליה אינו מתכוון כיון שהתכוון לקחת, ויש לעיין מינה גם האגלי טל, וגם על נידון דקושר].

ג. קשר לעולם וצורך רק לשעה

הנה יש לדון בקושר שקית של זבל האם הוה קשר של קיימא דאסירא מדאורייתא, [וכתב באיל משולש דהיינו היכא דקושר כל הקצוות בקשר אחד, ולא בקושר קצה עם קצה], מי אמרינן דכיון דלא יתירו לעולם, הוה קשר של קיימא, אע"פ דאחר כך מבערים הכל, או דילמא כיון דהוה רק צורך לשעה לא חשיב של קיימא.

א. ראה שמות

הגאון ר' יהושע לייב דיסקין (קו"א אות ל"ה) כתב כהצד השני דשרי, והביא ראה מהא דאיתא בגמרא יומא (ס"ז א') דתיקנו חכמים שיקשרו לשון של זהרית בין קרניו דשעיר המשתלח ביום הכיפורים, והרי קשר זה אינו עשוי להתירו לעולם, שהרי כשמתגזרים איבריו אינו יורד אחריו, ואם כן תיקשי דהא עובר אמלאכת קושר, ואלא על כרחך שמעינן דלא חשיב קשר של קיימא, כיון דאחר כך אין צריך להקשר.

אמנם אחר כך כתב לדחות, דאולי יש לומר דעל ידי הדחיפה ראוי שינתק, ואם כן אין עשוי לקיימא כלל, ולכאורה כוונתו, דינתק ודאי, דאי נימא דרך ספק אי ינתק, הא אכתי אסירא דהוה ספק קשר של קיימא, וכמו כל קשר דספק לו אם יתירונו, דאכתי חשיב קשר של קיימא.

והעירו, דהא כתב הגאון ר' יהושע לייב דכל הספק הוה רק אם מלאכה שאינה צריכה לגופה שריא, אבל לר' יהודה ודאי אסירא דקעבד קשר לעולם, ואם כן אכתי אליביה תיקשי היאך קשרו הלשון דשעיר המשתלח, [ונהי דלרמב"ם לא תיקשי דיש לומר דלא הוי קשר של אומן, אבל לרש"י אליבא דר' יהודה תיקשי].

ב. ראה שאסור

אך רבנן בתראי כתבו כהצד הראשון הנ"ל דאסור מן התורה, וראה מהא דמבואר בגמרא סוכה (ל"ג ב', ופירש"י שם ד"ה הותר) דאגד של לולב הוה איסור דאורייתא כאשר דעתו להניחו לאחר הסוכות, אע"ג דאחר סוכות אינו צריך לו.

והנה כתב האבני נזר (או"ח סי' קפ"ג) דקשר שאינו של קיימא פסול לתפילין כיון דלא חשיב קשר, ומשום הכי בקשר של תפילין ודעתו לפותחו לא יהא קשר, והעירו דלפ"ז יש לדחות הראיה מאגד, דהרי קיימינן למאן דאמר לולב צריך אגד, ולהאמור, אם אינו אגוד לעולם לא חשיב אגד, ואם כן אין הכי נמי יש לו צורך שיהא קשור לעולם.

[אך הא הקשו האחרונים דלכאורה איכא עצה לקשור ציצית בשבת, דיכיון דיתירים במוצאי שבת, ותיירץ האבני נזר דלשיטתו לא קשה, דהרי לקשר של ציצית צריך שיהא קשר לעולם, אך האחרונים לא תירצו כך, דהמשנה ברורה (ביאור הלכה ריש סי' ש"ז) תירץ דלא חשיב אינו של קיימא, דבטלה דעתו אצל כל אדם, ותו דנו ליישב דמינו דהוה קשר לציצית הוה קשר לשבת, כדחזינן במרדכי (הגהות מרדכי ריש חולין) ליישב קושיית ר"ת ארבינו אליהו, חזינן מדבריהם דלא כדברי האבני נזר, ולא בעינן בציצית קשר לעולם, והכי נמי נימא לענין איגוד דלולב].

ג. לענין מתיר חייב

הנה היה נראה דאף להגאון ר' יהושע לייב, היינו רק לענין מלאכת קושר, אבל לענין מלאכת מתיר חייב, כיון דהוה לעולם, אך הא חזינן במשנה ברורה (שם סק"ג) דבנקשר מאליו מקילינן להתיר, ויש לחלק דהכא מכל מקום איהו קשור.

[ועיין במשנה ברורה סי' ש"ז סק"ג בשם הח"י אדם, ובחזון איש סי' נ"ב סק"ז לענין נעשתה העניבה לקשר].

א. אינו של קיימא ונמלך לעשותו קיימא

הנה בגוונא דקשר קשר שאינו של קיימא, ואחר כך נמלך במחשבתו לעשותו קיימא, לכאורה אסור להתירו מן התורה, דעל ידי מחשבתו החשיבו לקשר של קיימא.

אך כתב באבני נזר (סי' קפ"א סק"ד) דמותר להתירו, דהרי קיימא לן דמחשבה מוציאה מדי מחשבה, וכשחושב להתירו מבטל מחשבתו דחשב לקיימא, וחוזר דינו לקשר שאינו של קיימא.

ולולא דמסתפינט, יש לדון בדבריו, דהרי אם עושה פעולה, ובשעת הפעולה חושב, חשיבא מעשה ואינו מתבטל במחשבה, ואם כן הכי נמי בעושה פעולה בלא המחשבה ואחר כך חושב, דהמחשבה חיילא על הפעולה, ואך ידעתי מך ערכי לדון לפני מרן האבני נזר זצ"ל.

תו דן אחד מגדולי הדור שליט"א, דאף לדעת האבני נזר, דקשר שנקשר לזמן, ואחר כך חשב עליו לקיימא, מותר להבעלים להתירו, מכל מקום אסור לאדם אחר להתירו, דלא יתכן לפוטרו מטעמא דהאבני נזר, דמחשבת אחר אינו יכולה לבטל מחשבת הבעלים.

אמנם נראה לא כך, דהרי זה ברור, דאם הבעלים חשבו לזמן ואדם אחר חשבו לקיימא, ודאי דנשאר קשר לזמן, דלאו כל כמיניה דאחר לחשבו לקיימא, ואם כן הכי נמי להיפוך, דאם הבעלים חשבו לקיימא, ואדם אחר חשבו לזמן, ודאי דנשאר קשר דקיימא.

אך אם קשר אדם לזמן, ואחר כך נמלך וחשבו לקיימא, ונתן האי חבל לאדם אחר, בזה שפיר יש לומר כהאבני נזר דהשני דהתיר יהא פטור, דאתי מחשבה ומבטל מחשבה, אע"ג דהוה תרי אינשי.

ב. שכח להתיר הקשר האם חייב לחזור להתירו

הנה לדעת רש"י (שבת ק"ב א' ד"ה דנפקי) שרינן קשר ועניבה רק כשבדעתו להשאירו פחות ממעת לעת, ואם כן אם קשר שרוכי הנעליים בשבת, ודרכו לחלוץ הנעל מבלי להתיר השרוכים, יהא אסירא מדרבנן, דהרי משאיר השרוכים קשורים ליותר מעת לעת.

והנה בגוונא דקשר השרוכים בשבת, והיה בדעתו לפתוח תוך מעת לעת, וחלוץ את הנעליים בלי להתיר את השרוכים, ועזב המקום, לכאורה חייב להשתדל לחזור לביתו לפתוח, [אמנם להרמב"ם פ"י מהל' שבת ה"א, כל דלא הוה לעולם שרי].

א. בשעה שקשר היה בהיתר

הנה העירו דאינו חייב לחזור, דכיון דדעתו היתה שלא יהא ליותר ממעת לעת, וסבר לפתוח, אם כן קשר בהיתר, ומה ששכח אחר כך לית לן בה, וכמו בבורר לאכול אלתר, ואחר כך שכח לאכול.

אך נראה דלא דמי, דהתם בבורר, ההיתר הוה דחשיב דרך אכילה, ובזה אזלינן בתר דעתו, משא"כ בקושר, ההיתר מפאת דחשיב ארעי, והרי לא היה ארעי, [ומפאת מתעסק, הרי אכתי הוה מלאכה דאורייתא].

ב. מלאכת מחשבת

תו יש להעיר, דהא לא הוה מלאכת מחשבת דהא לא חשב שיהא לעולם.

איברא הא עכ"פ מיתסר מדרבנן. תו יש לדון, דהרי ידע מה עשה, והרי איתא בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' י"ד) דאסור להניח מים כנגד המדורה במקום שאם ישנה יהיה היד סולדת בו, אף שאינו מתכוון להשאירו עד שתהא יד סולדת בו, וביארו התוספות (שם מ"ח א' ד"ה מאי) דהטעם דאסרינן מפאת שמא משתלי, וישאירו שם עד שיתבשל.

וביאר באגלי טל (אופה סעי' מ"ה) דליכא לפטרו מצד מלאכת מחשבת, ומצד דהוה דבר שאינו מתכוון, מכא הא דלא הניחו בכוונה שיתבשל, דהרי הניחו כנגד המדורה בכוונה, ורק לא התכוון דיחסר פעולת הלקיחה, ואם כן הוא הדין בנידון דידן, הקשר היה בכוונה, רק לא חשב שיחסר פעולת ההתרה.

אך העירו דיש לחלק, דרך בבישול חשיב מלאכת מחשבת, דבישול

א. בזמנו בשליח

שמעון בסוף קידושין על האי תשובה דהדובב מישרים).

ב. ידליק במוצאי שבת על ידי שליח

הנה כך איתא בשלמי תודה (חנוכה ס"י כ"ג ס"ק ב') דהחזון איש קאמר להגאון דרך אמונה, כשחזר לשיבה מאוחר במוצאי שבת, שיעשה שליח בהשיבה שידליק עבורו בזמן.

ג. שבט הלוי

הנה ראיתי להגאון בעל שבט הלוי (ח"ד ס"י ס"ו) דדן בהא וכתב דיותר נכון להדליק בעצמו מאוחר מאשר על ידי שליח בזמן, אמנם הנידון ידידיה הוה רק מפאת הזמן, ולא מפאת דבאותה שעה יש יותר פרסומי ניסא.

ב. כל אחד מברך

אכתי תיקשי כהנ"ל היאך בני הבית מברכין על הדלקתם, הא כבר יצאו מבעל הבית ולא מהני כוונתם שלא לצאת ממנו.

[והנה היכא דמסופק אם מדליקין בביתו, כתב במשנה ברורה (שם) דידליק בברכה, ולכאורה אם הדליקו עליו אינו מברך להפוסקים המחמירים, ואם כן היאך יברך מספק, ויש לומר דהכא שרינן ליה לברך דיש כאן ב' צדדים דילמא לא הדליקו ואף אם הדליקו דילמא מהני כונתו שלא לצאת. ואף אם נימא דבספק ספיקא לא מברכין הכא עדיף דיותר נוטה דמהני כוונתו].

ג. תקנת מהדרין שלא יצא

הנה יש לדון לבאר דשאני הכא דתקנו חכמים דינא דמהדרין שיכול שלא לצאת מבעל הבית, כיון דעל ידי תקנתם חל דין הידור, אם כן יכול לברך.

אך הוא דוחק דבפשוטו דינא דמהדרין אינו אלא דיכול להדר אבל לא תקנה מחודשת.

ד. על כרחך סברי דמברכין על הידור

אלא נצטרך לומר דהני פוסקים דסברי דלא מהני כוונה שלא לצאת, על כרחך סברי דמברכים על הידור.

ג. הליכה שמונה ימים

אך תליא במחלוקת רבנן בתראי (ס"י תרנ"ה שער הציון ס"ק ב') אם שרינן שבות דשבות לצורך מצוה דמחר.

אבל באמת ליכא ליישב כן, שהרי תוספות (שבת כ"א ב' ד"ה שהיה) הקשו מה הועיל הא דהיה בחותמו של כהן גדול הא עכו"ם כזבים לכל דבריהם ומטמאים בהיסט. ותירצו או דטרם היתה גזירה שעכו"ם כזבים, או דידענו שלא הסיטו. ואם כן אי אפשר לשלוח על ידי נכרי דהרי יטמא את השמן.

ד. הניח נרו בחוץ

והשתא יש לעיין אם הניח למעלה מעשרה דבזה נימא דיתחייב כיון דלא קיים המצוה של לכתחילה של למטה מעשרה, אם כן היה לך להגביהו כבר למעלה מגמל ורוכבו, [משא"כ לדחויא דגמרא דאתי לאמנועי ממצוה], אבל אם נימא כהאי גיסא דשפת אמת דכיון דיש נרות חנוכה כהלכתן ובעל הגמל חייב א"כ בעל הנר פטור, א"כ אף כשהניח למעלה מעשרה.

ג. ספק אם היה נר חנוכה

הנה אם נימא כהצד הנ"ל שחייב בעל הנר, יש לעיין לר' יהודה כאשר היה נר חנוכה ולא ידעין אם היה למטה מעשרה ואז בעל הנר פטור ובעל הגמל חייב, או למעלה מעשרה ואז בעל הנר חייב ובעל הגמל פטור. ולכאורה יש לומר דהמוציא מחבירו עליו הראיה ושניהם פטורים, מפאת דהוה ספק היאך נהג בזה. ונלא רק משום מאי חזית לחייב רק בעל הנר או רק בעל הגמל, דאף אם יהא גמל של הפקר ופשתן של הפקר, דאם הנר למטה מעשרה פטור בעל הנר, ואם למעלה מעשרה חייב, ועל הגמל בלאו הכי אין חיובא. ואע"פ שהטוען טענת אונס ולכן רוצה להפטר מנזיקין צריך להביא ראיה, וכמו שכתב בחזון איש (בבא קמא), הכא יש לומר דאינו טוען דבר מחודש. וצריך תלמוד.

וכן לדידן דלא קיימא לן כר' יהודה ואין ידוע אם הנר היה בפנים או בחוץ, נמי יהא שניהם פטורים.

הנה יש לדון באופן שאם ידליק נר חנוכה בזמן, אפשר רק על ידי שליח, אבל אם ידליק איהו בעצמו, יוכל להדליק רק לאחר הזמן.

א. הידור עדיף ממצוה בו

הנה ביש יותר פרסומי ניסא אם מדליק בזמנו, אם כן ההדלקה הוה מהודר טפי, וכמו דחזינן דבאופן שיש יותר אנשים שרואים הנרות מהחלון מאלו שרואים מהפתח, בכהאי גוונא מדליקים בחלון ולא בפתח. מעתה הרי כתב בדובב מישרים (ח"א ס"י מ"ז אות ב') דהידור מצוה עדיפא על מצוה בו יותר מבשלוחו, אם כן הכי נמי דכוותה, עדיף שידליק בזמנו על ידי שליח וכך יהא יותר בהידור. נועיין בהנהגות הברכת

הנה תיקשי היאך מברכין היכא דכל אחד מדליק לעצמו כמהדרין, הרי מעיקר הדין כבר יצאו כולם ידי חובתם בהדלקת בעל הבית, ומה שכולם מדליקים אינו אלא משום מהדרין, והרי על מהדרין לא מברכין:

א. ברכה על הידור

הנה באופן שמדליק רק מחמת הידור, פליגי בזה אליה רבה ופרי חדש אם יכול לברך על ההדלקה, דעת אליה רבה (ס"י תרע"ב ס"ק י"ז) דעל הידור מברך, משא"כ דעת פרי חדש (סוף ס"י תרע"ב) דעל הידור אינו מברך. מעתה בשלמא לדעת אליה רבה אתי שפיר שיכול לברך על הידור, אמנם לפרי חדש דאין מברכין על הידור תיקשי.

ב. בני הבית חייבים מעיקר הדין

הנה כתב הגרע"א (תנינא ס"י י"א) דכיון שהבן רוצה להיות מהדרין ולהדליק בעצמו, אם כן כוונתו שלא לצאת בשל המדליק, ממילא חוזר עליו חיוב נר חנוכה מדינא, והוי נר חנוכה ממש וחייב לברך. אך הרי אמרינן דאם מדליקין עליו בביתו יצא ידי חובתו, ונחלקו הפוסקים מהו אם מכיון שלא לצאת מהדלקה בביתו, וכתב במשנה ברורה (ס"י תרע"ז ס"ק ב') דיש להחמיר ולצאת בברכת חבירו או להדליק קודם שמדליקין עליו בביתו.

מעתה להני פוסקים דסברי דלא מהני כוונה שלא לצאת, אם כן

הנה כתב בר"ן בשבת (ט' ב' דפ"י ה"י"ף) דמשום הכי היו שמנה ימים, מפני שהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים, והוצרכו שמנה ימים בין הליכה וחזרה.

וקשה הא בשבת אי אפשר ללכת דהוה חוץ לתחום ואם כן בציר יום אחד. ויש ליישב דהיו בורגנין. [היינו סוכות שעושין שומרי העיר].

תו יש ליישב, דהביאורו על ידי עכו"ם והוה שבות דשבות במקום מצוה. [אך אכתי צריך עיון למאן דאמר תחומין דאורייתא].

הנה אמרינן (שבת כ"א ב') גמל שטעון פשתן, ועובר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני, והדליק את הבירה, בעל הגמל חייב. הניח חנוני את נרו מבחוץ, חנוני חייב ובעל הגמל פטור.

ורבי יהודה אומר בנר חנוכה החנוני פטור כיון שעשה ברשות.

וכתב בשפת אמת (שם) דכד נימא דלר' יהודה בנר חנוכה בעל הגמל חייב, יש להסתפק אם החנוני הדליק בליל חנוכה נר שאינו של מצוה והניחו בחוץ, האם בעל הגמל חייב.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא דאז חייב בעל הנר כיון שאינו של מצוה, או דילמא נימא דפטור, כיון דשרי נרות חנוכה שוב בעל הגמל פושע וממילא בעל הנר פטור.

ולכאורה יש מקום לומר דכל פטורא דבעל הנר רק אם באמת עשה מצוה אבל בלא זה שב חיובו דבעל הנר ובעל הגמל פטור.

ב. הניחו למעלה מעשרה

הנה נראה לכאורה דבזה תליא נמי למאי דאמרינן בגמרא (שם) דסלקא דעתך דטעמא דר' יהודה כיון דמצוה להניחו למטה מעשרה, דבלאו הכי אמרינן דהיה לך להניחו למעלה מגמל ורוכבו.

לעילוי נשמת

האבד רה"ח ר' יחיאל יהושע זצ"ל בן יבלחט"א

יוסף דוד חי"ו נלב"ע י"ג אב תשס"ב תנצב"ה

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבל הגליון ולהערות L5703949@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וישב תשפ"ד

לגדול מתוך הביזיונות

תוכן

א' - גדולתו של יוסף / א

ב' - גדולתו של דוד / ג

ג' - הגדולה שלנו / ה

שקורה כשמכניסים עברי הביתה". יוסף נגרר ברחובות מצרים, תוך שהוא סופג יריקות והשפלות.

צירופו של צדיק

כל הסיפור הזה היה אכזריות אחת גדולה, עלילת שווא גמורה. המציאות היתה הפוכה לגמרי! אשת פוטיפר היא זו שהיתה אשמה! ליוסף הצדיק לא היו כל כוונות רעות, אדרבה, הוא ניסה לדבוק בצדקותו ובמוסריותו, והנה היא מאשימה ומבזה אותו כאילו הוא היה הצד האשם.

איך הגן יוסף על שמו הטוב? מה הוא צעק בחזרה בעודם משמיצים אותו ומעלילים עליו עלילות שווא? כלום. שום דבר. פיו נותר סתום וחתום והוא לא אמר מילה. יש ביטוי באנגלית: "Grin and bear it" - "חייך וקבל את זה". זה היה יוסף. איני יודע אם יוסף חייך - המדרש לא אומר כך או אחרת - אבל הוא כן קיבל את זה.

מה אומר הפסוק אודות מקרה זה? בספר תהילים (קה, יט) הוא מתואר כך: "אִמְרַת ה' צָרְפָתָהּ" - פירוש, כשאדם עובר חוויה כזו מידידיו של השי"ת והוא שותק, הדבר הזה מזכך ומטהר אותו. אם ביזו אותך שלא כדין ולא ענית, אתה בדרך לקנות שלמות בנפשך.

יוסף לא זעק: "היא האשמה! זוהי אשה בלתי מוסרית!" הוא לא אמר דבר. הוא המשיך לשתוק. ועם כל ביזיון שהוטל על ראשו, הוא נהיה יותר ויותר טהור ומזוכך. הוא הבין שכל זה הוא "אִמְרַת ה'", המילים הקשות שהוא שומע באות על פי דבר ה', ולכן הוא שתק. ועל ידי זה הזדכך זיכרון גדול.

א' - גדולתו של יוסף

השפלתו של צדיק

כאשר יוסף הצדיק חי בביתו של פוטיפר, אשת פוטיפר נשאה אליו את עיניה, וניסתה לפתותו לדבר עבירה. לבסוף, כאשר תפשה אותו בבגדו וניסתה לשדל אותו לעבירה, הוא עזב את בגדו בידה ונס החוצה.

היא כעסה כל כך, עד שהיא החליטה להרוס את חייו. היא יצאה החוצה לרחוב והחלה לזעוק בקול גדול שיוסף ניסה לפתות אותה.

המדרש מתאר את מה שארע לאחר מכן. פוטיפר מיהר לשוב הביתה מהעבודה, וכשאשתו סיפרה לו מה שקרה - את כל הפרטים שהמציאה אודות מזימתו השפלה של העברי הזה - הוא רתח מזעם. הוא תפס את יוסף והחל להפליא בו את מכותיו. לאחר חבטה הגונה, פוטיפר תפס את יוסף באוזן אחת, אשתו תפסה אותו באוזן השנייה, והם גררו אותו לתחנת המשטרה, כדי לעמוד למשפט בפני השופטים.

בעודם גוררים אותו ברחובות מצרים, הם קראו לעבר העוברים ושבים: "ראו כיצד שילם לנו היהודון הזה על מה שעשינו עבורו. הכנסנו אותו לביתנו; אפילו הענקנו לו סמכויות. וזה מה שהוא מחזיר לנו!"

ככל שחלף הזמן, נאספו עוד ועוד אנשים נשים וטף, וכולם קראו קריאות גנאי ובוז לעברו של יוסף: "נו, מה אתם כבר מצפים מיהודי מלוכלך? זה מה

הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ב) כותב דבר עוד יותר מפתיע: "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבנו". אמנם אי אפשר להיות נביא כמשה, זה לא יקרה - בזמננו אף אחד לא יהיה נביא, אפילו לא במדרגה נמוכה. אבל אפשר לשאוף להיות צדיק כמשה רבינו. זוהי אמירה של הרמב"ם שעלינו לחשוב עליה תמיד. ראוי לחרוט את המילים הללו במקום ציבורי כלשהו, שכולם יוכלו לראות אותם וללמוד אותם: "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבנו". לא רק איש; גם אשה. אפילו נערה יכולה לשאוף להיות צדיקה כמו משה רבינו.

שאיפות אברהמיות

דוד המלך הבין את העקרון הזה, והוא שאף לגדולות. כשהוא למד בתורה אודות אברהם אבינו, כיצד האדם הגדול הזה זכה למקום כה מרכזי בהיסטוריה, ושעליו אמר השי"ת: "כִּי יִדְעָתוּ" - אני אוהב את האיש הזה וחושב עליו; כיצד אברהם נבחר מבין כל השאר. ולא רק שהוא נבחר, אלא שאנחנו מזכירים אותו בתפילותינו - לעד ולנצח נצחים אנחנו נזכיר בתפילתנו שה' הוא "אלקי אברהם", ונחתום "מגן אברהם".

דוד החל לחשוב: "אולי גם אני יכול לשאוף לשלמות שכזו? גם אני יכול להשיג גדולה. מדוע שלא אעשה כן? גם לי יש נשמה. למה שאני לא אוכל להיות כמו אברהם?"

צריך לזכור שדוד חי רק שבע מאות שנה לאחר אברהם, כך שהשאיפה להידמות לאברהם אבינו לא היתה דבר כל כך יוצא דופן. הוא החל לחשוב. "איך אוכל להגיע לזה? מהי הדרך שעל ידה אוכל להשיג את הגדולה הזו?" כך אומרת הגמרא. כך ארע בצעירותו של דוד, הוא חשב: "אולי אוכל לעצב את חיי כך שאוכל להפוך להיות שני לאברהם אבינו?"

אז הנה למדנו על מפתח חשוב שהביא למדרגתו הגבוהה של דוד המלך. הוא חשב על הנושאים הללו כבר בהיותו רועה צאן צעיר. ומאוחר יותר, כשזכה להיות מלך ישראל, הוא המשיך לחשוב על כך. זו היתה תשוקתו הבלתי פוסקת: איך אוכל להגיע למדרגתו של אברהם אבינו?

למען האמת, זוהי חובה המוטלת על כולנו. "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי" (תנא דבי אליהו רבה כה). קל לומר את המאמר הזה, אבל דוד חי את חייו כך.

הדרך אל הטהרה

לא רק שזה זיכך אותו; אני נוטה לומר שהתרחשות זו היתה אחת המשמעותיות ביותר שהפכו את יוסף למי שהוא. אנחנו מכירים כמה וכמה אירועים בחייו של יוסף שהביאו אותו למדרגת גדולתו בעיני ה', אבל אני מתאר לעצמי שהאירוע הזה, שבו הצליח לשתוק בפני כל הביזיונות וההעלבות שהוטחו בו, היה אחד המשמעותיים ביותר שהפכו אותו לראוי לגדולה.

יוסף לעולם לא היה הופך להיות משנה למלך מצרים אילולי היה עובר את מבחן האש הזה. "אֶמְרָת ה' צִרְפָּתָהּ" - זה זיכך וטיהר אותו. היתה זו הזדמנות שניתנה לו במתנה, הזדמנות להשיג שלמות המידות. יוסף ניצל מתנה זו, וכך הגיע לאן שהגיע.

איני אומר שתמיד צריך לשמור על פה סגור. אדם הגון שמאשימים אותו בדבר שהוא כלל לא עשה, יש לו זכות להגן על עצמו. יתירה מזו, אדם שמעלילים עליו עלילות שווא, מצוה עליו לטהר את שמו. אך יש מקרים שבהם אין לאדם יכולת לטהר את שמו. הם ימשיכו לבזות אותו ולפגוע בו בלי קשר למה שיגיד או לא יגיד, ולהיפך, אם הוא ינסה להתווכח אתם ולמחות על העוול שנעשה לו, זה רק יגרום לביזיונות נוספים.

אמנם יתכן ולפעמים האדם צריך לעמוד על שלו - כנראה שלא - אולם יתכן שכן. דבר זה דורש חכמה והבחנה. אבל מה שלא יהיה, אין ספק שמי שלומד לספוג עלבונות ולא להשיב עליהם, קונה שלמות גדולה בנפשו. לכן אני נשארתי אני, ואילו יוסף הפך ליוסף הצדיק. כי הוא ידע כיצד לטהר את עצמו.

ועמך כולם צדיקים

לאחר שלמדנו את היסוד הזה, שבכוחה של מעלה זו - לשתוק ולסבול את הביזיונות, להביא את האדם לידי שלמות גדולה, נוכל להתקדם ולהבין את הסיפור הבא.

כתוב במדרש שדוד המלך ע"ה שאף להשיג מדרגות גבוהות. אגב - שאיפות ברוחניות הם דבר טוב מאוד. למרות שעלינו לנהוג בצניעות ובענווה, אולם כשזה מגיע לרוחניות, לענייני תיקון המידות ושלמות הנפש, כל אחד צריך לשאוף לגדולה. לא רק להיות טובים, אלא לגדול ולהצטיין.

שאלו את האורים ותומים. זוהי אמירה שנאמרה על ידי הנביאים! הוא היה 'אורים ותומים' חי.

למעשה, לפני כל מהלך צבאי כנגד האויב, היו שואלים את עצתו של אחיתופל; אחר כך היו שואלים את האורים ותומים, והתשובה תמיד היתה זהה (ברכות ג, ב). אם אחיתופל ייעץ שלא לצאת, הם לא טרחו לשאול את האורים ותומים. דוד העריץ וכיבד את אחיתופל. הוא היה עבורו איש סוד יקר ערך וידיד קרוב.

הנזיר הצדיק

לדוד היה בן - אבשלום. עליכם לדעת כי אבשלום היה צדיק גדול, וכמו שאומר הפסוק "וּבְנֵי דָוִד כְּהֲנִים הָיוּ" (שם ח, יח). אין הכוונה שהם הקריבו קרבנות, אלא שבהיותם תלמידי חכמים, הם היו פוסקים שאלות בהלכה עבור השואלים, כמו כהנים, עליהם נאמר "יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב". כל בניו היו תלמידי חכמים שלימדו את תורת ה' לעם ישראל. שלמה היה תלמיד חכם גדול ביותר. כך גם כלאב בן דוד. הוא היה צדיק גמור ללא כל פגם או חסרון.

כולם היו תלמידי חכמים, אולם אבשלום והבולט מביניהם. לא רק שהוא היה תלמיד חכם גדול אלא הוא אף היה נזיר. באותם ימים, בני אדם העריצו נזירים. נזיר היה אדם שהקדיש את חייו לה'. אין יין. אף פעם לא. כל חייו הוא לא נגע ביינ. לא זו בלבד, אלא שהוא לא התקרב למתים. הוא לא היה נכנס לבית שיש בו מת, ולא מבקר בבית קברות. עבורו, החיים היו אך ורק טהרה; טהרת הגוף וטהרת הדעת.

לא זו בלבד אלא שהוא היה בעל שער ארוך וגולש. הוא היה אדם יפה תואר, וכל מי שהביט בו התמלא ביראת כבוד. הם ראו לא רק נזיר, אלא נזיר יפה תואר, ומכיון שהוא היה בנו של המלך, הוא לא הלך לבדו ברחוב, אלא תמיד היו משרתים שרצו לפניו. בכל פעם שאבשלום הצדיק הופיע ברבים - היה זה מחזה מרהיב מאין כמותו.

איך נפלו גיבורים

אלא שאז אירע דבר יוצא דופן. שני האנשים הגדולים הללו, אחיתופל ואבשלום, הצטרפו יחד והחליטו למרוד בדוד המלך, והמרד הצליח. העם עמד לצידם, והם הדיחו את דוד מכס המלכות.

כעת היה על דוד ליטול את מקל הנדודים ולנוס על חייו. דוד, גיבורם של עם ישראל, שבימים

האכזבה

והנה, המדרש מספר שהקב"ה הגיב לתשוקה זו של דוד. הוא אמר לו - הוא העביר לו את המידע הזה בדרך כלשהי, והודיע לו שאמנם זוהי שאיפה חיובית ביותר, אולם היא לא תתממש. זה לא הולך לקרות.

למה אמר לו ה' כך - זה משהו שדרוש הסבר, אבל למעשה דוד המלך קיבל את המידע הזה, שהוא לא עומד להגיע לדרגת האבות. לאנשים אלו - אברהם, יצחק ויעקב, אי אפשר להשתוות. זה מה שנאמר לו.

כשדוד שמע על כך, ליבו נפל בקרבו. היתה זו בשורה קשה ומאכזבת עבורו, שהרי זה היה חלומו מאז מעולם. זה היה חלק נכבד משאיפת ועבודת חייו. אבל זה ה'פסק' שהוא קיבל. "מדרגת האבות הקדושים היא מדרגה שהיא למעלה ממך, ואין לך אפשרות להשיגה. שלושת האבות הם שלושת רגלי המרכבה, ועם כל גדולתך, הישגיך ושלמותך, זוהי מדרגה גבוהה מדי עבורך. אתה תשיג הרבה דברים אחרים, אבל את שלמות הדעת והמידות שהשיגו האבות - את זה לא יהיה לך".

לכאורה כאן אמור היה להסתיים סיפורה של שאיפה גדולה זו. שאיפותיו של דוד אמנם ישמשו כדלק להשגת דברים גדולים. הוא יהפוך להיות דוד מלך ישראל, יכתוב את ספר התהילים, ילחם את מלחמותיו של עם ישראל, ועוד אלפי הישגים שהוא עתיד להגיע אליהם. אולם שאיפה זו - להגיע למדרגת האבות הקדושים, צריכה היתה להיגנז.

ב' - גדולתו של דוד

'אורים ותומים' חי

כעת נלמד פרק בחייו של דוד, שהתרחש כעבור זמן רב. המדובר הוא על תקופה מרה בחיי דוד, הלא היה תקופת המרד שפרץ נגדו, תחת הנהגתם של אחד מידידיו הטובים ביותר - אחיתופל, ושל בנו - אבשלום.

אחיתופל הוערץ עד מאוד על ידי דוד המלך. "וַעֲצַת אַחִיתֹּפֶל אֲשֶׁר יָעָץ בַּיָּמִים הָהֵם, כְּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בְּדַבַּר הָאֱלֹקִים" (שמואל ב' טז, כג). עצתו היתה כל כך מוערכת באותם ימים, עד שהיה זה כאילו

אבישי בן צרויה, שומרו הנאמן של דוד המלך, שלף מיד את חרבו ואמר: "חייבים להרוג את האיש הזה. אדם שמרים את ידו נגד המלך חייב מיתה", והוא היה נחוש להוציא לפועל את כוונתו. אולם דוד המלך מנע זאת בעדו: "אל תיגע בו! ה' אֵמַר לוֹ קָלֵל". הנח לו. בא נתעלם ממנו ונמשיך הלאה בדרכנו". והם המשיכו. שמעי בן גרא השליך צרורות ועפר על ראשו של דוד, אולם דוד התעלם ממנו.

הסוף הוא ההתחלה

וזהו, כאן מסתיים הסיפור כפי שהוא מופיע בדברי הנביא. זה היה סוף הסיפור, כפי שהוא התרחש כאן, בעולם שלנו. אולם למען האמת, זו רק התחלתו של סיפור חדש ומופלא - אלא שהסיפור אינו מוזכר בתנ"ך אלא במדרש. חכמינו ז"ל גילו לנו מה שהתרחש שם למעלה באותו הרגע: "באותה שעה זכה דוד להיות הרביעי לרגלי המרכבה" (עי' שמירת הלשון שער התבונה פרק ו' ופרק ח'). לאחר אברהם יצחק ויעקב, דוד זכה להיות במקום הבא אחריהם.

והנה, זה דבר שקשה לנו מאוד לאומרו. איפה משה רבינו? ואפילו יהושע - איפה הוא? כל כך הרבה אנשים גדולים היו לעם ישראל! אולם ה' דילג על כולם, ואמר לדוד: "אתה הרגל הרביעית במרכבה. אברהם, יצחק ויעקב - והרביעי הוא דוד".

"כאלו תעצומות נפש", אמר הקב"ה, "כזו הכרה תמידית בנוכחותי, שאפילו בשעה שאתה שרוי בצער כל כך גדול על אובדן הכח שלך; בנך מרד נגדך וליבך מר עליך, וכעת מגיע אדם ומשליך עליך אבנים ומקלל אותך, ועל פי דין היו צריכים לכרות את ראשו, אולם אתה עומד ואומר, ה' אמר לו קלל - אם כך, דוד בני, אני ארומם אותך".

מתנת הכאב

איני יודע מתי בדיוק נודע לדוד על כך שזכה להיות רגל רביעית במרכבה, ומה הביא לכך. יתכן ורק כשהגיע לעולם האמת התגלתה בפניו האמת על מה שאירע באותו שביל נידח בחוצות העיר 'בחורים' - זאת לא אדע. אולם מתי שגילה זאת, הוא הבין למפרע מדוע כל זה קרה לו. העלבונות שהוטחו בו, האבנים שבהם נרגם, היו הזדמנות מפוארת שניתנה לו על ידי השי"ת. זאת היתה מתנה. זו הסיבה שבנו מרד בו ושניסו להרוג אותו; לכן הוא נאלץ לברוח מירושלים, ולכן זרקו עליו אבנים

כתיקונים היו מחברים ומזמרים שירים עליו - כך כתוב בנביא - הפך כעת לגיבור לשעבר.

הם לא רק פתחו נגדו במרד, אלא אף החרימו אותו, והכריזו שהוא חוטא. היו סיבות מדוע ניתן היה לומר כך על דוד, והעם היה משוכנע שהם צודקים. הגיע הזמן לסלק את דוד. כידוע, כך הוא טבעם של בני אדם - גם אם הם מתלהבים ממישהו למשך זמן-מה, אך כאשר אחרים קמים ומדברים כנגדו בצורה סמכותית, ניתן לכבוש את ליבם של בני אדם, והם הופכים לאויבים של מי שעד לפני זמן לא רב עוד העריצו אותו. כך אירע שדוד נאלץ לנוס על חייו.

דמיינו לעצמכם את התמונה האיומה והנוראה הזו. עומד כאן מלך, שמסר את כל חייו עבור עמו. הוא העניק להם הכל! הוא ניצח את אויביהם וכבש את ארצם עבורם. הוא היה יקר ליבם - ובצדק. וכעת הוא נאלץ לברוח כדי להציל את חייו.

הולך לו דוד עם קבוצה קטנה של אנשים שנשארו נאמנים אליו. הוא עזב את העיר תוך שהוא בוכה ומתוודה בפני בוראו. "זה מגיע לי, ריבוננו של עולם" הוא אמר, אולם ליבו היה כבד עליו. הכל מתפורר מול עיניו.

מלח על הפצעים

בעודם נסים מירושלים, נכנסו דוד ובני לווייתו לנחלת שבט בנימין, ועברו דרך עיר ששמה 'בחורים', שהיתה ממוקמת בנחלת בנימין. והנה, יוצא לקראתם איש מבחורים, איש גדול ונכבד, הלא הוא שמעי בן גרא. דוד הכיר אותו מהזמנים הטובים. הוא היה תלמיד חכם גדול, ותמיד התייחס אל דוד בכבוד הגדול ביותר, וכראוי למלך גדול ונכבד.

כעת ראה דוד את שמעי הולך לקראתו יחד עם קבוצה של בני אדם, ודוד חשב לעצמו: "הנה, מן הסתם הוא בא לנחם ולעודד אותי. אולי הוא יציע לי משהו לאכול, כדי שאוכל להשיב את כוחי ואת מצב רוחי".

אולם מה עשה האיש הזה? הוא נשא בידו ערימה של עפר ואבנים, והוא החל להשליך אותם על ראשו של דוד, ובעודו עושה כך אמר: "צֵא צֵא אִישׁ הַדָּמִים" (שם טז, ז) - צא מכאן! כל מה שארע לך מגיע לך בצדק! צא מכאן ואל תיכנס לעירנו!"

שאף אחד מהישגים מפוארים אלו לא הספיק לדוד להפוך לרגל הרביעית במרכבה. רק אירוע אחד בודד - תקרית קטנה, היא זו שהביאה לכך. 'במקרה' הוא ברח על נפשו, ועבר דרך איזו עיירה ומישהו ביזה אותו. בדיוק ברגע זו קרה משהו שהאפיל על כל שאר הישגיו של דוד והפך אותו לגדול מכולם.

זה היה הרגע שבו נגזרה הגזרה בבית דין של מעלה, שעל אף שלא ניתן להחליף את "מגן אברהם" - זה המקום של אברהם, אולם יהיה גם מקום ל"מגן דוד". בברכות שעם ישראל עתיד לברך, ישנו מקום אחד שבו אנו מברכים "מגן דוד". "אתה לא תהיה 'מגן אברהם' אלא 'מגן דוד'".

וזאת משום שבשעה שפגעו והעליבו אותו בצורה כל כך איומה, דוד הצליח להתגבר על עצמו, ובאותו רגע הוא התרומם כל כך גבוה בעיני ה', עד שה' האציל עליו את התואר 'מגן דוד'.

אנשים גדולים אלו - יוסף ודוד, זכו גדולה בעיני ה' בזכות מעלה זו, שידעו לשתוק לנוכח העלבונות, וספגו את הביזיונות והמכות מבלי להגיב כלל.

ג' - הגדולה שלנו

תמשיך הלאה!

והנה, נשאלת השאלה: מה מיוחד כל כך במידה זו - לשתוק לנוכח בזיונות ועלבונות? נכון שזו הנהגה טובה, זו דרך טובה מאוד לחיות את החיים - אין כל ספק בכך. מי שיאמץ הנהגה זו, יחיה חיים הרבה יותר חלקים ובריאיים. מי שמגיב ונגרר למריבה, מי יודע מה יהיה בסוף. המקרים שמגיעים לבתי הדין או לבתי החולים, פעמים רבות החלו בתגובה לאיזו פגיעה, הערה או ביקורת. מי שילמד להתעלם מהדברים הללו, יצליח הרבה יותר בחייו.

לפעמים מדובר בשאלה של חיים ומוות. אתה הולך ברחוב ומישהו זורק לעברך: "כך-וכך מלוכלך!" מבחינתך, לא שמעת כלום. אם תחליט שכן שמעת, ותסתובב לראות מיהו הדובר ותראה לו פנים זועפות, יתכן וזה יהיה הסוף שלך.

היה מקרה כזה עם בחור ישיבה בן תשע עשרה, אותו הכרתי. ביום חמישה עשר בשבט, הוא לקח קבוצה של בחורים מישיבה קטנה לטיול. הם ירדו מהרכב, מרחק כמה רחובות תחת השגחתו של

וקיללו אותו; כל זה היה עבור התכלית שהוא יעמוד בניסיון ויגיע לאן שתמיד חלם להגיע - להשיג גדולה מיוחדת בעיני ה'.

אולם עדיין ענין זה דורש הבנה, שכן לדוד המלך היו הישגים רבים שהפכו אותו לאדם גדול. אם היו שואלים אותנו, הרי שדוד המלך השיג הישגים רבים וגדולים יותר, שעבורם היה ראוי לבחור בו כרגל רביעית במרכבה. ספר התהילים - כל מזמור הוא הישג כל כך עצום של טהרת הלב, של עבודת ה', של מסירות גמורה להשי"ת ושל חכמה עמוקה. כל אחת מתהילותיו היא יצירת מופת שעבורה לבד ראוי היה לבחור בו - לא כל שכן ספר תהילים כולו?! החיבור הנפלא הזה, מלאכת מחשבת של רוח הקודש טהורה שפרצה מליבו הטהור של דוד, הוא דבר שאין לו אח ורע בהיסטוריה העולמית; אפילו בהיסטוריה הנאצלת של עם ישראל אין לו אח ורע. דוד נקרא 'נעים זמירות ישראל', משום שזמירותיו חוברו עם לב טהור שאהב את ה' בכל נפשו ובכל מאודו.

האם לא די היה בכך כדי לבחור בדוד? העובדה שמאז ועד עולם, לנצח נצחים, האומה היהודית תמשיך לזמר את זמירותיו של דוד? גם כיום אנחנו שרים, ומשבחים לה' "בשירי דוד עבדך". עד היום אנחנו חוזרים על המילים שחיבר, וכך יהיה לעולם ועד. האין די בזה לקבוע לדוד כסא של תפארת בסמוך להשי"ת?

ההישג הגדול מכולם

או שמא עלינו להתמקד בעובדה שדוד כבש את ארץ ישראל כולה? לאחר שנים רבות כל כך, שהחלו מיהושע, בהם הניחו ישראל לאויבים להישאר בארץ ישראל ולגרום נזק רב. הם רדפו את עם ישראל והשחיתו אותם בהשפעתם הרעה, עד שבא דוד המלך והצליח סוף סוף לכבוש את ארץ ישראל כולה, כך שמעתה היא תהיה מקום טהור שבו יוכלו לעבוד את ה' באופן המובחר ביותר. דוד הכריע אפילו את האויבים שמחוץ לארץ ישראל, ומאז והלאה הם שמרו על השקט. במשך ארבעים השנים הבאות, לא שמענו מהם אף מילה. כל מה שהם עשו זה רק לשלוח מנחה לירושלים. האם זהו הישג של מה בכך?

וזו רק ההתחלה. יש עוד רשימת הישגים ארוכה ומכובדת שדוד השיג. ובכל זאת, חז"ל מגלים לנו

ואינו עונה כאשר מטיחים בו עלבונות, עד כדי כך שדבר זה יכול להביא את האדם לידי מדרגות כל כך גבוהות של שלמות?

והלכת בדרכיו

לא נוכל להקיף את הנושא הזה במלואו, אולם כעת נשיב תשובה אחת, שהיא בוודאי נכונה.

אחד ההישגים הגדולים ביותר שיוכל האדם להשיג בעולם הזה הוא להידמות לה'. הדרך אל השלמות היא "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו" - ללכת בדרכי הקב"ה ולהידמות אליו. כך הגיעו גדולי עולם אלו - יוסף ודוד, כמו גם אחרים שדמו להם, למדרגת שלמותם - הם התאמנו להידמות לה' בחייהם.

כעת נלמד מה הפירוש שהם הידמו לקב"ה. כיצד קבלת הביזיונות והשתיקה לנוכח העלבונות מהווה הידמות לבורא?

יש ספר שנקרא 'תומר דבורה', ספר מפורסם שנכתב לפני כארבע מאות שנה על ידי רבי משה קורדובירו, ושם הוא מבאר את המצוה הזו, להידמות לדרכי ה'. מבין מידות הרחמים שמבאר שם, הוא מונה גם את המידה הזו - לסבול את העלבון ולשתוק כנגדו. הוא מבאר את מידת השי"ת המוזכרת בפסוק בספר מיכה (ז, יח) "מִי אֶל-לִכְמוֹךָ" - 'מי חזק כמוך, ה'?

מה הפירוש שהשי"ת הוא 'א-ל' - חזק? מסביר התומר דבורה (פרק א) כך: 'חוזק' פירושו החוזק והכח לסבול עלבון. זהו 'א-ל'. הוא מסביר שתואר זה "מורה על היות הקדוש ברוך הוא מלך נעלב, סובל עלבון מה שלא יכילהו רעיון". ה' סובל את עלבונותיהם של בני אדם בכל עת ושעה, באופן שהוא למעלה ממה שהשגתנו. בני אדם חוטאים כנגדו כל הזמן, והוא ממשיך לסבול אותם.

העצמת המורדים

התומר דבורה מסביר כי "אין דבר נסתר מהשגחתו בלי ספק, ועוד, אין רגע שלא יהיה האדם ניזון ומתקיים מכח עליון השופע עליו". באדם, כמו בכל יצור חי, יש מאות אלפי תפקודים שמתבצעים על ידי ניסים. מי שילמד אותם, יראה שמדובר במשהו יוצא מגדר הרגיל. ומה ממשיך להחיות את האדם ולאפשר לגופו לתפקד? דבר ה'. אדם שמת, גם אם גופו שלם ללא פגע, וכל איבריו נותרו כפי שהם, אף אחד לא יוכל לתת לו חיים. כל המדענים בעולם אינם יכולים לשחזר חיים. ברגע שהאדם מת - זהו,

הבחור הזה, ושני 'שקצים', שני גויים מרושעים, עמדו שם והחלו לקרוא קריאות גנאי אנטישמיות לעבר הבחורים חובשי הכיפות.

למעשה, הניסיון הזה היה יכול להסתיים תוך זמן קצר, כי הגויים הללו לא היו טורחים ללכת בעקבותיהם; הם עצלנים מדי בשביל דברים כאלה. עושי-צרות למיניהם ובעלי פה גדול, הם לרוב עצלנים במיוחד. מסתבר שלא היו עוברות שתי דקות עד שהבחורים היו יוצאים מטווח השמיעה של הפרחחים הללו, והסיפור כולו היה נשכח ועובר מן העולם. אולם הבחור הזה, שהיה מנהיג החבורה וחשב שהבחורים הצעירים מצפים ממנו לגלות מנהיגות, החליט להגיב לעלבונות, והוא ענה לגויים. הדבר גרם לגויים להיות אלימים עוד יותר, התפחתה מריבה, ואחד הגויים ניגש לרכב, שם היו מונחים כלי העבודה שלו, הוציא פטיש כבד, הכה את בחור הישיבה בראשו, ורצח אותו.

לקוחות טרדנים

הענווה משתלמת אפוא. אנשים חכמים, גם אם הם אינם מנסים לעבוד את ה' על ידי קניית שלמות המידות, יודעים שאם הם רוצים להישאר בחיים ולהמשיך להתפרנס, עליהם לכבוש את זעמם כאשר פוגעים בהם. כשנכנס לחנות שלך לקוח כשבאמתחתו כל מיני תלונות ועלבונות, למרות שהיית מעדיף לגרש את הטרדן הזה מהחנות, אבל אתה יודע שמחר הוא יחזור, הוא והחברים שלו, ויקנו אצלך ממתקים. אז משתלם להתעלם מהם - זה משתלם בעולם הזה.

כל זה טוב ויפה! אנחנו מעוניינים באנשי עסקים מוצלחים. אנחנו חפצים לחיות בשלום עם בני זוגנו ושכנינו. מי אינו רוצה לחיות חיים ארוכים, בלי לספוג מכות מ'שקצים'? גם זהו חלק מהצלחתנו בחיים. אבל זה לא הכל; מקורותיהם של יוסף ודוד אנו למדים שיש כאן משהו גדול בהרבה.

יוסף הגיע לזיכוכ וטהרה כל כך גדולים על ידי שתיקתו, עד שזכה להיות מנהיגם של כלל ישראל במשך שמונים שנה. מאז ועד עתה לא קם לנו מנהיג שנבחר על ידי הקב"ה שהנהיג את האומה במשך זמן רב כל כך. דוד זכה להיות רגל רביעית במרכבה. שאיפתו הגדולה, להיות כמו האבות הקדושים, התממשה בזכות אותה תקרית קטנה. וזו השאלה שעלינו להשיב עליה: מה כל כך מיוחד במי ששותק

כנגדו, גם ברגע המרידה. הקב"ה ממשיך להרעיף את כל טובות והנאות החיים, גם על רשעים המורדים בו בגלוי.

גדולי עולם למדו את הדוגמא הזו, ונהגו בענווה. יוסף שתק; דוד המלך אמר: "ה' אָמַר לוֹ קִלְל". לסבול בשתיקה את הפגיעות! זוהי דרך כבירה להידמות לקב"ה.

כדי להידמות לה' באופן זה, לא מספיק ללמוד את דברי התומר דבורה או לשמוע שיחה בנושא. זה אמנם חשוב - להקדיש זמן לחשוב על מידותיו של השי"ת כדי שנוכל להידמות אליו, אולם ברגע האמת, כשמישהו שופך על ראשנו תלונות ועלבונות, אנחנו נוטים לשכוח את השי"ת, וכל מה שלמדנו לא יועיל לנו.

'סדר מוסר' בן שלוש שעות

אם היו מכינים אותנו לדבר כזה, יתכן והיינו עומדים בניסיון. אין ספק שאם היו מודיעים לך: "ר' חיים, עליך לדעת שמחר בבוקר, כשתצא מהבית אחרי ארוחת בוקר, בדרך לכולל, יש איזה טיפוס שייגש אליך ברחוב ויתחיל לזרוק עפר על ראשך, ולבזות ולהשמיץ אותך. דע לך, שזו תהיה הזדמנות נפלאה לקבל שכר גדול בעולם הבא". מה תעשה בלילה שלפני? תשב ותלמד מסילת ישרים. תחפש את הפרקים העוסקים במידת הענווה, ותלמד אותם במשך שעה, שעתיים, שלוש.

למחרת בבוקר, אתה יוצא מהבית וחורק את שיניך. אתה נועץ את ציפורניך בבשרך בניסיון לכבש את כעסך. והנה מגיע הבחור הזה וזורק עליך עפר. אתה מסמיק, מחוויר, וכולך מלא בזעם אדיר, אבל שעתיים-שלוש של מסילת ישרים עושים משהו לאדם, אז אתה מצליח לשתוק. אולי אתה מהרהר בליבך שיהיה זה דוקא רעיון טוב אם האיש הזה ימות בזה הרגע. אבל לפחות עמדת בניסיון החד פעמי הזה.

אבל לחיות כך כל הזמן, זה משהו כל כך לא צפוי, וזה בלתי אפשרי אלא אם כן האדם זוכר שהוא עומד לפני ה'. הנהגה כזו דורשת הכרה תמידית בהשי"ת, ההכרה שהוא יתברך נותן לי ונותן ונותן עוד ועוד כל הזמן, ולא משנה כמה אני מעליב אותו בחטאי.

מלבד ההכרה הזו, צריכים גם להתפלל לה' שיסייע לנו בזה. אנחנו מתפללים על כך בכל יום,

נגמר הסיפור. נמצא שהקב"ה הוא זה שמשמר את החיים בבריאה.

משמעות הדבר היא, שכאשר בני אדם חוטאים, באותו רגע של החטא, הקב"ה מרעיף עליהם את מתנת החיים! ברגע שיהודי יוצא מביתו בשבת קודש כשהוא נושא עיתון בידו ר"ל, ראוי היה לו למות על המקום. זה מה שמגיע לו על פי דין - ליפול מהמדרגות ולקבל עונש סקילה. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת היא עבירה שעונשה סקילה. הוא אמור לקרוס תחתיו ללא רוח חיים. אולם הקב"ה סובל את עלבוננו. הוא ממתין. הוא נותן לאיש הזה הזדמנות נוספת. "עד יום מותו תחכה לו". הוא נותן הזדמנויות רבות לשוב בתשובה.

לא רק שהקב"ה סובל את העלבון ואינו מעניש את החוטא, אלא הוא אף מסייע לו בפועל לחטוא! באותו רגע שהאדם עובר עבירה, באותו רגע ממש שבו הוא נושא את ידו ומכניס לפיו מאכל אסור, או שהוא מרים את ידו על חבירו להכותו, באותו רגע ממש הקב"ה משפיע לו כח ובריאיות, ומסייע לו בפועל למלא את זממו.

הלא אנחנו רואים בעינינו שהאתאיסטים עדיין ממשיכים לאכול; הם אינם סובלים מחסימה מיידית של המעיין כפי שמגיע להם. הם עדיין מסוגלים לראות בעיניהם; הם לא לוקים בעיוורון כפי שהיה ראוי שיקרה. הם ממשיכים להנות ממתנותיו של הבורא יתברך.

להידמות לכוחו

וזה לא רק הכופרים. האם אנחנו לא מסתכלים במקומות שבהם אנחנו לא אמורים להסתכל? מדוע שהקב"ה לא יקח ממנו ח"ו את היכולת לראות, אותה הוא מעניק לנו בכל רגע ורגע? האם איננו משתמשים לפעמים במתנות החיים כדי לחטוא? אולם הקב"ה אינו עושה כן. הוא ממשיך לקיים עבורנו את כל ניסי החיים, למרות העובדה שהם משתמשים בהם נגדו.

פירושו של דבר הוא, שבכל רגע ורגע, הקב"ה מראה את כוחו - הכח להתעלם מעלבונות. רואים אנו אפוא שזוהי אחת ממידותיו יתברך - לסבול דברי חירופים ונאצות, השמצות ועלבונות. החוטא סוטר את ה' על פניו כביכול ומורד בו. אולם ה' הוא "מלך נעלב" - מלך שמאפשר לעצמו לסבול עלבונות, והוא שותק ואפילו עוזר לאלו המורדים

עצמנו בלי נדר לחפש את ההזדמנויות הללו ולהתעלם מהן לחלוטין - לא להתרגז כלל. יתירה מכך, נרגיל את עצמנו לחשוב כביכול שום דבר לא קרה, ונמשיך להתנהג כלפי הפוגע כמימים ימימה, כדי להתחנך במידה זו של "מי א-ל כמוך".

כדי שנהיה מוכנים לכל תרחיש, נעצור בלי נדר בסוף תפילת שמונה עשרה אחת בכל יום, לפני המילים "ונפשי כעפר לכל תהיה", למשך שלושים שניות, ונתכנן קדימה: "כל מי שאולי יפגע בי או יזלזל בי היום, אשתוק ולא אגיב כלל".

שאלה:

איזה לימוד מעשי אפשר לקחת מחנוכה?

תשובה:

אומר לכם לימוד חשוב. בתפילת 'על הניסים' אנחנו אומרים: "דנת את דינם, רבת את ריבם". ונשאלת השאלה, מדוע המלחמה נגד היוונים היתה "דינם" ו"ריבם" של ישראל? לכאורה היינו צריכים לומר: "דנת את דינך, רבת את ריבך", שהרי היוונים לא ביקשו להרוג יהודים. הם רצו שהיהודים יפסיקו לקיים את דיני התורה - זה הכל. אילו עם ישראל היה מסכים לחיות כמו היוונים, לא היו עושים להם דבר. מדוע היתה זו מלחמתו של עם ישראל? הם לא נלחמו למען הביטחון שלהם, אלא למען דבר ה'. היתה זו מלחמה למען כבוד שמים. היה זה "ריבך" ולא "ריבם". אתה, ה', דנת את דינך ורבת את ריבך!

אולם איננו אומרים כך. אנחנו אומרים "רבת את ריבם"! מדוע? כי אבותינו קיימו את מה שנאמר: "עשה רצונו כרצונך" (אבות ב, ד). מה שה' רצה - זה מה שהם רצו! הם לא נלחמו למען רצון ה' בלבד, אלא רצון ה' הפך לרצונם.

זהו הישג אדיר מאין כמותו - להרגיש שאנחנו מקיימים את תורת ה' משום שזהו רצוננו! אנחנו עושים לא רק את רצון ה', אלא את רצוננו! כי הם חיינו - התורה היא החיים שלנו! היא יותר מהחיים שלנו! אנחנו מוכנים למסור את נפשנו למען התורה, כי זו המלחמה שלנו, הרצון שלנו. זהו אחד הלימודים של חנוכה - לעשות רצוננו כרצונו.

ומבקשים: "ולמקללי נפשי תידום, ונפשי כעפר לכל תהיה". עפר זה משהו שדורכים עליו. ואנחנו מתפללים על זה! אנחנו מבקשים כל יום מה' שנזכה למדרגה הזו שגם אם משהו דורך עלי, אני אשתוק ולא אגיב.

היכנון

כשהאדם מתחיל לחשוב בדפוס חשיבה זו, הוא מכין את עצמו להידמות לבוראו. "אם הקב"ה סובל עלבון, גם אני רוצה להיות כמוהו. כך אשיג שלמות בעולם הזה. כך הגיע יוסף למדרגתו המופלאה. ככה הצליח דוד המלך. גם אני אנהג כמותם ואלך בדרכי הבורא, וכך אשיג גדולה ושלמות בחיי הפרטיים".

ואז אתה מוכן. אם, נניח, מחר בבוקר, אשתך תאמר לך איזו מילה, וזו הזדמנות 'להתפוצץ' מכעס, אבל אתה מתגבר ושותק - אינך יכול לדעת מה השגת ברגע זה! יתכן וכעת ממש מכינים עבורך בגן עדן כסא עשוי זהב טהור, עבור התגברות זו בלבד. אל תגיד: "איני מתעסק עם זוטות כגון אלו. הזדמנויות קטנות לא מדברות אלי. אני מחפש הזדמנויות גדולות! אם יבקשו ממני למסור נפש על קידוש ה', אני מוכן לעלות על הגרדום ולזעוק 'שמע ישראל!'. אני מוכן ומזומן למות על קידוש ה'". או, "אני מוכן להמית את עצמי באהלה של תורה. זה דבר גדול! אבל דברים קטנים כמו לא לענות כשמעליבים אותי, זה לא כל כך חשוב".

אולם זו טעות! יוסף הצדיק ידע שזה כן חשוב. דוד ידע שזה לא 'זוטות' כלל וכלל! היה מותר להם לענות. על פי הלכה, בהחלט היה מותר להם להשיב חורפיהם דבר. אך הם נמנעו מכך כדי לקנות שלמות בנשמתם. וזהו אחד הלימודים החשובים שעלינו לחשוב עליו כשקוראים את פרשת השבוע. איש או אשה שעובדים על הענין הזה של 'לחייך ולהמשיך הלאה', אנשים כאלה הולכים בדרכיהם של יוסף הצדיק ודוד המלך, והחשוב מכל - בדרכי הבורא יתברך!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

להעלב מבלי לעלב

במהלך חיינו אנחנו סופגים כל הזמן פגיעות ועלבונות - קטנות וגדולות. השבוע נקבל על

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"היו בתי כנסיות חשובים מאוד, אבל היו דברים שגרמו להחריב אותם ח"ו"

דברי חיזוק שאמר מרן זצוק"ל בחנוכה-הבית לבית-הכנסת חניכי הישיבות
רוממה - ירושלים (הדברים הובאו בספר 'מלא פי תהלתך' עמ' ל"א):

...דבר אחד צריך לדעת, כי כמו שזה דבר גדול אם עושים בית כנסת, צריך
לדעת ג"כ האין 'לקיים' את בית הכנסת.

הדבר הראשון שצריך לדעת כי יש מקומות שלמרות שהיו בתי כנסיות
חשובים מאד אבל היו דברים שגרמו להחריב אותם ח"ו, ממילא לא מספיק
רק שילמדו תורה, ובודאי זה הדבר הכי גדול, אבל יש לפעמים מחלוקת וזה
יכול להרוס את הכל, ולדאבונינו בהרבה מקומות אם יש רק דבר טוב, השטן
עושה מחלוקת, ואם יש מחלוקת כבר לא שווה והכל הולך לטמיון, ובודאי
מקוים שאין כאן ח"ו, וצריך לקבל על עצמכם כל האנשים שנמצאים כאן
בקבלה גמורה שלא לעשות שום דבר שיבוא לידי ריב, ואם יש ריב כל אחד
צריך לוותר, ואז לא יהיה ריב. זה אחד מהכללים.

עוד דבר הוא, שצריך להיזהר מלדבר דברים בטלים, אם מדברים דברים בטלים
בבית הכנסת כתוב בזוהר הקדוש ובעוד כמה מקומות מאוד חמור על זה,
שהוא נמצא בתוך פלטרין של מלך, ארמון המלך, והולך ועושה נגד רצונו, לכן
בבית הכנסת זה יותר חמור מאשר סתם מקום.

וממילא זה דבר מאד טוב שיעשו עד כמה שאפשר שלא יריבו ולא ידברו דברים
בטלים וכ"ש לשון הרע ורכילות, וזה מה שמקיים את המקום אם רוצים
שהדבר יתקיים, ואז באמת תהי' השפעה גדולה שבמקום הזה אם לומדים זה
לימוד אחר והתפילה היא תפילה אחרת, ועל כל כלל ישראל זה ישפיע. והרי
חז"ל אומרים (קידושין מ:): שצריך לחשוב תמיד שכל העולם הוא חציו חייב
וחציו זכאי ואם עושים דבר טוב זה משפיע לטוב וח"ו להיפך, א"כ כל מה
שישפיע כאן לטוב יש לזה השפעה גדולה מאוד, וכל אחד ואחד יזכה שע"ז
שהוא מתנהג כמו שצריך הוא ישפיע כאן שיתרומם ויתקדש שם שמים, וע"ז
כל אחד ואחד יזכה הוא ומשפחתו וכל כלל ישראל יזכו שיהי' להם את הגאולה
הפרטית וממילא נזכה גם לגאולה האמיתית לגמרי ומלאה הארץ דעה את ה'
כמים לים מכסים.

בירורי הלכה

[ולא דמי למש"כ המשנ"ב סי' קנ"א סקי"ד ע"ש, ומש"כ בשו"ת מבי"ט ח"ב סי'
קמ"ה דנתקדש, י"ל דהיינו בזמנם אך בזמננו מצוי יותר שמשנים].

עזרת נשים

עזרת נשים דינה קצת כביהכ"נ לגבי חלק דינים, וכ"כ בשו"ת אבני נזר ס' ל"ג.

דרשה מאחרי ארון הקודש

כשהיה דורש ברבים היקל לעמוד בדוכן ארון הקודש כשגבו מופנה לארונה"ק.
ואמר שלכתחילה כבר אפשר לעשות כן כי לב ב"ד מתנה כי כן הוא הדרך היום.
(וע"ע בשעה"צ סי' ק"נ אות ג'). ובישיבת גאון יעקב הי' עומד רבנו בשיחה
בצד, עד השנים האחרונות שהי' קשה לו לעמוד שם, ולכן עמד במרכז.

הבימה והעמוד

בבריסק היה נהוג שהמקום של הש"ץ היה נמוך כטפח משאר בית הכנסת
(כמנהג המובא במג"א, ע"י משנ"ב סי' צ' סק"ה). והבימה היתה תמיד גבוהה.
היום לא מגביהים את הבימה לפי שתופש שטח גדול, ובחז"ל בד"כ היו בתי
הכנסת גדולים מאד, ויכלו לעשות כן].

לישיבה שהיתה בה צפיפות מרובה בימים נוראים ולא שמעו היטב את הש"ץ,
הורה שיעמידו הש"ץ באמצע ההיכל. ואמר שמנהג הספרדים לכתחילה כן אבל
אנו נוהגים כן רק בשעת הדחק וע"י רמ"א ס"ס ק"נ. [ורבנו בעצמו הי' ש"ץ
שנים רבות ביוה"כ בנעילה, ועמד באמצע ביהמ"ד].

השתדלות ברב בית כנסת רב בית כנסת המכהן כבר עשרים שנה בקהילה,
ביקשו ממנו להיות רב בקהילה אחרת שיש בה ציבור גדול יותר. נשאלה
שאלה האם מותר לאנשי המקום הראשון לפעול ולשדל שלא יעבור לשם,
מפני שבני הקהילה מרגישים שאם הרב יעבור לשם יפסידו הרבה ברוחניות
שלהם, או שמא מאחר שבמקום השני יש יותר אנשים שצריכים לו הוי בגדר
ביטול זכות הרבים.

ביום חמישי כ"ד כסלו יחול היא"צ לרבן של ישראל מרן ראש הישיבה רבי
אהרן יהודה לייב שטיינמן זצוק"ל. ברצוננו להביא דברי חיזוק בעניין שמירת
קדושת בית הכנסת ממרן זצוק"ל:

מרן ראש הישיבה היה מרבה לעורר על שמירת קדושת בית הכנסת ובית
המדרש. ובער"ח אלול תשס"ב נערך כנס לראשי כוללים בענין שמירת הדיבור
בבתי כנסיות בביהכ"נ 'דברי שיר' בב"ב, והבאנו מדברי מרן זצוק"ל:

דיברו בגודל הענין להזהר מלדבר דברים בטלים בביהכ"נ, בביהמ"ד.
ידוע שכתוב בספרים ובזוהר הקדוש (תרומה קלא ע"ב) איזה עונש גדול רח"ל
יש אם מדברים דברים האסורים ודברים בטלים בבית הכנסת ובביהמ"ד.
וכמדומה שכתוב (שער הכונות ד, ב) על האריז"ל שהי' נמנע מלדבר אפי' בדברי
תורה בבית הכנסת. ורק ללמוד ממש היה לומד אבל לדבר היה נמנע מחשש
שלא יבוא לדברים בטלים. וא"כ מה צריך להוסיף?
וכן ידוע שבעל התוס' יר"ט עשה 'מי-שבירך' מיוחד למי שנוהר בזה. וא"כ
באמת הדברים ידועים ומפורסמים ואין צורך להרחיב בזה אך רח"ל בשעתו
היו גזירות קשות על עם ישראל, ובעוונתו רבות אפפנונו כל יום ואין לך
יום שאין צרתו גדולה מחבירו רח"ל, ויש קיטרוג גדול על עם ישראל.

לימוד התורה והתפילה נעשים ע"י דיבורים קדושים וכשמדברים באמצע
דברים בטלים הדבר מהווה קיטרוג רח"ל וגורמים לסמאות את הדיבורים
הקדושים. ממילא בודאי שצריך כל אחד להתחזק, ולראות לא רק לחזק את
עצמו אלא גם לעורר את השני שישתדל עד כמה שאפשר לדבר רק דברי תורה!
ובודאי בזכות זה הקב"ה יעזור שכלל ישראל ינצל מכל הצרות, מה שכיום
לדאבונינו לא חסר צרות. יום יום נהרגים יהודים, יש קטרוג גדול! ובודאי אם
נתחזק בדבר זה, זה יציל הרבה מאד. והקב"ה יעזור באמת שכל אחד מאתנו
יתחזק בזה, וע"י זה ננצל מהרבה צרות. ונזכה לגאולה האמתית במהרה בימינו
אמן.

*****

ליקוט הלכות בית הכנסת ממרן ראה"י הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, מתוך ספר
'כאיל תערוג'

ס"ת או בית הכנסת

נשאל רבנו על אחד שרוצה לתרום לע"נ, ויש לו רק אחת משתי האפשרויות,
או לתרום ס"ת או לתרום לצורך בנין בית כנסת בקיבוץ שאין שם ביהכ"נ
כלל, מה עדיף? והשיב: אע"פ שכתובת ס"ת מצוה דאורייתא, בכל זאת עדיף
לתרום לבניית בית הכנסת במקום שאין שם ביהכ"נ, היות שע"ז יתקרב
אנשים לחזור בתשובה ולקיים את כל המצוות, משא"כ ס"ת הרי ילך למקום
שבין כך קוראים שם.

נתיצת אבן

איסור נתיצת אבן מבית הכנסת לכאורה הוא אפילו כשמגרר מעט טיח
מהכותל. (עי' רמ"א ריש סי' קנ"ב ועי' באוה"ח עה"ת דברים יב, ד).

הקטנה זמנית

ביהכ"נ גדול שנתמעטו בו הלומדים, יכולים להקטין ההיכל, ואין זה הורדה
מקדושה כיון שבודאי זה רק לזמן וכשיגדל מספר המתפללים ירחיבו חזרה,
וכה"ג מותר (ועי' שו"ע קנ"ד ס"ו ודעת תורה שם).

חצר בית הכנסת

חצר ביהכ"נ אפי' מתפללים שם בקביעות אין בזה קדושה כי לא מתכוונים
שהי' ביהכ"נ שהרי זה חצר לכן לא נתקדש (ועי' שו"ע סי' קנ"ד ס"א).

חדרי שיעורים

חדרי שיעורים שבישיבות וחדרי כיתות ללימוד תלמידים בתלמוד תורה לא
נתקדשו בקדושת ביהכ"נ, כי פעמים רבות משנים החדרים ומחליפים וא"כ
אין זה נקרא קבוע, וכה"ג אמרינן לב ב"ד מתנה שלא יהי' קבע של ביהכ"נ

השיב רבנו: איתא בברייתא (ב"מ סב, א) וחי בהם חייד קודמים לחיי חברך, ואם יש קיתון אחד של מים ישתמש בו לעצמו. וכמו כן לענין רוחניות, שזהו חיי נפש ממש, חייב לדאוג עבור עצמו לפני השני, ואם הסיבה שרוצים שהרב יישאר במקום הראשון הוא בגלל הרוחניות של הקהילה הראשונה מותר להם לעשות השתדלות להציל הרוחניות, דחייד קודמין לחיי חברך.

גבאי שטעה וגרם הפסד לבית הכנסת

מעשה שהיה בראובן שקנה עליה והגבאי טעה ונתנה לשמעון, כי סבור היה ששמעון קנה את העליה. ויש לדון אם יש לחייב את אחד מהם לשלם. והשיב רבינו, את ראובן הקונה אין לחייב כלל כיון דלא קיבל את העליה, ואת שמעון

העולה ג"כ אין לחייב כיון דלא התחייב ולא קנה. ואת הגבאי ג"כ אין לחייב מטעם שהפסיד לביהכ"נ, משום דהוי רק מניעת ריוח ולא הפסד בידים. ונשאל א"כ יוצא שכולם פטורים. והשיב רבינו, דאח"כ דיני אדם ודאי כולם פטורים.

שוב נשאל אמאי הוי רק מניעת ריוח, הרי לכאורה יש כאן כבר חוב ממוני לביהכ"נ, ע"י זה שקנה את העליה והתחייב, וא"כ לכאורה הוי זה הפסד בידים, ומדוע פטור הגבאי? והשיב דזה תלוי אם יכול הקונה לחזור בו מקנייתו, דאם אינו יכול לחזור בו א"כ הוי הפסד בידים משום שביהכ"נ זכה כבר בכספו, אבל אם יכול לחזור בו לפני שעולה לתורה הרי זה עדיין לא שלו, וביהכ"נ עוד לא זכה בכספו וא"כ אין כאן הפסד בידים.

הנהגות ממרן ראש הישיבה זצוק"ל בעניין כבוד בית הכנסת

בזמן סיום השיעור ולא היה לחוץ לסיים בזמן מאחר ולא המתינו לו, ולפעמים היה מאריך מעט יותר מכלל יום. (כאיל תערוג)

*יהודי שבנה ביהכ"נ מאיסוף שיירי מאכלים: שח רבנו, היה כאן בבני ברק יהודי שהיה בא עם חמור והיה אוסף שיירי מאכלים שאנשים זורקים כגון שיירי חתיכות לחם וכדומה, והי' מוכר את זה למגדלי תרנגולים וכדומה, ובכסף שקיבל בנה בית כנסת. (כאיל תערוג).

*המניין שבבית רבינו: בשנים האחרונות היו מתפללים בביתו, והתנה שלא יהיה על המקום דין בית כנסת, כדי שלא יזיק לשכנים הגרים למעלה. וכשלא שהה בעיר לא התקיים שם מנין לתפילה, כדי להוכיח שאינו ביהכ"נ. (עי' בשר"ע סוף סי' קנ"א, ט"ז משנ"ב וביה"ל שם). ומהאי טעמא לא נהגו להדליק נרות ליד הש"ץ (עי' סי' קנ"א ס"ט), מפני שזה עראי [ואמר שהגע עצמך המתפלל בביתו פ"א במנין ידליק נרות ובודאי שא"צ], וכשהביא לשם את הספר תורה לארון, התנה בפה שאינו קדוש, ומיד הכניס לתוך הארון ספרי קודש, שלא יחול בזה קדושת ארון קודש, ולא תהיה בעיה לגור מעליו. ולא הניח פרוכת על הארון שהס"ת היה מונח שם בקביעות (עי' שע"ת סי' קנ"ד סק"י). ומטעם זה לא אמרו ברכת 'מעין שבע' בערבית ליל ש"ק מפני שאין זה בית כנסת קבוע (עי' סי' רס"ח ס"י).

*סיפור אחד המתפללים בבית רבנו כאשר התחיל להתפלל במנין הותיקן בבית רבינו, הבחין שאין שעון בכל החדר, והוא דבר נצרך בפרט כשמתפללים לפי התיקן צריך לדעת את השעה, וביקש לתרום שעון. וביקשו את רשות רבנו ולא הסכים, וכששאלו למה, אמר, כי אינו רוצה שהמקום יחשב לבית כנסת, כדי שהשכנים מעל לא יגורו מעל בית כנסת שכיזוהו וזו בעיה הלכתית, ואם יש שעון זה כבר בית כנסת ממש, וזי ראייתם פעם בית כנסת בלי שעון?...

(כאיל תערוג)

חיזוקים בבתי הכנסת

הסוגיות אליבא דהלכתא עם כל המשתמע בכך.
יה"ר שיזכו בני השיעור לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ויזכו לדעת היטב הלכ' בית הכנסת ולשמור קדושת בית הכנסת.

בית הכנסת "אהבת חסד" רח' הרב דסלר, ב"ב.

בס"ד החל מחודש אלול תשפ"ג מידי ליל שבת בשעה 9:15 מתקיים בעזרת הנשים של בית הכנסת, שיעור בהלכות בית הכנסת ע"פ סדר המשנ"ב. המג"ש הגאון רבי י.ל. לרר שליט"א משתדל בס"ד לנגוע ככל היותר בשאלות הנוגעות ל'מיעשה', דבר הגורם לריחאת דאורייתא ופולפל הלומדים בהעמקת מעשרת ילדיו.

סיפור השבוע

את הפלאפון של הגביר מסתבר שזה האחרון הושחל ונפל מתחת לטלית ביטל נטמן והסתתר שם עד לרגע זה...

הוא לקח את הפלאפון איתו קיווה לקיים השבת אבידה וגם אולי לזכות לפגוש את הגביר שוב... ואכן כעבור כעשר דקות הפלאפון רטט...

הגביר על הקו, "ווער רעדט? מיין סעלפון איז ביי אייך? וואו זענט איהר?" (מי מדבר? הפלאפון שלי אצלך? היכן אתם?). "כן כן" השיב המלמד "אני עדיין כאן בשטיבלאך". "אני תיכף מגיע" אמר הגביר, "תחכה לי בחוץ בבקשה"

נרגש יצא המלמד מחוץ לביהכ"נ כשליבו פועם בתקווה מחודשת והנה מעבר לעיקול הרחוב הופיע רכב מהודר הגביר פתח את החלון, "וונגערמאן, יישר כוח" וקשר עמו שיחה, מאין באת? מארה"ק ...

למה הגעת הנה? אני עומד לחתן את בתי הכלה בס"ד... כמדומני שעמדת לידי בתפילה, האם קיבלת כבר ממני? לא, ענה המלמד. למה? התעניין הגביר, סיפר לו המלמד מה שקיבל על עצמו שלא לאסוף כסף באמצע התפילה... הגביר התרגש, הוציא את הארנק שלו ושלף המחאה כתובה בסכום של 20 אלף דולרים!! הושיט את זה למלמד ואיחל "שיהיה לך להכנסת כלה".

המלמד הנרגש החזיק את הצ'ק וליבו בל עמו תזכו למצוות, יישר כוחכם!! אין מילים בפי... (מסר ע"י מערכת "קובץ גליונות" הפרטים המלאים במערכת)

שמעתי סיפור שארע בשבוע שעבר, את הסיפור שמעתי מאחד שמכיר את המקבל וכדלהלן: סיפר לי אברך, מלמד בחיידר, שבדידה הוי עובדא, הוא יצא לחו"ל לאסוף כסף עבור בתו הכלה העומדת להיכנס לחופה, הרביעית במספר מעשרת ילדיו.

קבלה טובה קיבל על עצמו האיש שלא יפשוט ידו לקבל כסף באמצע התפילה! יום אחד הוא מתפלל בוויילאמסבורג ומגלה שהעומד לידו בשטיבלאך של סאטמאר הוא יהודי עשיר גדול מאוד וכל מי שמושיט לו יד הוא מעניק לו \$200, כמעט שלא היה שייך להתפלל שם השמועה עברה מפה לאוזן והתור של האנשים שנעמדו בשורה אצלו פשוט הפריע מאוד למהלך התפילה, שד"רים ומשולחים וגם הרבה מתפללים רגילים שבימים כתיקונם לא מחזירים על הפתחים לא עמדו בפיתוי ונעמדו לקבל את המאתיים הירוקים...

המלמד דגן נשך את שפתותיו ובלבו הלמו הפעימות האם יעמוד בניסיון? הוא עומד צמוד אליו, רק להושיט את היד ולקבל את המענק ולהמשיך בתפילה אך הוא התגבר, התאפק ונשך את שפתיו ולא הושיט את ידו.

ואכן את אשר יגור התרחש, הגביר סיים את התפילה בשיר של יום קיפל את תפיליו והתאדה. צער רב מילא את ליבו אך גם תחושה של אושר הציפה אותו עמדתי בניסיון נכון הפסדתי 200 דולר אבל הרווחתי עמידה בנסיונות! המלמד קיפל את תפיליו ומשבא להרים את הטלית ביטל שלו גילה תחתיו

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

יישר-כח לכל אלו שתרמו בעין יפה למען הרחבת הגליון, ישלם ה' בפעלם ויזכו בעז"ה לסייעתא דשמיא. עדיין מבקשים אנו מכל מי שנשאו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע ובאופן חד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

וישב הנוכה – תשפ"ד

זכות כיבוד אב

[ל"ז, ג'] "ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני".
וצ"ב הניחא יעקב לא חשש לשולחו ומטעם שלא חשש שיבואו לרועחו, אבל יוסף שהרגיש את השנאה איך לא חשש ללכת, ומדוע לא אמר לאביו [בצורה דיפלומטית] שחושש הוא מליסטים בדרך.

ומצאתי בספר חסידים שכתוב דבר נורא [בסימן שמ"א] וז"ל: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה (בראשית כ"ה ל"ב) למה לו לכתוב ויאמר עשו וכו' לא היה לו לכתוב אלא וימכור את בכורתו ליעקב ולמה כתיב מה שחשב עשו אלא שלא תתמה למה נתן הקדוש ברוך הוא ממשלה לבני עשו לומר שתדיר בשביל אביו הלך למקום סכנה במקום החיות כדי לצוד ציד להביא אל אביו וממנו למד יוסף כשאמר לו יעקב לכה ואשלחך אליהם (שם ל"ז ג') והלא היה יודע ששונאים אותו אלא אמר יוסף עשו הולך תדיר למקום סכנה כדי לצוד ציד להביא לאביו ואביו שלחני לראות את שלום אחי ואת שלום הצאן שהוא חיות של אבי ובני ביתו ולא אלק, כל זה נכתב להודיע לישראל איך לטרוח כדי להביא פרנסה לאביהם ואיך יהיו זהירים לעשות מצות אביהם".
ולפי זה ניחא מש"כ [ע"י ב"ב דף קכ"ג: ועוד במדרשים] שאין זרעו של עשיו נמסר אלא בידי זרעו של יוסף, שהרי כל כוחו של עשיו הוא בא ממצות כיבוד אב, ואף במסירות נפש, וכח זה הרי קיים גם אצל יוסף, ולכן הוא היחיד שיכול להכניעו ולגבור עליו. (הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א מחזה אברהם)

ע"י הדיבור יבוא החטא

"ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה" (לט יב).

יש להבין מהי כוונת הכתוב "ותתפשהו בבגדו לאמר", ואיזו אמירה היתה בכך שתפסה אותו בבגדו, ומה בא הכתוב להשמיענו בזה. ופירש אדוננו הגר"א זצ"ל שלמדים אנו מפסוק זה כמה גדולה היא השפעת הדיבור הרע שהאדם מוציא מפיו, אשר היא עושה רושם ונותנת כח מרובה לסטרא אחרא, ועל ידי זה יש ליצר הרע שליטה עליו לאחר מכן, וזהו הטעם שהחמירו חז"ל כל כך בעונשו של דיבור ניבול פה, כיון שעל ידי דיבור כזה עלול לבוא בקלות לעשות עבירה בפועל ממש ח"ו.

וזה הכוונה בפסוק "ותתפשהו בבגדו לאמר", דהיינו שאחר שראתה שאינו מסכים להיות עמה, שוב ביקשה ממנו רק שיאמר בפיו את המילים "שכבה עמי", שעל ידי זה בקלות יבוא אחר כך לידי מעשה, אמנם יוסף הצדיק מיד "ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה", ולא הוציא חלילה שום דיבור בפיו.

ומדוקדק כן מלשון הפסוקים, שבתחילה נאמר (פס' ז) "ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי", וכיון שלא הצליחה לפתותו למעשה, כדכתיב (פס' ח) "וימאן", שוב "ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי", שיאמר דיבור זה בכדי שתוכל לאחר מכן להביאו אף לידי מעשה.

כוח אמירת שלום

"ויבוא אליהם יוסף בבוקר וירא אותם והנם זועפים. וישאל את סריסי פרעה אשר איתו במשמר בית אדוניו לאמר מדוע פניכם רעים היום" (מ ו-ז).

הנה השליח שלבסוף נתגלגל והציל את יוסף הצדיק מבית האסורים היה שר המשקים, ואמנם היה זה לאחר כמה שנים, אך לבסוף הוא היה השליח.

ויש להתבונן בסדר הדברים אשר אירע ונתגלגל עד אשר הוציאו את יוסף מבית האסורים, אשר יוסף רואה בבוקר את שר המשקים ואת שר האופים ופניהם זועפים, ושואל אותם "מדוע פניכם רעים היום", וסיפרו לו השרים את חלומותיהם ופתר להם יוסף את החלומות.

והנה אילו לא היה שואל יוסף הצדיק את שר המשקים ושר האופים "מדוע פניכם רעים היום", ולא היו מספרים לו הם את חלומותיהם, וממילא לא היה יוסף פותר אותם להם, ולא היה מראה להם את כוחו אשר יודע הוא לפתור חלומות, אם כן לא היו מזכירים אותו לפני פרעה כאשר פרעה חלם חלומות וביקש פותר להם, ולא היה פרעה מורה להוציאו מבית האסורים.

ונמצא אם כן שכל נס ההצלה של יוסף הצדיק התחיל בכך שהתייחס יפה לשר המשקים ושר האופים והתעניין ושאל אותם "מדוע פניכם רעים היום", ובזכות מה ששאל שני גויים מצרים שישבו בבית האסורים כיצד מרגישים ומדוע פניהם נראים רעים, זכה להצלה גדולה אשר הוציאו אותו מבית האסורים לאחר תקופה, ומלבד זאת גרם אף להצלה מרובה לאחיו, אשר הושיבם במצרים במקום הטוב ביותר כאשר ירדו לשם, ודאג שלא יאונה להם כל רע ושלא יחסר להם מאומה, ועוד גרם יוסף בזה להצלה מרובה לכל העולם, שהרי יוסף הוא המשביר לכל הארץ בשנות הרעב, ונמצא שגרם לכל יושבי תבל הצלה בזכות פעם אחת שהתעניין בשלומם של היושבים עמו בבית האסורים.

וידוע המעשה במשגיח כשרות שהיה משגיח במפעל גדול בארה"ב, ופעם אחת אירע שננעל באחד המקפאים הגדולים שבמפעל, ולא היתה לו אפשרות לפתוח את המקפא מבפנים, ודפק בכל כוחו מתוך המקפא בכדי שישמעו אותו מבחוץ, אך לא היה קול ולא היה עונה, כל העובדים כבר החלו לעזוב את המפעל לפנות ערב, והמשגיח כמעט קפא למוות בתוך המקפא, וכבר התחיל לומר וידוי.

לפתע שומע הוא קול מתקרב ורואה את שומר המפעל הגוי פותח את המקפא ומוציא אותו משם בשארית נשימותיו האחרונות. לאחר שהתאושש המשגיח שאל את הגוי כיצד ידע לבוא ולחלץ אותו, ומנין ידע שהוא נמצא בתוך המקפא.

השיב לו הגוי שכאשר משמש הוא כשומר הניצב בשערי המפעל, הבחין בכך שבכל יום כל העובדים יוצאים מהמפעל ואין אומרים לו דבר, ואותו משגיח בכל ערב היה יוצא ומברך את השומר במאור פנים ובסבר פנים יפות, בברכת "ערב טוב" חמה ולבבית, ושואל אותו "מה שלומך"?

באותו היום הבחין השומר שלא קיבל את ברכת ה"ערב טוב" של אותו היום, ומיד הבין שהמשגיח ננעל באחד המקפאים הגדולים, וכך ידע לבוא ולהצילו.

למדנו ממעשה זה כי אותה ברכת "ערב טוב" חמה ולבבית של משגיח הכשרות לשומר הגוי הצילה אותו ממוות בטוח ואכזרי. וזהו מה שמצינו אצל יוסף הצדיק, אשר שאלתו לשני המצרים "מדוע פניכם רעים היום" גרמה להצלת עצמו, הצלת אחיו ומשפחתו והצלת כל העולם כולו בשנות הרעב שהיו לאחר מכן. והגרי"מ דרוק שליט"א (להבות אש)

פרנסה או חינוך הילדים

י"א. [ל"ז, כ"ב] "ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו".

והנה בהמשך [ל"ז, כ"ו] "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו וכיסינו את דמו".

והנה בין ראובן ובין יהודה עשו מעשה הצלה, וצ"ע א"כ מדוע הגמ' מגנה את יהודה, כדאיתא בסנהדרין [ו:] "רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה, שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו, וכל המבורך את יהודה הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר: ובצע בך נאץ ה'".

וביאר בדברים מו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל שהנה בין מה שאמר ראובן לעשות ובין מה שאמר יהודה לעשות יש בזה סכנה גדולה, אבל ההבדל הוא שמה שאמר ראובן לעשות דהיינו להשליכו לבור הוא סכנה נפשית וודאית, ומבואר בתוספתא ביבמות [פ"ד ה"ד] שמי שנפל לבור מלא נחשים ועקרבים מעידין על אשתו שיכולה להינשא, ומה שאמר יהודה לעשות הוא סכנה רוחנית בוודאי, שלמכור אותו למצרים שהיא הייתה ערוות הארץ אין סיכוי שישאר בקדושתו, ומבואר במדרש רבה בפ' מקץ [צ"א, ו'] שנכנסו למצרים וחיפשו אותו בשוק של זונות שהיו בטוחים שהוא שם, וא"כ יהודה העדיף סכנה רוחנית וראובן העדיף סכנה גשמית, וזה אומרים לנו חז"ל שעדיף סכנה גשמית, שהרבה יותר מסוכן שהנפש הרוחנית תינזק מאשר הגוף.

ומו"ח זצ"ל קיים את הדברים הלכה למעשה, שהיו באים לשואלו אנשים שהם גרים במקום טוב מבחינת חינוך הילדים אבל אין להם פרנסה ורוצים לעזוב למקום לא כ"כ טוב מבחינת חינוך ילדים אבל פרנסה יש שם ברווח, ושאל אותם מו"ח זצ"ל שמה יהיה עם חינוך הילדים, ואמרו לו ה' יעזור, ואמר להם בשום פנים ואופן, והלכה כראובן, ותאמרו את ה' יעזור על הפרנסה ולא על חינוך הילדים. (הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א מחזה אברהם)

כוח הפנימי

שח אאמו"ר הגאון שליט"א: שמעתי מהג"ר יגאל רוזן שליט"א שאחד הניצולים מן המסיבה בשמחת תורה סיפר שגדל מקטנותו בקיבוץ ולא הכיר מעולם ניצוץ ושמץ של יהדות, ולא היו לו תפילין ולא צם ביום כיפור ומעולם לא אמר "שמע ישראל", וסיפר שהיה במסיבה בשמחת תורה הוא ואשתו, ולפתע התחילו היריות, ואינו יודע מהיכן הגיע לו דבר זה, אך הוא צעק "שמע ישראל", ואמר לאשתו שתצעק אף היא "שמע ישראל", וברחו משם ונכנסו לרכב, וירו על הרכב, והיו ברכב שבעה אנשים, וחמישה מהם מתו, ורק שניים נשארו חיים, והמסר בזה הוא שלכל יהודי בתוך תוכו ישנה נקודה יהודית פנימית, וכפי שסיפרו שהיו ילדים יהודים שגדלו ברוסיה והפרידו אותם מאנשים ושמם אותם לבדם בלא זכרה, והתחילו לדבר ביניהם בלשון הקודש.

וישנו גר צדק בשם פרץ שהיה כומר במקסיקו ונתגייר, וסיפר שהיה בקורס כמרים, והכומר הראשי היה עושה עם כוחות טומאה ועם שמות דברים רבים, ויום אחד ניסה לעשות עם כוחות הטומאה דברים מסוימים ולא הצליח, ואמר שהסיבה שאינו מצליח היא משום שבטווח של עשר קילומטר ממנו ישנו יהודי, ואמר שהבין מכך שיהודי הוא דבר מיוחד, ואזי הלך ללמוד מהו יהודי עד שלבסוף נתגייר. והנה בכל הדורות סבלנו אנו סובלים מהפוקרים והחילוניים, ואף בחו"ל, ובפולין היו הבונדיסטים שנלחמו נגד היהדות, והיה בונדיסט אחד שהחזיק שלט בשבת שמחה כנגד היהדות והיהודים, ולפתע עברה רכבת ודרסה אותו, ושמעו אותו צועק "שמע ישראל", כיון שהנקודה הפנימית של היהודים היא קדושה.

והנה יעקב שלח לעשיו מתנות, ושלח לו עדרים רבים ועדר עדר לבדו, ואיתא בחז"ל ששלח עמם מלאכים והיו המלאכים דוחפים את עשיו, והנה מצינו שעשיו שואל את יעקב "מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי?", ומשיב לו יעקב "למצוא חן בעיני אדוני", ולכאורה כיצד ימצא חן בעיניו, הלא המלאכים מכים אותו ודוחפים אותו, אמנם מבואר בזה שהשפה היחידה שעשיו ושמעאל מכירים הוא לדחוף וליתן מכות, וכאשר מדברים עמו בשפה זו אזי הוא מבין. וכפי שבמלחמת השחרור היה כפר בשם 'דיר יאסין', ונכנסו הפלמ"ח לשם ושחטו שם ערביים רבים, ואמר הגר"ז שזוהי השפה היחידה שהערביים מבינים.

מסירות נפש

מספר הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א: הנה ידוע לכולם שכל נס החנוכה נוצר על ידי מסירת נפש ממש [ליהרג] כדי להעמיד את הדת על תילה.

ובוודאי שדבר זה מחייב כל אחד ואחד מאתנו למסור משהו מהפינוק והנוחות שלו כדי לחזק את התורה והעבודה.

ומו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל אמר, שהביאור במש"כ בגמ' בשבת [כ"ג:] "הרגיל בנר הו"ל בנים ת"ח חכמים", והוא נר [שבת] חנוכה וכמבואר הראשונים, הכוונה היא שכל השנה האדם שרגיל לספר על צדיקים שמסרו נפש על קיום המצוות, זוכה לבנים ת"ח, וזהו הרגיל בנר היינו בסיפורי נר חנוכה.

ואם מדברים על מה שאמר שצריך לספר סיפורים על במסירות נפש לתורה א"א שלא לספר עליו כמה גרגירים על מסירות נפשו [שהוא היה חשמונאי אמיתי שמסר את נפשו וגופו ממש על קיום התורה].

א'. כשהיה בבית הסוהר ורצה להדליק נר חנוכה, אסף במשך כמה חדשים קודם חנוכה טיפות שנטפו מנרות ואספן יחד ויצר נר אחד גדול וחילקו לשמונה חלקים שכל חלק ידלק חצי שעה.

וידוע לכולם שהתקהלות בלתי חוקית בבית הסוהר [וק"ו לצורך דת] אחת דתו להמית, אך הוא לא חת והודיע לכל היהודים שיתכנסו באולם רחוק שהוא מנקה ושם ידליק, אך כיון שכל רבע שעה עובר שומר [וצריך שיהיה ראוי להדלקה חצי שעה-שרוח מצויה-קג"ב לא תכבהו], התחכם לשפוך מים רבים שם ואמר לזקיף בעד הדלת הסגורה שא"א לפתוח מרוב מים וכן עשה שמונה ימים.

ב'. בתחילת שהותו בבית הסוהר עדיין לא מצא פתרון קבוע לשמירת שבת וכל שבת הייתה ספק פק"נ.

שבשבת הראשונה ברח והתחבא וכשמצאוהו, כמעט שהאסירים קרעוהו כדג משום שבגללו מנעו מהם את הארוחה "הדשנה".

ושבת אחרת סחב עם גוי קורות כבדים מאוד ועלו בכבש והגוי היה למעלה ורקד בכוונה כדי שיאבד את שווי משקל ויפול עד שבסוף הצליח, ושר את הכתף.

ואמר לי שהיתה לו שמחה עצומה מזה שעתה יש לו שלש שבתות שקט. והוסיף לי שהיה מוכן לשלם על זה מליון דולר [שהיה אז שווה הרבה יותר מהיום].

הודאה מכל הלב

עוד מפי הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א: שמעתי מגבאי קופת מתן בסתר של שכונתנו הרב חיים יעקב רוזנטל שליט"א מדוע מי ששכח על הניסים לא חוזר ואילו מי ששכח יעלה ויבוא כן חוזר. ואמר, שאם אדם דורש את התודה אין לזה טעם למשל אדם נתן לבתו הקטנה סוכריה ולא אמרה תודה ואביה מלמדה תגידי תודה האם יש לזה ערך לנוותן הסוכריה?! כמו כן כאן אם יחייבוהו לחזור אין לזה ערך וטעם.

* עוד שמעתי מהרב הנ"ל, שאנו אומרים בנוסח של הנרות הללו "ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל וכו'", וצ"ב מה השייכות בין זה שאין לנו רשות להשתמש בהם לבין ההמשך שאומרים כדי להודות וכו'.

וביאר ע"פ מעשה שהיה עם מרן המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל שפגש פעם את המשגיח של קמניץ שקנה פיצוחים לשבת ור' מאיר שאלו מאי האי? וענה לו שקנה זאת עבור אשתו, ואמר לו ר' מאיר שאם זה באמת רק בשביל אשתך תקנה לה פרחים, מכיוון שפיצוחים יאמרו שזה בעבורך אבל פרחים יודעים כולם שזה רק עבור אשתך.

וכמו"כ כאן מכיוון שאין לנו רשות להשתמש בהם רק לראותם ממילא כולם יודעים ומבינים שמטרת הדלקתם היא כדי להודות ולהלל.

* אספר מעשה מעניין [מלפני יותר מ-20 שנה] מאברך שגר בשכונת, שהוא היה מדליק כל יום בשקיעה ממש, ויום אחד אשתו התעכבה בעבודה ולא הספיקה לחזור הביתה להדלקה, והסתפק מה לעשות ואמר לעצמו כדאיים הם החסידים לסמוך עליהם בשעת הדחק. ועבר צאת הכוכבים ושכניו החסידים חזרו כבר ממעריב והדליקו, והיא עדיין לא הגיעה, ולא ידע מה לעשות.

וחשב שהוא חייב לחכות לה מק", שהנה איתא בגמ' בשבת [כ"ג:] [וכן נפסק להלכה] שנה שבת ונה חנוכה נר שבת עדיף משום שלום

בית, וא"כ אם מוותרים לגמרי על נ"ח משום שלום בית, כ"ש שצריך לעכב את ההדלקה משום שלום בית. ואחרי שנים התפרסם גליון לחנוכה בשכונתנו, ושם הופיע מעשה בגר"צ ר' נחום מהורדנא זצ"ל שאשתו איחרה להדלקה וגם נהג ממש כמו אותו אברך ומטעמו הוא, ושמו אותו אברך שכיון לצדיק זה.

ושלח מאותו אברך זה סיפר למרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, והתפלא הגרש"ז ואמר לו מדוע עושים מזה עסק של שלום בית, אם הבעל בבית הוא מדליק, ואם האשה בבית היא מדליקה, ולא מחכים.

אמנם במשנ"ב [תרע"ב, סק"א] נראה לכאורה לא כך, שהרי כתבו שאם בא אדם לביתו מאוחר בלילה שיעיר את ב"ב וידליק נרות, ומבואר שהאשה לא הדליקה את נרות החנוכה. [אכן שם מירי שמדליק בפנים, וכאן מדובר שמדליק בחוץ].

המחשבה בזמן מלחמה

סיפר העילוי הטלזאי הגאון המופלא רבי מרדכי פוגרמנסקי זצוק"ל: תוך כדי הבמצב של בהלה ומהומה בגטו קובנא. שח לו המרא דאתרא מרן הגאון רבי אברהם דב כהנא שפירא זצוק"ל בעל הדבר אברהם' כי הוא מקנא באותו כהן שהצניע את פך השמן בימי החשמונאים. אותו כהן שבתוך כל הבהלה שהשתררה במקדש כשהיוונים באו ופרצו את החומות התברך בישוב הדעת והבין מה צריך לעשות ברגע זה והלך להצניע את פך השמן במעשה קטן זה של יישוב הדעת דאג לשמן הטהור עבור הדלקת המנורה ועל ידו התרחש כל הנס של חנוכה הרגשת הלב שבחנוכה. (קונטרס דורש טוב בשם ר' שמעון סגל)

תפילה על בנים – בזמן הדלקת נרות חנוכה

כ' המג"א (סי' רס"ג סק"א) וז"ל "כשידליק - ראוי שתתפלל האשה בשעת הדלקה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים זכרים מאירים בתורה (מט"מ בשם בחי' פ' יתרו)".

וברבינו בחי' בפ' עה"ת (פר' יתרו יט, ג) כ' "כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים וכו', ולכן ראויה האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת שהיא מצוה מוטלת עליה שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה, כי התפילה נשמעת בשעת עשיית המצוה ובזכות נר שבת שהוא אור תזכה לבנים בעלי תורה הנקראת אור שנאמר (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור" עכ"ל יע"ש. וראה גם באגרת התשובה לרבינו יונה שכתב שם (בדרש השלישי סי' פא) ג"כ כיו"ב, וז"ל שם "כשהאשה מדלקת את הנר בערב שבת תזהר בנפשה להדליק מבע"י וכו' ותתפלל באותה שעה על בניה שיהיו בניה מאירים בעולם בתורה ובמצות, ותתפלל ותאמר יה' ר' שיהיו בני מאירים בעולם בתורה ובמצוות וביראת שמים, מפני שתפלה זו נאה להתפלל בשעה שהאירה נר של שבת כענין שנאמר כי נר מצוה ותורה אור" ע"ש. אמנם במחצית השקל שם כ' "כשידליק ראוי להתפלל כו' דאמרינן פ' ב"מ אר"ה כל הזהיר בנר ה"ל בנים ת"ח, כי בשעת קיום המצוה התפלה על השכר המיוחד לאותו מצוה יתור רצויה לפניו ית', עכ"ד. וכתב בס' יסוד יוסף ששעת הכושר להתפלל איזהו בקשה הצריכה לו אזי יבקש אותה מהש"י בשעת עשיית המצוה כי אז שעת הרחמים וחסדים ומליצי יושר יליצו טוב עבורו.

וא"כ פשיטא דגם בשעת הדלקת נר חנוכה ראוי להתפלל כן דהא איתא בגמ' (שבת כג, ב) "אמר רב הונא הרגיל בנר הויין לו בנים ת"ר ופירש"י משום דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ע"י נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה עכ"ל, וכן איתא בעוד ראשונים שם, דקאי בין לענין נר שנת ובין לענין נר חנוכה, וכיון דגם בזכות נר חנוכה זוכים לבנים ת"ח א"כ שפיר יש להתפלל ע"ז בשעה הדלקה. והנה בלשם יחוד של היעב"ץ והבני יששכר מתפללים על זה, רק נראה דיותר ראוי להתפלל אחרי הדלקה, דאחר שקיים את המצוה הוא יכול יותר להתפלל, וכמו שבהדלקת נר שבת כך עושים ודוק. [וזה נוסח שמופיע בספר משפט צדק על תהלים ובסידור יעב"ץ ומרן הגר"ש אלשיך זצ"ל היה נוהג לאמרו:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, בשם כל ישראל הריני בא לקיים מצות הדלקת נר חנוכה לתקן את שורשה במקום עליון. ויהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שיהיה עתה עת רצון לפניך להיות עולה מצות הדלקת נר חנוכה כאילו השגתי כל הסודות הנוראים אשר הם חתומים בה ותעלה לפניך עם

כוונות מעשה מצוה זאת הנעשית על ידי בני ידידיך המכוונים כל שמותיך הקדושים הראויים לבא בהדלקה זו המעלים יחוד וזיווג מדות הקדושות העליונות ולהאיר בשכינת עוזך המאורות הגדולים ומשם יושפע שפע לי אני עבדך פב"פ לאור באור החיים כי אתה תאיר נרי ה' אלהי יגיה חשכי שלח אורך ואמתך המה ינחוני ליראה ולאהבה את שמך ללמוד וללמד את תורתך הקדושה תורה שבכתב ותורה שבעל פה בהתמדה גדולה ולכבוד שמך יתברך ויתעלה ובכח סגולת נר חנוכה תחכמנו באור תורתך אנו וזרעינו וזרע זרעינו ויקוים בי מקרא שכתוב לא ימוש מפך ומפי זרע ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם ויהיו זרעי זרע זרעי תלמידי חכמים וחסידים אהובים למעלה ונחמדים למטה ותחזיק את לבם לתורה ועבודה הכל ברצונך הטוב ואזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצות באמת גל עינינו ונביטה נפלאות מתורתך הקדושה לכוון לאמיתה של תורה ומודותיה ובזכות מתתיהו כהן גדול ובניו הראנו נפלאות ובאורך נראה אור וטהר את לבנו לעבודתך והרחיקנו ממדות רעות ומחשבות זרות. ותחזינה עינינו בשוּבך לציון ברחמים בהעלותך את הנרות ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. ואני תפילי לך הי עת רצון אלקים ברב חמדך ענני באמת ישעך. ויהי נעם אדני-אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה.

ריקוד אחר הדלקת המנורה

כתב התוס' חולין ע"ה ע"א ד"ה מאי "כמו שהביא בערוך מדאמר בילמדנו בפרשת בהעלותך וכיון שהוא יוצא ורואה את הנר מיד הוא מתחיל שמח ועומד ומקרטע לפניו".

אמירת ויהי נועם

בתשב"ץ (סימן רנח) כתב: "כהני חשמונאי ובניו כשיצאו למלחמה אמרו ז"פ 'ויהי נועם' ובסוף כפלו פעמים הפסוק 'אורך ימים אשביעהו' וכו' וניצחו במלחמה".

מסורת זו היא שורש המנהג העתיק לומר אחר הדלקת הנרות בחנוכה ז' פעמים "ויהי נועם", וכפי שכתב בסידור רבי שבתי מראשקוב ז"ל: "סגולה מהרמב"ן שיאמר 'ויהי נועם' וכו' כל תיבה זי"ן פעמים אחר הדלקת הנרות, וטוב מאוד..." וכן כתב בספר זכירה (לרבי אפרים ברבי יעקב מבונא, מבלי התוספות): "סגולה לשמירה מעולה על כל השנה, שיאמר בחנוכה כל לילה אחר הדלקת הנרות, שבע פעמים ויהי נועם".

בקהילות רבות נהגו לומר לאחר מכן ז' פעמים את המזמור "יושב בסתר" וגו', המכונה גם "שיר של פגעים", ומקובל שמנהג זה נתייסד על ידי מרן הבעש"ט זי"ע, וכפי שממשיך וכותב בסידור רבי שבתי ז"ל: "ובשם מורי הריב"ש [הבעש"ט] נר"ו לומר זי"ן פעמים 'ויהי נועם'... יושב בסתר' כפשוטו, והיה נוהג לומר כן ג"כ לימים נוראים ובכל עת צרה שלא תבוא, ויכוון ב' נוני"ן".

וכן הביא בספר "אמתחת בנימין" (שער הצלה והצלחה אות כ"ה): "שמירה על כל השנה... וסגולה גם כן בכל פעם שידליק [בחנוכה] בכל לילה שיאמר אח"כ 'למנצח אלוקים יחננו' וגו' ו'שיר של פגעים'... וי"ל ז' פעמים בכל לילה, מובטח שינצל מכל מיני ליסטים ואויבים ומקטרגים בזה השנה".

אמירת מזמור 'יושב בסתר' נודעת כסגולה גדולה לשמירה גם בכל השנה, וכך כותב החיד"א בספר 'קשר גודל': טוב מאד לומר ז' פעמים ישר והפוך מזמור "יושב בסתר" וגו' ובכל פעם יכפול פסוק "אורך ימים אשביעהו" וגו'.

[ויתכן דראוי מאוד בזמן הזה לומר מזמורים אלו כידועים דברי החזו"א שבזמן מלחמה ראוי להרבות באמירת מזמור יושב בסתר].

שמירה רוחנית

נמצינו למדים כי בפשטות טעם אמירת הז' פעמים 'ויהי נועם' הוא כסגולה ושמירה, אך מצינו שהמגיד הק' מקוונין כתב גם טעם שונה במעט וכך הוא בספרו הק' "עבודת ישראל" (דרוש לחנוכה דף יג טו"ג): "...לפיכך כתב מנהג לומר יושב בסתר עליון וגו', והוא שיר של פגעים כנודע, והמון הארץ מבינים הטעם כי על ידי אמירת המזמור יסך ה' עליהם מכל פגע. אמנם העיקר לשמור האור העליון מאחיזת החיצונים".

וכן גם מצטט בעל ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר (חנוכה אות

מ"א), את דבריו הק' של המגיד מקוזניץ ומסיים: "ואפשר יש לומר דשניהם ענין אחד הוא".

ואילו טעם אחר בדבר נאמר ע"י הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע בספה"ק "קדושת לוי" (דרושים לחנוכה ד"ה בשמונה עשרה): "כי ניסים מיציאת מצרים, השי"ת בחסדו הגדול פעל זאת בלי שום התעוררות התחתון, מה שאין כן בחנוכה הניסים היה קצת גם כן על ידי התחתונים, שחשמונאי ובניו היו לוחמים עם חיל אנטיוכוס הרשע, לכן אנו אומרים בחנוכה ויהי נועם בהדלקת נרות של חנוכה, שבו נאמר ומעשה ידינו כוננה עלינו, לרמז על נס חנוכה שהיא קצת מעשה ידינו במלחמה. אמנם השם יתברך מעשה ידינו כוננה עלינו, שהקב"ה הצליח לנו מעשה ידינו להתגבר במלחמה".

הנשק של דוד המלך

בספר אגרא דפרקא (אות קעו) כתב: "קבלה בידינו לאמר אחר הדלקת הנרות קאפיטל ס"ז אלוקים יחננו ויברכנו בצורת המנורה, כי מקובל שעל הנשק של דוד המלך היה חרוט זה המזמור מצויר בצורת המנורה, ועם הכוונות היה מנצח את שונאיו, וזה שאמר דוד המלך כי אתה תאיר נרי וכו' בך ארוץ גדוד וגו'".

החיד"א בספר 'מדבר קדמות' (מערכת ד' אות כ"א) מביא בשם המהרש"ל, שהקב"ה הראה ברוח הקודש זה המזמור 'אלקים יחננו' בצורת המנורה על טס של זהב לדוד המלך וגם למשה רבנו ע"ה, וכך דוד המלך חרטו על הנשק שעם זה יצא למלחמה, וכיוון בו סודות, וכך ניצח את אויביו.

מזמור שיר

כתב היסוד ושורש העבודה: ואחר נוסח הודאה זו של הנרות הללו ראוי לומר תיכף מזמור ל' שבתהלים במתון גדול ויכוין בהודאה של מזמור זה על התשועה שעשה עמנו ית"ש בימים האלו (יסוד ושורש העבודה שער המפקד פרק א)

ודו"ה הג"ר רבי זלמן בהר"ן זצ"ל היה אומר על המנהג לומר מזמור שיר חנוכה הבית בחנוכה (כמבואר במס' סופרים פ"ח ה"ב), ע"פ המבואר דמביאים ביכורים עד חנוכה (עי' רמב"ם פ"ב מביכורים ה"ד), ובהבאת ביכורים היו הלויים משוררים ארוממך ה' כי דיליתני כדתנן בביכורים (פ"ג מ"ד), וע"כ אמרו פרק זה בחנוכה. מובא בס' הליכות שלמה (מועדים ח"א עמ' שט"ו אר"ה 11). ועי' בפרישה (ס' קל"ג) דביאר הטעם מפני שבימים אלו היתה חנוכה המשכן. ועי' בחשק שלמה (עמ"ס סופרים שם) דכ' דבזמן בית המקדש זה לא היה שיר של יום רק בזמן הגאונים תקנו לומר מזמורים אלו בחנוכה.

והביא בספר עוללות אפרים עמ' מג מאמר רפט וז"ל ואחר כך יאמר מזמור שיר חנוכה הבית לדוד שעל חנוכה הבית הזו נאמר שכל המזמור הזה קשה להבינו על החינוך שהיה בימי שלמה כי לא היה לישראל שבזמנים ההם צרה ואדרבה יושב כל איש ישראל תחת גפנו ותחת תאנתו ואך שלום היה בימיו ואם דוד אמרו בצרתו מכל מקום מה ראה על ככה לספר את כל אשר קרהו במזמור זה המדבר על חנוכה הבית.

אך אמנם ראה המשורר וניבא וידע שבאחרית הימים יקום מלך עריץ וישליך משמים ארץ תפארת ישראל ובימים ההם שק ואפר יוצע לרבים ואחר כל הצרות ההם יקום מזרע אהרן וירפא את מזבח השם ההרוס והיכל יוסד ויתחנן אמר ארוממך ה' כי דיליתני.

*

וממשיך שם היסוד ושורש העבודה: עמנו ית"ש בימים האלו גם מזמור למנצח בנגינות וגו' אלהים יחננו וגו' מצאתי וראוי להאריך בשירים ופיוטים עד משך חצי שעה עכ"פ. ואחר זה ראוי לספר לבניו ולבני ביתו הנסים ותנפלאות מפי סופרים וספרים שעשה לנו עם קדוש יוצרנו ונוראנו ית"ש ויתעלה בימים ההם בזמן הזה נכדי שיתנו שבח והודאה לית"ש על זה.

להסתכל על הנרות

כתב בספר מנוחה וקדושה להג"ר ישראל איסר פונביז'ער תלמידו של הגר"ח מוולודין (בהקדמה לשער התורה בהגה"ה), וז"ל: עוד רגע אדבר אגב גררא על ענין הדלקת נר חנוכה, שנפחזים להקדימו. עבור שכן כתוב בהנהגת הגר"א, ויש שתחלת הוראתם לקלקולא להקדים קריאת שמע ערבית לפני זמנה שהוא מדאורייתא עבור

מנהגם שאין לו סמך, כי אף לפי פסק הגר"א בשלחן ערוך סוף השקיעה הוא לילה, ומשמעות הפוסקים שיתפזרו בני השוק, כמו כן עתה כשמדליקים בפנים המצוה בהיפך בזמן שבני הבית מקבצים יחד (עין במגן אברהם סימן תרע"ב סעיף קטן ה'), ואפילו אותם שמקדימים להדליק קדם תפלת ערבית, מכל מקום רצים תיכף אחר ההדלקה למהר לבית הכנסת להתפלל, גם זה אינו נכון, הא למה זה דומה, למי שבא אצלו אורח הגון וחשוב ונתן לו שלום, ואחר כך הניחו והלך לו לדרך. הלא מדה היא בתורה ללמוד סתום מן המפורש, ומצינו שהיו עוסקים ביציאת מצרים עד שבאו תלמידיהם וכו', הלא בחנוכה גם כן מברכים שעשה ניסים. ובצד אחד היה הנס גדול יותר מיציאת מצרים, כי גזרת נס חנוכה היה להשמיד ולהרג למי שיחזיק בתורת משה, וכל בתולה הנכנסת לחפה תבעל לטפסר תחלה, הדין נותן להתעכב איזה זמן אחר ההדלקה עם בני ביתו או בעצמו להכין לבו לשמח על פטרונו העומד לנו בעת צרותינו, ולפחות כל הזמן שהנרות דולקות. והגר"א בודאי היה ממתין הזמן הזה קודם מעריב.

ואפשר לומר הטעם על הקדמתו ההדלקה ידוע (בהקדמת ספרא דצניעותא) מגודל קדושת כונתו בתפלה, ואם היה מאחר ההדלקה היה לו טרדא בתפלתו, הלא לפניו היה חתן פטור מקריאת שמע מטעם טירדה דמצוה, וכן כל מנהגיו שהיה נוהג אי אפשר לידע טעמו של דבר, ואני יודע פחיתות ערכי מלחנות דעת בפני תלמידי חכמים, אבל לכם בני אני כותב את כל זה, ואתם מחויבים לשמוע לי, ונר חנוכה תדליקו אחר מעריב, וחם ושלום להקדים קריאת שמע עבור זה, וכן היה מנהג אבותינו ואבות אבותינו, זולת מי שדר בכפר (עיי' שם במגן אברהם סימן הנזכר לעיל), עכ"ל.

והנה כתב בשו"ת שב יעקב ח"א סי' כ"ב וז"ל אף דקיי"ל הדלקה עושה מצוה היינו לאפוקי אם הדליק שלא לשם מצוה דצריך לכבותו וכו' אבל מ"מ המצוה נמי לדאותן כדי שיזכירו הנס כמו דאיתא בנוסח הנרות הללו אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לדאותן בלבד משמע שכל זמן שאין לנו רשות להשתמש בהן מצוה לדאותן והיינו שיעור זמן הדלקה דלכך צריך ליתן שמן כ"כ שיהא דולקים שיעור זה ולדאות אותן כדי שיתפרסם הנס וכו' ומזה הטעם אין נכון להדליק בביתו וילך מיד אחר ההדלקה לבהכ"ס לתפלת ערבית עכ"ל.

וכך כתב במקור חיים לבעל החות יאיר בהלכ' חנוכה סי' תרע"ב וז"ל ונ"ל דעיקר המצוה הוא שיהיה המדליק אצל הנרות ח"ש לראות אותם לשמוח בהם כי הם ג"כ זכר לשמחה שהיו מדליקין אחד הנס כמ"ש והדליקו נרות בחצרות קדשך שנ"ל שלא ר"ל הדלקת מנורה בדרך נס שאם כן העיקר חסר מן הסיפור בעל הניסים והרי משמע מה שאמרו אין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם ולכן הוראה ג"כ מברך ולא סגי שידליק וילך לו למקום אחר עכ"ל.

לנצל מגלות ישמעאל

והקב"ה יהיה בעזרנו שנזכה לראות נסים ונפלאות בימים ההם בזמן הזה, וכשם שבימי החנוכה עמדו עלינו מלכי עשו ודוכסי ישמעאל כמבואר בתרגום של שיר השירים [פ"ו פסוק ח] שישים הם מלכים ושמונים פלגשים, שקמו שישים מלכים מעשו ושמונים דוכסים מישמעאל כנגד עם ישראל בימי החשמונאים, וניצחו אותם.

וישראל קדושים מזמרים מעוז צור [כפי שמובא כבר בלקט יושר הנהגת בעל התרומת הדשן]

ויש עוד חרוז מלבד הבתים הראשונים שמדברים ממלכות יון מדי ופרס. "חשוף זרוע קדשך וכו'" אבל בקיצור השל"ה [הנדפס לפני ארבע מאות שנה] וכן במקור חיים להחיות יאיר הביאו עוד חרוז מאדוננו הרמ"א שבו מוזכר אדום וישמעאל וזה לשונו:

"מעולם היית ישעי, כבודי ומרים ראשי. שמע נא קול שועי, מלכי אלוקי קדושי. העבר חטאי ופשעי, גם בגלות הרביעי. חזק ישראל, ותכניע ישמעאל. ומאדום תפדה נפשי."

ומדויק שלהכניע את ישמעאל צריך תפילות "ישמע נא קול שועי" וככה מכניעים את ישמעאל. שנרמז בשמו "ישמע אל" מענה את ישראל כדי שנתפלל להקב"ה וישמע שועתינו. וזה מאוד מתאים לזמנים שבו אנו עומדים עכשיו.

כניסת שבת ב"ב 4:14

יציאת שבת ב"ב 5:16

וישב-חנוכה

גיליון 79

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

לחנך במסירות ובחמימות

עניני חינוך - חנוכה

תחילת החינוך צריך להיות בטהרה

מון הרב מטשעבין זצ"ל סיפר, כאשר שהה בעיירת הקייט מארינבד, השתתף בשמחת בר מצוה, ובשמחה השתתף גם כבוד האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זצ"ל. בברכת המזון כובד בחור הבר מצוה בעצמו. כאשר סיים וביקר 'הגפן', טעם מעט מהכוס. האדמו"ר דחק בו וציווה לו כי ישתה את כל הכוס.

מרון הרב מטשעבין שיש במזרח תמה בליבו מדוע דחק הרבי בנער שישתה הכל לבדו, הרי מבואר בשולחן ערוך סימן ק"צ סעיף ד' שאפשר לחלק את היין בין המסובין, ומדוע דחק בו שישתה בדווקא. אך כמובן שתק מיראת כבוד.

לפתע פנה אליו הרבי ואמר לו, יעיין נא בחכמת שלמה בהלכות חנוכה סימן תר"ע שכתב וזה לשונו: "נראה אפילו למאן דאמר טומאה הותרה בציבור, היינו לגוף העבודה, דילפינן מאיש נדחה ואין ציבור נדחין, אבל לחנך בתחילה בבית המקדש ודאי החינוך בתחילה צריך להיות בטהורים, ולכן כיון דתחילה פסקה העבודה ועכשיו התחילה מחדש ודאי תחילת החינוך צריך להיות בטהורים ולכן הוי נס חנוכה שתחילת החינוך יהיה בטהרה".

מטעם זה רציתי שהנער יגמור את שתיית הכוס כיון שהיום נהיה בר מצוה ומתחנך לעול תורה ומצוות, ראוי שישתה את כל הכוס בעצמו כדי שביום זה יתחנך עם עשיית מצוות לכתחילה ובשלמות.

דאגה לחינוך הילדים גם כשנשלחים לשיבה

"בחלומי והנה גפן לפני, ובגפן שלשה שריגים..." (מט,)

הגר"א דונר זצ"ל מאיר שחלומותיהם של שר המשקים ושל שר האופים זהים, אך פתרונותיהם שונים, האחד חוזר לגדולתו וחבירו לתלייה. במה הדבר תלוי ומה באמת הסיבה לכך.

וביאר, לימדונו חז"ל "אין אדם חולם בלילה אלא ממה שמהרהר ביום". והנה שר המשקים חולם על גפן עם שריגים שפורחת, ואחר הפרח עלתה ניצה ואח"כ הבשילו, ולוקח את הענבים וסוחט אותם לכוס פרעה, ואז מגיש את הכוס לפרעה. ולכאורה, תפקידו למזוג את היין לפרעה, ומה לו ולכרם.

מתוך החלום מתגלה ששר המשקים הבין את רום תפקידו, והיה מלווה את כל תהליך התהוות היין מהתחלה עד הסוף ולא נתן אמון באיש. הוא בוחר את הענבים, מתי לבצור אותם, והוא סוחט וכו'. אלא שקרתה תקלה עם הזבוב בכוס, אבל זה מקרה.

לעומת זאת, חלומו של שר האופים רואים רק סלים עם לחמים ואין תיאור על גידול החיטה הלישה והאפיה וכו' כלומר שהיה לוקח לחמים מהמאפייה וסמך עליהם.. הוא רק המוציא והמביא, מה שמעיד על זלזול בתפקיד, אם כן לא פלא שנמצאו אבנים בלחמיו... ולכן קיבל את עונשו. **כך גם בחינוך, תפקיד האב אינו רק להיות 'מוציא והמכניס' לתלמוד תורה, ואת השאר המלמדים יעשו... כי אם כך עלולים למצוא חלילה אבנים.. עלינו לזווג את כל תהליך הצמיחה והגדילה של בנינו.**

'ביקש לישב בשלוח' מחינוך הבנים...

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" (לז, א)

רש"י מביא את דברי המדרש "ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוח, אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה".

ויש להבין מדוע שהצדיקים לא יירשו שני עולמות 'ומי סני לצדיקים דאכלי תרי עלמא' (הוריות יב)? הרי שלוחה לצדיקים טוב להם וטוב לעולם.

מבאר הגר"מ פיינשטיין ב"דרש משה" שכוונת חז"ל במדרשם זה היא לענין חינוך הבנים. יעקב אבינו חשב שאמנם עד עכשיו ששהה בבית לבן הרמאי הוא חשש ופחד שבניו עלולים להיגרר אחרי הרשעים ומעשיהם, ולכן שמר עליהם כל הזמן היכן הם וכו', כדי שלא יושפעו לרעה. אבל עכשיו "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען", אין לבן ואין חור, רחוק מחברת רשעים, וכל בניו גדלו לבחירה ה' וצדיקי עולם (ובפרט לאחר מעשה שמעון ולוי שראו שהקב"ה סייע בידם עד ש"יהיה חיתת אלוקים..."), ועל כן ביקש יעקב אבינו לישב בשלוח ולהסיח דעת מחינוך בניו. אמר הקב"ה: איך אפשר להסיח דעת מהחינוך? מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף. דלעולם אין להסיח דעת מהבנים להורותם את הדרך אשר ילכו בה, שהרי מהם נבנה כלל ישראל.

מכאן אנו למדים כמה צריכים ההורים שלא להסיח דעתם מחינוך בניהם, ואפילו כשרואה שבניו הולכים בדרך הישר, למען ידעו את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

המעיל של הרה"י הימם אותי וריפא את נשמת

"וישראל אהב את יוסף מכל בניו .... ועשה לו כתונת פסים"

תלמיד צעיר בישיבת 'אור ישראל' החל להיעלם בלילות. חבריו גילו כי הוא הולך לקולנוע וסיפרו זאת לראש הישיבה הגאון הצדיק רבי יעקב ניימן זצ"ל. ראש הישיבה ביקש מהם 'כאשר תראו בפעם הבאה שהוא הולך, הודיעונו מיידית, כדי שאתפוש אותו בדרכו'. וכך היה. הבחור יצא את שערי הישיבה, ורבי יעקב ארב לו ברחובה של עיר... הבחור שנתפס בקלקלתו עמד המום מול ראש הישיבה, ואולם מה רבה היתה הפתעתו כשרבי יעקב לא שאל אותו לאן הוא הולך, אלא גער בו כי בלילה כה קר, הוא הולך בלי מעיל. "הרי אתה יכול להתקדר", אמר. פשט רבי יעקב את מעילו והעבירו לתלמידו המופתע. "אני עולה לביתי החם, אתה ממשיך כנראה ללכת, אנא התעטף במעיל, הוא יחמם אותך היטב, השיבה לו כשתחזור". הבחור נדהם מהמחווה אבל המשיך בדרכו.

לימים, כאשר חזר לדרך התורה, סיפר כי בעצם קיבל החלטה לעזוב הכל. "נתון הייתי במשבר קשה... אבל המעיל של רבי יעקב חימם אותי כל כך... ישבתי בקולנוע עטוף במעיל המחמם של הראש ישיבה, לא ראיתי כלום, רק הרגשתי חמימות נעימה ומאירה... תקופה ארוכה חשתי את החום הלוהט שקרן מרבי יעקב ועטף את כל ישותי דרך המעיל הישן... בסופו של דבר החום הזה ריפא את נשמתו והביאני לגן עדן בשני עולמות...".

עלינו לעטוף את בנינו מצעירותם בכתונת פסים מחממת (את כל הבנים כדי שלא לשנות בין הבנים) והיא תלווה אותם בכל אשר ילכו, ואז גם בשעת משבר יזכרו בדמות דיוקן של אביהם, כמו שיוסף ניצל מהניסיון של אשת פוטיפר בזכות ש"באותה שעה באה דמות דיוקנו של אביו...".

גדר ההידור דמוסיף והולך בנרות חנוכה

אם נרות ההידור הם מגוף המצוה ונפק"מ א. כששכה לברך ב. כשכבה הראשון קודם שהדליק ההידור ג. הנרות הללו לאחר הדלקת נר ראשון ד. שאחר ימשיך ה. להבירו אין נרות ו. מה ידליק קודם ז. קטן

נפק"מ ג. אמירת "הנרות הללו" קודם גמר ההדלקה

בסימן תרע"ו סעיף ד' נפסק ש"אחר שהדליק אומר "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות", וכתב המשנה ברורה (בס"ק ח') בשם הרש"ל שאחר שהדליק נר ראשון שהוא העיקר אומר "הנרות הללו" יגמור ההדלקה בעוד שאומר "הנרות".

(ע' בפמ"ג מ"ז ס"ק ה' שהתקשה מדוע לומר "הנרות הללו" קודם הדלקת כל הנרות, הלוא הברכה קאי אכולהו? עיי"ש ומש"כ ב"משלחן גבוה" מועדים ח"ב עמ' ק"א).

העיר ב"תשובות והנהגות" (ח"ה סימן רכ"ג ס"ק י') שלפי מה שהוכיחו האחרונים בדעת השו"ע שאין גדר המהדרין שגר ראשון בלבד הוא עיקר המצוה והשאר הן הידור, אלא שבכל הנרות שמדליק מקיים את גוף המצוה להדליק ביום השלישי שלש נרות, א"כ יש להזהר שלא להפסיק עד גמר הדלקת כל הנרות ואז לומר "הנרות הללו!" מש"כ המשנה ברורה שאומר "הנרות הללו" אחר שהדליק נר הראשון שהוא העיקר, זה מתאים לדעת הרמ"א שכתב שהגר הראשון הוא העיקר והנוספים הם נרות ההידור.

נפק"מ ד. הדלקת נרות ההידור ע"י אחר

הרמ"א א"זל לשיטתו במש"כ בסימן תרע"א (סוף סעיף ז') שאם רוצים למהר להתפלל, אז לאחר שהדליק השליח ציבור נר אחד יוכל השמש להדליק הנשארים והש"ץ יתפלל, וביאר המ"ב בס"ק מ"ט שהברכה חלה על הנר האחד שהדליק שהוא העיקר והשאר אינם אלא הידור מצוה בעלמא, עיי"ש שכתב ה"ה בביתו כשמזמין למדליק דבר נחוץ יכול אחר להשלים את הדלקת שאר הנרות. (שו"מ שבספר "יומין דחנוכה" סו"ס ט"ו כתב דנראה דמכיון שהנרות הנוספים מעיקר התקנה לא יאות למיעבד הכי.)

נ"מ ה. אם יוותר על נרות ההידור כדי שלחבירו יהיה נרות

יש לדון במש"כ המשנה ברורה בסימן תרע"ו ס"ק ו' דמי שיש לו שמן בצמצום לכל שמונת הימים ולחברו אין כלום, שמוטב שידליק בכל לילה אחד ויתן גם לחברו וטעמא משום דהא מדינא א"צ אלא אחד. ולכאורה לדעת המחבר שעיקר הדיון והחיוב הוא להדליק נרות כמספר הימים ולהדליק ביום השלישי שלש נרות וא"י חובת הידור בפנ"ע, יתכן שהוא קודם לחברו לקיים בשלמות את עיקר חיובו. שו"מ שה"חמד משה" כתב שבכ"ג רק לשיטת הרמ"א יתן לחברו אבל לשיטת המחבר שההידור זה מגופה של המצוה, א"כ אין לו לוותר על עיקר המצוה לצורך חברו.

נ"מ ו. אם ידליק קודם את הנר הראשון או את הנר החדש

באו"ח (סימן תרע"ו סעיף ה') נפסק שיתחיל להדליק לילה ראשון בנר היותר ימני, ובלייל שני כשיוסיף נר אחד סמוך יתחיל ויברך על הנוסף ומשם יפנה לצד ימין, נמצא שתמיד מברך על הנוסף שמורה על תוספת הנס.

הגר"א זצ"ל חולק דאין טעם וריח בזה, שכיון שגר הנוסף הוא רק למהדרין, היאך יניח עיקר המצוה ויברך על הנוסף שהוא רשות. מיישב ב"תשובות והנהגות" (ח"ה סימן רכ"ג ס"ק ו') שהגר"א ס"ל שהמצוה היא להדליק נר אחד וההידור הוא כתוספת בפנ"ע, לכן ס"ל שצריך לברך תחילה על העיקר. אולם השו"ע ס"ל שהמהדרין שמדליקין כמספר הימים כל הנרות הם מגוף המצוה, ולכן שפיר יכול להדליק תחילה את הנר הנוסף.

נ"מ ז. חיוב קטן בהדלקתו להיות מוסיף והולך.

עי' משנ"ב (תרע"ה, ס"ק י"ד) ונ"ל דלקטן א"צ להחמיר כולי האי, ודי שידליק בכל לילה רק נר אחד לכו"ע. ועי' משולחן גבוה ח"ג עמ' ע"ג.

האם נרות ההידור היא תקנת הידור בפנ"ע או שכל הנרות הם מגוף המצוה וחיובה

האחרונים כתבו לחקור בגדר ההדלקה של המהדרין מן המהדרין דמוסיף והולך כל יום נר נוסף, האם ההידור הוא בעיקר מצות ההדלקה דהיינו שהדלקת הנר הראשון תהיה יחד עם נרות נוספים כנגד הימים היוצאים דבלייל ב' ידליק שתי נרות וכל הנרות הם מגוף המצוה וחיובה. או שההידור היא תקנה בפנ"ע להוסיף על עיקר החיוב ולהדליק נרות כנגד הימים היוצאים כדי לפרסם שהנס נמשך כמה ימים. (ע' "משמרת חיים" ח"ג חנוכה סימן ב')

נפק"מ א. כששכה לברך ונזכר קודם הדלקת נרות ההידור

בשו"ע (סימן תרע"ו סעיף ב') כתב הרמ"א שיברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק, דבעינן ברכה עובר לעשייתו.

כשהדליק ושכח לברך על ההדלקה ונזכר קודם שהדליק שאר הנרות, כתב הגר"ע (מהדו"ת סימן י"ג) ג' טעמים שיכול לברך ברכת "להדליק נר", או משום ד"ל דמברכין על הידור או שמברכין גם לאחר המצוה, וטעם נוסף משום דכל שהגר דולק שייך לברך וכמו שמברכין על מצוה הנמשכת כציצית וישיבה בסוכה.

הקשו האחרונים מדוע הגר"ע לא כתב טעם נוסף, דאפילו אם נאמר שמצות ההדלקה לא חשיב מצוה מתמשכת עד שתכלה רגל מן השוק כיון דכבתה אין זקוק לה, מ"מ כיון שעדיין לא השלים את כל ההדלקה כולה דעדיין חסרה הדלקת המהדרין וחשיב שלא נשלמה מעשה ההדלקה אכתי הוי עובר לעשייתו דומיא לדלולב, דמדאגביה נפק ביה מ"מ כתבו תוס' (שהוא ברע"א שם) כיון שעדיין צריך לנענע בו חשיב כעובר לעשייתו?

ואכן בשו"ת "כתב סופר" (או"ח סימן קל"ה) וערה"ש (סימן תרע"ו, י"ד) כתבו שכל זמן שלא הדליק לנרות ההידור מברך אע"פ שעל הידור מצוה אין מברכין (כגון שהיה לו רק נר אחד ובירך ואח"כ נודמן לו נר נוסף), לפי שעדיין לא השלים את קיום המצוה והיה מתחילה דעתו להשלימה כמו בנטילת לולב שיכול לברך אחר הנטילה קודם הנענועים וחשיב עובר לעשייתו. (ע' בפמ"ג מ"ז סימן תל"ב סו"ק ג' ובריש תרע"ו)

מבארים האחרונים שהרע"א והכת"ס וערה"ש נחלקו בחקירה הנ"ל, דהרע"א ס"ל שההידור בתוספת נרות היא תקנה בפנ"ע ואין תוספת הנרות מהדרת את הנר הראשון שיחשבו כמצוה אחת שלא נשלמה, ולכן אין סיבה שיוכל עדיין לברך מכח הנר הראשון.

אולם הכת"ס וערה"ש ס"ל שאין זה הידור בפנ"ע אלא שבכל הנרות מקיים את גוף המצוה כנגד הימים היוצאים, לכן כל זמן שלא סיים את הדלקת שאר הנרות יכול לברך, דומיא לדלולב שאפשר לברך קודם שיעשה הנענועים. - ולא מסתבר לחלק בין נענועים דהוי חיוב והשלמת מצות נטילת לולב לבין תוספת הנרות, דמוכח שהידור זה הוא חיובא ומצותה של מצות ההדלקה, ואכמ"ל.

נפק"מ ב. כבה הנר הראשון קודם שהדליק שאר הנרות

מי שהדליק נר ראשון ולפני שהספיק להדליק את שאר הנרות כנגד הימים כבה הנר הראשון, לדעת הרע"א שתוספת הנרות הוי הידור בפנ"ע, א"כ יש הידור להדליק את שאר הנרות גם אחר שכבה הנר הראשון וכמבואר בסוף דבריו שבכ"ג לדעת האליהו רבה שמברכין על הידור מברך.

אך לדעת הכת"ס וערה"ש שגם הנר הראשון הוא חלק מההידור, אז אם כבה הנר הראשון תו ל"ש לקיים הידור זה דבדיעבד כבר יצא. מדברי הביאה"ל (סימן תרע"ג סעיף ב') נראה שאם כבה הנר הראשון יחזור וידליקו להשלים נרות כמספר הימים, ויש להסתפק בכונתו אם מקיים בזה דינא דמהדרין מן המהדרין.

גדר הגיע לחינוך

ד. קטן שאינו יודע להדליק לבד, נחשב קטן שלא הגיע לחינוך.⁸ ואם הקטן יודע להדליק לבד, יש אומרים שנחשב בכך שהגיע לחינוך,⁹ ויש אומרים שלא מספיק שיוודע להדליק לבד, אלא צריך שיבין גם את ענין החנוכה והנס.¹⁰

להדליק נרות, ומבקשים בבית להדליק ולברך בעצמם, וכתב שבקטנים שלא הגיעו לחינוך יכול אביו להרשות לו להדליק נרות חנוכה ולברך עליהם, ואם הגיע לגיל חינוך, אף שעדיף שלא יברך, וכדין גדול מבני ספרד, מכל מקום אם הוא מאד רוצה בכך רשאי אביו להרשות לו להדליק ולברך. ובטעם הדבר כתב יסוד להלכה, שדבר המותר לגדול מבני אשכנז פשוט שיש להתיר לקטן מבני ספרד, וכן להיפך, דבר שמותר לגדול מבני ספרד פשוט שיש להתיר לקטן מבני אשכנז, וטעמא דמילתא, שהיות שיש גדולים הנוהגים כן לכתחילה איך נאסור כן לקטן, וכ"ש בנדין דידן שאף לבני ספרד אין הדבר ברור שאסורים מלברך כשמכוונים לא לצאת בהדלקת בעה"ב, וגם לסוברים שאסור לברך, אין זה אלא ברכה שאינה צריכה, וקולא מברכה לבטלה, אם כן אין זה אלא ספק ברכה שאינה צריכה, ועל כן אם הקטן לא הגיע לגיל חינוך שאז האיסור הוא לספות לו איסור בידים אבל אינו צריך למונעו כשעושה איסור, אם כן הרי כאן לא שפי ליה בידים, ואין צריך למונעו מלברך, אלא אף אם הגיע לחינוך, שאמנם מן הראוי לחנכו שיהיה כפי שיהיה בגדלות שנפטרים בהדלקת בעל הבית, מכל מקום אם הילד רוצה מאד להדליק ולברך על המנורה שלו רשאי אביו להרשות לו ולשמוח בכך, כיון שכך נוהגים לכתחילה בני אשכנז, אבל אם הבן הגיע לגיל בר מצוה, ודאי שאין ליתן לו לברך, ואף להדליק לא ידליק בפני עצמו, אלא יתנה כמנהג כל בני ספרד שרק בעל הבית מדליק נרות חנוכה עכ"ל.

⁸ הגר"ח קנייבסקי, הובא בספר חינוך הבנים כהלכותו ח"ב פרק ק"ז סי"ג, תשובות והנהגות ח"ג סימן רט"ו אות ט"ו.

⁹ תשובות והנהגות שם. וכתב, שזהו בגיל ארבע. וכ"כ בחוט שני חלק ד' עמוד שט"ז שהגיע לחינוך הוא ממתי שהקטן יודע להדליק לבד. אמנם הגר"א דינר בקונטרס דיני הדלקת נר חנוכה כתב בשמו, שלא מספיק שיידע להדליק לבד, אלא צריך שיידע מענין חנוכה, וזהו גיל שש שבע, וצ"ע.

¹⁰ הגר"י בלוי בספרו חנוך לנער, פרק כ"ו הערה א. ובספר משנת רעק"א על מסכת סוכה בסוה"ס תשובה י"ד, הביא ממרן הגר"ח קנייבסקי, שהגיע לחינוך הוא

איזה קטן חייב להדליק

א. קטן שהגיע לחינוך ויש לו בית בפני עצמו, חייב להדליק נרות חנוכה.¹

קטן בן אשכנז הדר בבית אביו

ב. למנהג בני אשכנז שכל אחד מבני הבית מדליק, ואין יוצאים בהדלקת בעל הבית,² נחלקו הפוסקים אם יש חיוב לחנך קטן להדליק בפני עצמו, יש אומרים³ שאף על הקטן יש חיוב להדליק בפני עצמו, ויש אומרים⁴ שאין חיוב על הקטן להדליק בפני עצמו, ויוצא לכתחילה בהדלקת בעל הבית, אמנם כיום המנהג שכל אחד מדליק בפני עצמו.⁵

חיוב הדלקה לבן ספרד

ג. למנהג בני ספרד שיוצאים בהדלקת בעל הבית,⁶ אין קטן צריך להדליק בפני עצמו, וכן המנהג ונראה בהערה אם קטן הרוצה להדליק בפני עצמו נותנים לו, וכן להלן בסעיף ט, אם קטן יכול להדליק את נרות ההידור של האב.

¹ שו"ע סימן תרע"ג, ס"ב, מג"א שם ס"ק ה, משנ"ב שם, ס"ק י"ג, ובשעה"צ סימן תרע"ה ס"ק י"ג. ובכ"ז החיים סימן תרע"ז, ס"ב הוסיף, שזהו רק כשהקטן אינו סמוך על שולחן אביו, משום שאם הוא סמוך על שולחן אביו אפילו שגר בבית בפני עצמו יוצא בהדלקת אביו, נמצא שדין זה הוא נדיר וזה שייך רק ביתוס שגר בפנימיה וכדומה.

² רמ"א סימן תרע"א ס"ב.

³ רמ"א סימן תרע"ה, ס"ג.

⁴ מא"י, שלטי גבורים, הובאו בבית"ל שם ד"ה ולדידן, וטעמם, שחיוב חינוך הוא על דבר שגדול מחויב מצד הדין לעשותו, אבל בדבר שחיוב הגדול הוא רק מדין הידור מצוה אין חיוב חינוך על זה.

⁵ חוט שני חנוכה עמוד שט"ז, תשובות והנהגות ח"ג סימן רט"ו.

⁶ שו"ע סימן תרע"א ס"ב.

⁷ בשו"ת אור לציון חלק ד' פרק מ"ב ס"ב כתב לדון בזה והיות שיש בדבריו יסוד חשוב בדין חינוך נביא בזאת את כל דבריו וז"ל: בדבר המצוי שילדים קטנים בני ספרד מביאים מהגן או מהת"ת חנוכיה, ושם לימדו אותו

הנרות, כדי שישמעו ברכות 'שעשה נסים' ו'שהחיינו'¹³.

קטן שלא הגיע לחינוך הרוצה להדליק ולברך ז. קטן שלא הגיע לחינוך הרוצה להדליק, רשאי להדליק, ומותר גם לברך עמו את הברכות, ואעפ"י שאינו חייב, בכדי ללמדו¹⁴.

כמה נרות קטן צריך להדליק ח. מעיקר הדין מספיק שקטן ידליק נר אחד כל יום¹⁵, והמנהג לחנכם שידליק כל הנרות [אם אפשר]¹⁶.

אם צריך להדליק בשמן זית ט. קטן אינו צריך להדליק בשמן זית, ודיו שידליק בנרות שעווה או חלב, כי הדלקה בשמן היא הידור, ואין צריך לחנכו להידור¹⁷.

¹³ ספר חינוך הבנים כהלכתו חלק ב פרק ק"ז סעיף ט"ז, וטעמו שלדעת כמה ראשונים גם אם מדליקין עליו בביתו, כל שאינו מדליק בפני עצמו הוא צריך לברך [שהחיינו וברכת שעשה נסים] מדין ברכת הדואה, ואמנם בש"ע בסמ"ק תרע"ז ס"ג פסק דלא כוותיה, מ"מ לכתחילה ראוי לקרואן שישמעו ברכת שעשה נסים ושהחיינו.

¹⁴ בט"ז סימן תרנ"ז סק"א כתב לגבי לולב, שקטן היודע ליטול לולב ואינו יודע לנענע, שאמנם הוא פטור משום שאינו יודע לנענע, מ"מ הוא רשאי ליטול את הלולב, ואעפ"י שאינו מחויב, ובפמ"ג שם כתב, שמתיר גם לברך עמו כדי ללמדו.

¹⁵ משנ"ב סימן תרע"ה ס"ק י"ד.

¹⁶ מבית לוי – פסקי מרן הגר"ש וואזנר חלק י' עמ' ז', ובספר שערי ימי החנוכה [לגר"י טשנר] פרק ט' ס"ג כתב, שכיום שכולם נוהגים כמהדרין מן המהדרין להיות מוסיפים וחולכים, יש לחנך גם את הקטן להוסיף נר כל לילה, וכן המנהג, ועיין עוד בשו"ת כתב סופר או"ח סימן קל"ה.

¹⁷ ספר נתיבות ההלכה י"ד ט"ז [מדור בירורי ההלכה] בשם הגר"ש אלישיב, תשובות והנהגות ח"ג סימן רי"ט, ואמנם כתב שקטן בן י"ב ראוי לחנכו להדליק בשמן כדי לחשוש לשיטת המהר"ל מפראג שהביא השער הציון סימן תרע"ג ס"ק ד, שלא להדליק בנר שעווה או חלב אלא בשמן שבו נעשה הנס. ובפסקי תשובות סימן תרע"ג הערה 51 כתב, שמנהג רבים לתת לקטנים

קטן היודע להדליק ואינו יודע לברך. קטן היודע להדליק ואינו יודע לברך, ידליק בלא ברכה, משום שהברכה אינה מעכבת את המצוה¹¹.

האם בנות חייבות להדליק ו. אין צריך לחנך את הבנות להדליק, שהרי המנהג שנשים ובנות גדולות אינן מדליקות בפני עצמן, ובודאי שבנות קטנות לא יותר חמורות מבנות גדולות¹². ומ"מ נראה, שראוי ונכון לחנכן להיות נוכחות בשעת הדלקת

ממתי שהקטן יודע שיש זמן מיוחד שמדליקים בו נרות חנוכה, עיי"ש.

¹¹ בביה"ל בסימן תרנ"ז כתב גבי חינוך לנשיות לולב, שקטן היודע לנענע ואינו יודע לברך ינענע בלא ברכה, ולכאורה הוא הדין הכא. ובמטה אפרים סימן תרכ"ה אלף למטה ס"ק צ"ח ד"ה ובשביל, הקשה, מה הטעם שהאב אינו יכול לברך בשבילו, עיי"ש מה שתידין. ויש להוסיף, שבמור קציעה סימן תרע"ב כתב לחדש, שאפילו שכל המצוות בדעבד אם לא בידך יצא, מ"מ במצות נר חנוכה הברכה מעכבת את המצוה, ואם הדליק ולא בידך לא יצא, לפי שכל עיקרה אינה באה אלא לפרסומי ניסא, והברכות בכלל פרסומי ניסא הוא דהו, וכי מדליק בלא ברכה לאו מידי עבד, דהרואה אומר לצורכו הוא דאדליק.

ולדבריו יש מקום לחדש, שקטן היודע להדליק ואינו יודע לברך אינו חייב להדליק נרות חנוכה, ונחשב כלא הגיע לחינוך. אמנם להלכה למעשה אין נפק"מ בזה, משום שהמשנ"ב סימן תרע"ז ס"ק ד' מביא את דברי רעק"א שכתב שאם שכח לברך וזכר אחרי שהדליק את כל הנרות לא יברך, ומשמע דאעפ"י שלא בידך יצא ידי חובת ההדלקה, הרי מבורא שפסק של כדברי המור וקציעה.

ובעצם דברי המור"ק כתב הגר"מ שטרנבוך שכל זה הוא בומנם שהיו מדליקים נרות להאיר, אך כיום שיש חשמל ואין הרגילות להדליק נרות להאיר, עצם ההדלקה מורה שהוא מדליק בשביל לקיים את חובת ההדלקה, והברכה אינה מעכבת את המצוה.

¹² חנוך לנער פרק כ"ז ס"ק א. וראה בספר שלמת חיים – תשובות הגר"ח זוננפלד סימן ש"ס מה שכתב בזה, ובספר "אלא" הובא שבבית מרן הגר"ח קנייבסקי הבנות הקטנות הדליקו בברכה עד גיל שמונה.

הדלקה למעלה מעשרים אמה

יא. צריך לחנכו להדליק תוך עשרים אמה²¹.
וואם גר בקומה גבוהה, דינו כגדול שנחלקו הפוסקים היכן ידליק, יש אומרים שידליק בפתח הבנין²², יש אומרים שידליק בפתח ביתו הפונה לחדר מדרגות²³, ויש אומרים, שאם יש סביבו בניינים למעלה מעשרים אמה שיש פרסומי ניסא למתגוררים שם בקומות העליונות, ידליק בחלון ביתו למעלה מעשרים²⁴.

אם נרות קטן הוקצו למצוה

יב. נר חנוכה של קטן שהגיע לחינוך הוקצה למצוותו מדרבנן²⁵, נר חנוכה של קטן שלא הגיע לחינוך לא הוקצה למצוה כלל²⁶.

²¹ כמבואר בבב"ל סימן תרנ"ז ד"ה כדי, שצריך לחנכו בד' מינים כשרים, ואם כן הוא הדין הכא שצריך לחנכו להדלקה כשרה, ולמעלה מעשרים אמה לא יוצאים ידי חובה, כמבואר בסימן תרע"א ס"ז.

²² שהוא פתח החצר, ולדעת הגר"י וראה בספר עובדות והנהגות ח"ד עמ' ק"ג שגם בזמננו פתח הבנין נחשב כפתח החצר.

²³ דעת החזו"א [א"ח הלכות עירובין סימן ס"ה ס"ק נ"ב] שחצרות שלנו אין להם דין חצר מפני שאין משתמשים בהם לדירה כל כך, ועל כן אין להדליק בפתח החצר ולא בכניסת הבנין לחדר מדרגות.

²⁴ שבט הלוי ח"ד סימן ס"ה, והוא כתב כן על גדול, בעצירת דעות הסוברים שכשמידליק בחלון ביתו יוצאים מעיקר הדין כשיש היכרא לבני הבית כמבואר בשו"ע סו"ס תרע"א, ובעצירת דעת הפמ"ג [משב"ז שם סו"ס ה], שידליק בחלון אפי' למעלה מב' דמ"מ איכא היכרא קצת לרה"ר, ומ"מ מעיקר התקנה תקנו חז"ל שידליק סמוך לרה"ר דאיכא פרסומא ניסא גם בחוק, ופליגי רש"י ותוס' והפוסקים במקום ההנחה אם פתח הבית או פתח החצר וברך בעליה בפתח החלון ויכין להאמת הוא דאיכא שכנים מכמה צדדים שיכולים להביט בנ"ח שלהם הוא תוך כ' אמה נוסף למש"כ הפמ"ג דגם למעלה מב' איכא היכרא קצת מלבד היכר גמור לב"ב בפנים, עיי"ש. והוא כתב גבי גדול, וגם החולקים על דבריו גבי גדול, יתכן שיודו גבי קטן שיש להקל.

²⁵ בשו"ת התעוררות תשובה ח"א סימן מ"ט נוקט, שהגידון תלוי במחלוקת רש"י ותוס' בסוכה דף מ"ח, שברש"י מבואר שם שאתרוגים של קטנים לא הוקצו למצוה, ובתוס' שם מבואר שיש בהם הוקצה למצוה, וכתב שיתכן שרש"י ותוס' לשיטתם, לרש"י חוב חינוך הוא רק על האב, ולכן לדבריו אין בזה הוקצה למצוה,

כמה זמן צריך נר של קטן לדלוק

י. יש להקפיד על הנר שמדליק קטן שיוכל לדלוק לכל הפחות חצי שעה. ויש מי שכתב להקל בזה¹⁸. והנה הנרות הפשוטים המצויים כיום, דולקים בערך חצי שעה, אך יש בזה נפק"מ לענין ערב שבת, שצריך לחנכו להדליק באופן שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, ועכ"פ יראה שנר אחד שמדליק הקטן בערב שבת ידלק עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים¹⁹, ואם לא עושה כן, קרוב הדבר שברכתו לבטלה²⁰.

להדליק בנרות חלב ולא בשמן זית מפני יקרותו, ויש להעדיף לתת לקטן שהגיע לחינוך להדליק בשמנים בתיים הזולים והשונים לכל נפש, מאשר להדליק בנרות חלב, משום שהנס שנעשה בבית המקדש נעשה בשמן, וכן לחשוש לשיטת המהר"ל הסובר שאין בדרך כלל על נרות שעה וחלב, וזולת אם כוונת ההורים להימנע לתת לילד שמן עקב טיפוף או חשש דליקה.

¹⁸ אשל אברהם להגאון מבוסטשטאט, סימן תרע"ה, וטעמו שהתינוק אינו בר הבתנה, ויכול לסבור על פחות מחצי שעה שהוא חצי שעה. ויש להקשות על דבריו, מה זה שונה מסוכה למעלה מעשרים אמה שאי אפשר לחנך בה קטן כמבואר בגמרא בסוכה ב' ע"ב, וועיי"ש בריטב"א ודרי גם שם אין הקטן מרגיש מה הוא גובה הסוכה. ובספר משנת רעק"א [על מסכת סוכה] מביא ממרן הגר"ח קנייבסקי, שיתכן וכאן יש להקל, משום שיש שיטות הסוברות שאין צורך שהיה נר שמן שידלק חצי שעה, עיי' בבב"ל סימן תרע"ב ס"ב ד"ה כזה, שאם אין לו שמן שידלק חצי שעה ידליק בלי ברכה, ונתלוי בב' תירוצי' הגמרא בשבת דף כ"א ע"ב, אם צריך להניח שמן שידלק חצי שעה, ואף שנוקטים להחמיר, מ"מ לענין ברכה הוא בכלל ספק ברכות להקל.

¹⁹ מבית לוי פסקי הגר"ש וואזנר חלק י עמ' כ"ב, וטעמו שמעיקר הדין מספיק שהקטן ידליק נר אחד כל יום וכמבואר במשנ"ב סימן תרע"ה ס"ק י"ד, ואף שנהגים שהקטן מדליק כמהדרין מן המהדרין, מ"מ בערב שבת אפשר להקל יותר. ובס' שערי ימי החנוכה [מהגר"י טשנר] עמ' ק"ג כתב שבשעת הדחק יש מקום להקל שידלקו רק חצי שעה לאחר השקיעה ולסמוך על השיטות הסוברות שזמן ההדלקה הוא בשקיעת החמה.
²⁰ הגר"ש אלישיב, ה"ד בספר נתיבות ההלכה יד טו.

שימוש לאור נרות

יג. אסור להשתמש לאור נר חנוכה שהדליק קטן שהגיע לחינוך.²⁷

ברכת הרואה על נרות שהדליק קטן

יד. יש להסתפק אם אפשר לברך ברכת הרואה על נרות שהדליק קטן שהגיע לחינוך.²⁸

להוכיח דין זה מהמבואר ששמונים שאסור להדליק בהם כל שבת משום שמא יטה, בשבת חנוכה מותר להדליק בהם, משום שאין בזה חשש של שמא יטה, שהרי אסור להשתמש בהם, ולא מצונו חילוק בין נרות חנוכה שהדליק גדול או קטן, מבואר שגם בנרות שהדליק קטן אסור להשתמש.

28 האשל אברהם בוטאש סימן תרע"ט מהדו"ת מסתפק בזה, וז"ל: זמ"מ הייתי מסופק אם לברך שעשה נסים ושהחנינו על הנרות שהדליק קטן בן י"ב, כיון שיש אומרים שאין יוצאין יד"ח על ידי קטן, וספק ברכות להקל וכו', ולדעה ראשונה שם אולי אין לברך גם שעשה נסים ושהחנינו, כי הרואה מברך היינו כשראה נרות שהודקו על ידי בר חיובא, והגם דלפמשי"ב בהג"ה מוכרע שידליק קטן שהגיע לחינוך לכו"ע, ואם כן הו"ל נרות שהם מודלקים על ידי מצוה לברך עליהם עכ"פ שעשה נסים ושהחנינו, על כל זה כיון שאין נוהגין להדליק נר חנוכה לכל אחד ואחד קודם נשואין, ועכ"פ קודם י"ג שנים, אם כן הדר לא הו"ל נר של חיוב מצוה וכו', אך שיברך גדול על ראיית נר שהדליק קטן, אין זאת כי אם החינוך חיוב שאי אפשר למנועו, וזל"ע עתה, עכ"ל.

מבואר בדבריו שספקו הוא משום שבזמננו נהגו הקטנים לא מדליקים נרות חנוכה, לכן כתב לדון אם אפשר לברך על הדלקת ברכת הרואה.

וראיתי לחכ"א שליט"א, שרצה לתלות את הנידון אם אפשר לברך ברכת הרואה על נר שהדליק קטן שהגיע לחינוך, במחלוקת האם קטן מוציא גדול בנר חנוכה, לשיטת הסבורות שקטן מוציא גדול, אם כן פשיטא שאפשר לברך על נרותיו ברכת הרואה, אך לשיטת הסבורות שאין קטן שחיובו רק תרי דרבנן מוציא גדול שחיובו רק דרבנן, אם כן לדבריהם אי אפשר לברך ברכת הרואה על נרותיו.

ונראה לומר שלא כדבריו, עפ"י מה שייסד הגר"ש רובובסקי הובא בזכרון שמואל סימן י"ט שכל החילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן הוא כשאחד בא להוציא את חברו ידי חובה, שיש דין שהוא צריך להיות מחויב בדבר בשביל להוציא, ובהו"ל דין שחיובם יהיה שווה ובהו"ל חילוק בין המחויב בתרי דרבנן למחויב בחד דרבנן, אבל במעשה מצוה אין שום הבדל בין מעשה מצוה שנעשה

אבל לתוס' חיוב חינוך הוא על הקטן, ואם כן לדבריהם יש בזה הוקצה למצוה. ולהלכה קו"ל כשיטת תוס' שהקטן חייב כמבואר בסימן קפ"ו שקטן מוציא גדול בברכת המזון, מבואר שהקטן נחשב בר חיובא, ואם כן נרות של קטן הוקצו למצוה.

והנה, הבאנו את דברי המשנ"ב שכתב סימן תרע"ה ס"ק י"ד שמספיק שקטן ידליק נר אחד ואינו צריך להדליק נרות כמספר הימים, ויש לדון, אם בנרות ההידור שהקטן אינו מחויב להדליקם יש הוקצה למצוה. ויש מקום לומר, שאעפ"י שאינו חייב אבל אם מדליק יש בזה מצוה, ואם כן יהיה בזה הוקצה למצוה, ואם כן אפשר לומר דלא כדברי ההתעוררות תשובה, וגם לשיטת רש"י יהיה הוקצה למצוה, משום שאעפ"י שלשיטת רש"י חיוב חינוך הוא על האב ולא על הקטן, אבל יש כאן מעשה מצוה של הקטן, ויהיה בזה הוקצה למצוה וומה שהביא את רש"י בסוכה שם שאין הוקצה למצוה באתרוג של קטן, יש לפרש שכוונת רש"י באתרוג של קטן שלא הגיע לחינוך, וכן הביא בספר חינוך הבנים כהלכתו וח"ב פרק ק"ו ממרן הגר"ח קנייבסקי, שכוונת רש"י לקטן שלא הגיע לחינוך [שוב מצאתי באור זרוע סימן תשנ"ב שכתב, דכל היכא דקתני קטן, מיידי בקטן שלא הגיע לחינוך, ובין הדוגמאות מביא קטן דלולב ובמסכת סוכה, ולבאורה כוונתו למשנה בדף מ"ה ימיד התניקות שומטין את לולביהם, והבין האור זרוע שמדובר על קטן שלא הגיע לחינוך].

אמנם יש לדון בזה, משום שבשביל שיהיה הוקצה למצוה צריך שיהיה הקצאה, ואין בבת הקטן לעשות הקצאה למצוה, ובספר אשרי האיש פרק ל"ד סעיף י"ז הביא ממרן הגר"ש אלישיב וז"ל: יקטן שהגיע לחינוך, ונותר שמן מהדלקתו, לא הוקצה שמן זה למצוה, אלא אם כן אביו הקצה, אך אם הקטן הגיע לעונת נדרים, גם הוא יכול להקצות השמן. וראה בתפארת ישראל סוכה פ"ד יכן ס"ק ל"ו שמבואר שבסתמא כשאב קונה לולב הוא מקצה את זה למצוה מלבד התם שנהגו כן למצוה, עיי"ש.

²⁶ ראה בהערה הקודמת שהבאנו את דברי מרן הגר"ח קנייבסקי, שביאר את דברי רש"י שאין הוקצה למצוה באתרוג של קטן, שכוונת רש"י לקטן שלא הגיע לחינוך.

²⁷ ספר חינוך הבנים כהלכתו פרק ק"ו ס"ק כ"ג. משום שבי' הטעמים שאסור להשתמש בנר חנוכה שהדליק גדול שייכים גם בקטן, א. כדי שיהיה היכר שהוא נר של מצוה, ב. מפני שעשאוהו כמנורה של בית המקדש, ויש

אם קטן יכול להדליק עבור הגדול את נרות
ההידור

טז. נחלקו הפוסקים אם קטן שהגיע לחינוך
יכול להדליק עבור הגדול את נרות ההידור,

והסתפקת אם אפשר לברך ברכת שעשה נסים
[ושהחיינו] משום ספק ספיקא, א. לחשוש לשיטות
הסוברות שקטן אינו יכול להוציא גדול, ואם כן מוטל
עליו חובת הדלקה. ב. לחשוש לשיטות המובאות
במשנ"ב סימן תרע"ז ס"ק ו שאפשר לברך ברכת הרואה
גם אם הדליק עליו בתוך ביתו אבל ברכת הדליק לא
יכול לברך, שו"ד בספר כרם אליעזר שדן שיוכל לברך
שוב את כל הברכות, משום ספק ספיקא, א. לחשוש
לשיטות הסוברות שקטן אינו יכול להוציא גדול, ואם כן
מוטל עליו חובת הדלקה מן הדין. ב. לחשוש לשיטת
המג"א סימן תרע"ד ס"ק א, וכן מבואר בשפת אמת
בשבת (דף כ"א ע"ב) שהמהדרין יוצאים ידי חובתם
בהדלקת בעל הבית, שהרי זהו עיקר המצוה של נר איש
וביתו, אלא שהם מוסיפים עוד נרות בפני עצמם, וזו היא
הדלקה של הידור, ואם כן אף אם הקטן הדליק עבור כל
בני הבית, הם יכולים לחזור בהם ולהחליט שהם רוצים
להיות מהדרין ולהדליק ולברך לבד [ומש"כ לרעק"א
הגדר במהדרין הוא שהם לא יוצאים בהדלקה של בעל
הבית, והם מכוונים לא לצאת בהדלקתו, ולדברי אחרי
שהם כיוונו לצאת בהדלקה של הקטן שוב אינם יכולים
לחזור בהם ולהדליק לבד]. ויש לדון, האם כשיש ספק
ספיקא גם כן אמרין ספק דרבנן לקולא ולא יברך, או
שבבב"ג יברך, ומצונו בזה סתירות במשנ"ב, שבסימן
רט"ז ס"ק כ' מבואר שגם בזה אומרים ספק דרבנן לקולא
ולא יברך, אבל בשע"צ סימן ר"ז ס"ק ו משמע
שבמקום ספק ספיקא יכול לברך, אמנם בהליכות שלמה
תפילה פרק כ"ב הערה 91 מובא בזה"ל: זלענין דין ספק
ספיקא בברכות, הרה רבנו דכין שיש כמה סתירות
בדברי הפוסקים, לכן רק במקום שגדולי האחרונים
הכריעו שהוא ס"ס סמכין עליהו, אבל מעצמינו אין לנו
לדון ולהורות כן!.

³³ משנ"ב סימן תרפ"ט ס"ק ו גבי קריאת המגילה, ואם כן
הוא הדין בנרות חנוכה, וצריך לומר דהטעם שהמשנ"ב
לא הזכיר דין זה בהלכות חנוכה, משום שלא שכח שלא
יהיו אנשים בקיאים בהדלקת נר חנוכה, ואף אם אינו
בביתו, יכול לצוות לאחר שיבוא להדליק, אך אם אירע
שהוא שעת הדחק, ודאי יש להקל בזה.

אם קטן מוציא גדול בנר חנוכה

טז. יש אומרים שקטן שהגיע לחינוך יכול
להוציא גדול ידי חובתו²⁹ ויש אומרים שאינו
יכול להוציא ידי חובתו³⁰, ולהלכה, קטן אינו
יכול להוציא גדול³¹, ועל כן אף אם כבר
הדליק קטן עבור כל בני הבית, צריך גדול
לחזור ולהדליק³². אך בשעת הדחק יכול
לסמוך על המקילים³³.

על ידי מחויב בתרי דרבנן למחויב בחד דרבנן, וכל
שהוא חייב מדרבנן יש לזה שם של מעשה מצוה מדרבנן,
ממילא לגבי ברכת הרואה שהברכה היא על חפצא של
נרות חנוכה, אין הבדל בין חד דרבנן לתרי דרבנן,
ולכרע יוכלו לברך ברכת הרואה על נר שהדליק קטן
שהגיע לחינוך.
ולהלכה מצונו שנחלקו בזה פוסקי זמננו,
הגר"ש אלישיב נקט [והובא בס' אשרי האיש [עמ' רנז]
שאי אפשר לברך ברכת הרואה על נר חנוכה שהדליק
קטן, ואפשר שהגר"ש לשיטתו שקטן לא ידליק נר
חנוכה בעצמו אלא יצא בהדלקה של אביו משום
שהקטן צריך לקיים את המצוה באופן שגדול יוצא ידי
חובה והיות שגדול לא יוצא ידי חובה בהדלקה של קטן
כך גם הקטן עצמו אינו יכול לצאת ידי חובתו בהדלקתו
שהיא הדלקה פסולה [ראה בס' פניני חנוכה [עמ' ל"ז]
מתלמוד הגר"ש קוק מה שהאריך בזה] אמנם לא
ברידא ל', שהבאנו לעיל בסעיף יד שנהר חנוכה של קטן
הוקצה למצוה מדרבנן, וכן הבאנו שם מהגר"ש אלישיב
[עכ"פ בגוונוא שהאבא הקצה את זה למצוה], ומהו
החילוק שמצד אחד יש בזה הוקצה למצוה, ומאידך אי
אפשר לברך על זה ברכת הרואה.

ובדעת מרן הגר"ש קאריבסקי מצונו בזה סתירות, שבספר
אור ישראל פרק כ"ב סעיף כ"ב כתב משמו שיברך, אך
בספר שיח התורה עמוד ש"ט מובא בשמו שלא יברך.
ודעת מרן הגר"ש וואזנר שבטב הלוי חנוכה פרק י' סעיף
י"ב שאפשר לברך ברכת הרואה על נר שהדליק קטן
שהגיע לחינוך, וכן מובא בספר פסקי הגר"ש קמניצקי
עמוד ר"ג, משום שיש לזה שם של נר חנוכה.

²⁹ שיטת בעל העיטור, והובא בשו"ע סימן תרע"ה ס"ג.

³⁰ שו"ע סימן תרע"ה ס"ג.

³¹ משנ"ב סימן תרע"ה ס"ק י"ג.

³² ספר חינוך הבנים בהלכות פרק ק"ח סעיף ה, וטעמו
לחשוש לשיטות שלא יוצא ידי חובה בהדלקה של קטן,
אמנם לא יברך על הדלקה זו, כי לגבי ברכה יש לחשוש
לשיטת בעל העיטור שסובר שקטן מוציא גדול.

הדלקת נר של חשד על ידי קטן
יט. כשצריך להדליק נר של חשד, אפשר
להדליק גם על ידי קטן שהגיע לחינוך.³⁸

בזמנה קורא בלא ברכה, אבל קריאה בזמנה קורא
בברכה, ואין יתכן שלגבי קריאה בזמנה שזה יותר קל
שאפשר לקרוא בברכה גם בלי עשרה, קטן לא מצטרף,
ואילו לקריאה שלא בזמנה שזה יותר חמור שאין אפשר
לקרוא בברכה, כשאין עשרה יתכן שקטן מצטרף. ויש
לומר, שדוקא קריאה שלא בזמנה יתכן שמצטרפים
לעשרה, הואיל והוא רק משום פרסומי ניסא, ואין לה דין
קריאה, שגי בקטן, משא"כ קריאה בזמנה, יש לה דין
קריאה, ובוזא אין קטן מצטרף.

והנה, כשנבוא לדון גבי נר חנוכה שהוא משום פרסומי
ניסא, הוא דומה לקריאה שלא בזמנה, שיתכן שקטן
מצטרף. ועוד, שהמשנ"ב סימן תרע"א ס"ק מ"ז הביא
את דברי המג"א גבי ערב שבת שהציבור מתאחר לבוא
שלא ימתין, וידליק בברכה, ומשום שיהיה פרסומי ניסא
כשיבואו אח"כ אנשים וידאו את הנרות דולקים, ובביה"ל
סימן תרע"א ד"ה ויש, הביא את דברי המור וקציעה שיש
דין שיהיו עשרה בבית הכנסת בשעת ההדלקה,
וכשהשעה דחוקה ידליק בלא ברכה, אבל הביה"ל שם
נוקט כדעת המג"א שאין דין שיהיו עשרה בשעת
ההדלקה, ודי שיהיו עשרה בשעה שגרות דולקים, וגם
אם אין עשרה בבית הכנסת בשעת ההדלקה יכול
להדליק בברכה, ואם בנזיל לו להשיג מנין בשעת ברכה
מה טוב. מדויק בביה"ל, שכל ההיתר להדליק בברכה
הוא בגלל שאחר כך יבואו עשרה לבית הכנסת, אם כן
לדבריו, כל מה שיש לדון אם קטנים מצטרפים לעשרה
זה באופן שיודע בשעת ההדלקה שגם אחר כך לא יבואו
עשרה גדולים.

ובכף החיים סימן תרע"א סעיף ע"ב כתב, שאם אין
עשרה בבית הכנסת, ידליק בלא ברכה, לחשוש לשיטת
המורק. ולדבריו יש להסתפק אם קטנים שנמצאים
בשעת ההדלקה מצטרפים לעשרה.

³⁸ הנה יש לחקור בחיוב הדלקה משום חשד, אם חז"ל
תקנו חיוב הדלקה מחודש כדי לסלק את החשד, או
שחז"ל תקנו שהוא צריך לעשות מעשה כדי לסלק את
החשד, ודין זה הוא מהדין הכללי של יוהייתם נקיים, ויש
בוז כמה נפקים, אם אפשר לברך ברכת הוראה על נר
שהדליקו אותו משום חשד, אם יש ברכה על נרות
שהדליקו משום חשד, והאם יש דין מהדרין בנרות חשד.
ברמ"א סימן תרע"א ס"ח פוסק שלא מברכים על נר של
חשד, ואפשר לבאר שס"ל כהצד שאין כאן חיוב הדלקה
מחודש, אלא הוא דין לסלק את החשד, ולכן אין על זה
ברכה.

יש אומרים שיכול להדליק, ויש אומרים
שאינו יכול להדליק.³⁴

הדלקה בבית הכנסת על ידי קטן
יז. קטן שהגיע לחינוך, נחלקו הפוסקים כשר
להדליק בבית הכנסת את נרות החנוכה, יש
אומרים שקטן כשר להדליק את נרות
החנוכה³⁵, ויש אומרים שאינו כשר להדליק.
ואם הדליק, יכבנו וידליק הגדול שנית
ובברכה.³⁶

צירוף לעשרה
יח. יש להסתפק אם קטן מצטרף לעשרה
בבית הכנסת.³⁷

³⁴ בבן איש חי פרשת וישב אות י"ח כתב לא לתת להם
להדליק את נרות ההידור, אלא יתן להם להדליק את נר
השמש. ונראה בדבריו היות שלהלכה קטן לא מוציא
גדול בנר חנוכה משום שתר"י דרבנן לא מוציא חד דרבנן,
אם כן גם כלפי נרות ההידור אינו יכול להוציא ידי חובה
משום שגם הדלקת נרות ההידור צריכים להיות על ידי
בר חיובא. וראה עוד באור לציון חלק ד פרק מ"ב סעיף
ב, שפסק שלא יתן לקטן להדליק את נרות ההידור,
³⁵ שו"ת אז נדברו חלק ה' סימן ל"ג, וטעמו שכיון שאין
אדם יוצא ידי חובתו בבית הכנסת, והוא רק בשביל
פרסום הנס, בשעת הצורך אפשר להדליק על ידי קטן,
³⁶ בשו"ת מנחת יצחק חלק ו' סימן ס"ה סק"א כתב לא
להדליק על ידי קטן, לפי הטעם שההדלקה היא משום
האורחים, וקטן שהוא תרי דרבנן לא יכול להוציא חד
דרבנן, וגם אינו כבוד הציבור, וצריך לפרש, שאף שברוב
המקומות אין מצויים אורחים שיוצאים ידי חובה, ובפרט
בזמננו, מ"מ כיון שעיקר המנהג הוקבע מפני האורחים,
ובעיקר המנהג אין לקטן להדליק, לכן המנהג במקומו
עומד שיתקיים על ידי גדולים דוקא.

ובספר אשרי האיש עמוד ר"נ כתב, שקטן שהדליק
בבית הכנסת חייבים לכבות הדלקתו ולחזור ולהדליק
בברכה.

³⁷ לגבי קריאת המגילה יש חילוק בין קריאה בזמנה
לקריאה שלא בזמנה, המשנ"ב בסימן תר"צ ס"ק ס"ג
כותב גבי קריאה בזמנה שקטנים אינם מצטרפים
לעשרה, שהם לאו בני חיובא, וחובתם רק מדין חינוך,
ובסימן תרפ"ט ס"ק כ' גבי קריאה בזמנה כתב, שאפשר
דסגי בקטנים הואיל והוא רק משום פרסומי ניסא. ויש
להקשות, דהדין הוא שכשאין עשרה בקריאה שלא

שכח לברך

כב. הדליק נר חנוכה ושכח לברך לפני ההדלקה, ולפני שסיים להדליק את כולן נזכר שעדיין לא בירך, יברך ברכת שעשה נסים וישהייתו ביום הראשון, ולגבי ברכת להדליק, ראה בהערה⁴².

מברך ברכת שהייתו ונא"כ הוא מוציא ידי חובה את אשתו וכו"ב, מדויק מדברי, שאת ברכת שעשה נסים הוא חוזר ומברך שנית, ומשום שהיא ברכה על ההדלקה, ועיין באגרות משה או"ח ח"א סימן ק"צ מה שכתב בזה.
⁴¹ הלכות חג בתג פרק י"ט, שו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן ס"ד.

⁴² ידועים דברי רעק"א בשו"ת תניינא סימן י"ג, שכתב שאם שכח לברך לפני ההדלקה ולפני שסיים להדליק נזכר שעדיין לא בירך יש לו לברך את כל הברכות וכתב שם ג' טעמים:

א. אעפ"י שצריך לברך עובר לעשיית המצוה, ושאר הנרות הם רק להידור מצוה, מ"מ דעת הא"ד סימן תרע"ב ס"ק ג, שמי שלא בירך על עיקר המצוה יכול לברך על הידור מצוה.

ב. כיון שצריך להניח שמן כשיעור משתקע החמה עד שתכלה רגל מהשוק, אפשר שמשך כל אותו הזמן נחשב שהמצוה קיימת, וכשמברך הרי זה כמברך עובר לעשייתה.

ג. יש סוברים שאם לא בירך עובר לעשיית מברך אחד כך, וכתב רעק"א שם שאם נכבה הנרות הראשונים יברך רק שעשה נסים וישהייתו ולא יברך להדליק משום שאין כאן את הטעם השני שהמצוה קיימת עכ"ל.

ונסתפקת אם הטעם הראשון שכתב רעק"א שיכול לברך על הידור מצוה שייך גם בקטן, דהרי המשגיב סימן תרע"ה ס"ק י"ד כתב שאין צריך לחנך קטן להידור מצוה, ומספיק שמדליק נר אחד כל יום, ואם כן שמא קטן לא יוכל לברך כי אינו מחוייב בהידור וכולל הספק הוא רק על ברכת להדליק, אבל שעשה נסים וישהייתו יוכל לברך מדן ברכת הרואה וכדלהלן, אמנם יש לדון בזה, משום שאף גדול אינו חייב בהידור, ואפ"ה מבואר בא"ד שיש ברכה על הידור, ואם כן מה ההבדל בין קטן לגדול. אמנם באמת צריך להבין את שיטת הא"ד שמברכים על הידור, מאי שנא ממילה שפסק הרמ"א וי"ד סימן רס"ה ס"ד שאעפ"י שיש הידור מצוה לחזור על ציצץ שאינם מעכבין את המילה מ"מ אין לברך על זה,

אכילה לפני ההדלקה

כ. מותר לתת לקטן לאכול לפני ההדלקה³⁹.

הפסיק בדיבור

כא. קטן שהפסיק בדיבור בין הברכות להדלקה, שלא מעניין ההדלקה, חוזר ומברך ב' ברכות ולהדליק נר חנוכה, ושעשה נסים, אך שהייתו לא יחזור ויברך, ד"ל דברכת שהייתו קאי על עצם היום, ובזה כבר יצא ידי חובה⁴⁰. הפסיק בדיבור אחר שהדליק נר אחד, אינו צריך לחזור ולברך כלל⁴¹.

במהר"ל צינץ יו"ד הלכות שחיטה דף ל' ע"ב ס"ק ה כתב, שהדלקה של חשד מועיל אפילו על ידי חרש שוטה וקטן, משום שלמעשה אין חשד, דסו"ס הגר דולק שם, אמנם מביאים שבספר פרי תואר שם ביו"ד סימן י"ט ס"ק א כתב שצריך להדליק נר חנוכה של חשד עם כל הדגים וכו'.

ובחוט שני עמוד שט"ו כתב, שאפשר להדליק נר של חשד על ידי קטן שהגיע לחינוך, ולסמוך על שיטת העיסור שסובר שקטן מוציא גדול בהדלקה ואף הוסף שם שההוראה בומניו שכיון שמדליקים במקומות שונים, זה בחלון ביתו, והשני בפתח ביתו לחדר מדרגות, וכן לא כולם מדליקים באותו הזמן, אין בזה משום חשד ורק בזמן הגמ' שכולם הדליקו באותו הזמן ובאותו המקום איכא משום חשד]

³⁹ שו"ת מהרש"ג, (ח"ב סימן נ"ו) אמנם יש לעיין, ששם כתב שההיתר הוא משום שאיסור אכילה לפני מצוה הוא משום שחייב במצוה, והקטן עצמו אינו חייב במצוה אלא החיוב מוטל על האב, ויש לעיין בזה, דהרי נחלקו בזה רש"י ותוס', ולהלכה קי"ל כשיטת התוס' שהקטן עצמו מחויב.

ונראה שיש להתיר לקטן לאכול לפני עשית המצוה, ומשום שהוא איסור דרבנן, ולשיטת הרשב"א אין איסור ספיה באיסור דרבנן כשהוא לצורכו, ואף לחולקים על הרשב"א יש להקל, משום שהוא איסור תלוי בזמן, ויש להקל בזה כמבואר במג"א בסימן רס"ט, עיי"ש.

⁴⁰ שו"ת אבני ישפה חלק ה' סימן צ"ו, והטעם שהוא צריך לחזור ולברך את ברכת שעשה נסים, משום שבדברי המשגיב נראה שברכת שעשה נסים היא ברכה על ההדלקה, ולא ברכת השבח על הזמן שבו נעשו נסים לאבותינו, וחז"ל רק הסמיכו את זמן הברכה להדלקה, שהמשגיב מביא בסימן תרע"א ס"ק מ"ה שהמדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, כשחוזר לביתו ומדליק, אינו

להדליק את כל הנרות צריך לחזור ולברך ברכת ההדליק נר וכו'.⁴⁵

נשפך כל השמן לאחר שבירך כד. קטן שבירך על נרות חנוכה, ולפני שהחל להדליק נשפך כל השמן, והוצרך לתת שמן ופתילות.⁴⁶ חדשים, יברך ברכת ההדליק שנית, אבל שהחיינו לא יברך.⁴⁷ לענין ברכת שעשה נסים ראה בהערה⁴⁸

ואם אחרי שסיים להדליק את כולן נזכר שלא בירך, יברך רק ברכת שעשה נסים ושהחיינו⁴³, וראה בהערה אם יכול לברך אפילו אם הנרות דלקו חצי שעה.⁴⁴

הדליק בטעות את החנוכיה של אחיו כג. בירך קטן על דעת להדליק את נרותיו, ובטעות הדליק את של אחיו, אם לא סיים

ובאבי עזרי הלכות חנוכה כתב, ששונה נר חנוכה, שכן היתה התקנה, שהמהדרין יעשו הדלקה בפני עצמם, ואינו דומה לשאר הידור שלא היתה תקנה מיוחדת לעשותה, אלא הוי בכלל הדין הכללי של זה קלי ואנוהו, אם כן יש לדון לגבי קטן שהוא לא נכלל בתקנה ואם כן הוא לא יוכל לברך על הידור, או דלמא שעצם הדבר שההידור של נר חנוכה הוא הידור שחז"ל תיקנו אותו, סגי בשביל שאף הקטן יברך עליו אפילו שהקטן עצמו אינו מחייב בהידור זה, וצ"ע.

עוד יש לדון, שאף אם נאמר שאצל הקטן לא שייך הטעם של הידור עדיין קטן יוכל לברך בגלל שתי הטעמים האחרים שכתב רעק"א, אמנם יש לדון בזה, דברעק"א כתב שאם נכבה הנרות לא יברך להדליק כי לא שייך הטעם שהמצוה נמשכת, חזו"ן שרעק"א למד שצריך ששלושת הטעמים יהיו שייכים בשביל להתיר לברך, ולא מספיק שיש שתי טעמים, אם כן הוא הדין בנידון דידן, לצד שאין את הטעם הראשון של רעק"א בקטן לא יוכל לברך, וצ"ע.

⁴³ בטעם הדבר כתב רעק"א, שזה לא גרע מכל רואה נר חנוכה שמברך ב' ברכות אלו. וראה להלן סעי' ט"ז שכתבנו לדון האם גדול יכול לברך ברכת הרואה על הדלקה של קטן, ומסתבר, דגם השיטות הסבורות שגדול לא יכול לברך ברכת הרואה על הדלקה של קטן, קטן עצמו יכול לברך ברכת הרואה על נרותיו או על נרות קטן אחר שהגיע לחנינו.

⁴⁴ ויש לדון אם יכול לברך אף אחרי חצי שעה, ושורש הנידון, שהברכה כאן היא מדין ברכת הרואה, ויש להסתפק אם אפשר לברך ברכת הרואה אחרי חצי שעה, בשדי חמד מערכת חנוכה סימן ט' אות ג' מביא, שהבגין שלמה סובר שאי אפשר לברך ברכת הרואה על נרות שדולקים לאחר חצי שעה, וכן הוא בשונה הלכות סימן תרע"ו ס"ד, ובהליכות שלמה פרק י"ז סימן ג' הסתפק בזה, אמנם דעת הגר"ש וואזנר (מבית לוי ח"י עמוד י"א) וכן דעת הגר"י קרלין שאפשר לברך כל עוד ואנשים הולכים ברחוב במקום ההוא.

⁴⁵ שלמי תודה סימן כ"ד, דומיא דבירך על שופר וקודם שהתחיל לתקוע נטלו את השופר והביאו לו שופר אחר שלא היה לפניו בשעת הברכה שחזור ומברך כמבואר במשנ"ב סימן תקפ"ה ס"ק ד, ואעפ"י שנפסק שם בס"ק י"ח שאם השופר השני היה מונח לפניו בשעת הברכה אינו צריך לחזור ולברך, שאני התם שכיון שהכל היה מונח על השולחן מסתמא דעתו היתה על כולם, אבל כאן כל אחד מתכוון להדליק את החנוכיה שלו. ונראה שגם ברכת שעשה נסים יצטרך לחזור ולברך, משום שברכה זו היא על ההדלקה כמבואר במשנ"ב שאם הדליק בבית כנסת וחזר ומדליק בביתו אינו יכול לברך שוב שהחיינו, ואא"כ זה בשביל להוציא את אשתו או ב"ב, אבל ברכת שעשה נסים הוא מברך, משום שהברכה היא על ההדלקה.

⁴⁶ ראה להלן אם נשפך כל השמן ומדליק שוב באותם פתילות.

⁴⁷ קובץ דיני הדלקת נר מהגר"א דינר שליט"א, דומיא דבירך שופר והביאו לו שופר אחר בין הברכה לתקיעה שצריך לחזור ולברך. אבל שהחיינו לא יברך כמבואר במשנ"ב סימן תרע"א ס"ק מ"ה שהמדליק בבית הכנסת אינו חוזר ומברך שהחיינו אא"כ הוא מוציא בברכתו את בני ביתו, והטעם בזה כי ברכת שהחיינו היא על היום וכדקיי"ל בעלמא "זמן" ואומרו אפילו בשוק וכל שאמרו פעם אחת שוב אין צריך לאומרו שוב וחז"ל הסמיכו את הברכה לכתחילה להדלקה.

⁴⁸ בקובץ דיני הדלקת נר מהגר"א דינר שליט"א, כתב שלא יברך ברכת שעשה נסים וכפי הנראה שסברתו היא שברכת שעשה נסים זה ברכת הודאה על הנסים וחז"ל רק הסמיכו את הברכה לכתחילה להדלקה, אמנם יש לדון בדבריו דבדברי המשנ"ב נראה בסימן תרע"א ס"ק מ"ה שהמדליק בבית הכנסת חוזר ומברך בביתו ברכת שעשה נסים אעפ"י שכבר בירך ברכה זו בבית הכנסת, והטעם הוא מפני שהברכה היא על ההדלקה וכמו שהבאנו ששם בין הברכה להדלקה צריך לחזור ולברך ברכת שעשה נסים.

מחליף פתילה

כו. אם בירך והפתילות אינן נדלקות, ומחליפם בפתילות חדשות, אינו חוזר ומברך שנית.⁵¹

הדליק נר השמש ראשונה

כו. הדליק את נר השמש לפני שאר הנרות, אינו חוזר ומברך.⁵²

קטן שהגדיל מתי ידליק

כח. קטן שהגדיל באחד מימי החנוכה, ומנהג אביו להדליק בשקיעת החמה, נחלקו הפוסקים אם ידליק בשקיעת החמה, או ימתין לצאת הכוכבים.⁵³

⁵¹ עפ"י המשנ"ב סימן ח' ס"ק מ"א, שבידך על טלית והוצרך להחליף חוטים אחרי הברכה, שאינו חוזר ומברך. ויש להוסיף, שבארצות החיים סימן ח' ס"ק צ"ג הביא את הפמ"ג שחולק, ולדעתו צריך לחזור ולברך, ודומה לתרומוס שנפל מידו ונטל אחר, שצריך לחזור ולברך, והארצות החיים כתב שאינו דומה, שהרי מברך על הטלית, והטלית לא נאבד מידו. ואם כן הכא נמי נשאר השמן.

⁵² מעדני יו"ט לרבי יו"ט זגור, מועדים תשרי אדר, סימן ס"ו, שהאריך בזה, והביא את דברי המשנ"ב בכמה מקומות שבדיעבד אינו הפסק.

⁵³ במקרא קודש לגרצ"פ פרנק, חנוכה סימן י"א אות ג הסתפק, אם יכול להדליק קודם צאת הכוכבים שאז הוא עדיין קטן, או שעליו להמתין לצאת הכוכבים שאז הוא מחוייב במצוות גדול, ודעת הגר"ז קרלין בפסקי הלכות מהגר"א דינר פ"ח אות ג, והגר"ח קנייבסקי בספר חנוכה פ"ג סט"ו, ודעת הגר"ש אידערך בהליכות שלמה פט"ז סי'דן שאינו צריך להמתין עד צאת הכוכבים שנעשה גדול אלא ידליק מיד. וכן דעת הגר"ש אלישיב באשרי האיש ח"ג פל"ט אות ג, והפסקי שמועות חנוכה עמוד פ"ג, ומשום שמעיקר הדין יוצא בהדלקת אביו, ואינו מדליק אלא משום הידור, ועוד, שבין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, ואם כן יתכן שהוא כבר גדול, ועוד, שמבואר בשו"ע סימן תרע"ה ס"ג, שיש אומרים שקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול בהדלקתו, ואם כן הוא הדין כאן בהדלקה שהוא מדליק בשקיעה שהוא עדיין קטן הוא מוציא את עצמו כשהגדיל. מאידך דעת הגר"ש וואזנר בשבט הלוי חנוכה פסקי הלכה פ"ג ה"ח שיש לו להמתין ולהדליק בצאת

נשפך רוב השמן

כה. אם נשאר מעט שמן, כשמדליק הנרות עם השמן החדש אינו חוזר ומברך, ואעפ"י שהשמן הנשאר אינו מספיק בשביל לדלוק חצי שעה.⁴⁹

אם חוזר ומדליק בפתילות הספוגים בשמן שהיה בתחילה, אינו חוזר ומברך אעפ"י שמדליק בשמן חדש.⁵⁰

⁴⁹ שלמי תודה סימן כ"ד ס"ק ד, ומשום שיתכן שאין צריך שיעור בשמן, כהתידוך הראשון בגמרא בשבת, ומספק אינו חוזר ומברך, כמבואר במשנ"ב סימן תרע"ה ס"ק ח, שכתב שאם הניח שמן שידלוק פחות מחצי שעה, יוסף עוד שמן, אבל לא יברך כדי לחשוש לתידוך הראשון בגמרא שאין שיעור לשמן, ובכל דהוא יצא.

⁵⁰ שלמי תודה שם, וטעמו שהפתילות הספוגות בשמן יכולות לדלוק כמה רגעים, וחוששים לתידוך הראשון בגמרא שם שאין שיעור לשמן, וכנ"ל. ובקובץ דיני הלכות מהגר"א דינר שליט"א הביא ממרן הגר"ח קנייבסקי סברא, שכיון שהפתילות הם חלק מהמעשה מצוה, דשמן בלי פתילות לא נדלק, לכן לא צריך לחזור ולברך, כי נשארו הפתילות מההדלקה הקודמת שגם עליהם חלה הברכה.

ובספר מעדני כהן חלק ח סימן נ להגאון רבי נפתלי קופשץ כתב לחדש, שאם בערב שבת נשפך השמן, אעפ"י שנשאר קצת שמן צריך לחזור ולברך, משום שבתרומת הדשן מבואר שהטעם שכתבה בערב שבת אינו זקוק לה משום שההדלקה היא כהכשר מצוה, וחשיב ליה כעשה המצוה ומברך עליה, ולהכי כתבה אינו זקוק לה, אבל כל שלא הניח שמן שידלק עד זמן מצוותה אין זה הכשר מצוה, ולא עביד מיד, ולפי"ז אם נשפך השמן בע"ש קודם ההדלקה, חוזר ומברך, שהרי אין בו שמן שידלק עד זמן ההדלקה שהוא משתשקע החמה. ויש לדון בזה לפי טעמו של מרן הגר"ח שכשמדליק באותם פתילות אינו צריך לחזור ולברך, אם כן הוא הדין כשנשאר קצת שמן לא יצטרך לברך מהאי טעמא, וגם אם נשפך בערב שבת לא יצטרך לחזור ולברך. וכמו כן לטעמו של רבי חיים קנייבסקי באופן ששכח להניח שמן בכוסות, והניח שם רק פתילות ורק אחרי שבידך שם לב לזה, שלא יצטרך לחזור ולברך

קטנים בגר חגכה

לתגובות והערות: מנחם שטראוס ao527694754@gmail.com

יבדיל, ומשום שבהבדלה אינו חייב כיון שהיה קטן בשבת⁵⁴, ויש אומרים שיכול להבדיל ואחר כך להדליק.

⁵⁴ אשרי האיש מועדים עמוד רס"א.

קטן שהגדיל במוצאי שבת

כט. קטן שהגדיל במוצאי שבת חנוכה, יש אומרים שתחילה ידליק נר חנוכה, ואחר כך

הכוכבים וכן דעת הגרא"ל שטיינמן בשלמי תודה סימן ה' אות ב' שיותר טוב שלא ידליק בשקיעה, אלא בשלושים וחמש דקות אחריה. ועיין עוד בשלמי תודה שם מה שכתב בזה.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 69 | כסליו תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

התינוק המועדף

אני אם למשפחה ברוכה, ועובדת מזה שנים רבות כמזכירה בעסק גדול. כדי להקל על עצמי גם מבחינה כספית וגם מבחינה טכנית – נהגתי לאורך השנים להביא את התינוק התורן למטפלת מבוגרת המתגוררת בדיוק מול בניין המשרדים שלנו. כך חסכתי תשלום על שעות נוספות של שמרטפות מדי יום, סכום שהיה משמעותי עבורי. תמיד – והלך ונעשה חשוב יותר כאשר הלכה המשפחה וגדלה, אך משכורתי כמעט ולא גדלה.

לא פשוט היה לי להתמודד עם המשכורת המצומצמת. בפרט כאשר עובדות אחרות שהתחילו יחד איתי אך עבדו בתחומים אחרים – כבר הכפילו את המשכורת הבסיסית שלהם. אך השתדלתי להתחזק באמונה, ולזכור כי הפרנסה משמים.

לאחר לידת בני החמישי, כאשר התקשרתי אל המטפלת הרגילה שלי, וביקשתי להכניס אליה את התינוק כאשר אשוב לעבודה, הופתעתי לשמוע כי היא אינה יכולה לקבל תינוקות נוספים. "יש לי כבר שמונה תינוקות", היא אמרה, "אני ממש מצטערת, אני יודעת ששלחת אלי את כל הילדים הקודמים, אבל אין לי אפשרות לקבל עוד תינוק, מבלי לפגוע בטיפול שאני נותנת לתינוקות האחרים". כאב לי מאוד לשמוע את הדברים. שכן התרגלתי למטפלת הזו וסמכתי עליה, וכיוון שמקום מגוריה היה צמוד למקום עבודתי היה לי נוח מאוד להעזר בשירותיה. ולכן המשכתי ללחוץ עליה עוד קצת, ואפילו עברתי לדבר בלשון תחנונים, אבל היא נותרה חד משמעית:

לצערך אין לה כל אפשרות לקבל תינוקות נוספים, אך כיוון שלפעמים תינוקות עוזבים באמצע השנה, היא מבטיחה לשמור לי את המקום הראשון שיתפנה אצלה.

נאלצתי אפוא לחפש לתינוקי מטפלת אחרת. כיוון שלא מצאתי מטפלת יראת שמים וטובה בסביבה הקרובה למקום העבודה שלי, נאלצתי בצער רב, להשאיר את התינוק אצל מטפלת בעיר מגורי. דבר שהקשה עלי מבחינה טכנית והן מבחינה כספית. בנוסף, כיוון שלהרגשתי המטפלת אצלה השארתי את התינוק הייתה מוצלחת פחות מן המטפלת הוותיקה, הסמוכה למקום העבודה שלי, כאב לי הדבר גם מבחינה רגשית. והתכוננתי לחזור לעבודתי כאשר העניין כולו מסב לי צער גדול.

לייטר בטחון, התקשרתי אל המטפלת פעם נוספת, כדי לשמוע אולי התפנה לה מקום כלשהו אך לשווא. כל מה שהסכימה לעשות למעני – היה להבטיח לי כי תיצור איתי קשר מיד כאשר יתפנה לה מקום עבור תינוקי הקטן.

שבועיים חלפו, חודש עבר, התחלתי להתרגל לסדרים החדשים, ואפילו לחוש הקלה מכך שאיני צריכה לנסוע יחד עם תינוק קטן בשעות העמוסות ביותר של היום; וגם התינוק התחיל להסתגל אל המטפלת שלו. ואז, שבה מחופשת לידה אחת המנהלות הבכירות בעסק שלנו, שנכנה אותה בשם בתיה. אישה שהמתינה לילדים במשך שתיים עשרה שנים, וכעת נולד לה בן ראשון.

כולנו שמחנו מאוד לפגוש בה, וזכרכן של נשים גם התעניינו היכן השאירה את התינוק. "אה", היא אמרה, "במקום שכולכן

תמיד המלצתן עלי – אצל המטפלת בבנין ממול".

המילים נעתקו מפי. איך זה יכול להיות? שאלתי את עצמי, איך זה הגיוני? הרי כבר לפני חודש אמרה לי המטפלת שאין לה כל מקום פנוי, ותיצור איתי קשר מיד כאשר יהיה לה כזה! היא הבטיחה לי, בכל לשון, שאני הראשונה בתור! איך זה יכול להיות שהיא העדיפה אחרת על פני? הרי שלחתי אליה כבר ארבעה תינוקות, חמודים מתוקים ונוחים, תמיד שילמתי בזמן, שפעתי פירגונים וגם נתתי מתנות ממועדים המתאימים, למה דחתה את התינוק שלי – ולקחה תינוק של אישה אחרת במקום את הילד שלי?

דמעות של עלבון וכעס סימאו את עיני. לעובדת הבכירה הזו – משכורת כפולה משלי. לא יהיה לה כל קושי לשלם למטפלת אחרת! היא כלל לא תרגיש את ההוצאה הזו! ואני כל כך זקוקה לכל שקל! ואולי – חלפה בי מחשבה מהירה – אולי כאן נעוצה התשובה? כן, כנראה שזה בדיוק מה שקרה... בתיה, שרצתה את תינוקה הקטן קרוב אליה, פשוט הבטיחה למטפלת תשלום גבוה יותר לשעת עבודה, ולכן על אף כל ההבטחות החליטה המטפלת לקחת את הילד שלה ואילו התינוק שלי נדחה!

הכאב היה ממשי ועז, כל הצער שלי על כך שאיני מתוגמלת כראוי בעבודה, כל הקושי שלי לעזוב משפחה עם חמישה ילדים קטנים ולצאת מן הבית בכל בוקר נוקז אל תוך דמעות העלבון האלה.

איך, איך אוכל לדון את המטפלת לכף זכות?

ומה דעתכם? כיצד ניתן לדון את המקרה לכף זכות? אלו פרטים חסרים ישפכו אור על הסיפור?

את רעיונותיכם אתם מוזמנים לשלוח אלינו למייל k.gilyonot@gmail.com עד יום ראשון הקרוב.

בגליון הבא יובא סופו של הסיפור.

יש לכם סיפור אמיתי ומעניין שיכול להתפרסם במדור (בטשטוש פרטים)? נשמח לשמוע אותו!

שלחו את הסיפור בקצרה, רצינו מספר טלפון לחזרה.

תקציר הסיפור משבוע שעבר:

בנימין, בחור ישיבה, נצפה על ידי חברו כשהוא מוציא ארנק מכיסו של בחור שלישי. גם כאשר הבחור השלישי מחפש אחרי הארנק האבוד – בנימין אינו משיב לו את האכידה. האם יש דרך כלשהי לדון אותו לכף זכות?

יותר משנחרדתי מעצם הגנבה, הרגיזה אותי אדישותו של בנימין. יכולתי להבין כי לחץ כספי מוציא את האדם מדעתו וגורם לו לעבור על דעת קונו. אבל איך הוא מסוגל לאכול את ארוחת הצהרים שלו בשלווה בעוד חברו מתרוצץ הנה והנה בחיפושים אחר הארנק האבוד, ומקונן באוזני כל אודות החרושים שיעברו עד שיוכל להגיע שוב ללשכת רישום האוכלוסין כדי לעשות לעצמו תעודת זהות?

גמרתי אומר בנפשי לערב בעניין מישוהו מצוות הישיבה. אבל התייעצתי טלפונית עם אבי, והוא המליץ לי לגשת קודם כל אל הבחור, לבקש ממנו את הארנק ולהחזיר אותו בתוקף לא לשוב על המעשה הזה שוב, ובכך להציל אותו

מבזיונות ומפגיעה נוראה בשמו הטוב.

וכך עשיתי. ניגשתי אל בנימין, גררתי אותו לפינה שקטה, ואמרתי לו את המילים האלה בדיוק. בנימין, כצפוי, החזיר. "אתה חושד בי שאני גנב?" הוא אמר בעלבון עמוק. "ראיתי אותך לוקח את הארנק מכיס המעיל", אמרתי בחוסר נוחות אבל בתקיפות, "אם תחזיר לי אותו עכשיו, אתן אותו ליוסי ולא אספר לאף אחד כלום". בנימין היסס. "בוא נעשה זאת אחרת", הוא אמר לי כעבור רגע של שתיקה, "גש אל יוסי, ואמור לו שהארנק שלו אצלי, והוא יכול לקבל אותו ממני אם הוא מעוניין בכך".

המשפט הפתיע אותי. האם ייתכן שיוסי לא יהיה מעוניין לקבל את הארנק?

אבל כאשר ניגשתי אל יוסי ולחשתי באוזניו שאבדו ממתינה לו לבטח בכיסו של בנימין, הופתעתי לראות את הבעת פניו. ניכר היה כי הוקל לו, אבל יחד עם זאת הוא היה נראה נבוך למדי.

"מה קרה?" שאלתי. והוא השיב לי: "כשדיברנו על דמי כיס שנחננים הורים לבניהם, ועל האופן בו הכסף הזה אוזל מחר מן הצפוי, סיפרתי לבנימין כי יש

לי בעיה קשה - התמכרתי לקנות בדמי הכיס שלי כרטיסי הגרלה, עד שהפכתי לבעל חוב של אלפי שקלים. אמרתי לבנימין שאהיה אסיר תודה אם יצליח לעזור לי להיגמל מן ההתמכרות הזו, בכל דרך שימצא לנכון. הבוקר, סיפרתי לחבר אחר כי אני מתכנן לקרפץ בצחרים לקיוסק ולקנות כרטיסים להגרלה גדולה שעתידה להעריך הערב, ולא שמעתי לדברי המוסר שהוא ובנימין השמיעו באוזני... כנראה שכשם שביקשתי ממנו, בנימין החליט להחרים לי את תעודת הזהות, שבלעדיה לא אוכל לרכוש את הכרטיסים האלה, ולא להחזיר לי אותה עד שיעבור מועד ההגרלה וארגע מעט".

הודעתי מן המחשבה כמה קרוב הייתי להרוס את שמו הטוב של בנימין בגלל צעד שגוי שעשה, מתוך רצון טוב לעזור לחבר, והערכתי גם את יוסי על כך שמוכן היה לספר לי על בעייתו כדי לטהר את שמו של בנימין, ולמדתי שוב עד כמה מורכב העולם ומורכבים הם בני האדם, וכיצד לצד החוכה למנוע נזק – יש גם לדון אותם ואת מעשיהם המוזרים לכף זכות.

מן המכתבים שנשלחו למערכת

כיום ראשון הגעתי לבית הכנסת, וגיליתי כי מספר מכוניות חסמו את הכניסה בצורה כזו שהקשתה על הולכי הרגל להכנס פנימה.

השתחלתי בין המכוניות, ושמעתי צפירות עולות מאחורי, הסתובבתי בסקרנות אך לא ראיתי כל רמז לסיבת הצפירה. חשבתי שאולי חברי שנהג ברכב ביקש לברכני לשלום ולכן נופפתי לו בידי ונכנסתי פנימה.

כסוף התפילה ניגש אלי אותו ידיד ואמר לי בנוזפה: "לא היית צריך להתעלם ממני בכזו צורה!"

"לא התעלמתי!" אמרתי, משתומם, "נופפתי לך!"

"על הנפוף הזה אני מדבר!" אמר לי חברי, "בוא נניח שיש לך סיבה בגינה אתה לא מוכן להזיז את הרכב שלך, למרות שהוא חוסם את החניה לבית הכנסת, אבל למה לנופף לעברי בכזו צורה מזלזלת כאשר אני מבקש ממך לזוז מעט?"

כמוכן שהסברתי לו כי אני מגיע לבית הכנסת ברגל, ואף אחת מן המכוניות שחסמו את הכניסה לא הייתה שלי, אבל על בשרי נוכחתי לראות כמה חשוב להתרגל לדון כל עניין ודבר לכף זכות!

א.ד בני ברק

יש לכני חבר שלא התברך ברגישות חברתית. הוא מתקשר אליו בשעות לא שעות, מוקדם בבוקר ומאוחר בלילה, וכדומה. ביום שישי האחרון, בעוד אנו - כמו כל משפחה ברוכה אחרת - מתרוצצים בהכנות לקראת שבת, צלצל הטלפון ועל הצג מספרו של החבר.

רגזתי מאוד על הודיו של הילד, המאפשרים לו להתקשר לחבר בשעה כזו, והחלטתי שלא לענות לשיחה. אולם מכשיר הטלפון צלצל שוב ושוב, עד שבלתי אפשרי היה להתעלם ממנו.

נגשתי ועניתי לשיחה ברוגז רב, ששיחת נויפה מוכנה על קצה לשוני, והופתעתי מאוד לשמוע מעברו של הקו את אביו של הילד, המברר האם הילד נמצא אצלינו, שכן הוא לא הגיע לבית ספרו, לה הוא נהג לעזור ביום שישי, וגם לביתו לא הגיע.

כאשר עניתי בשלילה על השאלה שאל אותי האב האם אוכל בתוקף תפקידי כמזכיר החיידר - לסייע לו לברוק האם הילד ננעל בתוך המכונה.

בחדשי שמים התגלה בזמן כי הילד נעל בתוך מכונה החיידר, ועד עכשיו אני מזדעזע עד עמקי נשמותי כאשר אני חושב על כך שהוא היה עלול להיוותר שם גם בזמן כניסת השבת.

ראו עד כמה צריך לדון כל אדם לכף זכות!

יהודי החפץ בעילום שמו

החותמת ולאיש אשר אלה לו אנכי הרה, אלא ש"מ שזה נעשה ע"י ב' שליחים. ולפי"ז אומר המהרי"ל יובן מה שמקשים כולם מה הגדלות של תמר הרי היא גילתה לעיני כל שהיא מעוברת ליהודה כי אמרה לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, וכן מה הגדלות של יהודה שהודה, הרי כל העולם ראה שהיא מעוברת לו. אלא י"ל שזה נעשה ע"י ב' שליחים ואף אחד לא ידע על השני רק יהודה ותמר.

פרק מ במעשה של שר המשקים ושר האופים. יש להתבונן שהמעשה שהיה עם שר האופים לכאורה מיותר, שהרי די במה שהיה בתחילה ששר המשקים חלם, ויוסף פתר לו שיחיה, ועי"כ שניצל באה ההרוחה ליוסף שהמליץ עליו לפרעה. ויש לבאר בהקדם מעשה שמסופר על הרב מפונביץ' שנסע פעם במטוס, והמטוס היטלטל וכל יושביו נכנסו לחרדה גדולה, קם הרב והבטיח שאם כל אחד יתחייב ליתן עשרת אלפים דולר לשיבה כולם ינצלו, ואכן כולם הבטיחו והמטוס הגיע בשלום לעדו. לאחמ"כ ניגש אדם לפונביצ'ער רב ונישק את ידיו בהתרגשות והחל לקלס אותו שיש לו רוח"ק וכיוצ"ב, אמר לו הפונביצ'ער רב שאין פה מעשה ניסים ולא רוח"ק אלא פשוט עשיית חשבון פשוט דמ"מ אם זכות המצווה לא תספיק להצלה והמטוס יפול, כולם ימותו ובין כך לא ישנה כלום מה שאמרתי, ואם יינצל נרוח מיליונים לשיבה. ומוכן לפי"ז דבפתרון של שר המשקים לא לקח יוסף שום הימור כיון דממ"מ אם ינצל, יודה לו ויזכירו לפני פרעה, ואם ימות לא משנה כלום מה שאמר לו, וכל הגדולה היתה בפתרון לשר האופים שפתר לו שימות, ואם היה חי היה כועס על יוסף, ובאמת יעו"י ברמב"ן [מ"ו ז'] שאילו היה שר האופים ניצל היה הורג את יוסף, ונמצא שכל הגדולה היתה בפתרון לשר האופים.

וארטים על חנוכה

שבת כא: אמר רב כהנא. נר חנוכה שהדליקה למעלה מעשרים אמה פסולה. ואמר רב כהנא מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק אינו יודע שאין בו מים? ומה ת"ל אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו. ורבים נתקשו מה הקשר בין שתי המימרות: עו"ק דהנה ראובן ביקש להציל את יוסף בהשלכתו אל הבור למען הציל אותו מידם. ולפי רבי כהנא הוא זרק אותו לנחשים ועקרבים וא"כ זה לא נקרא הצלה, ובפרט לפי מה שכתוב ביבמות קכא. שהנופל לבור של נחשים ועקרבים מתירים את אשתו להינשא? ויש ליישב כל זה ע"פ מה דאיתא בתמיד כח: ובמפרש שם ד"ה צבר הגחלים. דלא מקרי השלכה פחות מעשרים אמות. לפי"ז אומר רבי מאיר שפירא מלובלין, הנה אצל יוסף כתוב וישליכוהו הבור, ואם כתוב השלכה זה בהכרח יותר מעשרים אמות כמבואר בתמיד. והנה למעלה מעשרים אמה אין העין שולטת, כך אומר רב כהנא לגבי נר חנוכה, ולכך ראובן לא ידע שיש שם נחשים ועקרבים, לכן רצה שישליכוהו להצלתו (ווי"ל שהשליכו ע"י חבל בכדי שימות מרעב וזה גרמא, ועוד שראובן יוכל להצילו אח"כ). וזה הטעם לסמיכות שתי המימרות של רב כהנא.

שבת כא: ככתב אין זקוק לה. הקשה האבני נזר הא מכוון שיש דין חצי שעה מדוע ככתב אין זקוק לה, שידליק לפרסום הנס שזה מטרת ההדלקה? ותיגרף הנה מצינו שמוזבח מפקיע טומאה, והיינו דבר טמא שעלה על המזבח נטהר. וזבחים מג: ממילא מקשה האבני נזר מה הבעיה שלא נשאר לחשמונאים שמן טהור, שיקחו שמן טמא וישימו במנורה וממילא זה יטהר? וי"ל שאמנם זה נכון שזה טהור, אבל להשיט לכתחילה אסור, ולכך הבעיה היא רגע ההנחה במנורה. וא"כ הנס שהיה לחשמונאים הוא רק לצורך הרגע הראשון שמיני על המנורה. ולכך ככתב אין זקוק לה, כי רגע ההדלקה זה עיקר הזכר לנס, אבל אח"כ זה כבר לא זכר לנס כי מה שקרה אח"כ לא הוצרך לנס.

שבת כא: אמר רב פתילות ושמיים שאין מדליקים בהם בשבת מדליקים בחנוכה, א"ר ירמיה מ"ט דרב, קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. אמרוהו רבנן קמיה דאבבי משמיה דרבי ירמיה ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוהו רבנן קמיה דאבבי משמיה דרבי יוחנן וקיבלה. יש להקשות מדוע כשאמרו לאבבי משום רבי ירמיה הוא לא קיבל, ורק כשאמרו בשם רבי יוחנן הוא קיבל? אומר רבי יצחק ירוחם דיסקין הנה הכלל במצווה שעל האדם לעשות את המצווה בידיים ולא שתיעשה מאליה. וא"כ המחלוקת אם 'כבתה זקוק לה' או לא תלויה היא במחלוקת האם 'אשו משום חציו' או 'אשו משום ממונו' ולשיטה ד'אשו משום ממונו' רק תחילת ההדלקה הוא מצווה, ולאחמ"כ אין כאן מצוה כי זה נעשה ממילא, ולכך ברור שכבתה אין זקוק לה. אבל לשיטה ד'אשו משום חציו' א"כ כל הזמן זה נחשב כפעולה שלו בידיים ולכך כבתה יהיה זקוק לה. לפי"ז כאן סבר אבבי שהיה צריך להיות כבתה זקוק לה, כי ההלכה היא כרבי יוחנן שאשו משום חציו. לכך כששמע מרבי ירמיה לא קיבל כי אין הלכה כך. אבל כששמע מרבי יוחנן דהוא מרא דשמעתיה של אשו משום חציו וגם הוא ס"ל כבתה אין זקוק לה אז הוא קיבל.

שבת כא: אמר רבי יהודה חנוני שהדליק נר חנוכה בחוץ והזיק פטור החנוני ולחכמים חייב. והקשה החת"ס מדוע נחלקו רק בחנוני ולא בבעה"ב? וי"ל שנחלקו בדין מצווה מן המובחר, האם זה נקרא עושה ברשות מצווה או לא. והנה כשבעה"ב מדליק בחוץ לכו"ע פטור כי זה מקומו ועושה ברשות מצווה. משא"כ חנוני שכולם נכנסים לחנותו הוא יכול היה להדליק בפנים, כי יש פרסומי ניסא גם בפנים, ומה שמדליק בחוץ הוא להידור מצווה, ובהיותו מצווה נחלקו ר"י ורבנן אי הוי ברשות מצווה. אבל בעה"ב שעיקר מקומו בחוץ פטור לכו"ע.

שבת כג: אמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס. ומעין זה אמרו על מקרא מגילה וד' כוסות, שנשים חייבות משום שהיו באותו הנס. והקשה ע"כ החוות יאיר מדוע צריך לטעם הזה, הא בלא"ה יש כאן הוראה של רבנן בג' דברים האלו, ויש לאו דלא תסור כמבאר שם בגמ' ונשים צריכות להיות חייבות בדבר משום שיש בו אלא של לא תסור, ותיגר ע"י האדרי"ת הנה בעל ג' השמועות האלו שנשים חייבות בג' דברים האלו משום שהיו באותו הנס הוא רבי יהושע בן לוי, והרי שיטתו בסוכה מו. שאין מברכים כל שבעה על לולב מפני שהוא דרבנן, חזינן דס"ל דאין לאו דלא תסור בדרבנן, ולכך הוצרך להגיע לטעם שאף הן היו באותו הנס. ולפי"ז יובן מה ששואלים על הרמב"ם למה בשום מקום לא הזכיר הטעם של אף הן היו באותו הנס, כי מאחר שהרמב"ם סובר שיש לא תסור במצוה דרבנן, שוב אין לנו צורך בסברת 'אף הם היו באותו הנס'.

לז ב. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. אומר רש"י ביקש יעקב לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף. וביאורו: דהנה איתא בתורה ועבדום ועינו אותם 400 שנה, ובסוף עבדו רק 210. יש ע"כ בחז"ל 2 תשובות. א. שחישוב שנות העבדות התחיל משנולד יצחק וא"כ עברו 400 שנה. ב. קושי השיעבוד השלים את הגזירה, היינו שבאיכות עבדו 400 שנה אפי' שבכמות היו רק 210. והנה יש קושייה בחז"ל אף נענש יוסף הרי הוא היה פחות מבן כ' שנים ואינו בר עונשין. ותיצרו ע"פ התרגום וישב לו ג' שיוסף היה בן זקונים-היינו חכם. לכך נענש אפי' שהיה פחות מ-20 משום שבאיכות הוא היה נחשב כבן 20. כעת הפסוקים מוסברים יפה. ביקש יעקב ליישב בשלווה משום שס"ל שהולכים בתר איכות וא"כ הוא לא צריך להיות בגלות כעת, אלא מספיקה הגלות שהיו 210 שנה במצרים שהם נחשבים כמו גלות של 400 שנה, דבאיכות ה-210 האלו הם 400. מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף, כי אם מחשבים לפי הכמות בלי להתייחס לאיכות אז יוסף לא אמור להיענש כי הוא מתחת גיל 20, אבל מכיוון שעיקב ביקש ליישב בשלווה סימן שסבר שאוליין בתר האיכות, א"כ באיכות יוסף כבר בן 20, ולכן מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף. מהרש"ם.

לז יא. ויקנאו בו אחיו. למה רק כעת קינאו בו, ואילו בחלום הקודם בפסוק ח לא נאמר ויקנאו בו אלא רק ששנאו אותו. י"ל, אומר האלשי"ך, שבתחילה זלזלו בחלומותיו וחשבו שזה מה שחושב ביום, אבל כעת כשראו שהוא חולם גם על השמש והירח שגם אבא ואמא שלו ישתחוו לו, כאן, הם אמרו, בוודאי הוא לא חשב ע"כ ביום ויש משהו בדבריו, אז כבר קנאו בו.

לז יג. ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם. בלשון הפסוק מבואר שהטעם שלח אותם לאחים משום שהיו רועים בשכם, והטעם לזה: כיוון דעיקר שנאת האחים ליוסף הוא משום שניטלה מהם הבכורה והבכורה ניתנה לו לעניין שיטול פי שנים בחלקו בירושת הארץ (ב"ב כג.). אמנם עניין ירושת פי שניים בארץ היא בספק שהרי הבכור נוטל פי שניים במוחזק ולא בראוי, ודין ארץ ישראל הוא ספק אם ראוי או מוחזק קודם שנכנסו לארץ כמבואר בב"ב קט. וא"כ אם ארץ ישראל היא מוחזקת בידי יעקב אז הם מותרים לרעות שם את צאנם אך אם היא ראויה הם עדיין אסורים לרעות שם את הצאן ומוה שהאחים הלכו לשכם בדווקא ע"כ הם סבורים שא"י רק ראויה, ורק בשכם מקום שכבש יעקב במלחמה היא מוחזקת ומותרים לרעות בה. והוא אשר אמר יעקב ליוסף הלא אחיך רועים בשכם, ובודאי שסבורים הם שכל ארץ ישראל היא רק ראויה ולא מוחזקת וא"כ הרי אין מתנת הבכור קיימת כי אין הבכור נוטל פי שניים בראוי ובטלה שנאתם ואתה יכול ללכת אליהם. פנים יפות.

לז כב. ויאמר עליהם ראובן אל תשכחו דג' וגו' למען הציל אותו מידם. וברשי"י רוח הקודש מעידה על ראובן שאמר זאת להצילו מידם. וקשה מאוד מה צריך רוח הקודש לזה, הא בוודאי אמר זאת להצילו מידם שהרי אמר אל תשכחו דס' וי"ל ע"פ סנהדרין יז'. שבדיני נפשות אם כל הסנהדרין פסקו שחייב מיתה, לא נהרג. ורק אם לפחות אחד התנגד אז נהרג. וכאן היחיד שאמר לא להרוג זה היה ראובן, ורק על ידו היה שייך להרוג את יוסף, כי הוא הפך את כולם לרוב. א"כ אילוילי רוח הקודש שהעידה שהתכוון להצילו מידם היה מקום לומר שכוונתו היתה שכן ינהרגו. קמ"ל רוח הקודש שכוונתו היתה להצילו מידם.

לז כד. והבור ריק אין בו מים. אומרים חז"ל אבל נחשים ועקרבים יש בו. מקשים העולם א"כ מה הצלה יש כאן הרי זה ממש מיתה לזרוק אדם לבור מלא נחשים ועקרבים. וי"ל דהנה השבטים דנו את יוסף כדין מורד במלכות יהודה כי חלם שימלך והמלוכה נתונה ליהודה, ולכאורה קשה מה הוא אשם הא זה מה שהוא חלם? אלא יש חלק בן חלום שחולם מעצמו לחלום שחולם ע"י מלאך (ברכות נה) השבטים ידעו שחלם אלא אולי זה פרי מוחו, אלא שאמרו חז"ל בברכות סב. שהצנוע בבית הכסא ניצל מנחשים ועקרבים, וחלומותיו מיושבים עליו, והיינו שחלומותיו ע"י מלאך, וא"כ אמר ראובן ממ"מ אם הוא חולם מפרי מוחו אז אדרבה נגזר דינו למות ע"י הנחשים, אבל אם הוא חולם ע"י מלאך סימן שהוא חולם חלום אמת והוא צנוע בביה"כ וא"כ הוא גם אמור להינצל מהנחשים והעקרבים. מלב"ם.

לז לא. ויקחו את כנותת יוסף וישחטו שעיר עיזים ויטבלו את הכותנת בדם. הטעם שהיו צריכים לשחוט שעיר עיזים ולא הקיזו לו דם בשביל ללכלך את כותנת יוסף? י"ל כיוון שהלכו לרעות את צאן אביהם כמבואר בפסוק, א"כ לאכול מותר להם ולכך הוצרכו לשחוט, אבל סתם להוציא לו דם אסור להם כי זה היוזק לממון אביהם וזה אסור. רבי מאיר סולוביצ'יק.

לז לה. וימאן להתנחם. בטעם שמיאן להתנחם פירש במסכת סופרים משום דאין מקבילים תנחומים על החי. ולכא"ו קשה הא מזה גופא היה עליו לדעת שהוא חי, כי גזירה על המת שישתכח מהלב לאחר יב חודש וכו' וי"ל שכל הזמן הוא חשב אולי כעת הוא מת.

לח יח. ותאמר חתמד ופתילך ומטך אשר בידך. למה ביקשה דווקא את הערבון הזה? וי"ל, אומר החת"ס ע"פ הראשונים שאומרים שקודם מתן תורה היה שייך יבום גם ע"י אבי המת, וזה מה שרצתה תמר שיהודה יקח אותה בתורת יבום, כיוון שמת בעלה. אך ידוע הדין שמלך אינו מיבם, ויהודה היה מלך. אולם רש"י לעיל על הפסוק וירד יהודה מאת אחיו, אומר רש"י ירד מגדולתו, היינו שירד מממלכתו, והסתפקה תמר האם נפסק ממנו דין מלך וחייב ביבום. או שעדיין שם מלך עליו. מה עשתה תמר, בקשה ממנו את חותמו ומטהו, והיא ידעה שקי"ל שלהדיט אסור להשתמש בשרביטו של מלך, ואם יתן לה את זה סימן דס"יל שאין לו דין מלך, וממילא הוא יתחייב ביבום. ובאמת כשנתן לה היא הסכימה להתיבם.

לח כה. היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה. איתא בחז"ל שדבר זה נעשה ע"י ב' שליחים. את הראשון שלחה לומר לו, שתמר טוענת שהיא מעוברת מאותו אחד שהביא לה חפצים אישיים, והשליח השני הביא לו את החפצים האישיים היינו את החותמת והפתילים. וראייתם היא מזה שכתוב פעמיים בפסוק אמירה. בתחילה לאמר ואח"כ ותאמר, שלכאורה קשה אם הכל היה שלחות אחת, היה צריך להיות כתוב היא שלחה אל חמיה לאמר הכר נא

ירושלמי חגיגה ב ב. כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. הטעם שכתבו על קרן השור י"ל דהנה מצניו בנוקי שור, בשן ורגל לא נשתנה דין עכו"ם מישראל. ורק בקרן שנאמר שור רעהו חילקה התורה בין עכו"ם לישראל. (ועוד שמצניו בב"ק לח. שמלכות רומי בקשה לעקור את התורה משום הדין הזה שאם שור רעהו אסר רחמנא לא למה שור של כנעני שנגח חיוב). לכן בקשו היוונים שיכתבו על קרן השור שבזה ניכר ההבדל בין ישראל לעכו"ם, ושם יהיה כתוב שאין חלק באלוקי ישראל וממילא דינם שווה. בני יששכר.

על הניסים : ולהעבירם מחוקי רצונך. הנה היוונים גזרו ג' גזירות על ישראל. שבת מילה וחדש. ובשלושת המצוות האלו מצניו שנקראו חק. לגבי חודש נאמר כי חוק הוא לישראל. (תהילים פא) ולגבי שבת חק ומשפט (שמות טו). ולגבי מילה ג"כ נאמר חוק (ע"פ זוהר בשמות שם). טל השמים.

הטעם שבעל הניסים לא מזכירם נס פך השמן רבי חיים קניבסקי מקשה הרי כל החנוכה זה זכר לנס פך השמן ומה הטעם שלא מזכירים נס פך השמן בעל הניסים? י"ל, אומר הגר"ח, הנה המשנ"ב ריח' אומר שהעובר במקום שנעשה לאביו נס אומר ברוך שעשה לאבי נס במקום הזה, וזה רק אם נולד אחר הנס, אבל אם נולד לפני הנס אינו יכול לברך. והטעם הוא, משום שאינו יכול להודות על דבר שלא נהיה לו מזה שום רווח. ורק אם נולד אחר, אז אם אביו היה מת הוא לא היה נולד. וממילא אומר רבי חיים, שמנס פך השמן אין לנו שום רווח לכך א"א להודות ע"כ.

חקירות ונידונים קצרים מענייני חנוכה

כבתה אין זקוק לה. מה הדין כיבה בכוונה. נפק"מ מי שיש לו רק נר אחד והיום כבר היום השני או השלישי למ"ד שלא צריך שכל הנרות ידלקו יחדיו אז יש לו

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

הסנדלר. ואז פנה אליו החפץ חיים ואמר לו, על מה שאתה רוצה לעזוב את עבודתך באסיפת כסף לשייבה, לטובת רבנות, אמת ונכון הדבר שראשך יהיה פנוי יותר, ומחשבות זרות יטרידוך פחות בזמן התפלה, ואף בעמלה של תורה תוכל לעלות יותר. אבל אם תסתכל על עבודתך בגיוס כספים עבור הישיבה במבט רחב יותר, ותחשוב כמה בחורי ישיבה יכולים לשבת ללמוד ולהתפלל כחוגן בזכות עבודתך, אז תבין שעבדוּתך הנחמית כנר עושה הרבה יותר לתורה ויראתם ממים מאשר בזמן שלימודך ותפילותיך יהיו בשקט ובשלוח. וא"כ תמשיך לשמש כאוסף כספים וזכות הרבים תלויה בך, ושכרך מן השמים גדול.

מסופר על החפץ חיים שבערבו ימיו נתבקש פעם ע"י רבי חיים עוזר לבוא מראדין לווילנא כדי לחזק את הציבור בענייני טהרת המשפחה. החפץ חיים שכבר היה זקן מאד כבר לא היה יוצא מהבית, אבל עקשיו החליט לצאת. בני ביתו שחשפו לשלומו, אמרו לו, שהם לא מוכנים בשום פנים ואופן שהרב יסע, אמר להם החפץ חיים א"כ אלך לבד, אמר ועשה, קם לאיטו מן הכיסא ופסע לכיוון היציאה, וכיון שהיה כל כך חלש, לא היה יכול ללכת לבדו, לכן הוצרך להישען על קירות הבית כשפניו מול הקיר ושני ידיו נתמכים בקיר, וכך פסע פסיעה אחר פסיעה. בני הבית שנדהמו מרצונו העז, וראו כמה חשובה בעיניו נסיעה זו, נעתרו לבקשתו וסידרו לו את כל מה שדרוש לנסיעה זו. ביום שישו תלו מודעות ענק בכל ווילנא שהחפץ חיים ישא דרשה בליל שבת דרשה לנשים, ובבוקר לגברים: בליל שבת דיבר החפץ חיים לפני כששת אלפים נשים שבאו לבית הכנסת, וגם בבוקר דיבר לפני ששת אלפים גברים, בשבת אחה"צ נח מעט החפץ חיים, ולאחר מכן קיבל קהל, אחד מן הנכנסים היה אדם מבוגר שבא לבקש עצה, החפץ חיים ענה לו. ואח"כ תפס את ידיו של אותו זקן ודיבר איתו על אמונה. הדברים פעלו אצל אותו זקן והחפץ חיים ברכו ופטרו לשלום. כשיאז האיש מהבית, החפץ חיים דיבר לעצמו ואמר: היה כדאי לבוא ולטרוח מראדין עד לוילנא, כדי לחזק יהודי אחד באמונה. זאת אומרת: כל הדרשות שדרש לא ידע החפץ חיים אם דבריו פעלו אם לא, אבל על אותו יהודי שהתחזק באמונה היה כדאי אומר החפץ חיים לעצמו כל הטורח הזה בשביל לחזק יהודי אחד באמונה. וראים כמה חשוב לזכות את הרבים אפי' ליהודי אחד.

מסופר על החזון איש שפעם אחת נכנס אליו תלמיד חכם בשאלה מיוחדת. מידי יום ביומו הוא מוסר שיעור לבעלי בתים ברמת גן, אבל היום הוא יום גשום וסוער ביותר, האם במצב כזה הוא חייב ללכת למסור את השיעור או לא? שאל אותו החזון איש כמה אנשים מסתופפים בשיעור כל יום? אמר לו בערך עשרה אנשים. וכמה נראה לך שיבואו היום: אמר לו אחד בוודאי יבוא, כי הוא גר קרוב לבית הכנסת. הורה לו החזון איש שאם כך הדבר שילך למסור את השיעור אפילו אם איש אחד ישתתף בו. אמבולקס שולחים גם לפצוע אחד. נאמר בדניאל ומצדיקי הרבים ככוכבים. דניאל המשיל את אלו שמזכים את הרבים לכוכבים. הנה ישנם אנשים שהם מוסרים את כל חייהם למען הציבור, נודדים מידי יום לכל רחבי הארץ ומכניסים עוד כמה נשמות תחת כנפי השכינה. לכאורה הם נראים בעינינו כאנשים קטנים, ואולי הם נחשבים כבטלנים, שהרי באותו הזמן יכלו לעסוק בתורה וללמוד עוד תורה, אבל דניאל מתאר לנו אותם ומצדיקי הרבים ככוכבים. אותו כוכב נראה מכדור הארץ נקודת אור קטנה מאד, אבל כל בר דעת יודע בדיוק מה גודלו של כל כוכב, לא מה שנראה לעין, אלא גודלו ענק מאד. כך בדיוק אותם אלו שמצדיקי הרבים ומזכי הרבים. כי כל פעולה של מצוה שעושה אותו מחמת אותו מוכה הרבים, זה נזקף לזכותו. **וכמבואר בזוהר הקדוש:** אמר רבי שמעון בר יוחאי, אני מעיד עלי שמים וארץ, שמי שמלכה את הרבים, באותה שעה מוסרים ביזו שבעים מפתחות של כל האצרות המלך, ומברך אותו בכל הברכות שבירך את אברהם אבינו שעשה נפשות. ונכנס לשבעים עולמות גנוזים שלא זכה בהם אדם אחר זולתו. ואם בני אדם היו יודעים התשלום והזכות שהם זוכים כשמזכים את הרבים, היו רודפים אחריהם כמו שרודף אחר החיים.

ההשפעה של זיכוי הרבים אחד הוא ענק לעין מספר: הרבנית קוק ע"ה אשת רבי רפאל קוק רבה של טבריה הבחינה פעם ביהודי מיוצאי מרוקו העובד בשדה עבודת כפיים מייגעת, שמה לב הרבנית שהאיש נזהר בנטילת ידיים ובהכרות, וניכר עליו שהוא ירא שמים. הרבנית הזמינה אותו להיכנס לביתה והגישה לו לאכול ולשתות, ואח"כ שאלה אותו, אם יש לו ילדים והיכן הם מתחנכים? האיש נאנח מרה וסיפר לרבנית שיש לו שני ילדים, אבל לפני כמה שבועות לקחו אותם לקיבוץ השוכן קרוב לטבריה, והוא חושש מאד לעתידם הרוחני. הרבנית ביררה

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

חפץ חיים

באיזה קיבוץ הם נמצאים, הגיעה הרבנית לקיבוץ, פגשה את הילדים שאלה אותם אם הם רוצים לצאת מכאן? השיבו בחיוב. לקחה אותם משם והכניסה אותם ללמוד במוסד תורני. שמו של אחד הילדים היה ראובן אלבז המכנה כיום כראש ישיבת אור החיים ומגדולי מחזירי התשובה בדורנו. במהלכו מאוד, כמה זיכוי הרבים יש לרבנית מפעולה כל כך פשוטה, אלפי בעלי תשובה הם ובניהם ומשפחתם, מיליוני שעות של לימוד תורה, הכל נזקף לזכותה של הרבנית.

בהקדמה לספר טהרת הבית כותב רבי עובדיה יוסף חלום מופלא שחלם. בעבר עלה במחשבה לפני למַעֵט בהופעותי ברבים כדי להתמסר יותר בעריכת כל חיבורי אשר עמי בכתובים, ורעיוני על משכבי עלו. והנה בחלומי בלילה ההוא, ראיתי את בעל הבן איש חי, אשר בא לבקר בביתי נכנס לחדר הספריה, והתיישב ליד השולחן, ראש לפניו אחד מחיבורי, כמדומני שו"ת יביע אומר, והתחיל לעיין בו וכשסיים: אמר : טוב מאוד. ושאל אותי, האם אני ממשיך להופיע ולדרוש ברבים דברי תורה ומוסר? עניתי ואמרתי, כי עדיין אני ממשיך גם בימים אלה להופיע ברבים בשיעורי תורה ובדרשות, אך התאוננתי לפניו שדבר זה מפריע לי בהמשך הכנת עריכת חיבורי להוציאם לאור, ענה ואמר לי בסבר פנים יפות, טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל תנח ידיך, כי יש נחת רוח מאוד לפני ה' יתברך בזיכוי הרבים כששומעים דברי תורה ומוסר ונחזרים בתשובה. וכל אשר שחזר בתשובה הוא עולם מלא. ואיקץ והנה חלום. כיוצא בזה אמר לו המלאך המגיד למרן הבית יוסף ואל תצטער על שאתה מטפל בענייני הציבור ועל ידי כך אתה מתבטל מעסק התורה, כי אחוז בזה, וגם מזה אל תנח ידיך, כי שניהם כאחד טובים, כי עסק התורה לחוד, וצרכי ציבור לחוד, לכך עסוק בכלום. ע"כ. וכתב רבי חיים ויטאל שהאר"י היה מזהירו תמיד, שירבה דרושיו להוכיח לעם ולהחזירם בתשובה, ובזה תלויה הגאולה וכו' ואין קץ לשכור.

והמזכה את הרבים זוכה לבנים גדולי תורה. איתא בתנא דבי אליהו (רבה פרשה ט): מפני מה זכה אלקנה שיצא ממנו בן שמואל הנביא ששקול כמשה ואהרן? שכשהיה עולה להרגל היה מעלה עמו עוד אנשים כל הדרך ומפני שהכריע את ישראל לכף זכות, וחניך אותם במצוות, וזכו רבים על ידו. החת"ס היה אומר שאדם שעסוק בזיכוי הרבים ואין לו פנאי מספיק לגדל את ילדיו ולחנכם לתורה ומצוות זוכה הוא שהקב"ה בכבודו ובעצמו יגדל את ילדיו לתורה ומצוות ויהיה לו נחת מכל יוצ"ח. **וכן זוכה לאריכות ימים** גם אחרי שנגזר דינו למות: בספק קב הישר (פרק יח) מסופר על בעל שבלי הלקט שפעם היה חולה מאוד והוא מת הגיע למעלה ושם נאמר לו שיחזור לעוה"ז כי עדיין יכול להמשיך לזכות את הרבים. בספר לב אליהו כתב: מעשה עם בתו ונכדתו של בעל נתיבות המשפט. שנסעו בתו ונכדתו עם עגלון ערל לצורך קניית צורכי ופתתה של הבת, והסיעה העגלון במקום שאין שם עוברים ושבים ונכשלו באיסורי ייחוד, וסטה העגלון מן הדרך והכניס לבית חבירו, ושדד מהם את כל כספם, ותכנן להשליכם לתנור הבוער על מנת שלא יתגלו, ולפתע נכנס קצין שוטר ונתוודע זממם והציל את האם והבת. ובלילה הופיע בחלום בעל הנתיבות לביתו, וסיפר לה: כי כשהיו בסכנה הפיל תחינה לפני בית דין של מעלה ולא שמעו לתפילתו, כיון שעברו על איסור ייחוד, ורק כשעורר בזכות ספריו שהרבו תורה בישראל לתרוץ להצילם, איבקש פרישם את המעשה כו'.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: בפרשת השבוע יום הולדת את פרעה, מה ראוי לעשות ביום הולדת? **תשובה:** הבן איש חי בפרשת ראה אות יז כותב: יש הנוהגים לעשות אותו יום טוב בכל שנה ושנה וסימן יפה הוא. ואומרים בשם החפץ חיים שהמזל אז חזק ואפשר לבקש בקשות. והוא ע"פ תהילים פ"ב בני אתה אני היום ילדתך שאל ממני ואתנה. היינו שביום הלידה אפשר לבקש בקשות. אבל רבי חיים קניבסקי אמר לי מספר פעמים שהיות והמקום היחיד שמצינו בתורה יום הולדת הוא רק אצל פרעה, לכך אין ביום הזה שום דבר ואין לנהוג בו חגיגות, לבד מגיל שישים שמוזכר בגמ' מו"ק כח. אבל גם על יום זה רבי חיים אמר שלא חובה אלא יעשה אך שרצה, ומה שרבי יוסף עשה משום שהיה ראש ישיבה.

שאלה: במה מיוחדים ימי החנוכה יותר משאר ימות השנה לעניין תפילה? **תשובה:** במחזור ויטרי על חנוכה כתב שחנוכה הוא מלשון חן וחנינה, היינו שהקב"ה מתנהג עמנו לפנים משורת הדין. וימי חנוכה מסוגלים מאוד לבני, חיי מזוניו בריווח ובנקל. וכתבו בספרים הקדושים שהוא זמן מסוגל לרפואה, לזש"ק ולזיווגים. ובמיוחד ב'זאת חנוכה' שהוא כהן יום הכיפורים, ובמהר"ל כתב שימים אלו הם זמן של נס, והנס נהפך לטבע, ואין מנכין לאדם אם נעשה לו נס. ואפשר לבקוע בזמן זה רקיעים ולפתוח שערי שמים. ופעם אמר החזו"א למישהו שהתאונן בפניו על מצבו הדחוק בעיניו פרנסה והוא זקוק לנס גדול כדי שיצליח לפרוע את חובותיו, א"ל החזו"א שביום 'זאת חנוכה' אפשר לפעול הרבה דברים ולזכות לניסים בכל העניינים ובזמן הזה אין טבע כלל וכל העניינים פועלים למעלה מדרך הטבע. והכי הרבה אפשר לפעול בעיני פרנסה וזש"ק. ומה שטעל עלינו זה לפתוח ספר תהלים ופשוט להודות לקב"ה על העבר ולהתנן על העתיד בכל התחומים. ורבי אליהו לופיאן אומר שצורת התפילה צריכה להיות שמאמין באמונה שלמה שיש בכח תפילתו להכריע את הדין לטובה. וזה גם הזמן להרבות בתפילה על הצלחה בתורה וקמו שכותב ר"י איבשיץ שכל הצלחת האדם בתורה היא רק בזכות התפילות. ועל העת רצון המיוחד בחנוכה כותב רבי חיים פלאגי שבזמן הדלקת נרות חנוכה נעשה עת רצון ומדת הדין מתבטלת ומתעוררת מידת רחמים וחסדים גדולים כמו בשעת תקיעת שופר. ולא לשכוח את מה שכותב הרמב"ם מצות נר חנוכה מצוה חגיבה היא עד מאוד. ומי שמדקדק בזה זוכה לבנים צדיקים. ובחנוכה זה זמן מיוחד לתפילה על גידול הילדים וחנינוכם ונחת מהם בנקל. ויש להוסיף שהיות שחנוכה תקנו חז"ל להודות ולהלל אז ביתר שאת ועונו צריך להודות לקב"ה על כל החסדים שגומל איתנו וכל אחד יישב עם עצמו ויחשוב מה הטובות שהקב"ה גמל עמו בשנה האחרונה ויודה לה' ורק אז יבקש. ובקשה שלאחר ההודאה לה' בכוחה לפעול ישועות רבות יותר. ויש להוסיף שכיום אנו זקוקים בעקבות המצב לשמירה חזקה יותר והבן איש חי מביא סגולה נפלאה לשמירה לומר אחרי הדלקת נרות חנוכה, 7 פעמים יושב בסתר ולהתחיל כל פעם ויהי נועם.

שאלה: איתא בחז"ל הזהיר בנר הוי ליה בנים ת"ח. כתוב בחז"ל והובא בטור שזה הולך על נר חנוכה. מה הזהירות שצריכה להיות? **תשובה:** בפלא יועץ כתב שצריך שיהיה הכלי שמדליק בו נאה ונקי ושידליק בשמן זית זך, וכע"ז כתב הב"ח שצריך שיהיה הנר יפה. ופשוט שצריך להקפיד בכל דיניו ודקדוקיו, וזהו

למען ישמעו ויראו. **והוא נכנס ישר לגן עדן** כמובא בילקוט שמעוני כשמת שמעון בנו של ר' עקיבא, אמר רבי עקיבא יודע אני שבני הוא בן העולם הבא, מפני שזיכה את הרבים. ואיתא בזוהר (פרשת תרומה) מזכה הרבים חקוק הוא בכתרו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכל המזיקים כולם אינם יכולים להזיק לו, ולאחר פטירתו מן העולם, אינו נוחר רק גן עדן, אלא יושב הוא בהיכלו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו. **והקב"ה מבטל בשבילו גזירות רעות:** וכמו שאמרו רבותינו בב"מ פה כל המלמד את בן חברו תורה, זוכה ויושב בישיבה של מעלה. וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו אם הקב"ה גוזר גזרה, מבטלה בשבילו. **וזוכים להיות בחלקם של האבות הקדושים.** כתוב על אהרן הכהן שזכה לכהונה בשביל שזיכה את הרבים דאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פרשה יד): מה היה עושה אהרן? קושר חבל של ברזל במותניו, ומחזר על כל פתחי ישראל, וכל מי שאינו יודע לקרוא קריאת שמע, לימדו קריאת שמע. ומי שאינו יודע להתפלל, לימדו תפלה. ומי שאינו נכנס בגופה של תורה, היה מלמדו. ולא אהרן בלבד, אלא **כל** המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים, ואינו נושא פנים לעשר ולעני, מתוך קב"ה מרחם עליו, ונותן בו רוח חממה ובינה ודעה והשכל, ונותן חלקו עם שלשה צדיקים אברהם יצחק ויעקב. **ומעל היא אמרו חז"ל אין חטא בא על ידו.** רבי חיים ויטאל כותב כי האר"י הקדוש היה רואה לכל אחד על פניו את כל העבירות שלו, ור' חיים ויטאל כותב כי הוא לא יכול לראות את מה שרבו יכול היה; אך כאשר הוא נותן יד לשני, הוא מרגיש כל מה שהאדם עשה. אך אם האדם הוא מזכה את הרבים, אני לא מרגיש כלום כי אין חטא בא על ידו.

ובכלל מזכה הרבים, לזכות את בני ביתו שאומר להם את הדרך אשר ילכו בה, וכן לומר ברכות בקול רם כדי שיענו אמן, או לאסוף אצל אנשים כסף לצדקה, וכן כל דבר קטן שאדם עושה יכול להשפיע על השני והוא בכלל מזכי הרבים. **ומי שיכול לזכות** את הרבים ואינו עושה זאת מובא בתנא דבי אליהו רבה שנחשב כאילו הוא עצמו גרם את כל התוצאות שיצאו מזה אח"כ רח"ל. וז"ל: ושמא תאמר אותם שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין (במעשה פילגש בגבעה) מפני מה נהרגו? לפי שהיה להם לסנהדרין גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם, לקשור חבלים של ברזל במותניהם ולהגיבה בגדיהם למעלה מארכובותיהם, ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד לבית אל, יום אחד לחברון, יום אחד לירושלים, וכן בכל מקומות ישראל, וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה, בשנים, ובשלוש, עד שיתיישב ישראל בארצם, כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולם שברא מסוף העולם ועד סופו. והם לא עשו כן, אלא נכנסו לארצם, כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו ולוינו ולשדהו, ואומרים שלום עלי נפשי, כדי שלא להרבות עליהם הטורח, ולפיכך בגבעת בנימין שלא היו עוסקים בתורה, ובדרך ארץ, נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרגו בהם שבעים אלף. ומי הרג את כל אלה? הוי אומר לא הרגו אותם אלא הסנהדרין הגדולה שהניחו משה ואהרן ופנחס בן אלעזר. הדברים הללו נוקבים מאד, ומלמדים עד כמה החוב על כל אחד מישראל שיש באפשרותו לחזק וללמד את העם דעת ויראת ה', שמחויב לעשות כן.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

השתדלות ראויה לבנים ת"ח. וכמובן שכל זה אם מקפיד על חינוכם כראוי, ובלא"ה ל"מ. (היות אסור להשתמש בשמן שנשאר מהנרות, מי שרוצה להנות מהשמן הנשאר מהנרות עבור השושנה כמו שאומרים 'ומותר קנקנים נעשה נס לשושנים' יכול לעשות זאת רק אם מתנה מתחילה שרוצה להשתמש במותר השמן שבכוס לצורכו ואז יוכל להשתמש בזה ובלא"ה אסור להשתמש בזה כי אסור להנות מהשמן הנשאר כי הוקצה למצוותו).

שאלה: מה עושה את האדם מאושר? **תשובה:** הדבר היחיד שעושה את האדם מאושר זה אם הוא מצליח לשבור את המידות, והיינו להתגבר על הייצר ע"י שקם בזמן לתפילה, עושה חסד עם מישהו שקשה לעשות עימו חסד, מתגבר בשמירה על הפה, מותר ומוחל לשני בלב שלם, לומד בהתמדה בשקיעות בלי טלפונים, מתפלל כמו שצריך, כל דבר כזה מקרב את האדם לאושר אמיתי.

שאלה: מה הטעם שהאדמו"ר רבי צבי אלימלך מדינוב קרא לשם ספרו בני יששכר למרות שאין לו שום שם כזה בהקשר משפחתי? **תשובה:** בנו של הבני יששכר חיבר ספר בינה לעיתים ושם הוא מספר את הטעם לדבר: אביו הבני יששכר נמשך מאוד לחג החנוכה והיו לו אורות גבוהים מאוד והתלהבות עצומה בימי החנוכה ובאמת בספרו האריך בחנוכה הרבה יותר משאר המועדים ופעם החווה מלובלין אמר לו שהטעם לזה שהוא נמשך לחנוכה יותר מלשאר המועדים משום שבית דין של החשמונאים היו משבט יששכר ואתה בגלגול הקודם היית מב"ד של החשמונאים.

שאלה: איזה דבר כדאי להיזהר לא לאכול אותו יותר מיד? **תשובה:** מלח. מצד אחד המלח חיוני לתפקוד הגוף. מצד שני, צריכת יתר של מלח פוגעת בבריאות של כולם. מלח כמות המלח המומלצת ביום: לאנשים בריאים ממליצים לצרוך כפית מלח אחת בלבד שזה 3000 מ"ג. אנשים שסובלים ממחלות לב, סוכרת וכליות צריכים להסתפק בכמות קטנה יותר שלא עולה על חצי מזה. לילדים מומלץ לצרוך עד חצי כפית. לכן מומלץ לקרוא את תוויות המזון ולבדוק את כמות הנתרן. מזון דל בנתרן לא מכיל יותר מ100 מ"ג נתרן ב100 גרם מזון. תכולה של 500 מ"ג נתרן נחשבת לגבוהה.

שאלה: עד כמה חשוב להשקיע בשמירה על שלום בית? **תשובה:** בחנוכה הדין שנר שבת קודם משום שלום בית. וראוי להביא כאן את הסיפור הידוע מרבי נחום מהורדנא רבו של הח"ח. פעם אחת ישב ה'חפץ חיים' בבית רבו באחד מימי החנוכה, השמש שקעה ואף הלילה כבר ירד, ואילו רבי נחומק'ה מתמהמה מלהדליק את נרות החנוכה, ממתין הוא לרבנית שיצאה מן הבית ועדיין לא שבה. עברו כמה שעות וכבר כלתה רגל מן השוק ורבי נחומק'ה עדיין יושב וממתין. בשעה מאוחרת מאד שבה הרבנית אל הבית, או אז מיהר רבי נחומק'ה והדליק את נרות החנוכה. שאל ה'חפץ חיים' את רבי נחומק'ה, מדוע המתין לרבנית זמן כה רב, והרי על פי הדין היתה יוצאת ידי חובתה בהדלקת בעלה, גם אם לא הייתה נוכחת בעת ההדלקה עצמה, ומדוע ראה לנכון להמתין לשובה? הלכה מפורשת היא, השיב רבי נחומק'ה, שאם אין לאדם כסף אלא רק לנר אחד, והוא מסתפק מה עדיף, נר שבת או נר חנוכה? נר שבת קודם, משום שבנר שבת יש גם

משום שלום בית. רעיינתי, סייס רבי נחומק"ה, מוסרת את נפשה למען שאני אוכל להקדיש את כל עיריותי ללימוד התורה, והיא נהנית בכל שנה להיות נוכחת בשעת ההדלקה, שלום בית זה חייב אותי להמתין לה עד שתשוב.

שאלה: מה הדרך לנטוע בילדים ביטחון שהם יכולים והם שווים ועיי"כ יצליחו בעניינם ויהיו בנויים היטב ומוכשרים להצלחה בתורה ויר"ש. איך יעשה זאת בימי חילוקיה? **תשובה:** רבותיו כתבו וכן נהגו שבני החנוכה הקדושו זמן רב להיות ולשמוח עם בני הבית ובפרט עם הילדים ורבי חיים קניבסקי נהג כך במשך כל ימי חייו כל ימות החנוכה גם אחרי שהשיא את הילדים היה הולך כל יום מימי החנוכה לילד אחר בשביל לשמוח עם כל משפחתו. מהראוי להביא כאן רעיון מיוחד מאיש החינוך רבי יחזקאל שובקס ששם הוא מביא רעיונות נפלאים להעצמת הביטחון אצל הילד בדרך של משחק. **דוגמא ראשונה:** שכל ילד יכתוב איזו הצלחה מיוחדת שהייתה לו והוא גאה בה, ולאחמ"כ ידברו על עניין זה כל המשפחה איזה מעשה אציל וכו'. וממילא הילד יציע ויחשוב על עוד דברים שהוא יכול לעשות במסגרת הכישורים שלו. **ב.** משחק נוסף. כל המשפחה תכתוב על כל ילד בנפרד משורו שהוא ורק הוא מועיל לבית, ואח"כ לבדוק אותו ביחד האם הוא תורם אותו עניין לחברה וכו'. **ג.** כל ילד יכתוב על דבר או עניין שהוא עבר בחיים, ולהרחיב במה וכמה היה לו קשה. **ד.** כל ילד ירשום בדף את התחום שהוא מתקשה בו בחיים, כמבחנים, חברה או לימוד ותפילה או חברותות, או קשה

קצת מהלכות חנוכה

וכדו' אבל מלאכות המטבח שהותרו בחוה"מ התירו. והרב אלישיב אמר שכל מלאכה של הסחת דעת וזה כולל אפיה בישול טיגון, וה"ה ללחוף על כפתור להפעלת מכונת כביסה, וכן קנייה במכולת, ראוי להחמיר. וה"ה כשנמצאת מחוץ לבית ובעלה מדליק בשבילה. אבל דבר קל כהכנת קפה מותר, ובצורך גדול התירו. לגבי גברים ראוי להחמיר, הגרי"ש.

הנה כידוע בנר חנוכה נפסק שכבתה אפי' מיד אחרי ההדלקה אין זקוק לה, בשונה מנר שבת. אבל המשנ"ב מעורר בתרע"ג כ"י שבערב שבת יש דעות שאם כבה לו נר חנוכה לפני שבת ידליק שוב. כי זמן ההדלקה הוא אחרי השקיעה והוא הרי הדליק קודם לכן עיי"ש. ובתרע"ג ב' כתב עוד אופן שצריך להדליק שוב, אם הוא לא גמר עדיין להדליק הכל וכבה אחד הנרות.

ביום שישי ראוי להתפלל מנחה בצהרים כדי שלא יהיה תרתי דסתרי, אבל לא מעכב.

כשלא יכול להשאיר את המנורה עיי' הדלת כל השבת. יניח על המקום שבו נמצאת החנוכה איזה דבר היתר חשוב יותר מהאיסור, ואז זה יהיה בסיס לדבר המותר. והטלטול צריך להיות לצורך ההיתר, דהיינו שצריך את המקום שבו עומדת החנוכה, ואז שרי לטלטל את מקום החנוכה עם ההיתר שעליו.

אשה הנמצאת בביתה יוצאת יד"ח מהדלקת בעלה בביתו. ומ"מ עדיף שתראה מישהו שמדליק ולשמוע ממנו שעשה הנסים, או לברך שעשה הנסים על נרות דולקים. וכן אם מרשים בביתו יכולה להדליק קודם שבעלה הדליק בביתו ולברך כמבואר במ"ב תרע"ז טז. (וכשלא מרשים אסור להדליק, ותפ"ל משום גזל) ואם הבעל לא נמצא בביתם והוא מדליק בבית ההורים, לדעת הרבה מהפוסקים (רש"י ריש"א רח"ק) חייבת להדליק במקומה מעיקר הדין. והרב שטינמן והרב ואזנר פסקו שאינה צריכה להדליק. וכשלא יכולים להדליק נרות או כשלא מרשים בבית

חידות. מדור מוגדל לרגל ימי החנוכה.

אוכלים בחנוכה? סופגניה. **ע.** אומרים בחנוכה כל יום לפחות 3 פעמים? על הנסים. **פ.** נמצא חתום בחותמו של כהן גדול: פך השמן. **צ.** שם הפתילה לנרות חנוכה: **צ.ק.** דין הנרות? קודש הם. **ד.** לכיוון זה מניחים החנוכה לפרסום הנס גדול? רחוב. **ש.** מהמצוות שאסרו היוונים לקיים? שבת. **ת.** סוף זמן ההדלקה עיי"פ הגמ' (שבת כא.): תכלה רגל' מהשוק. מאת הרב הגאון דניאל ציטיאט שליט"א.

חידות תורניות לחנוכה: א. איך רעל קשור לחנוכה? **ב.** מה הקשר בין חנוכה לעגלה? **ג.** איך יתכן שמתוך 8 הדלקות של 8 הימים, 3 מתוכם זה ביום וי? **ד.** מתי בחנוכה אומרים 'על אבן אחת שבעה עיניים? **ה.** מתי בחנוכה אומרים 'המלאך הגואל אותי? **ו.** מונח לפניו שמן זית כשר ומהודר ובכ"ז עדיף שידליק בנר שעוה. **ז.** 'נמשה כף' – מה הכוונה? **ח.** איזה חתימת ברכה כל יום אומרים פעם אחת, ובחנוכה פעמיים? **ט.** הוא חג ומועד ואינו יו"ט, מיהו? **י.** ביום א' מברך להדליק, שעשה ניסים ושהחניו, איך יתכן שיברך ארבע ברכות? **יא.** איך יתכן ששכח על הנסים וצריך לחזור? **יב.** היכן מצינו שבירך על הנר 3 ברכות ולא ביום א' יג. מתי מותר להשתמש לאור נרות חנוכה? **יד.** היכן מוזכר במשניות השי"ס המילה חנוכה, 7 מקומות? **טו.** היכן מוזכר חנוכה ברמז במשניות השי"ס פ"א? **טז.** מה הקשר בין שמה של אשת עשוי להבדיל מישהו שקשורה מאוד לחנוכה? **יז.** איזה מצוה דרבנן מצלת מאיסור דאוריתא? **יח.** היכן הביא המשנ"ב גם כשיש לו כמות מספקת להדלקה ידליק נר אחד? **יט.** איך יכול להיות שיותר לאדם להדליק בחנוכה רק עד יום ג של חנוכה וביום ד לא ידליק? **כ.** האם יש ראייה מההלכה שאם כיבה את הנר במזיד צריך להדליק שוב? **כא.** היכן מצינו בשי"ס דינא דיעד שתכלה רגל מהשוק?

חצי שעה לפני ההדלקה אסור להתחיל בשינה, בתספורת, ברחיצה, בסעודה, בלימוד. ומקילים במלאכות שהרגילות להפסיק בהן באמצע, כתפירה וכתביה, שאז מותר להתחיל בחצי השעה שלפני ההדלקה. ולרש"י נוהג גם בנשים. ולרב אלישיב והרב ואזנר אינו נוהג בנשים.

נהוג להדליק בבגד עליון (כובע וחליפה). כן נהגו ונוהגים כל גדולי ישראל.

אפשר לברך ואח"כ להדליק הנר שאתו מדליק ולי"ה הפסק.

לא ידבר כלל עד שיסיים להדליק הכל, וכן לא יענה אמן על ברכות אחרים (ווי"א שאם ענה חוזר ומברך). וראוי להתפלל בשעת ההדלקה שה' יתן לו בנים ת"ח מאירים בתורה.

לכתחילה בני הבית היוצאים מבעה"ב צריכים להיות עיי' בהלכות הנרות אבל אי"ז מעכב.

הדלקת השמש במקום שיש אור כל הזמן, מדינא אינו נצרך.

הדליק נר מיותר בטעות וגילה מיד יכבה את הנר האחרון שהדליק, אמנם כשהשאיר את הנר ייצא יד"ח.

בחוט שני עמוד שכא': מי שהדליק נר חנוכה בחלון, ופתח התריס רק לאחר ההדלקה לא יצא יד"ח וידליק שוב, כי הדלקה עושה מצווה, ובמים קרים עלול הדבר לקרות כיוון שקר כשהוא מדליק, ופותח התריס רק לאחר ההדלקה, ולא יוצא יד"ח.

המדליק בחלון לכתחילה ידליק בצד ימין של החלון אא"כ בצד שמאל יש יותר פרסומי ניסא. הליכות שלמה.

אדם שיש לו חלון בשרותים שרק הוא פונה לרה"ר ידליק שם, וכמובן יברך בחוץ.

הנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה חצי שעה לאחר ההדלקה. איזה מלאכות זה כולל: תפירה כיבוס

חידות שינון הפרשה לפרשת וישב לפי סדר הא' ב': א. "את ____ אנוכי מבקש..." **אחי ב.** איפה שמו את יוסף? בית הסוהר. **ג.** מה ראה שר המשקים בחלומ? **גפן. ד.** איך מוזכר לשון הרע בפרשה? **דיבה. ה.** כשהביאו את הכתונת פסים אל יעקב, מה אמרו לו? **הכר נא...ו.** שם הפרשה- **וישב. ז.** אחת מנשות יעקב? **זלפה. ח.** על מה שנאו את יוסף על? **חלומותיו. ט.** מה חשב יעקב כשראה את כתונת הפסים טבולה בדם? **טרף טרף יוסף. י.** את איזה בן הכי אהב יעקב? **יוסף. כ.** באיזה ארץ ישב יעקב? **כנען. ל.** לשם מה עלה יהודה תמנתה? **לגוז צאנו. מ.** מה עשה פרעה לכבוד יום ההולדת שלו? **משתה. נ.** הבור ריק אין בו מים, מה כן יש בו? **נחשים ועקרבים. ס.** מה שר האופים חלם שיש על ראשו? **סלים. ע.** בכמה כסף מכרו יוסף לישימעאלים? **עשרים. פ.** איזה כתנת הכין יעקב ליוסף? **פסים. צ.** במה תמר כסתה פניה? **צעיף. ק.** מה עשה ראובן כשראה שיוסף אינו בבור? **קרע שמלותיו. ר.** מי האחים אמר להשליך את יוסף לבור? **ראובן. ש.** איפה האחים הלכו לרעות את הצאן? **שכם. ת.** מה נולד לתמר? **תאומים.**

חידון ידיעות חנוכה לילדים. התשובות לפי סדר הא – ב: **א.** המלך הרשע? **אנטיוכוס. ב.** מהמצוות שאסרו היוונים לקיים? **ברית מילה. ג.** נמסרו ביד החלשים? **גיבורים. ד.** להיכן באו בניך ל? **דביר ביתך. ה.** אומרים בחנוכה מידי יום? **הלל. ו.** מחנה משותף בין שם החודש לחנוכה? **ו** בשניהם יש את האות **ו**. **ז.** נמסרו ביד עוסקי תורתך? **זדים. ח.** היהודים הלוחמים? **חשמונאים. ט.** מה עשו להיכל? **טימאן. י.** אביו של מתתיהו? **יוחנן. כ.** משירי חנוכה? **כרות קומת בראש. ל.** אותה אסרו היוונים לקדש? **לבנה. מ.** כינוי יהודים שנלחמו ביוונים. **מכבים. נ.** מה היה בחנוכה? **נס. ס.**

הנאה מאבי הבן. ב) בן חו"ל במילה דחוייה ביו"ט שני של גלויות. ג) נשבע שלא ימול מי שממשפחה זו. ו: היכ"ת שמברך המוציא פעמיים באותה סעודה? הביאו לו פת ממקום אחר. ז: מתי יש הפסק של כמעט ג' שבועות בין קריאת פרשה אחת לפרשה הבאה (ב' אופנים)? א) יו"כ שחל בשבת. ב) פסח שחל בשבת בחו"ל. ח: מתי מותר לענות אמן באמצע שמו"ע? ברכת כהנים למתפלל עם השי"ץ. ט: היכ"ת יהודי שגם לדעת החזו"א חייב במצוות רק שיעור של ר' חיים נאה? גר שטבל במקוה שיש בו שיעור לדעת ר' חיים נאה. י: איזה פרי ישן 5 ברכות באפשר לצאת בהם יד"ח ברכה ראשונה? ענבים. 1) חצץ. 2) האדמה (בדיעבד). 3) שהכל (בדיעבד). 4) מזונות (בדיעבד). 5) הגפן. יא: איך יתכן שנמצא פסול בתפילין שלו, ומ"מ הברכה שביד עד היום לא היתה לבטלה? ספרדי או נוהג כהגר"א שנמצא לו פסול בתשי"ר (כי לשיטתם לא מברכים על תשי"ר). יב: היכ"ת שיהיה זקן עומד ולידו צעיר יושב ואין שום עבירה על "והדרת פני זקן"? ששניהם מניחים תפילין של יד, והצעיר הוא ספרדי לכן יושב, והזקן אשכנזי לכן עומד. יג: איך יתכן שיהיה אדם עבד עברי כל ימי חייו ואפילו מאה שנה? נרצע בזמן חיובל והתבטל חיובל. יד: היכ"ת שאם עושה אדם את המצוה ביום חול מברך עליה, ובשבת אינו מברך עליה? תרומות ומעשרות (באופן המותר בשבת כגון שהתנה). טו: היכ"ת שאמר משפט אחד ועבר על עשרת אלפים לאוין? לשון הרע על עשרת אלפים יהודים. טז: היכן מוזכר בתורה כיסוי הדם מלבד מצות כיסוי הדם? פרשת וישב "וכיסוינו את דמו". יז: היכן מוזכרים בשמו"ע שם של סבא ונכד באותה ברכה? אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה. יח: היכ"ת ד' תינוקות שנולדו בד' ימים שונים וכולם בריאים, והדין הוא למול את כולם באותו יום? ר"ה שחל בחמישי ושישי ואח"כ שבת, וכולם נולדו בבין השמשות שבע קודם (אחד בד' ספק ה', השני בה' ספק ו', השלישי ב' ספק ז', הרביעי ב' ספק א') נימולים ביום ראשון שאחרי החג. יט: היכ"ת שאדם עומד לרקוד לצריך לברך ברכה לפני הריקוד? ברכת הלבנה. כ: איזה חלק בתפילת יו"ט לא אומרים לעולם בסוכות בארץ ישראל, רק בחו"ל? ותודיענו (במוצאי). כי לנולס סוכות לא יחול בא' (לא אד"ו ראש), אבל בחו"ל יש יום ב' של גלויות.

חידות על חנוכה לשאל את הילדים: א. מה הקשר בין המילה הגפן למשחק של חנוכה? ב. ברכה שמברכים אותה הרבה במשך היום בחנוכה היא הכי ארוכה בשנה? ג. מה קרה בחנוכה שזה מלשון ברח בשינוי הניקוד? ד. מי גם בחנוכה וגם בנשימה? ה. מקום שנמצא בו השמן ותני"ך מה המכנה המשותף ביניהם. ו. באיזה מקור היתה הזית בתחילת חומש בראשית? ז. מילה נרדפת לכד בת שתי אותיות? ח. נמצא בכל חנוכה ונקרא אותו הדבר בשני כיוונים? ט. קשור לחנוכה ומורכב משלושה קוים קטן, בינוני וגדול? י. אותן אותיות בשינוי ניקוד ושתיהן נותנות אור? יא. היכן מוזכר עשיו בפיוטי חנוכה? יב. איזה עיר מרכזת מחנוכה נמצא בכל מקום מרכזי? יג. באיזה פרי משתמשים בחנוכה? יד. איזה נס עיקרי לא מוזכר בעל הניסים? טו. איזה שם של פרח מוזכר בפיוטים של פורים וחנוכה? טז. מה מסובב אותנו בחנוכה מלבד סביבון? יז. מה גומרים בכל ימי החנוכה? יח. מי בחנוכה, וכל השנה בבית כנסת? יט. כמה פעמים בחנוכה השנה מדליקים לבד מנר חנוכה עוד נר? כ. מי מגדולי האומה לא הדליקו מעולם נר חנוכה? כא. באיזה חודשים לא אומרים חצי הלל ביום הראשון של החודש? כב. מתי מוזכרים את המן בחנוכה? כג. איך נקרא מי שמפצח גרעינים שחורים בחנוכה? כד. איזה אדם שאינו נשוי יכול להקרא בעל? כה. מתי אפשר ליהנות מאור השמש גם לאחר צאת הכוכבים? כו. מתי לא הדליקו חנוכה בחנוכה? כז. באיזה שם מוזכרים החשמונאים בתפילת "על הניסים"? כח. מתי מדליקים נרות אחרי שכבר יצאו ידי חובת הדלקת נרות?

תשובות: א. אותיות הגפן הוא נ.ג.ה.פ. מה שכתוב בסביבון. ב. ברכת המזון של חנוכה בשבת. ג. נס בפתח בשינוי הניקוד מנס שהיה בחנוכה. ד. קנה. ה. ביכד, ותני"ך הוא כד ספרים. ו. במקור של היונה, והנה עלה זית בפיא. ז. פך. ח. שמש. ט. יון. י. שמש. יא. דחה אדמון. יב. מודיעין. יג. זית. יד. נס פך השמן. טו. שושנת יעקב, נעשה נס לשושנים. טז. מסובבים במצוות מזוזה בימין וחנוכה בשמאל. יז. הלל. יח. שמש. יט. בליל שבת ובמוצאי הבדלה. כ. האבות הקדושים וכל מי שנולד לפני נס חנוכה. כא. בחודשים תשרי וטבת. כב. ב"מעוז צור ישועתי". ב"יקש אגגי בן המדתא". כג. מפצח כד. בעל קורא כה. מאור השמש. כו. בחנוכה המשכן. כז. בנים. "חשמונאי ובניו". כח. מדליקים נרות שבת אחרי נרות חנוכה. רבות מהחידות מהרב דינר שליט"א.

חידות משמעותיות מילים לפרשת וישב ח' משמעותיות למילה בצע: בצע - ממון. "מה בצע כי נהרג את אחינו?" רש"י: מה ממון כתרגומו (בראשית לו, כו. בצע - תועלת. "מה בצע בדמי ברדתי אל שחת" מצודות: תועלת (תהלים ל, ו). בצע - כילה. "בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם" רש"י: כילה גזרתו (איכה ב, יז). בצע - הון. "עכר ביתו בוצע בצע" מצודות: "בוצע בצע" - הגזול הון (משלי טו, כז) - בצע - פשרה. "איזהו משפט שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע" (סנהדרין דף ו:). בצע - חתך. פרס. הלכות בציעת הפת. בצע - עשייה. מעש. איש מעש, איש ביצוע. בצע - הוציא לפועל. ביצע את תפקידו.

מלבד חנוכה? כב. באיזה שמן מותר להדליק נר של שבת ולא של חנוכה? כג. איזה פסוקים מהלל אומרים בפסוד"ז? כד. היכן מצינו שמש יותר חמור מהנר בעצמו? כה. אבובנו נר בשמים? כו. איך יכול להיות שני שמנים עם אותם תנאים, אחד כשר ואחד פסול לנר? כז. מתי אומרים 12 יום רצוף מזמור כ"ד בתהילים? כח. איך יתכן אדם מברך שהחינו על הדלקת נרות ביום השלישי ולא מדובר ששכח להדליק אלא זכר ואף היה לו נר? כט. היכן מוזכרת בתני"ך המילה חנוכה? ל. מתי מותר לכתחילה להנות מנר חנוכה? לא. מה חצי בחנוכה? לב. מה 3 בחנוכה? לג. מה 36 בחנוכה? לד. מה הקשר בין חנוכה לרגל? לה. מה הקשר בין חנוכה לשושנה? לו. מה הקשר בין חנוכה לעגלה? לז. מי הדליק נר חנוכה בחצר? לח. באיזה חנוכה לא הדליקו נרות חנוכה? לט. מי מברך לכתחילה פעמיים על ההדלקה? מ. באיזה ימים לא חוזרים על פסוקים בקריאת התורה בחנוכה? מא. מה המכנה המשותף בין קריאת התורה של ימי ר"ה, סוכות, וחנוכה? מב. כמה אנא ה' יש בהלל? מג. באיזה אופן מותר להדליק שמש מנרות חנוכה? **תשובות:** א. במעוז צור שרים ויין רעל מסכתי. ב. במעוז צור יבשעבוד מלכות עגלה. ג. א' חנוכה בשבת. אז נר ראשון ושמיני מדליקים בכניסת שבת שזה עדיין יום ו' וגם נר שביעי מדליקים אחר שקיעה או צאת הכוכבים של יום ה' וזה כבר יום נקרא יום ו'. ד. בהפסדת שבת חנוכה. ה. בקריאת שמע על המטה. ו. באר היטב תרע"ג א' העוסק בהדבקת נר שעוה ולפתע הביאו לו שמן, עדיף שידליק בשעוה מפני ביזיון הנר. ז. פך השמן - בסדר הפוך. ח. כל יום בברוך שאמר בא"י מלך מהולל בתשבחות, ובחנוכה אומרים זה שוב בסוף הלל. ט. סביבון הוא חג ומועד, מדוע? יחג' פרושו מסתובב (כמו חוני המעגל יחג' עוגה ולא יצא ממנה וכן 'במעגל נחוגה...) 'מועד' פרושו נופל (כמו מעד, נפל) אז סביבון הוא מסתובב ונופל - חג ומועד- ואינו יו"ט. י. כשקיבל או קנה חנוכה חדשה מוסיף ברכת הטוב והמטיב (ויש לברכה בין שהחינו לבין ההדלקה) יא. אם נזכר טרם סיום הברכה. יב. בירך על הנר ברכת מאורי האש ואחר הבדלה כיבה והדליק ע"ז נר חנוכה עם ב' ברכות שה"כ 3 ברכות. יג. שע"י תרע"ג ד' כשיש לו שאלה הלכתית על הנרות ורוצה לבדוק (באור הנר) בספר אם כשר אז מותר. יד. ביכורים א. ו. ר"ה א. ג. תענית ד. י. מגילה ג. ד. מגילה ג. ו. מו"ק ג. ח. ב"ק ו. ו. טו. תענית ד. יש בו הלל בלי מעמד, וברע"ב שם זה חנוכה. טז. יהודית אשת עשיו, ובזכות יהודית היה את ההצלה בחנוכה. יז. משנה אחרונה בהכנס, שנה חנוכה פטור כשהזיק. וה"ה כשרץ בער"ש והזיק. יח. משני"ב תרע"א ו במקום שלחברו אין שמן עדיף לתת משלו. יט. שניים הדליקו בחנוכה אחת, עד שלוש זה ניכר ושרי מעבר לכך אסור כי זה נראה שמדליק שמונה. כ. יש ספק כשיש נר אחד מה עדיף, של שבת או חנוכה. ואם הדין היה ששכיבה במזיד מועיל, אז שידליק של חנוכה יכבה והדליק של שבת. ויש לומר שזה לא ראייה בגלל שנה חנוכה בערב שבת מדליקים לפני שקיעה ואם יכבה זה עוד לפני הזמן ולא ייצא. כא. במנחות לו. לעניין תפילין רבי יעקב אומר שמלביש עד שתכלה רגל מהשוק. כב. שמן של שביעית של שבת שרי כי זה נצרך לאורה משא"כ חנוכה שאסור להנות מהאור. כג. הודו לה', עזי וזמרת קה. כד. יש נרות שיש בהם חשש שמא יטה, ואסור להדליק בהם כמבואר בבמה מדליקים, והנה בנר חנוכה אין חשש שמא יטה כי אסור להשתמש בהם כמבואר בהלכה, אבל בשמש שיש חשש שמא יטה כי מותר להשתמש בזה אסור להדליק באותם שמנים. כה. אבנר בן נר. כו. שניהם היו תחת המיטה, אחד ראוי לאכילה אז נפסל משום רוח רעה, השני שלא ראוי לאכילה אז נפסל משום רוח רעה ומותר להשתמש בו. כז. מיום כד כסלו שחל ביום ה' עד י' טבת (כל יום כשמחזירים ס"ט ובשבת בביתא וביום ראשון ה' כסלו בשיר של יום) ובחו"ל יש 13 פעמים כשסוכות חל ביום שלישי. כח. היה לו נר אחד וחל יום ראשון בשבת ושני במוצ"ש עדיף נר של שבת והבדלה על נר חנוכה. כט. נחמיה יב כז. ל. כשיש לו שאלה בעניין הנר ורוצה לעיין ואין לו אור אחר, החיד"א כתב להתיר וכמו שמצינו בשמו"ע כשרוצה לעיין מותר לו ללכת לצורך. לא. נר דולק חצי שעה. חצי קדיש אחרי הלל. לב. 3 ברכות בלילה הראשון. מוציאים שלושה ספרי תורה בשבת ר"ח. לג. 36 נרות חנוכה. לד. זמן הדלקת הנרות עד שתכלה רגל מן השוק. לה. "וימנותר קנקנים נעשה נס לשושנים". לו. "רעות שבעה נפשי בשיעבוד מלכות עגלה". לז. "והדליקו נרות בחצרות קדש". לח. בחנוכה המשכן ובחנוכה המזבח במדבר. לט. מי שמדליק בבית הכנסת מברך גם בבית (שו"ע תרע"א ס"ז). מ. בראשון של חנוכה, בשבת, ברי"ח ובזאת חנוכה. מא. שמתחילים לקרוא מהמקום שסיימו ביום הקודם. מב. 3 אנא ה' הושיעה נא. הצליחה נא. כי אני עבדך. מג. בבית הכנסת כי כולם נרות מצווה.

חידות תורניות נוספות ותשובותן לצידן: א: שאלה: היכ"ת שאם הרג את חבירו במקום מסויים חייב מיתה, ואם במקום אחר פטור ממיתה? (א עיר מקלט. ב) מחתרת. ב: היכ"ת שאם הוציא דבר בשבת חייב מיתה ואם הוציא עוד דבר עימו פטור ממיתה? אוכלין בכלי או מיטה וחולה (שבת צג:). ג: היכ"ת שאדם הזיק לחבירו חייב לשלם ואם הזיק בזמן מסויים פטור מלשלם? שרף גדישו של חבירו בשבת (ב"ק לד:). ד: היכ"ת שאדם הוא יהודי מדאורייתא וגוי מדרבנן? מקוה הפסול מדרבנן. ה: היכ"ת שיש שני מוהלים ותיקים לפניו, לאחד אסור למול ולשני מותר? (א) מודר

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alona@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alona@gmail.com או לטל: 0527633431

פרשת וישב

הנהגות טובות בשבת

סעודת ליל שבת

א. חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום (ש"ע מו ס"ז), לפי שבזמן דוד המלך היתה מגיפה ומתו מאה אנשים בכל יום, וכדי לעצור המגיפה תיקן דוד לברך מאה ברכות בכל יום (מ"ז ע"ג ס"ק יז), וחשבון הברכות מתחיל מהלילה (ס). ובשבת שנחסרו כמה ברכות בתפילה [שבתפלת שבת יש רק שבע ברכות ולא שמונה עשרה ברכות], ישלים הברכות על ידי שיברך על בשמים פירות ומגדנות (ש"ע לא ס"א, ומ"ז סק"ז). **ב.** כשאנו יכול להשלים הברכות בפירות וכד', יוצא ידי חובת מאה ברכות במה שיכווין לשמוע את הברכות של העולים לתורה וברכות ההפטרה, ויענה אמן עליהן, ויעלו לו להשלמת מנין המאה ברכות (מ"ז ס"ו מו סק"ז 7).

סעודת יום שבת

א. מי שרגיל לישון בצהריים, לא יבטל שינה זו בשבת, כי עונג הוא לו (מ"א ע"ג). ומותר לישון בשבת כדי שיהיה לו כח במוצאי שבת, אולם לא יאמר בפיו שהולך לישון כדי שיהיה לו כח לעשות מלאכה במוצאי שבת, שנראה כמכין משבת לחול (מ"ז סק"ז). מותר להחזיר את הטלית מבית הכנסת לביתו אחרי התפילה כדי שיוכל ללבוש ביום ראשון, ואין בזה איסור הכנה משבת לחול, משום שאין טורח בזה. וכן מותר להחזיר את שיירי האוכל למקרר, ויזהר שלא יאמר בפיו שעושה זאת לצורך ימות החול (ש"ע פכ"ח ס"ק פ"א). **ב.** מותר בשבת ללמוד למבחן או להכין שיעור לצורך ימות החול, ואין בזה משון הכנה, כיון שבעצם הלימוד יש תועלת גם בשבת. ובלימודי חול הסתפקו הפוסקים האם מותר ללמוד בשבת לצורך מבחן (ש"ע פכ"ח ס"ק פ"ד והע' רז).

סעודה שלישית

א. אמרו במדרש, אמרה תורה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, אני מה תהא עלי, אמר לה, יש לי זוג שאני מזווג לך, ושבת שמה, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך (טור ס"ו ל). **ב.** כתבו הספרים בשם הזהיר שמצוה על האדם לחדש חידושי תורה בשבת, ומי שאינו יודע לחדש ילמד דברים שלא למד עד עכשיו (מ"ז סק"ג), שבמוצאי שבת עולה הנשמה יתירה למעלה, ושואל אותה הקב"ה מה חדשת בתורה בשבת (א"ר ס"ק ז).

ישמח לב מבקשי ה'

שמועה טובה חדשן עצם
עם הוצאתו לאור עולם של הספר

ברכת צבי

אוצר דרשות וביאורים על התורה - מועדים

פנינים יקרים מכבשוננו הבהיר

של מרא דכלא תלמודא

הגאון האדיר רבי **דוד צבי אורדנטליך** זצוק"ל
מרא דאתרא ביתר עלית

ערוכים בטוב טעם בשפה
נעימה השווה לכל נפש מתוך
כתביו ודרשותיו המפורסמות
שנשא במשך עשרות בשנים

הספר כולל אוצר
בלום חידושים
וביאורים פרקי
חינוך, הנהגות חיים

אשר נאמרו בהיכלי תורה
וכוללים אשר עריכות אמרותיו
הטהורות עוררו לב שומעיהם
לעמל התורה ויראת שמים

❧ * ❧

כמו"כ ניתן להשיג את הספר
"אמרי דוד צבי" על הש"ס

❧ * ❧

מחיר מיוחד לרגל ההוצאה 30 ₪

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
הפצה ראשית - יפה נוף
כמו"כ ניתן להשיג בטלפון 053-3189011

אור חדש בהיכלי התורה

לאחר ציפיה של שנים הושלמה היצירה התורנית המפוארת

חדושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם

עם ביאורים והארות

מאת הגאון הגדול רבי מרדכי אלטוסקי שליט"א
מראשי ישיבת תורה אור

המחבר מסדר שיעורים במשך עשרות שנים בפני תלמידים גדולי תורה, לברר את דבריו היסודיים של מייסד שיטת הלימוד הנהוגה היום בכל היכלי התורה, מרנא הגר"ח זצוק"ל, ועתה לראשונה הועלו הדברים על הכתב בשני כרכים מפוארים, לתועלת הוגי ועמלי התורה בכל אתר ואתר.

ניתן להשיג את כל הסט, וגם כל כרך בנפרד, בחנויות הספרים המוכרות.

פז הוצאה לאור - 1599-500-510 paz.pazbook@gmail.com

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 151 | פר' וישב תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

במעונו של רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א, אביהי ברודין' מזכיר לתפילה את שמות אשתו ושלושת ילדיו שנחטפו בידי החמאס כמה ימים לפני ששוחררו בחסדי השם

ראשי "יד לאחים" נתאספו יחד עם מרנן ורבינו גדולי החרד שליט"א במעונו של רבינו גאון ישראל מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א לחיזוק הארגון להצלת בנות ישראל שנפלו בידי ערבים. (צילום: דוד זר)

שמוחת בית פוניבז' בדיסק

שמוחת הברית לבן נין מרן רח"י הגרב"ר פוברסקי שליט"א נין למרן הגר"ח פיינשטיין שליט"א נכד לבנו הגר"י פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת נר זרח

מרן הגר"מ גריינמן
בחתונת נכד הגר"ח קלופט

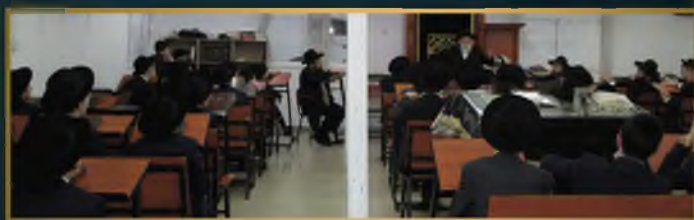
ראש הישיבה מרן הגאון רבי יצחק אורחי שליט"א בליקווד שם נשא הספד מרכזי על אחיו רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרב"מ אורחי זצוק"ל

הגר"א סלים שליט"א ד"ר מאור התורה וחבר מועצת חכמי התורה בניהוס אכלים בבית משפחת איפרגן צילום: ידש

הגאון הגדול ראש ישיבת מיד הגרא"י פינקל
בשהדית במטוס בחזור ממסע חיזוק בלוס אנג'לס

שיחת נשיא הישיבה מרן הגר"צ רבי שמעון גלאי שליט"א בישיבתו 'זכרון הלל' קרית ספר בראשות הגאון ר' אריה סילבר שליט"א

מעמד מפואר לכבודה של תורה לרגל סיום לימוד הלכות שחיטה טריפות בשר וחלב ותערובות שע"י מפעל 'קנין דעה' בכולל 'חזון איש' - בני ברק באולם שע"י ישיבת משכנות התורה בראשות הגאון הרב אפרים כהן שליט"א

מאות אברכים מטובי הלומדים בכולל 'חזון איש' בכני ברק התכנסו שבוע שעבר, למעמד מרומם ומרגש בהשתתפות ראשי הכולל, לשמחה של מצוה לגומרה של תורה עם סיום לימוד הלכות שחיטה טריפות בשר וחלב ותערובות, שע"י חבורת 'קנין דעה'.

כמאה אברכים מחבר תלמידי החכמים, חכמי ורבני הכולל, מהאריות שבחבורה, השתתפו בתכנית מיוחדת שהוקמה ע"י ראשי הכולל ובעידודם, לאחר לימוד וליבון הסוגיות בעומק העיון, לחזרה ושינון ההלכות, ע"מ לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, לקנות קנין דעה, בצורה בהירה כהשלמה ללימוד של עיקרי הסוגיות בזמן הקודם.

תכנית 'קנין דעה' שזכתה להתקבל בשמחה בין לומדי הכולל, קיבלה יתרון מיוחד, בתוספת שיעורים שנמסרו ע"י ראשי הכולל הגאון רבי שריאל דונברג שליט"א גאב"ד ביד"צ בני-ברק וע"י הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א מרא דאתרא דרמת אהרן. ולהמחשת הדברים למעשה, נמסרו שיעורים מיוחדים ע"י הגאון רבי דוד שרייבר שליט"א.

מעמד הסיום המרכזי, התקיים בשבת אחים ובדיקוק חברים בשירה ובזמרה לכבוד התורה ולומדיה, בשיתוף סעודת "שבע ברכות" לרגל השמחה בנישואי בנו של ראש הכולל הגאון רבי שאול קרליץ שליט"א, שמלווה את התכנית לפרטי פרטים.

במעמד נשא דברים הגאון רבי בנימין הכהן שיקוביץקי שליט"א מראשי הכולל, בדבריו ברכתו ציון את תוספת השקיעות בלימוד התורה בכולל שניכרת בשנים האחרונות, והזכיר כי מטרת הקמת הכולל ע"י מרגא ה'חזון איש' ולל"ה היתה בכדי שהלימוד יהיה בצורה זו לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא מתוך הלימוד בעיון.

את המושא המרכזי נשא הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, ששיבח את בני החבורה, ואף המחיש בכמה שאלות מעשיות איך כל שאלה ביו"ד מסתעפת לכמה סוגיות דבר הדין, דשיל"מ, ביטול איסור לבתחילה, והוסיק בדבריו ברכתו, על החובה לקנות קנין בחיר בסוגיות להלכה, שהם נידונים במציאות היומיומית בכל בית יהודי, והלימוד בהם חייב להיות בעומק העיון, אך השינון והחזרה נצרכים לקנין הדברים לאורך ימים ושנים.

קבוצה מבני החבורה עלו למעונו של מרן גאון ישראל הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, אשר קיבלם בחמימות אך מחמת חולשתו נבצר ממנו להגיע ולהשתתף במעמד, והוא שלח את ברכתו לבני החבורה ועמד על הזכות הגדולה של הלימוד והשינון, זכות שמוגנה על הדור.

הגאון רבי דוד שרייבר שליט"א נשא דברים במעמד, ושיתף את הציבור בהתפעלות שלו מההספק האדיר של בני חבורת 'קנין דעה' שתוך תקופה כה קצרה הספיקו להקיף את ההלכות ולעמוד באבן הבוחן. הוא הדגיש שכנראה דבר זה הוא מחמת הגדול עומד על גביהם, שמכה על קדקדם. הוא הוסיף דבריו ברכה ושבח לכבוד שמחת ראש הכולל הגאון רבי שאול קרליץ שליט"א שהתבטאו עליו מאז היוותו צעיר בישיבת פוניבז' שהוא עתיד להיות גברא רבה. דברים נלהבים נשא הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א, הוא הרחיב בדיבורו על כך שהמושג של 'וישם בליבנו אהבתו ויראתו' מתאים ללומדי כולל 'חזון איש' שאין להם בעולמם אלא לקנות דעת ה' בדקדוק ההלכה. ואף הוזכר לשבח מפעל שונה הלכות אשר דאג למבחינים תמידין כסדרן על הטור והשו"ע.

המעמד ננעל בהכרזה על פתיחת תכנית 'קנין ריבית' שמתחילה בימים אלו, וכבר רבים מבני החבורה נרשמו להצטרפות לתכנית.

מסע הקודש

בני קהילות הקודש בעיר מנצ'סטר שבאנגליה זכו בימים האחרונים לביקור מדומם ונדיר של רבינו מרן ראש ישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א שבא לחון את פני העיר לרגל שמוחה השרויה במשפחתו, ביקור הבזק נמשך על פני יומיים עמוסים בשיחות, וביקורים במוסדות הקהילה התורנית, ובמרכזם שיחה מיוחדת בהיכל הישיבה הנודעת 'שערי תורה' שבראשות תלמידו המובהק הגאון רבי גבריאל קנופלר שליט"א.

ביקורים מיוחדים נוספים קיים מרן שליט"א בשלושת תלמודי התורה הגדולים שבעיר זאת לאחר שקוצר הזמן לא הספיק ביקורים בכלל מוסדות התורה ביקש מרן ליחד את ביקורו דווקא אצל צעירי הצאן מקיימו עולם,

בית האכסניה המה כל שעות היממה במרביצי התורה ראשי הישיבות ומנהליהם שבאו לקבל מלא חפניים עצה והכוונה, ועל צבאם המוני בני ישיבות ואברכי הכוללים שבאו לקבל תורה מגדול מרביציה מעתיק שמעתתא.

ערב חנוכה תשפ"ד: רבינו גאון ישראל מרן הגאון רבי דב לגדו שליט"א בביקור רב רושם במשרדי "ועד הרבנים"

מרן חותם על שטר הפרנסה "זיוכפלו מוזנותיכם"

מרן שליט"א מקבל לידיו את דשימות
מאות התונות היתומים ע"י ועד הרבנים

מרן שליטא מעיין בקורת דוח בדוחות חלוקת
עשרות אלפי התמיכות של ועד הרבנים

מרן שליט"א: "אשריכם ועד הרבנים ואשרי
חלקכם שאתם עושים כאלו דברים גדולים, ה'
יעזור שתצליחו הלאה כהנה וכהנה, אשריכם!"

מרן שליטא מתפלל לישועת והצלחת
כל התורמים לוועד הרבנים

מרן גאון ישראל שליט"א במחלקת
התמיכות של "ועד הרבנים"
מחזיק בהתרגשות במאות הצ'קים
שהורפסו ממש עכשיו ומיידי
יוצאים לחלוקה

יְיִדְוּדָהּ מְזֻהָר

מתוך אלפי שאלות בהלכות טהרה שהופנו להגאון הגדול

רבי אברהם נפתלי ריג שליט"א

רב קהילות אברכים בבית וגן, מגדולי מורי ההוראה בירושלים.
ומתוך שיעורים שנמסרו לאברכים ת"ח ומורי הוראה החפצים
לנחול דרך ברורה בהוראת הטהרה

יצא לאור בס"ד ספר שיעורי מזהר

ובו בירור הלכות נדה משורשי הסוגיות
בעיון, בהיקף ובבהירות רבה.
ובנוסף סיכום הלכה ברורה בכל
השאלות המתעוררות במציאות ימינו.
ספר חובה לידיעת ההלכה והבנתה!

בס"ד

אשריכם גיבורי החיל,
אלופי התורה חברי 'ממלכת התורה אורייתא'
שגם בימי צער ומצוק לא מוותרים וממשיכים ללמוד
ולחזור דבר יום ביומו על העמוד היומי

עליכם העולם עומד

חזקו ואמצו, המשיכו בלימודכם ותנו כח לעם ישראל,
ובעזרת השם נראה בקרוב בישועה השלמה בב"א

המברכים בהערצה
הנהלת ממלכת התורה אורייתא
בארץ ישראל